

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNDA CİRO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

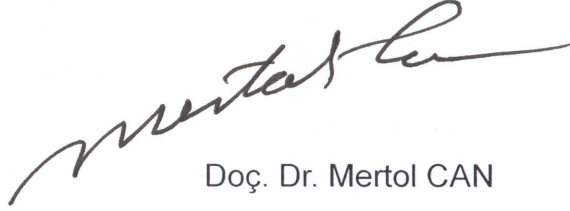
**HAZIRLAYAN
A.Oğuzhan HACİÖMEROĞLU**

**TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. Mertol CAN**

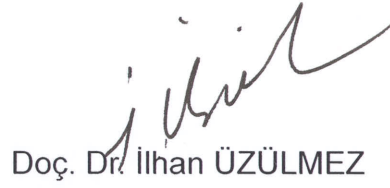
Ankara - 2010

ONAY

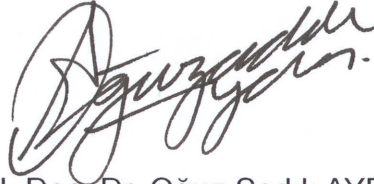
Abdülhamid Oğuzhan Hacıömeroğlu tarafından hazırlanan "Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro" başlıklı bu çalışma 11.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Anabilim/Ticaret Hukuku bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mertol CAN

Doç. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ

Yrd. Doç. Dr. Oğuz Sadık AYDOS

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
§1.CİRONUN TARİHÇESİ	5
§2.CİRONUN TANIMI VE HUKUKÎ MAHİYETİ	8
I.Tanımı	8
II.Hukukî Mahiyeti	10
A.Klâsik Görüşler.....	10
1.Havale Teorisi	10
a) Teorinin Açıklaması	10
b) Teorinin Eleştirisi.....	11
2.İcap Teorisi.....	12
a) Teorinin Açıklaması	12
b) Teorinin Eleştirisi.....	13
3.Şart Teorisi	14
a) Teorinin Açıklaması	14
b) Teorinin Eleştirisi.....	15
B.Modern Görüş/Temlik Teorisi.....	15
§3.CİRODA ŞAHISLAR	16
I.Ciranta	17
II.Ciro Edilen	22
A.Ciranta Tarafından Ciro Edilenin Tayini	22
B.Senet Zilyetliğinin Devri	26
1.Zilyetlik Kavramı	26
2.Senet Üzerindeki Zilyetliğin Devri ve Bu Devrin Türleri	27
a) Senet Zilyetliğinin Teslim Yoluyla Devri	29
b) Senet Zilyetliğinin Teslimsiz Devri.....	29
aa) Alenî Zilyetlik Durumu	30

bb) Kısa Elden Teslim	30
cc) Hükmen Teslim	31
dd) Zilyetliğin Havalesi	31
3.Senet Zilyetliğinin Devrinin Hukukî Etkisi.....	32
III.Muhatap Lehine Ciro ve Muhatabın Ciro su	33
§4.CİRONUN TÜRLERİ	39
I.Ciro Edilenin Belli Olup Olmadığına Göre.....	39
A.Tam Ciro	40
1.Yazılı Bir Açıklamadan Oluşur	40
2.Yazılı Açıklamanın Emre Yazılı Senedin Ön veya Arka Yüzüne ya da Alonj Üzerine Yapılabilmesi İmkânı	40
3.Ciro Şerhinin Lehine Ciro Yapılan Şahsın İsmi ni İhtiva Etmesi	41
4.Cirantanın İmzası	42
B.Beyaz Ciro	43
1.Tanımı ve Özellikleri	43
2.Hüküm ve Sonuçları	46
3.Yarar ve Sakıncaları	48
II. Amacına Göre.....	50
A.Temlik Ciro su	50
1.Tanımı	50
2.Şartları	51
a) Ciro Yasaklanmamış Olmalıdır	51
aa) Senedi Tanzim veya Keşide Eden Şahsın Getirdiği Ciro Yasağının Etkisi	51
bb) Cirantanın Getirdiği Ciro Yasağının Etkisi	53
b) Ciro Çizilmemiş Olmalıdır.....	54
c) Ciro Şarta Bağlı Olmamalıdır	55
aa) Ciro Kayıtsız ve Şartsız Olmalıdır	56
bb) Ciro Bedelin Tamamına Şâmil Olmalıdır.....	60
d) Ciro Ödememe Protestosunun Keşidesinden Önce veya Bunun Keşidesi İçin Gerekli Olan Kanunî Süre Geçmeden Yapılmış Olmalıdır.....	63

aa) Gecikmiş Cironun Kanunî Tahvil Sayılıp Sayılamayacağı Meselesi	64
bb) Alacağın Temliki ve Ciro ile Karşılaştırılması	65
aaa) Alacağın Temliki	65
bbb) Kıymetli Evrak Hukuku Bakımından Alacağın Temliki	67
ccc) Alacağın Temliki ile Cironun Karşılaştırılması	67
aaaa) Alacağın Temliki ile Cironun Benzer Tarafları	67
bbbb) Alacağın Temliki ile Ciro Arasındaki Farklar	68
aaaaa) Konu Yönünden	68
bbbbbb) Şekil ve İçerik Yönünden	69
ccccc) Hüküm ve Sonuçları Yönünden	69
3. Temlik Cirosunun Fonksiyonları	72
a) Temlik Fonksiyonu	72
b) Teşhis Fonksiyonu	75
c) Teminat Fonksiyonu	80
aa) Teminat Fonksiyonunun Şartları	82
bb) Cirantanın Sorumluluğu	83
cc) Teminat Cirosu	86
4. Def'iler	90
a) Mutlak Def'iler	91
b) Şahsî Def'iler	93
B. Tahsil Cirosu	95
1. Amacı	95
2. Şekli	97
3. Hukukî Mahiyeti	100
4. Tahsil Cirosunun Hükümleri	102
a) Vekil-Hamilin Senetten Doğan Bütün Hakları Kullanma Yetkisi Bakımından	102
b) Ciranta ile Vekil-Hamil Arasındaki İlişki Bakımından	105
c) Tahsil Cirosunun Temlik ve Teminat Fonksiyonunu Bahşetmemesi Bakımından	108
d) Def'iler Bakımından	109

5.Tahsil Cirousunun Sona Ermesi	111
C.Rehin Ciroosu	113
1.Amacı	113
2.Şekli	115
3.Rehin Cirousunun Mahiyeti ve Şahsî Kefalet, Alacağın Temlik, Âdi Havale gibi İşlemler ile Karşılaştırılması	118
4.Rehin Cirousunun Hükümleri	121
a) Ciro Edilenin Senetten Doğan Bütün Hakları Kullanma Yetkisi ve Yükümlülükleri Bakımından.....	121
b) Rehinle Temin Edilen Alacağın Muaccel Olmasının Gerekip Gerekmediği Meselesi Bakımından.....	124
c) Rehin Cirousunda Teşhis ve Teminat Fonksiyonu Bakımından .	127
d) Def'iler Bakımından.....	130
5.Rehin Cirousunun Sona Ermesi	131
§5.POLİÇENİN CİROSU HAKKINDAKİ HÜKÜMLERİN GENEL HÜKÜM VASFI	133
I.Kural	133
II.İstisnalar	136
A.Çek Bakımından	136
B.Makbuz Senedi ve Varant Bakımından.....	136
C.Taşıma Senedi Bakımından	139
D.Emre Yazılı Konişmento Bakımından	141
E.Hisse Senetleri Bakımından.....	142
§6.EMRE YAZILI SENETLERE BAĞLANAN HAKKIN CİRO İŞLEMİ YAPILMAKSIZIN İKTİSAP EDİLDİĞİ HALLER	145
I.Cebri İcra Yoluyla	145
II.Miras Yoluyla	146
III.Müsadere Yoluyla	147
A.Ceza Hukuku Yönünden	147
B.Bankacılık Mevzuatı Yönünden	150
IV.Hamilin Şahsında Meydana Gelen Değişiklik Sonucu.....	152
A.Medenî Kanun Açısından.....	152
B.Türk Ticaret Kanunu Açısından.....	154

V.Senet Hamiline Yapılacak Ödeme Sonucu	156
A.Ödeme Yapacak Şahıslar	156
1.Müracaat Borçluları	156
a) Ciranta	157
b) Avalist	157
2.Araya Girerek Ödemede Bulunmak	159
B.Yapılan Ödemenin Sonucu Olarak Senetten Doğan Hakkın İktisabı	160
SONUÇ	162
KAYNAKÇA	170
ÖZET	177
ABSTRACT	178

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
aşa.	: Aşağıda
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: Bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.	: Cilt
E.	: Esas
dpnt	: Dipnot
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kurulu
İİD	: İcra İflâs Dairesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
t.	: Tarih
TD	: Ticaret Dairesi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: ve sair
yuk.	: Yukarıda

GİRİŞ

Kıymetli evrak, Türk Ticaret Kanunu'nun 557'nci maddesinde tanımlanmıştır. Bu maddeye göre, *"kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyan edilemediği gibi başkasına da devredilemez"*. Kanundaki bu tanım İsviçre Borçlar Kanunu'nun 965'nci maddesinden aynen alınmıştır¹. Bu tanım ile kanun koyucu, kıymetli evrakın temel niteliklerinden biri olan *"hakkın senede bağlı olması"*nı vurgulamaya çalışmış, fakat bunu yeterince başarılı bir şekilde ifade edememiştir. Çünkü, kıymetli evrakta hakkın senede bağlı olması niteliğini tam olarak anlatabilmiş olmak için, *"hakkın senetten ayrı olarak dermeyan ve devir edilemeyeceği"* ifadesinin yerine, *"ancak senedin ibraz ve teslimi karşılığında ödeme yapmakla borçlunun borçtan kurtulabileceğine"* ilişkin bir ifadenin hükümde yer alması gerekirdi². Ayrıca, kıymetli evrakın diğer ayırt edici nitelikleri de bu maddedeki tanım içinde yer almamıştır.

Kıymetli evrakın özellikleri dikkate alınarak daha yeterli bir tanım şu şekilde yapılabilir: *"Kıymetli evrak, özel hukuka ilişkin bir hakkı³ içeren, devri ve iptali kanunun öngördüğü şekil şartlarına bağlı, tedavül yeteneğine sahip, borçlunun ancak senedi ibraz ve teslim edene yapacağı ifa ile borcundan kurtulabildiği para, mal ve hisse senetleridir⁴ "*⁵.

¹ TURANBOY Asuman, Varakasız Kıymetli Evrak, BTHAE, Ankara, 1998, s. 47; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 1; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 1; KARAYALÇIN Yaşar, Ticaret Hukuku III Ticarî Senetler, 4. Baskı, Ankara, 1970, s. 17.

² TEKİL Fahiman, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, 1994, s. 10.

³ Kıymetli evrakta mündemiç olan hak, parasal değeri ve tedavül kabiliyeti olan bir haktır. ALIŞKAN Murat, Kambiyo Senetlerinde Temlik Ciroosu, Yaylım Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 6; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 14; KINACIOĞLU Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999, s.17; BAHTİYAR Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 4; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 13; BOZGEYİK Hayri, Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def'ileri, Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s. 481; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ ÇAMOĞLU Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 10. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 366; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 7; ÖZTAN Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997, s. 33.

⁴ Kanunlarımızda senedin tanımı yapılmış değildir. Doktrinde genel olarak kabul edilen tanıma göre, senet, bir hak veya borcu doğrulamak veya ispatlamak amacıyla düzenlenen ve borçlu tarafından

Yukarıda yapılan kıymetli evraka ilişkin tanımlardan da anlaşılacağı üzere, kıymetli evrakta mündemiç olan hak ile senet arasında kuvvetli bir bağ vardır. Hak ister senetten önce doğmuş olsun, ister senedin düzenlenmesiyle doğmuş olsun, bir kere senede yerleştirilince; artık bu ikisini birbirinden ayırmaya imkân yoktur⁶. Kıymetli evrakta, hak ile senet arasındaki bu sıkı bağın sonucu olarak, kıymetli evrakta mündemiç olan hakka sahip olmak için senede zilyed olmak şarttır⁷. Senet borçlusu da ancak senedi ibraz ve teslim edene yapacağı ifa ile borcundan kurtulabilir. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 558'inci maddesine göre, borçlu senet kendisine teslim edilmediği sürece ödeme yapmaktan kaçınabilir.

Kıymetli evrakta bulunan senet ile hak arasındaki yukarıda belirtilen sıkı bağ, hukukî bir görünüm yaratmaktadır. Bu görünüm, senedi elinde bulunduran şahsın kural olarak senette mündemiç hakkın da sahibi olduğudur⁸. Yani, kıymetli evrakta sayılan bir senedi elinde bulundurduğu için senette mündemiç olan hakkın da gerçek sahibi gibi görünen şahıstan, senedi bu görünüşe güvenerek devralıp iktisapta bulunan iyi niyetli üçüncü şahıslar ve yine aynı güven altında ödemede bulunan borçlu korunur⁹.

Kıymetli evrak çeşitli bakımlardan tasnif edilebilir¹⁰. Çalışma konumuz açısından önemli olan, kıymetli evrakın devir şekli bakımından yapılan

imzalanan yazılı belgedir. DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İstanbul, 1990, s. 6; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 14; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 12; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 13; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 482; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 4; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 11; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 12.

⁵ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 26; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler Dersleri, 3. Baskı, İstanbul, 1954, s. 21.

⁶ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 11; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 4; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 14; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 482.

⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 9; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 26; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 13; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 483.

⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 17; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 14.

⁹ TUNA Ergun, Ticaret Hukuku, Kıymetli Evrak, C. 3, İstanbul, 1995, s. 11.

¹⁰ Kıymetli evrak, senette mündemiç hakkın nevine göre, alacak senetleri, eşya senetleri, hisse senetleri olmak üzere üçe; hakkın senetten önce mevcut olup olmadığına göre, kurucu kıymetli evrak ve bildirici kıymetli evrak olmak üzere ikiye; düzenlenmelerine sebep olan hukukî muamele ile ilgisine göre, illî ve illî olmayan kıymetli evrak olmak üzere ikiye; aslî senet olup olmadıklarına göre, aslî ve talî senetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 168-252; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 71; CAN Halil/ GÜNER Semih, Kıymetli Evrak Hukuku, Siyasal Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2004, s. 23; BATTAL Ahmet, Kıymetli Evrak Hukuku, Gazi Kitabevi,

tasnifidir. Bu tasnife göre, kıymetli evrak hamile, nama ve emre yazılı kıymetli evrak olmak üzere üçe ayrılır.

Hamiline yazılı kıymetli evrak, Türk Ticaret Kanunu'nun 570'inci maddesinin birinci fıkrasında "*senedin metin veya şeklinden, hamili kimse, o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan kıymetli evrak*" şeklinde tanımlanmıştır.

Hamiline yazılı kıymetli evrak tıpkı bir taşınır mal gibi devredilir¹¹. Hamiline yazılı kıymetli evrakın devri için, taraflar arasında bir anlaşmanın olması ve senedin teslimi, devir işleminin hukuken tamamlanması açısından yeterlidir. Bu anlaşma herhangi bir şekil şartına tâbî değildir¹².

Nama yazılı kıymetli evrakın tanımı, Türk Ticaret Kanunu'nun 566'ncı maddesinde yapılmıştır. Buna göre, "*belli bir şahsın namına yazılı olup da, onun emrine kaydını taşımayan ve kanunen de emre yazılı sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır*". Görüldüğü üzere, bir senedin nama yazılı olması için biri olumlu, ikisi olumsuz olan üç şart gerekmektedir¹³. Olumsuz şartlardan birincisi, senette emre kaydının bulunmaması, ikincisi ise senedin kanunen emre yazılı senetlerden sayılmamasıdır. Olumlu şart ise, senedin belli bir şahıs namına yazılı olmasıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu maddesine göre, nama yazılı kıymetli evrak, senet zilyetliğinin devri ve alacağın temlik işlemi ile birlikte devredilir.

Emre yazılı kıymetli evrak, Türk Ticaret Kanunu'nun "*kambiyo senetleri*" başlığını taşıyan dördüncü faslında ve daha sonrasında yer alan "*kambiyo senetlerine benzeyen senetler*" başlığını taşıyan beşinci faslında düzenlenmiştir.

Ankara, 2005, s. 32; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 12-32; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 49-52; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 13-21; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 17-19; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 19-22.

¹¹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 44; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 205; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 35; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 24.

¹² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 250.

¹³ GÜLTEKİN, Özkan, Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s. 32; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 62; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 22; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 50.

Türk Ticaret Kanunu'nun 736'ncı maddesinde “*emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak emre yazılı senetlerdendir*” şeklinde tanımı yapılan emre yazılı kıymetli evrak iki ayrı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ya belli bir senet tipi, kanun koyucu tarafından yasa gereği emre yazılı senet olarak kabul edilir (poliçe, bono ve çekte olduğu gibi) veya esas olarak emre sayılmayan bazı senetlere “*emre*”, “*emrine*” veya “*emri havalesine*” sözcüklerinden birinin konması ile o senetler emre yazılı senet haline getirilir¹⁴.

Emre yazılı senetlerin ne şekilde devredilebileceğine ilişkin esas, Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu, 560'ıncı ve 743'üncü maddelerinde belirtilmiştir. Buna göre, emre yazılı senedin devri için ciro işlemine ve senet zilyetliğinin devrine ihtiyaç vardır. Yani, ciro emre yazılı senetlerin –özellikle ticarî hayatta sıklıkla kullanılan kambiyo senetlerinin- tedavülünü sağlamaktadır. Ciro, bu özelliğinden dolayı, ticarî hayatın akışkanlığında önemli bir yere sahiptir. Bu önemine binaen, ciro müessesesinin sadece hukukî fonksiyonları değil, iktisadî fonksiyonları da ihtiva ettiği rahatlıkla söylenebilir. Bu sebeple, tezimizde ciro işlemi, sadece teorik açıdan ele alınmayacak, konunun daha iyi açıklanmasına ve anlaşılmasına yardımcı olması ve yön vermesi amacı ile uygulamaya yönelik olarak da ele alınacaktır.

Çalışmamızda bölüm ayırımına gidilmeksizin, cironun tanımından, hukukî mahiyetinden, taraflarından, türlerinden, şartlarından ve fonksiyonlarından ayrıntılı bir şekilde bahsedilecek, daha sonra ise, “*emre yazılı senetlere bağlanan hakkın ciro işlemi yapılmaksızın iktisap edildiği haller*” başlığı altında cebrî icra, miras, müsadere, hamilin şahsında meydana gelen değişiklik ve senet hamiline yapılan ödeme sonucunda emre yazılı senetlerin nasıl iktisap edildiği konuları üzerinde durulacaktır.

¹⁴ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 37; GÜLTEKİN Özkan, a.g.e., s. 33; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 66; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 18; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 28.

§1. CİRONUN TARİHÇESİ

Emre yazılı senetlerin ciro ve zilyetliğin devri yoluyla intikali, kanun koyucu tarafından ortaya çıkarılan bir devir şekli değildir. Bu müessese, uygulamada ortaya çıkmış, daha sonra kanun koyucular tarafından düzenlenerek kanunlardaki yerini almıştır¹⁵. Yani ciroya ilişkin düzenlemeler, uygulamada ortaya çıkan bir müessesenin kanun koyucu tarafından tespit edilmesinin ve değerlendirilmesinin sonucudur.

XII. yüzyıl İtalya'sında ticarî hayattaki bir takım zorlukların ortadan kaldırılması amacıyla “*ödeme vaadini*” içeren senetler kullanılmaya başlanmıştır. Bu senetler, günümüzde kullanılan bononun ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir¹⁶. Daha sonra, bu senetlere ilâveten ticarî hayatta, günümüzdeki poliçenin habercisi konumunda olan “*kambiyo mektupları*” ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen her iki senet türünün de devredilerek taraflarının değiştirilmesi mümkün değildir¹⁷.

Bu dönemlerde senet düzenlenirken, genelde senette sadece alacaklının ismi belirtilmekteydi. Bazen de alacaklının isminin yanına “veya vekiline” şeklinde bir kayıt konarak, senet bedelinin alacaklının kendisinden başka, vekilince de tahsil edilebilmesi imkânı sağlanmaktaydı¹⁸. Zamanla bu durum gelişmiş ve senede “*emrine*” kaydını da içeren bir ibare konulmaya başlanmıştır. Böylece, senet bedelini, alacaklıdan veya vekilinden başka, alacaklının emrettiği şahsın da tahsil edebilmesinin yolu açılmıştır¹⁹. İşte, ciro, zaman içerisinde bu “*emrine*” kaydından doğmuştur.

¹⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.552; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s.52.

¹⁶ Kıymetli evrakın tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 3; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 3-4; CAN Halil/GÜNER Semih, a.g.e., s. 5; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 2, 53; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 2; SEVİĞ Vasfi Raşid, Ticaret Kanunu Şerhi, C. 2, Ankara, 1936, s. 417; TUNA Ergun, a.g.e., s. 89; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 1 vd.; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s.7-9; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 8, 39; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 45-48; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 4, 428; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 9; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 16.

¹⁷ SEVİĞ Vasfi Raşid, a.g.e., s. 423; TUNA Ergun, a.g.e., s. 89; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 108.

¹⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 161.

¹⁹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 91.

Tarihte ilk ciro uygulamasının, XVI. yüzyılda İtalya’da görüldüğü belirtilmektedir²⁰. Bu dönemde senet ile ilgili beyanların, senedin arka yüzüne yazılması alışkanlığı vardı. Alacaklı, emre kaydını içeren senetlerde bedelin ödenmesini istediği şahsı senedin arkasına yazdığı bir şerh ile göstermekteydi. Bu şerhe ise, “*sırlamak*”, “*arkalamak*”²¹ anlamına gelen “*indorse*” veya “*indosso*” denilmekteydi²². Bahsedilen şerh, senedi, talepte ve takipte bulunabilme yetkisi ile, şerhin lehine yapıldığı şahsa geçirdiği için, ayrıca bu şerhe, İtalyanca’da devretmek anlamına gelen “*girare*” fiilinden türetilen ciro da denilmekteydi²³. Nitekim, günümüzde kullanılan “*ciro*” teriminin kökeni de buraya dayanmaktadır.

Ciro, ortaya çıktığı ilk zamanlarda sadece bir defa yapılabilmekteydi. Bir zincir teşkil edecek şekilde, birbirini izleyen cirolar ise daha sonra yine ilk kez İtalyan tâcirlerince yapılmıştır²⁴.

Ciro, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda gelişip, hukukî kimliğini kazanmıştır. Bu dönemde, beyaz ciro ortaya çıkmış, bir defa ciro yapılabilme şartı ortadan kalkmış ve birden fazla ciro yapılabilme imkânı gelişmiştir. Ciro, bu şekilde ticarî örf ve âdet hukukunun bir parçası olarak gelişmiştir. Kanun koyucuların, hem kambiyo senetleri hem de kambiyo senetlerinde karşımıza çıkan ciro işlemi ile ilgilenmesi de yine bu dönemlerde (XVII. ve XVIII. yüzyıllarda) olmuştur²⁵.

Kambiyo senetlerine ilişkin örf ve adet hukuku kuralları, XVII. yüzyıldan başlayarak birçok emirnâme ile kanun haline getirilmeye başlanmıştır. Bunlar içinde, 1673 tarihli “*Fransız Ordonnance de Commerce*” ile 1794 tarihli “*Prusya Umumî Memleket Kanunu*”, önemli bir yere sahiptir. 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanunu, 1673 tarihli “*Fransız Ordonnance de Commerce*”in kambiyo senetlerine ilişkin esasları alınarak, daha da

²⁰ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 54.

²¹ Aşağıda da ayrıntılı şekilde açıklanacağı üzere, ciro senedin arka yüzüne de yapılabilir. Hatta uygulamada cironun en çok bu şekilde yapıldığı görülmektedir.

²² ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 54; SEVİĞ Vasfi Raşid, a.g.e., s. 435.

²³ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s.100; TUNA Ergun, a.g.e., s. 91.

²⁴ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 55.

²⁵ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 61; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 91.

geliştirilmiş bir şekilde düzenlenmiştir²⁶. Alman hukukunu birleştiren 1848 tarihli kanun ise, Fransız sisteminden tamamen ayrılan bir sistem içermekteydi. Böylelikle, XIX. yüzyıl kıta Avrupa'sında kambiyo senetleri alanında iki ayrı grup oluşmuştur²⁷.

Ciro, kendine has bir gelişme gösteren İngiliz kambiyo senetleri sistemi içerisinde de zamanla ortaya çıkıp gelişmiştir. Poliçenin devredilebilmesi konusundaki ilk adımlar, XVII. yüzyılın ilk yarısı sonlarına doğru atılmaya başlanmıştır. Bonoların devri ise XVII. yüzyılın sonuna doğru kabul edilmiştir²⁸. 1882 tarihinde, kambiyo senetleri alanındaki teamül ve mahkeme içtihatlarından yola çıkarak "*Bills of Exchange Act*" çıkarılmıştır. Bu kanun, Anglo-Sakson kambiyo senetleri hukukunun temelini oluşturmuştur²⁹. Böylece kambiyo senetleri ve ciro hakkında üç ana grup meydana gelmiştir.

Kambiyo senetleri ve dolayısıyla ciro müessesesi sadece ulusal ticaret hayatında değil, uluslararası ticarete de önemli bir yer tutmaktadır. Farklı düzenlemelerin ticaret hayatında sorunlar çıkaracağı aşikârdır. İşte bu sebepten dolayı, ortak bir kambiyo senetleri hukuku oluşturulması amacıyla çeşitli devletler, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görüşmelere başlamış ve birçok görüşmeler yapmışlardır³⁰. Fakat bu görüşmeler neticesinde istenilen sonuç elde edilememiştir. Yine ortak bir kambiyo senetleri hukuku yaratmak amacıyla 1930-1931 tarihleri arasında Cenevre konferansları düzenlenmiştir. Bu konferanslar sonunda, poliçe ve emre yazılı senetler hakkında Cenevre konvansiyonları adı ile anılan anlaşmalar imzalanmıştır³¹. Bu anlaşmalar, bütün Kıta Avrupası Devletleri tarafından imzalanmış, fakat Amerika Birleşik Devletleri, bu anlaşmaları imzalamamıştır. İngiltere ise, bu anlaşmalardan sadece damga resmine ilişkin olan anlaşmayı imzalamış ve fakat esas anlaşmalara katılmamıştır³². Böylece, Avrupa'da kambiyo

²⁶ 1850 tarihli "Kanunname-i Ticaret-i Berriyeye" deki kambiyo senetlerine ve pek tabii ki ciroya ilişkin hükümler de bu kanundan çevirilerek alınmıştır (ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 54).

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. SEVİĞ Vasfi Raşid, a.g.e., s. 447-454.

²⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 58.

²⁹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 61 vd.

³⁰ TUNA Ergun, a.g.e., s. 65.

³¹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 101-102.

³² ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 61; SEVİĞ Vasfi Raşid, a.g.e., s. 516.

senetlerinin tâbî olduğu maddî esaslar bakımından genel birlik sağlanmış; fakat, istenilen amaca ulaşılamamıştır. Bugün dünyada, kambiyo senetleri alanında, Kara Avrupası Hukuku ve İngiliz-Amerikan Hukuku olmak üzere iki ayrı ana sistem vardır. Günümüzde, ortak bir kambiyo senetleri hukuku oluşturma çabaları ise halen devam etmektedir³³.

ř2. CIRONUN TANIMI VE HUKUKİ MAHİYETİ

I. Tanımı

Aynî haklar ve alacak hakları, bazı kanunî ve akdî tahditlerin tevliid ettiği yasaklar hariç, bir başkasına devredilebilir. Menkul bir şey üzerindeki mülkiyet, anlaşma ve o şeyin zilyetliğinin devri ile intikal eder. Alacak haklarının devri ise, Borçlar Kanunu'nun 162'nci maddesine göre, alacağın temliki denilen işlemin yapılması ile gerçekteşir. Emre yazılı senet, her şeyden önce, hamilinin senet borçlusundan olan alacağını gösterir³⁴. Bu itibarla, emre yazılı senedin devri için, senet üzerindeki mülkiyet hakkının olduğu kadar, senede bağlı alacak hakkının intikalinin de sağlanması icabeder³⁵. İşte, bu iki hususu bir araya getirerek ilgililerin emrine arzeden müesseseye "*ciro*" denilmektedir³⁶. Fakat, bundan, emre yazılı senetlerin sadece ciro ve zilyetliğin devri suretiyle devrolunabileceği sonucuna varmamak gerekir. Emre yazılı senet üzerindeki mülkiyet hakkına sahip olan şahıs, müsadere, hamilin şahsında meydana gelen değişiklik, miras, cebri icra vasıtasıyla³⁷ veya Türk Ticaret Kanunu'nun 614'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ve 654'üncü maddesinin birinci fıkrası hükümleri gibi bir kanun hükmü

³³ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s.64.

³⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 550.

³⁵ OĞUZOĞLU A. Çetin, Uygulamada Bono ve Çek, 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul,1986, s. 75; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 133.

³⁶ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s.133; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 139.

³⁷ Bahsi geçen iktisap şekilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. aşa. ř6.

icabı da değişebilmektedir³⁸. Görüldüğü gibi ciro, emre yazılı senette mündemiç olan hakkın devri hususunda mevcut yollardan sadece birisidir. Gerçekten de, Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinde, "*her poliçe, ... ciro ve teslim yoluyla devredilebilir*" hükmüne yer verilmiştir. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, emre yazılı senetlerin ciro ve zilyetliğin devri ile intikali, diğer devir usûlleri yanında en önemlisidir. Uygulamada da, emre yazılı senetlerin en çok bu usûlle devredildiği görülmektedir.

Türk hukukunda, cironun, emre yazılı senetlere bağlı hakların başkasına devredilmesi, rehnedilmesi veya tahsilinin sağlanması amacıyla, senet hamilinin yazı ile tespit ve imzası ile de bunu teyit ettiği bir irade beyanı olduğu kabul edilmektedir³⁹. Ancak, unutulmamalıdır ki, senedin devri için cirodan başka, senedin zilyetliğinin intikalini sağlayacak bir işlem de gereklidir⁴⁰. Kanun koyucunun, "*teslim*" kavramı ile işaret ettiği de işte budur⁴¹. Bununla beraber, doktrinde bazı yazarlar, "*ciro*" kavramını bu iki hususu kapsar şekilde de kullanmaktadır. Örneğin, Arslanlı, cirodan bahsedildiği vakit, bundan sadece senet üzerine devir iradesini gösteren bir şerhin veya imzanın yazılmasını değil, ayrıca senedin teslimini de anlamak gerektiğini ifade etmektedir⁴².

³⁸ DOMANİÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s.63; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 138; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 61.

³⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 553; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 133; DOĞANAY İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 2, Ankara, 1990, s. 1561; DOMANİÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 125; TUNA Ergun, a.g.e., s. 146; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 152; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 95; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 124; AKGÜN M.Zerrin, İcra-İflâs ve Ticaret Kanunlarına Göre Kıymetli Evrak Hukuku, Güven Matbaası, Ankara, 1966, s. 64.

⁴⁰ "Teslim gerçekleşmemiş ise, senette yazılı ciro şerhi sonuç doğurmaz" (12.HD. 07.04.1992, E.11613, K.4357- ERİŞ Gönen, Türk Ticaret Kanunu, C. 2, Kıymetli Evrak ve Taşıma, Ankara, 1988, s. 71).

⁴¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 553.

⁴² ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 104.

II. Hukukî Mahiyeti

Ciro, yukarıda da belirtildiği gibi, emre yazılı senetlerde uygulanan bir devir şeklidir⁴³. Bu devir şeklinin hukukî sonuçları ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin ilk fıkrasında gösterilmiştir. Anılan fıkra hükmüne göre, ciro ve teslim neticesinde, poliçeden doğan bütün haklar ciro edilene devredilmiş olur. Yani, ciro ve teslim neticesinde, sadece emre yazılı senedin mülkiyeti değil, aynı zamanda senette mündemiç hak da devralana geçer. Bu konuda yapılan açıklamalar çerçevesinde, cironun hukukî mahiyeti hakkında ileri sürülen görüşleri iki ana grupta toplamak mümkündür.

A. Klâsik Görüşler

Klâsik görüşler kendi içerisinde “*Havale Teorisi*”, “*İcap Teorisi*” ve “*Şart Teorisi*” olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu teoriler, aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

1. Havale Teorisi

a) Teorinin Açıklaması

Bu görüş taraftarları, poliçenin hukukî mahiyetinin, nitelikli bir havale olduğunu kabul ederler⁴⁴. Poliçede ödeme, lehtara veya onun tarafından

⁴³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 554.

⁴⁴ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 101; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 429; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 68; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 45; GÜRBÜZ Hulusi, Yargıtay Uygulaması Işığında Ticarî Senetlerin İptali Davaları ve Ticarî Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul, 1985, s. 290; ŞİMŞEK Edip, Hukukta ve Cezada Ticarî Senetler, 2. Baskı, Yonca Matbaası, Ankara, 1982, s. 80; BOZER Ali/ GÖLE Celal, Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, 14. Baskı, BTHAE, Ankara, 2006, s. 79.

tespit edilen bir şahsa yapılmaktadır⁴⁵. İşte ciro, bu şahsın lehtar tarafından tespit olunmasıdır. Bu mahiyetinden dolayı cironun, ayrı bir havale niteliğinde olduğu kabul edilmiştir⁴⁶. Bu teoriye göre, senedi ciro yoluyla devralan şahıs, cirantasının yaptığı havalenin alacaklısı konumundadır⁴⁷. Yapılan bu havale ile, keşideci tarafından tespit edilen ve muhatap tarafından yapılacak olan ödemenin artık lehtara değil de, onun tarafından belirlenen başka bir şahsa yapılması istenmektedir. Ancak, poliçede ödemeyi yapacak olan muhatabın yanında keşideci de bazı durumlarda ödeme ile mükellef olabilir. Bundan dolayı, bu havale sadece muhatabı değil, keşideciyi de ilgilendirmektedir. Diğer taraftan, lehtar da, kendi yaptığı bu havaleden dolayı garanti mükellefiyeti altına girmektedir⁴⁸. Bu havale ile, lehine ciro yapılan şahsa senet bedelini borçludan tahsil ve senet borçlusuna da senet bedelini söz konusu şahsa ödeme yetkisi verilmiş olmaktadır⁴⁹.

b) Teorinin Eleştirisi

Cironun hukukî mahiyetinin yukarıda kısaca belirtilen şekilde açıklanması, poliçenin tarih içerisinde geçirdiği sürece uygun düşmektedir. Zira, poliçenin kullanılmaya başlandığı ilk zamanlarda, lehtar senedi devrettiğinde, bunun alacağın devri olmadığı, yeni bir havale olduğu kabul edilmekteydi⁵⁰.

“*Havale teorisi*”, klâsik görüşler içinde en eskisi ve konuyu basite indirgeyerek açıkladığı için de en çok taraftar toplayanıdır. Ancak, bu teori,

⁴⁵ RENNER Rüdiger/ JEFFERY Tooth, *Rechtssprache Englisch - Deutsch*, München, 1971, s. 147; KARAYALÇIN Yaşar, *Ticarî Senetler*, s. 101

⁴⁶ Türk hukuk doktrininde hâkim olan görüş, cironun havale niteliğinde olduğunu kabul eden görüştür. Bu görüşte olan yazarların, havale ilişkisini çeşitli deyimlerle ifade ettikleri görülmektedir. Örneğin, Arslanlı ve Pulaşlı'ya göre, ciro “çifte yetki” veren bir işlemdir (ARSLANLI Halil, *Ticarî Senetler*, s. 21; PULAŞLI Hasan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 96). Karayalçın, ciroyu “mevsuf bir havale” olarak nitelemektedir (KARAYALÇIN Yaşar, *Ticarî Senetler*, s. 133). Öztan ve Bahtiyar'a göre de, ciro “ikinci” bir havale niteliğindedir (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 554; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 61).

⁴⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 556; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 81.

⁴⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 555.

⁴⁹ ARSLANLI Halil, *Ticarî Senetler*, s. 21.

⁵⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 555.

senedi ciro yoluyla devralan yeni malikin, nasıl olup da kabul eden muhataba, müracaat yoluyla keşideciye ve kendisinden önceki cirantalara yöneltebileceği bir talep hakkına sahip olduğu meselesini tatmin edici bir şekilde açıklayamamaktadır⁵¹. Zira, söz konusu yeni malike, ciro edenin herhangi bir hakkı intikal etmemiştir⁵². Sadece bir havalenin yapılmış olması da, bunun için yeterli değildir. Kaldı ki, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, ciro ve teslim neticesinde poliçeden doğan bütün haklar, ciro edilene devredilmiş olmaktadır. Bundan da anlaşıldığı üzere, havale teorisini, kanun ile bağdaştırmak oldukça zordur.

2. İcap Teorisi

a) Teorinin Açıklaması

Yukarıda da belirtildiği üzere, havale teorisinin açıklığa kavuşturamadığı husus, sadece havale ile, senedi devralanın, o anda senetten dolayı borçlu olanlara karşı, nasıl olup da bazı talep haklarına sahip hale geldiğidir. Gerçekten de, havalenin böyle bir sonucu doğurması mümkün değildir⁵³. İşte, bu eksiklikleri gidermek üzere, icap teorisi ortaya atılmıştır⁵⁴. Teori, esas itibariyle havale teorisini tamamlayıcı niteliktedir.

İcap teorisine göre, gerek keşideci ve gerekse senedi ondan sonra imzalayan herkes, daha sonra senede hamil olacak şahıslara karşı, senetten dolayı sorumlu olmak hususunda icapta bulunmaktadırlar. Bu şahıslar da bu icabı zımnen kabul etmektedirler⁵⁵. Bu zımnî kabulden sonra, yeni senet alacaklıları, senetten doğan hakları, senet borçlularının söz konusu

⁵¹ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 153.

⁵² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 556.

⁵³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 557.

⁵⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 557.

⁵⁵ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 106; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 154.

beyanlarına istinaden aslen iktisap etmektedirler⁵⁶. Yani, senedin yeni maliki, senetten doğan hakları cirantadan devir suretiyle iktisap etmemektedir. Bu haklar, senet borçlularının beyanlarına uygun bir şekilde, onun şahsında doğmaktadır. Fakat bu durum, cirantanın haklarını son erdirmez. Ciranta, esas itibariyle kendi haklarına sahip kalır; ancak bu hakları kullanabilmek imkânı yoktur. Çünkü, senet elinde değildir⁵⁷. Buna göre, ciranta, senedi ciro etmek suretiyle, karşısında yeni bir alacaklı bulmakta; kendisi de onun yanında hak sahibi olarak kalmaya devam etmektedir. Fakat, ciranta, senet elinde bulunmadığından, bu hakkını kullanamamaktadır. Ciranta, hamilin müracaat hakkını kullanması dolayısıyla senet bedelini ödeyip senedi eline geçirdiği vakit, kendisinden öncekilere başvurabilme imkânını kazanır⁵⁸.

b) Teorinin Eleştirisi

Görüldüğü gibi icap teorisi, senetten doğan hakların, ciro edilen tarafından aslen iktisap edildiğini kabul etmektedir. Böyle bir anlayış tarzı, bir hakkın nasıl devredileceğini gösteren Borçlar Kanunu'nun 162 ve devamı maddelerine aykırıdır. Bu maddelere göre, bir hakkın devri, eski ve yeni malikler arasında yapılacak bir sözleşme ile olur. Söz konusu teoride "*hakkın aslen iktisabı*" şeklindeki açıklama, hakkın yeni maliki ile senet borçluları arasındaki bir sözleşmeye dayandırıldığından dolayı, reddedilmelidir⁵⁹.

İcap teorisinin, cirantanın yaptığı ciroya rağmen senetten doğan hakları muhafaza ettiği şeklindeki açıklama tarzı da, kabul edilemez. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinden açıkça anlaşılacağı üzere, senet alacaklısı ciro ile değişmektedir. Yani, ciranta, cirodan sonra senet alacaklısı olarak kalmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 638 ile 640'inci maddelerine göre, cirantanın, muhatabın ödemediği kaçınması üzerine kendisine yapılan müracaat sonucunda senet bedelini ödediği takdirde

⁵⁶ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 81.

⁵⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.557.

⁵⁸ KINACIOĞLU Naci, a.g.e, s. 171.; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 557.

⁵⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 558.

müracaat hakkını kullanabilmesi, onun alacaklı durumunu korumasına değil, senet zilyetliğini tekrar kazanmasına bağlıdır. Yani, cirantanın senetten doğan hakkı yeniden iktisabı hukukî işleme dayanmamaktadır. Bu durum, cirantaya kanun tarafından bahşedilmiştir⁶⁰.

3. Şart Teorisi

a) Teorinin Açıklaması

Şart teorisi, cirantanın, ciro yoluyla kendi haklarını hamile devrettiğini kabul eder. Fakat, cirantanın bu devri, müracaat mekanizması işlemeye başladığında tekrar ödeme şartı altındadır. Buna göre, ciranta, ciro edilene, bozucu şarta bağlı olarak bir hak devretmekte; kendisi ise hakkını geciktirici şarta bağlı olarak korumaktadır. Söz konusu şart, cirantanın, senet bedelini müracaat hakkının kullanılması dolayısıyla ödemesidir. Yani, ileride müracaat mekanizması işlemeye başlar ve ciranta da başvuru üzerine senet bedelini öderse bu şart gerçekleşmiş olur. Böylece, cirantanın şarta bağlı hakkı da tekrar kuvvet kazanır⁶¹. Bu düşüncenin temelinde, müracaat hakkının kullanılması sebebiyle senet bedelini ödediği takdirde, cirantayı tekrar eski hukukî durumuna sokmak amacı yatmaktadır⁶². Bu yolla da, müracaat hakkının kullanılması halinde ortaya çıkması muhtemel problemlere uygun çözümler bulmak istenmektedir. İşte, bu noktada şart teorisi ile havale ve icap teorisinin ortak yönleri ortaya çıkmaktadır. Bu da, cirantanın, hukukî durumunu tamamen ortadan kaldırmamak ve onun ileride tekrar bu hukukî durumun içine girmesi ihtimalini açık tutmaktır⁶³.

⁶⁰ İcap teorisi hakkındaki bu eleştiriler için bkz. KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 138-139; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 87; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 558; TÜZEL Nalan, Kambiyo Senetlerinde Tahsil Ciro, Alp Yayınları, Bursa, 2005, s. 30.

⁶¹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 82; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 139.

⁶² KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 171.

⁶³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 559.

b) Teorinin Eleştirisi

Şart teorisi, sunî bir yapıya sahiptir⁶⁴. Çünkü, cironun taraflarının, herhangi önemli bir noktada, Borçlar Kanunu 149 ve devamı maddeleri anlamında bir şart üzerinde anlaşmaları yoktur. Bir müracaat borçlusuna, senette yazılı hakkı yaptığı geçerli bir ödeme neticesinde iktisap eder. Yani, hakkın müracaat borçlusuna intikalinde tarafların iradesi rol oynamaz. Bu husus, kanun gereğince gerçekleşir⁶⁵. Ayrıca, kanaatimize göre, bu teori, Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin birinci fıkrasında da belirtilmiş olan cironun “*şart kabul etmez*” yapısı ile de bağdaşmaz⁶⁶.

B. Modern Görüş/Temlik Teorisi

Son zamanlarda ortaya atılan ve oldukça taraftar toplayan temlik teorisi, yukarıda açıklanmış olan diğer teorileri esaslı bir şekilde reddetmektedir. Bu teoriye göre, ciro ile senet alacağı kayıtsız ve şartsız olarak ciro edilene devredilmiş olmaktadır⁶⁷. Böylece, ciro neticesinde, ciro edilen hak sahibi olmakta, cirantanın hakkı ise son bulmaktadır. Müracaat mekanizması işlemeye başladığı vakit, kendisine yapılan başvuru üzerine senet bedelini ödeyen ciranta, tekrar senetten doğan hakkın alacaklısı konumuna gelmektedir⁶⁸. Gerçekten de, ciro ile yeni bir alacak hakkı doğmakta değil, senetten doğan alacak hakkının sahipleri değişmektedir. Diğer bir deyişle, ciro, yeni bir alacak hakkı yaratmamakta; senetten doğan hakları ciro edilene devretmektedir. Bu hususun, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin birinci fıkrasına da uygun düştüğü görülmektedir.

⁶⁴ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 30; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 559; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 139.

⁶⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 88; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 139-140; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 560.

⁶⁶ Aynı görüş için bkz. TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 30; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 88; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 560; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 140.

⁶⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 89.

⁶⁸ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 172.

Temlik teorisi taraftarlarına⁶⁹ göre ciro, Türk Ticaret Kanunu'nun 599'uncu maddesi ile konmuş ölçüler içinde kalmak şartıyla, cirantanın haklarının ciro edilene intikalini sağlar. Bilindiği gibi, bu kanun hükmü, senet borçlusunun doğrudan doğruya ilişkide bulunduğu şahsa karşı ileri sürebileceği def'ileri, doğrudan doğruya ilişkisinin bulunmadığı senet alacaklısına karşı ileri sürmesini engellemektedir⁷⁰. Yani, şahsî def'iler açısından kanun koyucu genel kuraldan ayrılmıştır⁷¹. Söz konusu def'iler, devredilen senet alacağına bağlı değildir. Çünkü, kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinde, tek bir senet alacağının varlığından hareket etmiş ve ciro ile senetten doğan hakların devredileceğini öngörmüştür. Nitekim, şahsî def'ilerin alacağına karşı ileri sürülmesi, hamil ile borçlu arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Yoksa, bu durum alacakla ilgili değildir⁷². Def'ilerin senet alacağına bağlı olmaması dolayısıyla, müracaat sonucunda senet bedelini ödeyen cirantaya karşı, bu cirantadan sonra gelenlere karşı sahip olunan şahsî def'iler ileri sürülemez⁷³.

Tarafımızca da benimsenen bu teori, cironun hukukî mahiyetini anlatmak bakımından diğer teorilere nazaran daha başarılıdır. Gerçekten de temlik teorisi sağlam hukukî gerekçelere dayanmaktadır.

§3. CİRODA ŞAHISLAR

"*Ciroda şahıslar*" denilince, bundan anlaşılması gereken, emre yazılı senetlerin kim tarafından kime devredilebileceğidir. Aşağıda bu şahıslar sırasıyla ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

⁶⁹ Temlik teorisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 154; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 89-90; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 30; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 140.

⁷⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 560.

⁷¹ Kıymetli evrak hukukunda mutlak def'iler açısından ise, Borçlar Kanunu'nun 167'nci maddesinin birinci fıkrasından farklı bir düzenleme mevcut değildir.

⁷² ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 90; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 140.

⁷³ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 140.

I. Ciranta

Ciranta, ciro işlemini yaparak senet üzerindeki hak üzerinde tasarrufta bulunan şahıstır. Emre yazılı senedin ilk cirosunu, ancak lehtar veya yetkili temsilcisi yapabilir⁷⁴. Sonraki ciroları ise, senedin yetkili hamilleri yapabilir⁷⁵. Bu noktada, senet hamilinin şeklî ve maddî yönden hak sahibi olup olmaması arasındaki ayırım kesin bir şekilde yapılmalıdır. Senedi hukuka uygun bir şekilde iktisap eden şahıs, yani senedin maliki, maddî hukuk açısından, senetteki hakkın sahibidir⁷⁶. Diğer bir deyişle, senetteki alacak hakkı o'na aittir. Buna karşılık, senette lehtar olarak ismi geçen veya düzgün bir ciro zincirine göre hak sahibi görünen şahıs ise, “*senedin şeklî hamili*”dir⁷⁷.

Şeklî ve maddî hak sahipliğinin bir arada bulunmadığı haller de mümkündür. Bir şahıs, maddî hukuk açısından hak sahibi olduğu halde, şeklen hak sahibi olmayabilir. Yani, senedin dış görünüşünden bu şahsın hak sahibi olduğu anlaşılmayabilir. Örneğin, senedin miras yoluyla intikalinde, mirasçı senet üzerinde yetkili hamil olarak görünmemektedir. Bunun aksi de mümkündür. Bir şahıs, senette şeklen yetkili hamil olarak görüldüğü halde, maddî hukuk açısından o senede bağlanan hakkın sahibi olmayabilir. Beyaz ciro ile devredilmiş bir senedi bulan şahsın durumunu, buna örnek olarak gösterebiliriz.

Emre yazılı senette şeklen hak sahibi görünen şahıs ile maddî hukuk yönünden hak sahibi olan şahıs ayırımından bahsedildikten sonra, bunlardan hangisinin senedi ciro edebileceği hususu ortaya çıkmaktadır. Bir şahsın hem

⁷⁴ BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 62; BATTAL Halil, a.g.e., s. 91; CAN Halil/GÜNER Semih, a.g.e., s. 107; TUNA Ergun, a.g.e., s. 151; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 148; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 99; KENDİGELEN Abuzer, Çek Hukuku, 4. Baskı, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 142; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 571; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 146; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 157; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 292; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1711; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 126.

⁷⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137.

⁷⁶ ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, Uygulamada Ticarî Senetler, Turhan Kitabevi, 3.Baskı, Ankara,1998, s. 255; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137.

⁷⁷ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 107; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 127.

maddî, hem de şeklî yönden hak sahibi olduğu durumlarda sorun yoktur⁷⁸. Bu şahıs, senedi ciro yolu ile devredebilir. Fakat maddî hak sahipliği ile şeklî hak sahipliği durumlarının aynı şahıs nezdinde bir arada bulunmadığı durumlarda ne olacaktır?

Şeklen hak sahibi olmakla beraber, maddî hukuk yönünden hak sahibi olmayan şahsın, senedi ciro etmesi mümkündür. Çünkü, bu durumda şeklî hak sahipliği, maddî hak sahipliğine işaret eden hukukî bir görünüm yaratmaktadır⁷⁹. Üçüncü şahıslar bu duruma güvenebilirler. Yani, şeklen hak sahibi görünen şahsın, gerçekten de maddî hukuk yönünden de hak sahibi olduğu inancı ile hareket edebilirler. Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, üçüncü şahıslar, senedi şeklen hak sahibi görünen şahıstan iyiniyetli olarak devralırlarsa, bu iktisapları geçerli olur.

Maddî hukuk yönünden hak sahibi olmakla beraber, şeklen hak sahibi olmayan bir şahsın senedi ciro etmesi ise mümkün değildir⁸⁰. Çünkü, böyle bir şahsın hak sahipliği senet üzerinde gözükmemektedir. Hak sahipliği senet üzerinde gözükmediği için de, senedi ciro ile devredecek olan şahsın gerçekten hak sahibi olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Kıymetli evrakın yapısı ve kıymetli evraktan beklenen amaç ise buna uygun değildir⁸¹. Senedi devralacak şahsa böyle bir mecburiyet yüklenmesi, kıymetli evrak işlemlerinden beklenen faydayı ortadan kaldırarak, ticarî hayatta bir tıkanmaya sebebiyet verebilir. Fakat, böyle bir şahsın yapacağı cironun, temlik işlemi olarak değerlendirilmesi mümkündür⁸². Görüldüğü üzere, senedi ciro ile devredecek olan şahsın en azından senede şeklen hak sahibi olması zorunludur.

Senedi ciro yoluyla devredecek şahsın şeklen hak sahibi olması zorunlu olmakla beraber gerek doktrinde ve gerekse yargı içtihatlarında⁸³, halefiyet halinde, şeklen hak sahibi olarak görünmeyen bir şahsın da senedi ciro yoluyla devretmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Burada,

⁷⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 125; TUNA Ergun, a.g.e., s. 152.

⁷⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 126.

⁸⁰ TUNA Ergun, a.g.e., s. 152; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 74; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563.

⁸¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563.

⁸² TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 148; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 62; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563.

⁸³ TD., 29.01.1968, E.1966/1740, K. 1968/542- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 564, dpnt. 64.

anılan imkânın, sadece küllî halefiyete mi yoksa cüz'î halefiyete mi özgü olduğu sorusu akla gelebilir. Hek iki halefiyet halinde de halef olan şahıs, kendisinden önceki şahsın senetten doğan haklarına ve borçlarına halef olmaktadır. Bundan dolayı, her iki halefiyet halinde de, senette şeklen hak sahibi olarak görünmeyen şahıs, senedi ciro ile devredebilir⁸⁴. Fakat, halefiyet durumunun varlığı konusunda herhangi bir karine mevcut olmadığından, bu hususun hamil tarafından ispatlanması gerekmektedir. Bu ispattan sonra, ciro zincirindeki eksik halka tamamlanmış sayılır ve artık yapılan cirolar geçerli bir cironun hüküm ve sonuçlarını doğurur⁸⁵.

Bir senette en fazla ne kadar ciro işlemi yapılabileceği konusunda herhangi bir sınırlama yoktur. Önemli olan, her cironun yetkili hamil tarafından yapılmasıdır.

Emre yazılı senedin lehtarları veya sonraki hamilleri tek şahıs ise, tabii olarak ciroyu bu şahıs tek başına yapabilir. Fakat, emre yazılı senetlerde birden fazla lehtar gösterilmesi veya bu senetlerin tek ciro ile birden fazla şahsa ciro edilmesi mümkündür. Bu gibi durumlarda, ciroyu yapmaya yetkili şahsı belirlemek için ikili bir ayırım yapmak gerekir. Şayet bu şahıslar senede alternatif olarak hamil iseler (örneğin, "A veya B'ye ödeyiniz" denilmiş ise), her biri tek başına senedi, senet bedelinin tamamını kapsar şekilde, ciro ve teslim yoluyla devredebilir⁸⁶ ⁸⁷. Buna karşılık, bahsedilen şahıslar senedin kümülatif olarak hamili iseler (örneğin, "A ve B'ye ödeyiniz" denilmiş ise), senedi ancak birlikte imzalayarak ciro edebilirler⁸⁸.

⁸⁴ Bu duruma göre, kambiyo senedini miras yoluyla iktisap eden mirasçı ile alacağın temliki yoluyla veya İcra ve İflas Kanunu'nun 120'nci maddesine göre iktisap eden şahıs ciro yapabilir. Burada ciro zincirindeki eksiklik bu hukukî halefiyet halleri dolayısıyla tamamlanır ve bu hukukî haleflerin ciro yapma yetkisinin var olduğu kabul edilir. (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 291; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 126; TUNA Ergun, a.g.e., s. 152; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 81; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s.74).

⁸⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 126.

⁸⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 564; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137.

⁸⁷ Belirtmek gerekir ki, alternatif hamillerden birinin senetteki hakkın sadece kendine ait kısmını ciro etmesi hali "kısmi ciro"dur ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre bätıldır (ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 128).

⁸⁸ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 564; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 291; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 127; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 99.

Miras halinde, şayet tek bir mirasçı varsa, terekedeki emre yazılı senedin cirosu bu mirasçı tarafından yapılabilir. Fakat mirasçı sayısı birden fazla ise, terekedeki senedin cirosunun, terekeye bir temsilci tayin edildiği takdirde bu temsilci tarafından, aksi durumda ise, mirasçıların tamamı tarafından yapılması gerekmektedir⁸⁹. Nitekim, Yargıtay Ticaret Dairesi, 1968 yılında verdiği bir kararında, miras yoluyla senedin iktisabı halinde, terekeye bir temsilci atanmadıkça, terekedeki emre yazılı senedin cirosunun mirasçıların tamamı tarafından yapılabileceğine hükmetmiştir⁹⁰.

Borçlar Kanunu'nun 525'inci maddesine göre, adi şirkette, sözleşme veya daha sonradan alınan bir karar ile yönetici veya temsilci atanmamışsa, bütün ortaklar şirketi idare ve temsil yetkisini haizdirler. Bu durumda, ortaklardan biri, diğerlerini temsilen, örneğin, "X..ve ortakları" şeklindeki kaşesini kullanarak ciro yapabilir. Bu cirodan dolayı ortakların tamamı sorumludur⁹¹. Tüzel kişilerde ise ciro, tüzel kişinin yetkili organınca yapılır. Tüzel kişinin organlarının tüzel kişiyi hangi şartlarda temsil edecekleri, ilgili kanuna ve anasözleşmeye göre tespit edilir. Cirodaki imza, temsile yetkili organın imzası değil veya temsilci tarafından atılmamış ise, bu ciro tüzel kişiyi bağlamaz⁹².

Emre yazılı senette ciranta olabilmek için, o şahsın önceden senetten dolayı borçlu olup olmadığının önemi yoktur. Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, poliçe, poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın muhataba⁹³, keşideciye veya poliçe ile borç altına girmiş olanlardan herhangi birine de ciro edilebilir. Aynı hükme göre, poliçeyi ciro yoluyla devralmış bu şahıslar da poliçeyi yeniden ciro edebilirler. Bu hüküm, Türk Ticaret Kanunu'nun 690'ıncı maddesinin birinci fıkrasındaki atıf dolayısıyla, poliçenin cirosuna ilişkin diğer hükümler gibi, niteliğine uygun

⁸⁹ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 91; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 565.; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 74; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 158.

⁹⁰ TD., 29.01.1968, E.1966/1740, K.1968/542 (ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 304).

⁹¹ 11.HD. 25.11.1982, E.4522, K.4931 (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 244).

⁹² ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 104; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 563.

⁹³ Muhatap tarafından yapılan veya muhataba yapılan ciro, bazı senet türleri açısından belli başlı özellikleri ihtiva etmesi sebebiyle, tarafımızca daha kapsamlı açıklanması gerektiği düşünülmüş; bundan dolayı bu konudaki izahat aşağıda "*Muhatap Lehine Ciro ve Muhatabın Cirosu*" başlığı altında yapılmıştır. bkz. aşa. §3. III.

düştüğü ölçüde, bonolar hakkında da uygulanır. Nitekim, ikili bir ilişkiyi içeren bonoda muhatap bulunmaması sebebiyle muhatabın cirosundan bahsetmek mümkün değildir. Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin kısmen tekrarı niteliğinde olan Türk Ticaret Kanunu'nun 700'üncü maddesinde, aynı hüküm çekler açısından da düzenlenmiştir. İki hüküm arasındaki tek fark, Türk Ticaret Kanunu'nun 700'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında muhataptan bahsedilmemesidir. Buna göre, çek de muhatap hariç olmak üzere, keşideci veya çekten dolayı borçlu olan herhangi biri lehine ciro edilebilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 654'üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine göre ise, araya girmek suretiyle ödemede bulunarak senetten doğan hakkı iktisap eden şahsın, senedi ciroyla devretme hakkı yoktur. Buna rağmen, böyle bir senet ciro edilirse, bu ciro, alacağın temlikinin sonuçlarını doğurur⁹⁴.

Bu konuda son olarak, emre yazılı senedi ciro yoluyla devredecek olan yetkili hamilin, emre yazılı senetle borçlanma ehliyetine sahip olması gerektiğine de işaret etmek gerekir⁹⁵. Hamil, böyle bir senedi ciro etmekle taahhüt altına girmiş olur. Dolayısıyla, emre yazılı senedi ciro yoluyla devredecek olan şahıs, bu senedi düzenleyen şahıs gibi borçlanma ehliyetine sahip olmalıdır. Türk Ticaret Kanunu'nun 582'nci maddesine göre, akit ile borçlanmaya ehil olan şahıs, kambiyo senetleriyle de borçlanmaya ehildir. Buna göre, ciro yoluyla senedi devredecek olan yetkili hamilin medenî hakları kullanma ehliyetine sahip olması gerekir. Medenî hakları kullanma ehliyeti, gerçek kişiler açısından Türk Medenî Kanunu'nun 10 ile 16'ncı maddeleri arasındaki hükümlere, tüzel kişiler açısından ise aynı Kanun'un 49'uncu maddesine göre tespit edilir. Bu hükümlerden de anlaşıldığı üzere, medenî hakları kullanma ehliyeti olmayan şahısların yapacağı ciro işlemi geçersizdir.

⁹⁴ ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 183; TUNA Ergun, a.g.e., s. 215; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 843; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 42; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 243.

⁹⁵ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 135; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 148.

Zira, ehliyetsizlik mutlak def'i olup, herkese karşı ileri sürülebilir⁹⁶. Fakat, ehliyetsiz cirantanın imzasının, onu bağlamaması, Türk Ticaret Kanunu'nun 589'uncu maddesine göre, senetteki diğer imzaların geçerliliğini etkilemez⁹⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 678'inci maddesine göre, bir şahsın emre yazılı senetle borçlanma ehliyeti, vatandaşı olduğu devletin kanununa göre belirlenir. Şayet, bu kanun başka bir devlet kanununa atıfta bulunuyor ise, o kanun uygulanır. Fakat, aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, millî kanunu açısından ehliyetsiz olan bir şahıs, ciroyu yaparak taahhüt altına girdiği ülke kanunlarınca ehliyetli kabul edilebiliyor ise, bu imzası ile bağlıdır⁹⁸.

II. Ciro Edilen

A. Ciranta Tarafından Ciro Edilenin Tayini

Emre yazılı senedin herhangi bir üçüncü şahsa ciro edilebileceği açıktır. Bu şahıs veya şahıslar senette gösterilmiş olabileceği gibi, "beyaz ciro" bahsinde ele alınacağı üzere senette gösterilmeyen şahıslar da olabilir⁹⁹.

Senedin bazı şahıslara ciro edilip edilemeyeceği bazen tereddüde sebep olabilir. Bunlar, muhatap, keşideci ile senetten dolayı borç altına girmiş olan ciranta, avalist, araya giren ve benzeri şahıslardır. Hemen belirtmek gerekir ki, senedin, senette ismi geçen veya geçmeyen herhangi bir şahsa ciro edilmesi mümkündür. Nitekim Türk Ticaret Kanunu, bunu açık bir şekilde düzenleyerek sonuca bağlamıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, bir poliçe kabul etmiş olsun veya olmasın

⁹⁶ YILMAZ A. Lerzan, Kambiyo Senetlerinde Def'iler, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 198; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 94.

⁹⁷ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 99; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 93; TUNA Ergun, a.g.e., s. 72.

⁹⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 136.

⁹⁹ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 148; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 91; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 565; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 62.

muhataba¹⁰⁰, keşideciye veya poliçe ile borç altına girmiş olanlardan herhangi birine (ciranta ve avalist gibi birine) ciro edilebilir. Diğer bir ifade ile, poliçenin aynı şahıs lehine birkaç defa ciro edilmesi mümkündür¹⁰¹. İşte, poliçenin bu şekilde, daha önce poliçe borçlusu durumuna girmiş bulunan şahıslara ciro edilmesine “geriye ciro” denir¹⁰².

Ciro, emre yazılı senedin keşidecisi lehine yapıldığında, senet sanki hiç tedavüle çıkmamış gibi olur¹⁰³. Senet kendisine ciro edilen keşidecinin, kendinden önce gelen cirantalara kabul edilmeme veya ödenmeme halinde, müracaat edip edemeyeceği meselesi akla gelebilir. Böyle bir halde, keşideci söz konusu cirantalara karşı en son aşamada müracaat borçlusu olarak yine sorumludur. Yani, bu cirantalar, sonradan kendisine tekrar “keşideci” olarak müracaat edebileceklerdir. İşte böyle bir durumda, “bir insanın sonradan ödemeye mecbur olacağını bildiği bir şeyi talep etmesi” hali söz konusu olur ki, bu duruma hukuk ilkeleri cevaz vermemektedir¹⁰⁴. Fakat, keşideci, senedi tekrar ciro ederek tedavüle çıkarabilir. Keşideci, senedi tekrar tedavüle çıkarırsa, kendisi ciro silsilesi içerisinde yer alır. Fakat, keşideci, müracaat mekanizması işleyip ödemede bulunduğu takdirde, kendisinden önce gelen cirantalara artık müracaat edemez¹⁰⁵.

Burada “geriye ciro” bahsi geçmiş iken, bu konuda Yargıtay’ın bir zaman yerleşik olan fakat daha sonra değişmiş bulunan içtihadının açıklanmasının da faydalı olacağı kanaatindeyiz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin eski içtihadına göre, ara cirantaya veya lehdar ile keşideciye karşı icra takibi yapılabilmesi için, bononun¹⁰⁶ takip alacaklısı cirantanın eline

¹⁰⁰ Muhatap ile ilgili açıklamalar aşağıda “*Muhatap Lehine Ciro ve Muhatapın Ciro*” başlığı altında yapılmıştır. bkz. a.ş. §3. III.

¹⁰¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 138.

¹⁰² CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 107; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 566; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s.158; TEKİNALP Ünal, Geriye Ciro ve Teminat Senedi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XI, BTHAE, Ankara, 1994, s. 185; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 100.

¹⁰³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 566.

¹⁰⁴ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 158; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 637.

¹⁰⁵ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 92; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 100.

¹⁰⁶ Söz konusu kararlar bono ve çek hakkında verilmiştir; ancak bunların poliçeler için de geçerli olduğuna şüphe yoktur.

“geriye ciro” ile gelmesi şarttır¹⁰⁷. Geriye ciroya gerek gören Yargıtay 12’nci Hukuk Dairesi’ne hakim olan düşünce, yetkili hamilin ancak düzgün bir ciro zincirine dayanarak bu sıfatı kazanabileceği, takip alacaklısının da aynı şekilde geriye ciro yolu ile oluşacak ciro zincirine göre yetkili hamil olabileceğidir¹⁰⁸. Bu düşünce, tedavül eden bir kambiyo senedi için doğru olup, dayanağını Türk Ticaret Kanunu’nun 598’inci ve 702’nci maddelerinde bulmaktadır. Ancak, müracaat mekanizması işlemeye başlamış bir senet, artık tedavül etmemekte, bilâkis tahsil edilmektedir¹⁰⁹. Söz konusu aşamada, yetkili hamillik, artık Türk Ticaret Kanunu’nun 639’uncu maddesine göre belirlenmektedir¹¹⁰. Gerçekten de, Türk Ticaret Kanunu’nun 639’uncu maddesi uyarınca, kendisine müracaat edilen veya edilmesi mümkün olan borçlu, senet bedelini ödeyince poliçe ve protesto varakasının, ayrıca doldurulacak bir makbuz ile birlikte, kendisine verilmesini istemek hakkına sahiptir. Kanun, kendisine müracaat edilen şahsa senedin sadece verilmesini öngörmüş; yoksa, senedin ciro edilerek teslimini istememiştir. Senet bedelini ödeyen şahıs, Kanun gereğince, söz konusu senet kendisine devredilmeksizin, yani teslimsiz olarak senedin maliki ve senede bağlı hakkın alacaklısı olur¹¹¹. Senet bedelini ödeyen şahsa ciro suretiyle, yani “geriye ciro” yapılarak senedin verilmesine gerek yoktur. Bu tür senedin, ödemede bulunan senet borçlusuna teslim edilmemesi halinde, bu şahıs, senedin ve protestonun kendisine verilmesini dava yolu ile talep edebilir¹¹².

Müracaat edenin hukukî durumu, def’iler açısından da önem taşır. Senet bedelini ödeyenin borçlusu, ödeme talebinde bulunana karşı, kural olarak, senedi ciro etmeden önce ileri sürebileceği def’ileri ileri sürebilir. Yani, def’i sistemi tamamen Türk Ticaret Kanunu’nun 599’uncu maddesine tâbidir.

¹⁰⁷ BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 62; TEKİNALP Ünal, Geriye Ciro, s. 185.

¹⁰⁸ “...Senet lehdarı A olup bunun tarafından takip alacaklısı G’ye ciro edilmiş ve bundan sonra da muhtelif cirolar görmüştür. Ara ciranta durumunda bulunan G’nin keşideci ve lehdarı takip edebilmesi için senedin kendisine tekrar ciro edilmesi gerekli olup, böyle bir ciro bulunmadığından gerçek hamil sayılamaz...” (12.HD. 03.05.1982 ve 3687/3842) benzer Yargıtay kararları için bkz. 12.HD. 26.10.1987 ve 14266/10774; 12.HD. 10.11.1988 ve 1563/13277; 12.HD. 27.02.1989 ve 1661/2646 sayılı kararları - TEKİNALP Ünal, Geriye Ciro, s. 186.

¹⁰⁹ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 205; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 309.

¹¹⁰ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 205; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 149.

¹¹¹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 245; TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 187; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 550.

¹¹² TEKİNALP Ünal, Geriye Ciro, s. 188.

Bu hükme göre, kendisine müracaat edilen şahıs, sadece kendisine başvurana karşı sahip olduğu def'ileri ileri sürebilir; onun cirantasına karşı sahip olduğu def'iler ise ileri süremez. Halbuki, Yargıtay'ın yukarıda zikredilen içtihadı kabul edilecek olursa, kendisine müracaat edilen sorumlu, müracaatçıya karşı ileri sürebileceği def'iler yanında senedi ona ciro yoluyla devredene ilişkin sahip olduğu def'ileri de ileri sürebilecektir¹¹³. Çünkü, Türk Ticaret Kanunu'nun 602'nci maddesine göre, ödememe protestosunun keşidesinden veya bu protestonun keşidesi için muayyen olan müddet geçtikten sonra yapılan ciro "*alacağın temlik*"nin hüküm ve sonuçlarını doğurur.

Yargıtay daha sonraları yukarıda eleştirilen "*geriye ciro*" ile ilgili içtihadını isabetli bir karar ile değiştirmiştir. Yani, Yargıtay, ara cirantaya veya lehtar ile keşideciye karşı icra takibi yapılabilmesi için, senedin takip alacaklısı cirantanın eline "*geriye ciro*" ile gelmesi şartının ortadan kaldırılmasını sağlamıştır¹¹⁴.

Sonuç olarak şunu belirtmek gerekir ki: ciro edilen, ister herhangi bir üçüncü şahıs; isterse senet borçlusu olsun, mutlaka ciro işlemi yapan şahsın, senedi devretmek istediği şahıs olmalıdır. Senedi devreden, bu isteğine ilişkin iradesini, ciro edilen konumundaki şahsa senet zilyetliğini devretmek suretiyle izhar eder.

¹¹³ TEKİNALP Ünal, Geriye Ciro, s. 189.

¹¹⁴ "*Davacının keşidecisi olduğu dava konusu bononun lehdarı, dava dışı bir şirket olup, bono onun tarafından davalıya ciro edilmiştir. Davalı da bonoyu bir başkasına ciro etmiş ve nihayet son hamil tarafından ...Ticaret Bankası'na teminat cirosu ile verilmiş ve vadesinde ödenmemesi üzerine adı geçen banka tarafından protesto çekilmiştir. Sözü edilen bu ciro silsilesine ve protesto tarihine göre, mahkemenin vadeden sonra ciro yapıldığı yolundaki kabulü doğru değildir. Diğer yandan, mahkeme, son hamil ...A.Ş. tarafından davalıya yapılmış bir ciro olmadığından, davalının takip yetkisi bulunmadığını da kararına gerekçe olarak belirtmiştir. ...A.Ş., davalıdan daha sonraki bir ciranta olup bonoyu, teminat cirosu ile ...Ticaret Bankası'na ciro etmiştir. Daha sonra bu bono, davalıya geri gelmiş ve davalı tarafından keşideci davacı aleyhine icra takibine konulmuştur. Ciro silsilesi içerisinde ismi yeralan davalıya bononun geri verilmesi için, ayrıca geriye doğru ciro yapılması gerekmez. Bono, davalının elinde olduğuna göre, kendisinden sonraki cirantalara bedelini ödeyerek geri aldığı anlaşılmaktadır. Yasada, ödeme yapan cirantaya, ayrıca geriye ciro şeklinde bir ciro yapılacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 639'uncu maddesi de bu görüşü desteklemektedir. Bu hale göre, bono elinde bulunan davalının, yetkili hamil olduğunun kabulü gerekeceğinden..., bozma gerektirmiştir.*" (11.HD. 07.02.1991, E.8763/K.676). Benzer kararlar için bkz. 19.HD. 08.03.1993, 92/6267 E. 93/1702 K.; 12.HD. 01.04.1993 E.12094 K.16117; 12.HD. 09.04.1993, E.13191 K.16927- TEKİNALP Ünal, Geriye Ciro, s. 188-191.

B. Senet Zilyetliğinin Devri

1. Zilyetlik Kavramı

Zilyetlik, bir mala ilişkin fiilî hâkimiyet durumunu ifade eder. Ayrıca, zilyetlik menkul mallarda aynî haklar bakımından dış görünümü sağlar. Zira, menkullerde zilyetlik aynî hakka karine teşkil eder¹¹⁵. Medeni Kanunumuz, zilyetliği, açık bir şekilde tarif etmemiştir. Medeni Kanunu'nun 973'üncü maddesine göre, "*bir şey üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyetidir*". Görüldüğü gibi, kanun koyucu sadece zilyedi tanımlamıştır. Bundan dolayı, zilyetliği, "*bir şey üzerinde fiilî hâkimiyet*" olarak tanımlamak mümkündür. Doktrinde, zilyetlik, "*buna konu teşkil edecek eşya üzerinde iradî şekilde hâkimiyetin ele geçirilmesi ile doğan ve bu hâkimiyetin iradî olarak terkine veya başkası tarafından gasbına ya da başka sebeplerle sona ermesine kadar devam eden fiilî ve hukukî durum*" olarak tanımlanmaktadır¹¹⁶.

"*Senet zilyetliği*" kavramından ne anlaşılması gerektiğinin üzerinde durulmasında fayda vardır. "*Senet zilyetliği*" bir eşya olarak sadece senet üzerindeki zilyetliği mi, yoksa bu senette mündemiç olan hak üzerindeki zilyetliği mi ifade eder? Medenî Kanun'un 973'üncü maddesi anlamında, "*senet zilyetliği*"nin, bir eşya olarak senet üzerindeki zilyetliği ifade ettiği kabul edilmelidir. Yani, burada zilyetliğin konusu senedin kendisidir. Fakat, kıymetli evrak hukuku açısından salt bu şekilde düşünmek doğru değildir. Gerçekten de, kıymetli evrakta, senet zilyetliği, hakta zilyetlik yönünden vazgeçilmez bir unsurdur¹¹⁷. Çünkü, senette mündemiç olan hakkı sadece senedin zilyedi talep edebilir. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 557'nci maddesine göre,

¹¹⁵ OĞUZMAN, Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, Eşya Hukuku, 12. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 47; ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, Şekli Eşya Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2007, s. 118.

¹¹⁶ ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 107; OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 52.

¹¹⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 83; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 24.

kıymetli evrakta hakkın ileri sürülebilmesi için senet hem yeterli ve hem de gereklidir. Aynı şekilde, Türk Ticaret Kanunu'nun 558'inci maddesine göre, borçlu, senet ibraz edilmedikçe ödemede bulunmamak durumundadır. Yani, senette mündemiç olan hakkın sahipliğini teşhis, senet üzerindeki zilyetliğe göre belirlenir¹¹⁸. Fakat, kıymetli evrak türlerinin çoğunda "*hak sahipliğinin teşhisi*" şeklindeki bu hukukî görünüm açısından senet zilyetliği tek başına yeterli değildir¹¹⁹. Senet zilyedinin ayrıca, senet metninden de, hak sahibi olduğu anlaşılmalıdır¹²⁰. Çünkü, Türk Ticaret Kanunu'nun 558'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, borçlu, senedin mahiyetine göre alacaklı olan şahsa ödemede bulunmakla borcundan kurtulabilir.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi, senet zilyetliği, senette mündemiç olan hak üzerindeki zilyetlik açısından da önemi haizdir. Zira, senette yazılı olan hakkın devri, senet zilyetliğinin devri ile tamam olur.

2. Senet Üzerindeki Zilyetliğin Devri ve Bu Devrin Türleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 557'nci maddesinde, "*teslim*" terimi yerine, "*devir*" terimi kullanılmıştır. "*Teslim*" terimi, mutlaka elden yapılacak fiilî bir devrin gerekip gerekmediği hususunda tereddüde yol açabilecek bir anlamı haizdir. Yani, bu terim, anlamı itibari ile, amaca uymayacak şekilde dardır. Bu sebeple, kanun koyucunun, "*devir*" terimini tercih etmiş olması yerindedir¹²¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu maddesinin birinci fıkrasında "... *kıymetli evrakın devri için herhalde zilyetliğin devri şarttır*" denilmiştir. Senedin hamile, emre veya nama yazılı olması bu esasa hiçbir etki yapmaz. Anılan fıkra, "*herhalde*" deyiminden anlaşılacağı üzere, kıymetli evrakın bütün türlerine tatbik edilir¹²². Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesine göre,

¹¹⁸ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 24; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 89; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 105.

¹¹⁹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 177.

¹²⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 83.

¹²¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 149.

¹²² POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 68; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 24; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 141; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 189.

poliçe de, ciro ve teslim yoluyla devredilir. Her ne kadar söz konusu maddede teslim tabirî kullanılmış ise de, bunu “*zilyetliğin devri*” şeklinde anlamak gerekir¹²³. Yargıtay da, bu tabirî “*zilyetliğin devri*” şeklinde değerlendirmektedir¹²⁴.

Senet zilyetliğinin devri konusunda tarafların anlaşmaları şarttır. Yani, senet zilyetliğini devreden iradesi, zilyetliğin değişikliği ve devralanın iradesi de zilyetliğin iktisabı yönünde olmalıdır¹²⁵. Bundan dolayı, emre yazılı senetlerde, ciranta ve ciro edilen arasında zilyetliğin devri hususunda bir mutabakatın varlığı şarttır¹²⁶. Söz konusu mutabakat ile ortaya çıkan anlaşma, bir aynî akit niteliğindedir¹²⁷. Bu sebeple, aynî aktin yokluğu veya geçersizliği, senedi devralan kimsenin iktisabının da geçersizliğine yol açar¹²⁸.

Senet zilyetliği, senedin teslimi suretiyle veya diğer zilyetliğin devri yolları ile devredilebilir¹²⁹. Hangi yolun tercih edileceği, devir sırasında senede kimin dolaysız zilyed olduğuna veya tarafların devirden sonra, senede kimin dolaysız zilyed olmasını istediklerine bağlıdır¹³⁰. Kısacası, mevcut zilyetlik durumu ve tarafların bu zilyetliğin gelecekteki şekli hakkında anlaşması, zilyetliğin devrinin şeklini de tayin eder. Aşağıda senet zilyetliğinin teslim yolu ile devri ve teslimsiz devri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

¹²³ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 190; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 641; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 89; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 152; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 41; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 22; EROL Nevzat, Takip Hukukunda Kambiyo Senetleri, Doğuş Matbaacılık, Ankara, 1971, s. 102; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1641; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 144; ARLANLI Halil, a.g.e., s. 24.

¹²⁴ 11.HD., 25.11.1976, E.4735, K. 5162- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 241.

¹²⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 192; OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 67; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 30.

¹²⁶ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 152; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 145.

¹²⁷ DOMANİÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 69; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 36; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 145; 11.HD., 28.11.1984, E.5965, K.5878- ERİŞ Gönen, Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2004, s. 82.

¹²⁸ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 106; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 146; 11.HD. 13.01.1981, E.1980/5828 K.1981/28- GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 876.

¹²⁹ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 41; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 15; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 24.

¹³⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 150.

a) Senet Zilyetliğinin Teslim Yoluyla Devri

Teslim, somut şekilde idrak edilebilen bir durumdur. Medenî Kanun'un 977'nci maddesine göre, bu somut durum, doğrudan doğruya senede veya bu senet üzerinde hâkimiyeti mümkün kılan araçlara ilişkin olarak ortaya çıkar. Yani, senedin veya senet üzerinde hâkimiyet kurulmasını sağlayan araçların değişmesi söz konusudur¹³¹.

Zilyetlik değişikliği, senet üzerindeki fiilî hâkimiyet durumunun da değişmesini gerektirir. Başka bir deyişle, senet, yeni zilyedin fiilî hâkimiyetine girmelidir. Buna karşılık, devredenin fiilî hâkimiyeti kaybetmesi şart değildir. Yeni zilyedin, eski zilyet ile birlikte fiilî hâkimiyet sahibi olmaları halinde de, söz konusu değişiklik ortaya çıkar. Fakat, bu durumda, yeni zilyet, devredenin iştiraki olmaksızın senet üzerinde tasarruf edebilmelidir¹³².

Zilyetliğin devri, çoğu zaman teslim ile olur. Çünkü, devralanın senet üzerinde istediği şekilde tasarrufta bulunabilmesi, ancak teslim ile mümkündür.

b) Senet Zilyetliğinin Teslimsiz Devri

Senet zilyetliğinin teslimsiz devrinde, senedin veya onun zilyetliği ile ilgili herhangi bir aracın fiilî teslimi söz konusu değildir. Burada, senet zilyetliği, devredenin ve devralanın, açık veya zımnî şekilde, zilyetlikten vazgeçmek ve zilyetliği kazanmak hususunda iradelerini beyan etmeleri suretiyle devrolunur¹³³.

Senet zilyetliğinin teslimsiz devri, teslim fiilinin gerekmediği hallerde karşımıza çıkar. “*Alenî zilyetlik durumu*”, “*kısa elden teslim*”, “*hükmen teslim*” ve “*zilyetliğin havalesi*” gibi hallerde, teslim fiiline gerek kalmaksızın, zilyetlik devredilebilir. Bunların hiç birinde teslim yerine geçen herhangi bir işlem de

¹³¹ ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 147; OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 65-66.

¹³² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.151.

¹³³ OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 67; ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 111.

söz konusu değildir. Bu durumlardan herhangi biri mevcut olduğunda, zilyetliğin devri gerçekleşir¹³⁴. Bu devir, teslim dayanan devir ile aynı hukukî sonuçları doğurur. Aşağıda zilyetliğin teslimsiz devri halleri sırasıyla ele alınmıştır.

aa) Alenî Zilyetlik Durumu

Medenî Kanun'un 977'nci maddesine göre, zilyetlik, edinenin önceki zilyedin rızasıyla şey üzerinde hakimiyeti kullanacak duruma gelmesi halinde devredilmiş olur. Medenî Kanun'un bu hükmünün uygulanabilmesi için, devreden senedin dolaysız zilyedi olması gerekir. Böyle bir devir, yeni zilyedin, eski zilyedin herhangi bir fiiline ihtiyaç kalmaksızın senedin fiilî hâkimiyetini ele geçirebilme imkânının sağlanması ile mümkündür¹³⁵. Yani, senet ya herkesin müdahalesine açık durumdadır ya da devreden ve devralanın, müşterek zilyetlik durumları söz konusu olmaksızın, müşterek hâkimiyetleri altındadır. Örneğin, senedin, anahtarlarına devralanın da sahip olduğu bir kasada bulunması halinde durum böyledir. Bu gibi hallerde, zilyetliğin devri için, sadece zilyet olma iradesinde değişiklik yeterlidir. Bu değişiklikle, devreden, daha sonra hâlâ müşterek fiilî hâkimiyet hali söz konusu olsa bile senet üzerindeki zilyetliğini kaybeder.

bb) Kısa Elden Teslim

"*Kısa elden teslim*" yoluyla zilyetliğin devri, kanunda düzenlenmemiştir. Kısa elden teslim suretiyle zilyetliğin devrinde, devralan şahıs, devirden önce zaten belli bir hukukî sebebe dayanarak senedin dolaysız zilyedi

¹³⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 152.

¹³⁵ ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 152; OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 67; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 153.

durumundadır¹³⁶. Örneğin, bir bankanın, müşterisine ait olup da kendisince muhafaza edilen hamile yazılı senedin mülkiyetini kazanması halinde bu durum söz konusudur.

cc) Hükmen Teslim

Medenî Kanun'un 979'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, "*hükmen teslim*" yoluyla zilyetliğin devrinde, senedin dolaysız zilyetliği devir sırasında devredendedir ve bu şahıs, devre rağmen, özel bir hukukî sebebe dayanarak, senede zilyet kalmaya devam etmektedir¹³⁷. Bu gibi durumlarda, zilyetliğin devri anlaşmasının yapıldığının ispatlanması için, devreden gerekli tedbirleri alması lâzım gelir. Öztan¹³⁸, senedin işaretlenmesini bir tedbir yolu olarak göstermiştir. Diğer taraftan, kıymetli evrakın zilyetliği hükmen teslim yoluyla devredilirse, yani devreden özel bir hukukî sebebe dayanarak senedin dolaysız zilyedi kalmaya devam ederse, Medenî Kanun'un 766'ncı maddesi uyarınca, bu devir, üçüncü şahısların hakkını ihlal ettiği ölçüde, hukukî sonuç doğurmaz.

dd) Zilyetliğin Havalesi

Zilyetliğin havalesi, dolaylı zilyedin, bu zilyetliğini sözleşme ile dolaysız zilyetten başka birine devretmesidir¹³⁹. Zilyetliğin bu şekilde devri Medenî Kanun'un 979'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, zilyetliğin havalesinin iki temel unsuru vardır. İlki, devirden önce, zilyetlik konusu şey, dolaysız zilyet durumundaki üçüncü şahsın elindedir. Diğer ise, devreden ve

¹³⁶ OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 68; ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 150; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 153.

¹³⁷ ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 154; OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 69; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 154.

¹³⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.154.

¹³⁹ ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 157; OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 70.

devralan, bu üçüncü şahsın, devralan şahsın dolaylı zilyetliğinin yanında, dolaysız zilyet olarak kalacağı noktasında anlaşmışlardır. Böylece, alacaklı değişikliğine rağmen, dolaysız zilyetlik durumunda herhangi bir değişiklik meydana gelmemektedir¹⁴⁰.

Medenî Kanun'un 979'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, zilyetliğin havale yolu ile devri, devreden tarafından, dolaysız zilyet olmaya devam eden üçüncü şahsa bildirilmedikçe, söz konusu üçüncü şahsa karşı hüküm ifade etmez. Prensip itibari ile bu bildirim, herhangi bir şekle tâbi değildir¹⁴¹. Medeni Kanun'un 979'uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre, dolaysız zilyet olarak kalmaya devam eden üçüncü şahıs, zilyetliği devredene karşı ileri sürebileceği sebeplerle şeyi devralana vermekten kaçınabilir. Yani, kıymetli evrakın, zilyetliğin havalesi yoluyla devrinde, dolaysız zilyet durumundaki üçüncü şahsın hukukî durumu, bu değişiklikten olumsuz şekilde etkilenmemelidir¹⁴².

3. Senet Zilyetliğinin Devrinin Hukukî Etkisi

Senet zilyetliğinin devri, öncelikle senede zilyet olan şahsı değiştirir. Dolayısıyla, artık, senet zilyetliğinin yarattığı hukukî görünümünden faydalanan şahıs da değişir. Senette mündemiç olan hakkı ileri sürme hakkı artık bu yeni zilyede aittir. Zira, daha önce de belirttiğimiz gibi, kıymetli evrak hukukunda senet zilyetliği, hak bakımından da zilyetliği sağlar¹⁴³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu ve 593'üncü maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, emre yazılı senetlerin devrinin ciro ve zilyetliğin devri ile gerçekleştiği görülmektedir. Yani, emre yazılı senetlerde cironun, hüküm ve netice meydana getirebilmesi için, senedin zilyetliğinin devri de şarttır¹⁴⁴. Hatta, emre yazılı senetlerin devri açısından zilyetliğin devri bir geçerlilik şartıdır. Yargıtay, 1992 tarihli bir kararında, senet zilyetliğini devretmeden

¹⁴⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 154.

¹⁴¹ OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 72.

¹⁴² ÜNAL Mehmet/ BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 159; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 155.

¹⁴³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 83.

¹⁴⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 641; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1641; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 105.

ciro işlemini gerçekleştiren cirantanın hâlâ yetkili hamil olduğunu belirtmiştir¹⁴⁵. Kuşkusuz, ciro işlemi yapılmaksızın, senet zilyetliğinin devredilmesi de, senede bağlı hakkın devrini sağlamaz¹⁴⁶.

Ciro edilenin tayini açısından, ciro işlemi ile senet zilyetliğinin devri arasındaki bu ilişki bir yerde, senet ile senette mündemiç hak arasındaki sıkı bağı öngören Türk Ticaret Kanunu'nun 557'nci maddesi hükmüne dayanır ve onu tamamlar¹⁴⁷.

III. Muhatap Lehine Ciro ve Muhatabın Ciro

Keşidecinin, senet bedelini ödemek ile yetkili kıldığı şahsa muhatap denir¹⁴⁸. Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, poliçe, poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın, muhataba ciro edilebilir. Ciro yoluyla poliçeyi iktisap eden muhatap da poliçeyi tekrar ciro edebilir.

Poliçede muhatabın ciro su mümkün iken, çekte buna müsaade edilmemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, çekte muhatabın ciro su bătıldır¹⁴⁹. Çekte muhatabın ciro sunun bătıl sayılmasının sebebi, çekin bir kredi değil ödeme aracı olmasıdır¹⁵⁰. Kanun koyucu, ödeme aracı olan çeki, bir kredi aracına dönüştürebilecek olan işlemleri geçersiz saymıştır¹⁵¹. Bu sebeple de, Türk Ticaret Kanunu'nun 696'ncı maddesi ile, çekte "*kabul yasağı*" getirilmiştir. Çekin muhatabının,

¹⁴⁵ "*Çek hamili elindeki çeki ciro etse bile, zilyetliğini devretmemiş ise, bu çeki yetkili hamil sayılır.*" (12.HD. 10.11.1992,E.6048,K.13660- ERİŞ Gönen, Çek, s. 83).

¹⁴⁶ ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 262.

¹⁴⁷ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 177; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 192.

¹⁴⁸ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 117; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 430; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 107.

¹⁴⁹ "...*Muhatap banka, lehtar durumunda olsa bile, ciro ile çeki devredemez. Devreder ise, bu şerhe göre çekin zilyedi olacak kişi yetkili hamil ve alacaklı sıfatını kazanamaz. Çünkü Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesine göre, muhatap bankanın ciro su bătıldır....*" 12.HD. 03.12.1984, E.9138, K.2511 (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 772).

¹⁵⁰ "Çeki ödeyen banka, bir gişedir, yoksa çeki ne satın almış ve ne de bir ifa dolayısıyla kabul etmiştir (POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 269).

¹⁵¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 286; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 131; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 182.

çekten dolayı hamile karşı asıl borçlu veya müracaat borçlusunu sıfatıyla sorumluluğu söz konusu olamaz. Çekte kabul yasağı, muhatabın, kabul gibi sorumluluğunu doğuracak olan herhangi bir kambiyo taahhüdü altına girmesini de engeller¹⁵². Muhatabın çeki ciro etmesine imkân verilse idi, muhatap yaptığı ciro ile ciranta sıfatını kazanabilirdi. Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesi gereğince de, müracaat borçlusunu olarak sorumlu olurdu¹⁵³. Yani, yasaklanan amaca ulaşmak imkânı ortaya çıkardı.

Aslında, kanun koyucu, çekte muhatabın cirosunun mümkün olmadığını, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasında dolaylı surette öngörmüştür. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasında, muhatap lehindeki cironun normal bir ciro olmadığı, sadece makbuz hükmünde olduğu hükme bağlanmıştır¹⁵⁴. Yani, muhatap banka, kendisine ciro edilen çeki, ancak ödediği bedelin makbuzu niteliğinde bir delil olarak saklayabilir ve gerekirse kullanabilir¹⁵⁵ ¹⁵⁶. Dolayısıyla, bu makbuzun, çekin tedavül süresi bitmemiş olsa bile, ciro yoluyla tedavüle çıkarılması söz konusu değildir¹⁵⁷. Bunun neticesinde denilebilir ki: muhatabın cirosunun batıl olduğunu öngören Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin ikinci fıkrasındaki hüküm olmasaydı bile,

¹⁵² BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 69; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1143; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 281; TUNA Ergun, a.g.e., s. 301; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 286.

¹⁵³ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 281; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1144; TUNA Ergun, a.g.e., s. 301; ERİŞ Gönen, Çek, s. 774.

¹⁵⁴ “Çekin bankaya ibrazı sırasında, ibraz eden kişinin, bu çekin arkasına adını ve soyadını ile adresini yazıp imzalaması, ciro anlamına gelmez” (12.HD. 14.12.1990,E.5938,K.13085- ERİŞ Gönen, Çek, s. 75).

¹⁵⁵ KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 145; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 77; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 596; REİSOĞLU Seza, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003, s. 171.

¹⁵⁶ İşte kanun koyucu, muhataba yapılan ciroyu “makbuz” hükmünde sayarak, ödemede bulunan muhatap bankayı, ayrıca bir makbuz isteme külfetinden kurtarmış; ayrıca makbuz isteme hakkından da mahrum etmiştir. Yani, ödemede bulunan muhatap banka, çek hamilinden lehine yapılmış olan cirolu çek dışında, ayrıca bir de makbuz isteme hakkına sahip değildir. (PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 77; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1145; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 433; REİSOĞLU Seza, Çek, s. 172; TUNA Ergun, a.g.e., s. 301; 11.HD., 15.11.1988, E.1390, K.6796-ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 239).

¹⁵⁷ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 596; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1922; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 257; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s.139.

aynı maddenin dördüncü fıkrasından hareketle yine aynı sonuca ulaşılabilir¹⁵⁸.

Çekte muhatabın cirosunun b atıl olduğunu hükme bağlayan Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin ikinci fıkrasının herhangi bir istisnası var mıdır? Bu soruyu aynı maddenin dördüncü fıkrası üzerinden değerlendirmek pek yanlış olmaz. şöyle ki: söz konusu fıkranın düzenlemesine göre, yukarıda da belirtildiği üzere, muhataba yapılan ciro "makbuz" h kmindedir. Fakat, aynı fıkranın ikinci cümlesinde ise, bu prensibin istisnası getirilmiştir. Buna göre, muhatabın birden fazla şubesi varsa, çekin üzerine çekildiği şubeden aynı merkeze bağlı başka şube üzerine yapılan ciro geçerlidir. Kanun koyucu,  ek açısından şubeler arasında bir ayırımı gitmiř¹⁵⁹; bir bankanın  ekle işleyen hesabının bulunduğu şubesine yapılan ciroyu makbuz hükmünde sayarken, aynı bankanın başka şubesi lehine yapılan ciroyu ise geçerli saymıştır. O halde, geçerli bir şekilde çeki iktisap eden bu şube, söz konusu çeki tekrar ciro edebilecek midir? Doktrinde bu soruya her iki cevabın da verildiği görülmektedir. Bu soruya olumlu cevap veren m elliflere¹⁶⁰ göre,  ek kendisine ciro edilen muhatap şube dışındaki diğer şube, çeki normal bir ciro ile iktisap etmektedir. Dolayısıyla,  eki tekrar ciro edebilme hakkı olmalıdır. Bu görüşte olanlar, bu hakka da sınırlama getirmişler ve bu şubenin, çeki, çekin üzerine keşide edildiği şube dışındaki herhangi bir gerçek veya tüzel kişiye ciro edebileceğini belirtmişlerdir. Doktrinde hâkim olan¹⁶¹ ve bizim de katıldığımız görüşe göre,  ek kendisine ciro edilen muhatap şube dışındaki diğer şubenin çeki tekrar ciro etmek hakkı yoktur. şöyle ki; muhatabın birden fazla şubesi olsa bile, bunlar birbirlerinden sadece kasa ve müşteri işlemleri ile tuttukları muhasebe kayıtları açısından bağımsızdırlar. Nihayetinde, hepsi, idarî ve hiyerarşik açıdan bir genel müdürlüğe bağlıdır. şubelerin gerçekleştirdiği işlemler ve bunlar neticesinde tuttukları muhasebe kayıtları,

¹⁵⁸ ALIşKAN Murat, a.g.e., s. 132; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1143.

¹⁵⁹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 286; DOğANAY İsmail, a.g.e., s. 1923.

¹⁶⁰ DOMANİÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 598 vd.; ALIşKAN Murat, a.g.e., s. 134 vd.

¹⁶¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1144; PULAşLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 78; KINACIOğLU Naci, a.g.e., s. 281; POROY Reha/ TEKİNALP  nal, a.g.e., s. 269; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 146.

bankanın genelinin bilançosunu oluşturmaktadır. Hatta, banka çalışanları, bu şubelerde yeri geldiğinde dönüşümlü olarak çalışmaktadırlar. Bundan dolayıdır ki, banka şubelerini birbirinden tamamen bağımsız ve ayrı bir kişiliğe sahipmiş gibi kabul etmek doğru değildir. Bu sebeple, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasından yola çıkarak aynı maddenin ikinci fıkrasının istisnası olduğunu kabul etmek, muhatap bankaların kanun boşluklarından yararlanarak çekte kabul yasağını hükümsüz kılmalarına sebebiyet verebilir. Başka şubeye ciroyu geçerli sayan Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki istisna sayesinde, çekin hamili, mutlaka çekin üzerine çekildiği şubeye gitmek zorunda kalmayıp, aynı bankanın kendisine en yakın ve en kolay şubesine giderek çeki tahsil edebilmektedir¹⁶². Şubelerinden herhangi biri vasıtasıyla çek bedelini ödeyen muhatap banka, bu ödemeyi keşidecinin hesabının bulunduğu şubeden provizyon alarak, yani karşılığının bulunması şartıyla yapmıştır¹⁶³. Bu karşılığın bulunmaması halinde, ödeyen şubenin, ciranta sıfatıyla kendisinden önce gelenlere müracaat hakkı vardır¹⁶⁴. Buna karşılık, çek bedelini hamile ödeyen keşidecinin hesabının bulunduğu şubenin, sonradan çekin karşılığının bulunmadığını anlaması üzerine, kendisine yapılan bu “*makbuz*” hükmündeki ciroya dayanarak, kendisinden önce gelenlere ve keşideciye başvurması mümkün değildir¹⁶⁵. Çünkü, “*makbuz*” hükmündeki bu ciro neticesinde, muhatap, senette yazılı hakkı iktisap etmediği gibi, kambiyo hukukuna göre senedin yetkili hamili durumuna da gelmemektedir¹⁶⁶. Görüldüğü üzere, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki istisnaî hüküm, hem tahsilini kolaylaştırarak çek kullanılmasını teşvik etmekte hem de keşidecinin

¹⁶² DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 597; TUNA Ergun, a.g.e., s. 301.

¹⁶³ KOCAİMAMOĞLU Sururi, Ticarî Senetler Tatbikatı ve Banka Muameleleri, Ankara Basımevi, Ankara, 1959, s. 25.

¹⁶⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1146; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 281; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 145; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 599; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 269; REİSOĞLU Seza, Çek, s. 173.

¹⁶⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1145; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 140.

¹⁶⁶ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 281; TUNA Ergun, a.g.e., s. 301; REİSOĞLU Seza, Çek, s. 171; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1145; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 140.

hesabının bulunduğu şube dışındaki şubeleri karşılığı olmadığı halde yaptıkları ödemelere karşı korumaktadır¹⁶⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasında "*muhatap lehindeki ciro*" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade karşısında, muhatap bankaya yapılan cironun, tam ciro olması halinde ancak "*makbuz*" hükmünde sayılabileceği ileri sürülebilir. Uygulamada ise bankalar, kendilerine ödeme talebiyle çeki ibraz eden hamilden, çekin arkasına adını yazıp imzalamasını istemekte veya sadece çekin arkasına imzasını almaktadırlar. Bu şekilde çek, beyaz ciro¹⁶⁸ yapılarak bankaya teslim edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla uygulamada rastlanan beyaz cironun, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, uygun bir makbuz hükmünde olup olmayacağı sorusu akla gelmektedir. Çeki ödeme için ibraz eden şahsın, ödeme karşılığında çeki, beyaz ciro yoluyla bankaya verdiği durumlarda çek, beyaz ciroyla muhatap bankaya teslim edilmektedir. Böylece, beyaz ciro, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki "*muhatap lehindeki ciro*" ifadesi için yeterli sayılarak, muhataba ödeme karşılığında verilen çekteki beyaz cironun da makbuz hükmünde olduğu düşünülebilir¹⁶⁹. Zaten, uygulamada bankalar, çeki hamile arkasına imza attırarak aldıklarında, bu imzanın üstünü kendi lehlerine doldurmaktadırlar¹⁷⁰. Muhatap bankaca, beyaz ciro kendi lehine doldurulduğunda, bu ciro artık makbuz hükmünde sayılır¹⁷¹. Fakat, muhatap banka tarafından kendi lehine doldurulmayan bir cironun, Türk Ticaret Kanunu'nun 701'inci maddesinin dördüncü fıkrası anlamında makbuz niteliği taşıdığı şüphelidir. Böyle bir cironun makbuz niteliğinde olduğu muhataba karşı ileri sürülebilir¹⁷². Asıl önemli olan ise, bankanın beyaz cirolu çeki, başka bir şahsa, beyaz ciroyu bu şahsın adını yazarak doldurmak suretiyle veya bu beyaz ciroyu doldurmaksızın ve tekrar ciro da yapmaksızın teslim etmesidir. Hatta, bu şekilde bankadan çeki alan şahıs da, bankadan aldığı çeki bir diğer şahsa

¹⁶⁷ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 597; TUNA Ergun, a.g.e., s. 301.

¹⁶⁸ "*Beyaz ciro*" ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. aşa. §4. I. B.

¹⁶⁹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 301; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 433.

¹⁷⁰ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 433; REİSOĞLU Seza, Çek, s. 172.

¹⁷¹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 142;

¹⁷² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1145.

devredebilir. Bu durumda, bankaya yapılan beyaz cironun “*makbuz*” hükmünde olduğunun, belirtilen şekilde çeki devralan iyi niyetli şahısların korunması gerektiğinden, onlara karşı ileri sürülememesi gerekir. Sonuç olarak, çekin beyaz ciro yoluyla bankaya verilmesi, çekin tedavül özelliğini kesin olarak ortadan kaldırıcı özelliğe sahip değildir¹⁷³.

Muhataba cironun “*makbuz*” hükmünde sayılması sebebiyle, muhatabın bu hususu keşideciye karşı ileri sürebilmesi mümkündür. Muhatap banka, elindeki kendi lehine cirolu senede dayanarak, senet bedelini ödediğini iddia edebilir ve keşidecinin hesabına borç kaydedebilir¹⁷⁴.

Muhatap lehine yapılan cironun makbuz hükmünde olmadığı, iddia ve ispat edilemez¹⁷⁵. Makbuz bir irade açıklaması değil, bir vakıayı bildirici nitelikteki ispat aracıdır. Bu sebeple, muhatap lehine yapılan cironun makbuz hükmünde olmadığı iddia edilemez ise de, böyle bir cironun varlığına rağmen ödemenin yapılmadığı iddia ve ispat olunabilir¹⁷⁶. Örneğin, bu ciroyu taşıyan çekin ileride yapılacak bir ödeme için verildiği ve cironun bu amaçla yapıldığı iddia ve ispat edilebilir. Bu halde, muhatap lehindeki cironun makbuz olma niteliği de ortadan kaldırılabilir.

Poliçenin kabul eden muhataba ciro edilmesi veya muhatabın poliçeyi ciro yoluyla devraldıktan sonra kabul etmiş olması durumunda, alacaklı ve borçlu sıfatları aynı şahısta, yani muhatabın şahsında birleşir¹⁷⁷. Borçlar Kanunu’nun 116’ncı maddesinin birinci fıkrasında, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı şahısta birleşmesi ile, borcun sona ereceği hükme bağlanmıştır. Fakat, aynı maddenin üçüncü fıkrasında, bu konuya ilişkin kıymetli evrak hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu’nun 593’üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, poliçeyi ciro yoluyla devralan kabul eden muhatap, onu yeniden ciro edebilir. İşte, poliçenin kabul eden muhataba ciro edilmesi veya muhatabın poliçeyi ciro yoluyla devraldıktan sonra kabul etmesi sonucunda, alacaklı ve borçlu sıfatlarının bu

¹⁷³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1145.

¹⁷⁴ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 71; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 148; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1145.

¹⁷⁵ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 341; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1146; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 143.

¹⁷⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1146; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 141.

¹⁷⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 566.

şahısta birleşmesiyle borç sona ermiş olmaz. Sadece, poliçeye bağlı olan hak kullanılamaz hale gelir¹⁷⁸. Bu sebeptendir ki, Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin üçüncü fıkrası, Borçlar Kanunu'nun 116'ncı maddesinin birinci fıkrasının istisnasını oluşturur¹⁷⁹. Buna karşılık, poliçeyi kabul etmemiş muhatap lehine de ciro yapılabilir. Fakat, bu cironun herhangi bir özelliği yoktur. Poliçeyi kabul etmemiş olan muhatapın ciro yoluyla devraldığı senedi tekrar ciro etmesi üzerine, kendisi diğer cirantalar arasına girer ve alacaklıya karşı sadece ciranta sıfatıyla sorumlu olur. Muhatap senet elindeyken isterse kabul etmemeden ve ödememeden dolayı protesto düzenlettirip senet borçlularına da başvurabilir¹⁸⁰.

§ 4. CİRONUN TÜRLERİ

Ciroyu, ciro edilenin belli olup olmadığına, cironun yapılış amacına, keşidecinin veya cirantanın sorumluluktan kurtulmak için koydukları kayıtlara, kime yapıldığına, zamanına vesaireye göre sınıflandırmak mümkündür. Aşağıda, uygulamada en sık rastlanılan ve önemli olan ciro edilenin belli olup olmadığına ve cironun yapılış amacına göre ciro türlerine yer verilmiştir.

I. Ciro Edilenin Belli Olup Olmadığına Göre

Ciro edilenin belli olup olmadığına, yani ciro edilenin adının ciro şerhinde yazılmış olup olmamasına göre, ciro, "*tam ciro*" ve "*beyaz ciro*" olmak üzere ikiye ayrılır¹⁸¹.

¹⁷⁸ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 91; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 158; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 566; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 73; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 99.

¹⁷⁹ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 73; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 81; TUNA Ergun, a.g.e., s.152.

¹⁸⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 566; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 138; TUNA Ergun, a.g.e., s. 152.

¹⁸¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; BOZER Ali/GÖLE Celal, a.g.e., s. 84; TUNA Ergun, a.g.e., s. 153; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 575; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 85; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli

A. Tam Ciro

Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, tam ciro, emre yazılı senedin ön yüzüne veya arkasına, arkasında yer kalmamış ise senede eklenen ve alonj denilen kâğıt üzerine, lehine ciro yapılanın ismi ile devri gösteren bir ibareyi içeren metnin ve cirantanın imzasının yazılmasından oluşur¹⁸². Örneğin; “*Leyla Şentürk'e ödeyiniz*”.

Yukarıdaki kanunî tanıma göre “*tam ciro*”nun özellikleri şunlardır:

1.Yazılı Bir Açıklamadan Oluşur

Ciro yazılı şekle tâbidir. Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, cironun yazılı şekilde olması şarttır. Dolayısıyla, emre yazılı bir senedin sözlü olarak cirosu ve devri mümkün değildir¹⁸³. Hatta, sözlü ciro yaptığını, bunu yapan şahıs kabul etmiş olsa dahî sonuç değişmez¹⁸⁴.

2. Yazılı Açıklamanın Emre Yazılı Senedin Ön veya Arka Yüzüne ya da Alonj Üzerine Yapılabilmesi İmkânı

Tam ciro, emre yazılı senedin ön yüzüne veya arkasına ya da alonj üzerine yapılabilir. Bu, hak ile senet arasındaki sıkı bağın bir sonucudur¹⁸⁵.

Evrak, s. 126; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 21; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 92; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 97; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 139.

¹⁸² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 575; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 92; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 23; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 74; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 46.

¹⁸³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 567; TUNA Ergun, a.g.e., s. 148; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 22; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139.

¹⁸⁴ TUNA Ergun, a.g.e., s. 148; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 160; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 62.

¹⁸⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 161; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139.

Ciro öncelikle senedin arka yüzüne yapılmalıdır. Şayet, arka yüzde yer kalmamış ise, ciro, senedin ön yüzüne veya senede eklenen alonj üzerine de yapılabilir¹⁸⁶. Alonj, senedin arka kısmının devamı olarak kabul edilir¹⁸⁷. Alonj, emre yazılı senette ciro ve diğer işlemlerin yapılabilmesi için yer kalmaması üzerine, bu işlemlerin yapılabilmesini sağlamak amacıyla hazırlanıp senede iliştilen kâğıttır¹⁸⁸. Alonj üzerinde, iliştilendiği senedin ayırtedici unsurlarının, düzenleme tarihinin ve düzenleyenin imzasının yer alması gerektiği belirtilmektedir¹⁸⁹. Alonj, senedin arka yüzünün devamı olduğuna göre, ancak senedin arkasında yer kalmayan hallerde kullanılmalıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 658'inci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, tam ciro, emre yazılı senedin ön veya arka yüzü ile alonjdan başka, senedin sureti üzerine de yapılabilir. Suret üzerine yapılan ciro da senedin aslı üzerine yapılmış gibidir; aynı sonuçları doğurur.

3. Ciro Şerhinin Lehine Ciro Yapılan Şahsın İsmi İhtiva Etmesi

Tam ciro, lehine yapıldığı şahsın ismini içeren bir metni ihtiva etmelidir. Tam ciroyu beyaz cirodan ayıran, ciro şerhi içinde ciro edilen isminin yer almasıdır. Normal olarak, bu metin "X'e ödeyiniz" şeklinde bir ibareden oluşur. Fakat bu ibarenin mutlaka bu şekilde olması şart değildir. Önemli olan, lehine ciro edilen şahsın adının ve ciroyu anlatan ifadenin yer almasıdır. Fakat, doğrudan doğruya "ciro" kelimesinin kullanılmasında bir zorunluluk olmadığı¹⁹⁰ gibi, emrine kaydının ciro şerhinde yer almış olmaması

¹⁸⁶ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 155; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 125.

¹⁸⁷ ARSLANLI Halil Ticarî Senetler, s. 22; TUNA Ergun, a.g.e., s. 148

¹⁸⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 567; TUNA Ergun, a.g.e., s. 148; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 134; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1639; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 155.

¹⁸⁹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 162.

¹⁹⁰ 12. HD., 17.04.1978, E.3043, K.35340. "...Senedin ciro yoluyla el değiştirmesi için mutlaka "ciro" kelimesinin yazılmasında bir zorunluluk yoktur. Ciro kelimesi kullanılabileceği gibi, bu manaya gelir şekilde cümlelere yer verilmesi cironun geçerliliğine etkili değildir. Örneğin "senet bedelini devrettim", "emrî havalesine ödeyiniz", "senet bedelini...na temlik ettim", "bu senetteki alacağımı...ya temlik ve devir ettim" tarzındaki cümleler, senedin arkasına veya alonj üzerine yazılmış ve altı imzalanmış ise, ciro geçerli sayılır."- ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 163, dpnt. 182.

da önemli değildir¹⁹¹. Diğer taraftan, lehine ciro yapılan şahsın anlaşılması kaydıyla, bu şahsın adı tam olarak belirtilmiş olmasa bile, bu ciroyu yine de tam ciro olarak kabul etmek gerekir¹⁹². Örneğin, “*Babam Mehmet'e ödeyiniz*” şeklinde olduğu gibi. Ciro edilenin gerçek adının yazılmasında önemsiz hatalar yapıldığında, bu hatalar cirantanın gerçek iradesine göre düzeltilmelidir. Bunun gibi, ticarî hayatta herkesin bildiği kısaltmaların ciroya yazılmış olması (örneğin, “*TRT'ye ödeyiniz*” gibi) durumunda da, ciro, yine tam ciro sayılmalıdır¹⁹³. Bundan başka, ciro şerhinin bizzat ciranta tarafından yazılması zorunlu olmayıp, bu şerhin başkaları tarafından da yazılması mümkündür. Ciro şerhi herhangi bir araçla yazılabilir¹⁹⁴. Örneğin; bu şerhin daktilo ile yazılmasında hukukî bir engel yoktur;

4. Cirantanın İmzası

Cirantanın imzasını taşımayan bir cironun geçerli olmasına imkân yoktur. Türk Ticaret Kanunu'nun 668'inci maddesine göre, cirantanın imzası, el yazısı ile atılmış imza olmalıdır¹⁹⁵. Buna göre, ciro şerhi herhangi bir araçla yazılabilir; fakat, imzanın ciranta tarafından mutlaka el ile atılması zorunludur. Aksi durumda ciro geçersiz olur¹⁹⁶.

Ciro, vekil veya ticarî temsilci aracılığıyla da yapılabilir¹⁹⁷. Ancak, böyle bir cironun geçerli olabilmesi için, imzanın ciranta veya temsilcisi tarafından atılması gerekir. Borçlar Kanununun 388'inci ve 453'üncü maddelerine göre, vekilin veya ticarî vekilin ciro yapabilmesi için, özel bir yetkisinin olması gerekir. Buna karşılık, ticarî mümessilin ciro yapabilmesi için, özel bir

¹⁹¹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 184; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145.

¹⁹² TUNA Ergun, a.g.e., s. 153; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 164.

¹⁹³ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 164.

¹⁹⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 568.

¹⁹⁵ Mühür veya parmak basmak suretiyle yapılan cironun geçersiz olacağı hakkında bkz. 12.HD. 03.10.1985. E.1951,K.7756,- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 567.

¹⁹⁶ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 85; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 569; ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 257; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1638; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 126; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 97.

¹⁹⁷ ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 257; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 140.

yetkisinin olması gerekmez. Borçlar Kanununun 450'nci maddesine göre, ticarî mümessil bu yetkiye zaten sahiptir.

Emre yazılı senet üzerinde birden fazla hak sahibi varsa, ciro şerhi altındaki imzanın bütün hak sahiplerine veya bunların özel yetkili temsilcilerine ait olması gerekir¹⁹⁸. Aksi takdirde, ciro yine geçerli olmaz.

B. Beyaz Ciro

1. Tanımı ve Özellikleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, "*beyaz ciro*", lehine ciro yapılan şahsın adı ve soyadı belirtilmeksizin yapılan cirodur¹⁹⁹. Beyaz ciro, lehine ciro edilenin adını içermeksizin devri gösteren bir ibare ile cirantanın imzasından veya sadece cirantanın imzasından oluşur²⁰⁰. Örneğin; " ... *ödeyiniz*"-imza (Kemal Şentürk) veya sadece, "..."-imza (Kemal Şentürk) gibi... Ayrıca, Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, hamiline şerhi ile yapılan ciro da beyaz ciro sayılır. Eski Ticaret Kanunumuzun 537'nci maddesinde hamiline ciro bâtil sayılıyordu. Buna karşılık, Eski Ticaret Kanunumuzun 538'inci maddesinde beyaz ciro geçerli kabul edilmiştir. Bir kere beyaz ciroyu kabul ettikten sonra, hamile ciroyu batıl saymak kanaatimize göre çelişkili bir

¹⁹⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 166.

¹⁹⁹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 153; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 575; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 84; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 85; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139.

²⁰⁰ RENNEN Rüdiger/ JEFFERY Tooth, a.g.e., s. 148; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 127; ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 258; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 168; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 64; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 97; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 139; ÜLGİN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 131; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145; TUNA Ergun, a.g.e., s. 153; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139.

durumdur. Nitekim, Cenevre Konferansı'nda bundan vazgeçilmiş ve hamile ciro, "*beyaz ciro*" hükmünde sayılmıştır²⁰¹.

Bir görüş²⁰² uyarınca, ciranta, senede tam ciro şerhini yazıp imzaladıktan sonra fikrini değiştirip senedi beyaz ciroyla devretmek isterse; bunu, ciro metnini çizip sadece imzayı bırakmak suretiyle gerçekleştirebilir. Fakat, tam ciro metnini çizerek imzayı bırakmak suretiyle beyaz ciro oluşturmak, sadece cirantaya tanınmış bir yetkidir ve ciranta bu hakkını ancak senedi teslim edinceye kadar kullanabilir. Kanaatimizce, böyle bir görüşe katılmak mümkün değildir²⁰³. Zira, senet üzerine tam ciro şerhini yazdıktan sonra fikrini değiştirerek senedi beyaz ciroyla devretmek isteyen şahsın, bunu tam cirodaki ismi çizip de sadece imzayı bırakmak suretiyle değil de, hem ciro şerhini hem de imzayı tamamen çizdikten sonra, yeni bir imza atarak gerçekleştirmesi pekâlâ mümkündür. Fakat, ciro şerhini çizip, sadece imzayı bırakmak suretiyle tam cironun beyaz ciro haline getirilebileceğinin kabulü, belirli ciroların bu biçimde çizilmesi yoluyla senedi devredenlerin iradeleri dışında sonuçların elde edilmesine yol açar. Örneğin, kötü niyetli hamil, son cironun üst kısmını çizip sadece imzayı bırakarak, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesine göre, senedi beyaz ciroyla iktisap ettiği iddiasında bulunma imkânı kazanır. Nitekim, Yargıtay da, ciro edilenin isminin çizilerek sadece imzanın bırakılması suretiyle tam cironun beyaz ciroya dönüştürülmesini kabul etmemiştir²⁰⁴.

Her ne şekilde yapılmış olursa olsun, bir kambiyo senedini beyaz ciroyla devralan şahıs da senedi tam ciroyla devralanın haklarına sahip olur. Kısacası, beyaz ciro, tam cironun doğurduğu sonuçları aynen doğurur²⁰⁵.

Beyaz cironun da emre yazılı senede yazılması şarttır. Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, beyaz cironun senedin

²⁰¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 140; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 575; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 172.

²⁰² TUNA Ergun, a.g.e., s. 153.

²⁰³ Aynı görüş için bkz. ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 570-571; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 172-173; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 156; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 131; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 76; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 155.

²⁰⁴ 12.HD. 19.04.1979, E. 1979/3473, K. 1979/3664- DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1649.

²⁰⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 174.

arka yüzüne veya alonj üzerine yazılması gerekir. Kanun koyucu, burada bir ayırım yapmaksızın, ister ciro edilenin adını ihtiva etmeyen bir ciro şerhini içersin, isterse cirantanın sadece imzasından oluşsun beyaz cironun mutlaka senedin arka yüzüne yahut alonj üzerine yazılmasını şart koşar görünmekte; aksi halde, beyaz cironun geçersiz olacağını öngörmektedir²⁰⁶. Zira, maddede geçen “*muteber*” ifadesinden anlaşılması gereken de budur. Bu hükmün amacı, Türk Ticaret Kanunu’nun 613’üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına göre, senedin ön yüzüne muhatap ve keşideci dışında atılan ve aval niteliğinde sayılan imzalar ile beyaz ciro amacıyla atılan imzaların karışmamasıdır²⁰⁷. Bu hüküm, sadece imzadan oluşan beyaz ciro bakımından gayet yerindedir. Fakat, diğer beyaz ciro çeşitlerinde durum farklıdır. Şöyle ki, lehine ciro edilenin ismini ihtiva etmeyen, ancak bir cironun varlığını açıkça belirten bir beyaz ciro –örneğin, “*hamiline ödeyiniz*” ya da “... *ödeyiniz*” gibi- söz konusu olduğunda ise, bunun senedin ön yüzüne yazıldığında da geçerli kabul edilmesi gerekir²⁰⁸. Çünkü bu halde, senedin ön yüzünde yer alan bu şekildeki bir beyaz cironun hangi amaçla yapılmış olduğu tereddüt yaratmaz. Bunun ciro olduğu ve aval amacıyla yazılmadığı bellidir. Bu sebeple böyle beyaz ciroların senedin ön yüzüne de yazılabileceğini²⁰⁹ ve aslında Türk Ticaret Kanunu’nun 595’inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hükmün, sadece imza koymak suretiyle yapılan beyaz cirolara ilişkin olduğunu kabul etmek gerekir²¹⁰.

Senede bir alonj eklendiği takdirde, beyaz cironun bunun arka yüzüne yapılıp yapılmaması hususunda Kanun’da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Zira, alonj genellikle senedin arka yüzüne bağlanır; yani, senedin arka yüzünü uzatmaya yarar. Bundan dolayı, beyaz ciro amacıyla imzanın yeri geldiğinde alonjun arka yüzüne de atılması kabul edilebilir²¹¹.

²⁰⁶ KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 139; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 22; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1637-1639; ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 257; TUNA Ergun, a.g.e., s. 149.

²⁰⁷ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1637; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 22; ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 257.

²⁰⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 170; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 570.

²⁰⁹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 149; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 570.

²¹⁰ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 22; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 170.

²¹¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 569; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145.

2. Hüküm ve Sonuçları

Beyaz ciro ile emre yazılı senedi iktisap eden şahıs, “*tam ciro*” ile senedi iktisap eden şahsın sahip olduğu hakları aynen elde eder. Bundan başka, beyaz ciro, bu şahsa tam ciroya oranla daha geniş imkânlar sağlar.

Türk Ticaret Kanunu’nun 596’ncı maddesinin ikinci fıkrasının birinci bendine göre, bir kere ciro edilen, beyaz ciroyu kendi adına doldurabilir. Bunu, cirantanın imzası üzerine kendi adını yazarak yapar. Bu durumda beyaz ciro, tam ciro haline geldiğinden, senedi beyaz ciro ile devralan şahıs, senedi sanki tam ciro ile devralmış gibi olur²¹². Senedi beyaz ciroyla devralan hamilin, beyaz ciroyu kendi lehine doldurarak tam ciro durumuna getirmesi halinde artık senedi sadece kendisi, tam veya beyaz ciro ile devrederek tedavüle çıkarabilir²¹³.

Türk Ticaret Kanunu’nun 596’ncı maddesinin ikinci fıkrasının birinci bendine göre, ciro edilen, beyaz ciroyu üçüncü bir şahıs adına da doldurabilir. Bu durumda, beyaz ciro ile senedi iktisap eden hamil, beyaz ciro üzerine başka bir şahsın adını yazar ve senedi bu şahsa teslim eder. Senedi beyaz ciro ile iktisap eden hamil, senedin ticarî fonksiyonunu kullanarak elinden geçirmiş olmasına rağmen, beyaz ciroyu üçüncü bir şahıs adına doldurarak, kendinin ciro zincirinde gözükmesini engellemiş olur²¹⁴. Adı beyaz ciroya yazılan şahıs, senedi sanki tam ciro ile iktisap etmiş gibi gözükür²¹⁵. Senedi beyaz ciro ile iktisap edip başkasına namına dolduran

²¹² KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 139; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 127; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 22; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 37; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 577.

²¹³ Cirantanın ölümü veya iflası beyaz cirodaki bu doldurma imkanına etki yapmaz. Senedi beyaz ciro ile alan şahıs sadece son beyaz ciroyu bu şekilde doldurabilir; öncekileri değil. Aksine bir davranış tahrifattır. ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 577.

²¹⁴ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 176; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 577; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145.

²¹⁵ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159, ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 577; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145.

şahıs ise, hukuken ciranta sıfatı ile ciro zincirinde görünmediğine göre, ciranta sıfatıyla sorumluluk altına da girmemiş olur²¹⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin ikinci fıkrasının ikinci bendine göre, ciro edilen, senedi yeniden beyaz ciro ile devredebilir. Bu halde, ciro edilen, senede attığı imza ile kendisini de ciro zincirine dahil eder²¹⁷. Aynı bent hükmüne göre, ciro edilen bu senedi tam ciro ile devredebilir. Senedi beyaz ciroyla iktisap eden şahıs, senedi tam ciro ile devrederse, ciranta sıfatıyla sorumluluk altına girmiş olur²¹⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendine göre ise, ciro edilen, beyaz ciroyu doldurmaksızın ve senedi tekrar ciro etmeksizin bir başkasına teslim ederek de devredebilir. Bu durumda hamil, beyaz ciroyla iktisap ettiği senedi, beyaz ciroya dokunmaksızın ve ciranta sıfatıyla yeni bir tam veya beyaz ciro yapmaksızın, senedi iktisap ettiği haliyle, olduğu gibi başkasına devretmektedir. Bunun üzerine ilk olarak şu söylenebilir: Bu şahıs, aslında senedi diğer bir şahsa devretmiş olmasına rağmen, senet üzerine imza koymadığı için ciranta sıfatını yüklenmemiştir. Dolayısıyla, bahsedilen şahsın cirodan doğan bir sorumluluğu söz konusu olamaz²¹⁹. Diğer taraftan, senedin sadece teslim ile devri imkânı ortaya çıkmıştır. Sadece teslim ile devir hamile yazılı senetlere özgü bir devir şeklidir. Bu yüzden, beyaz cironun, emre yazılı senedi "*hamile yazılı bir senetmiş gibi*" elden ele tedavül imkânı sağladığından söz edilebilir²²⁰. Bunun kanun sistematiği ve mantığı açısından bir çelişki yarattığı da düşünülebilir. Çünkü, Türk Ticaret Kanunu'nun 583'üncü ve 688'inci maddelerine göre, poliçe ve bono hamile yazılı olarak düzenlenemez. Ancak Kanun'un beyaz ciroyla senedi iktisap edene tanıdığı bu imkân sonucunda, bu senetler

²¹⁶ TUNA Ergun, a.g.e., s. 154; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 74; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 577; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 140; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 127; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1641.

²¹⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 578; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 23; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1641; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 140.

²¹⁸ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 184; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 578; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 146.

²¹⁹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 154; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 126; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 578.

²²⁰ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 85; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1642; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 578.

hamiline yazılı senetler gibi devredilebilirler. Fakat, hemen belirtmek gerekir ki, bu durum, emre yazılı senedin, hamile yazılı senet haline gelmesi sonucunu doğurmaz²²¹. Beyaz ciro emre yazılı senedin sadece hamiline yazılı senet gibi tedavülü imkânı yaratır²²². Beyaz cirolu bir senedin tam veya beyaz ciro ile tekrar devredilebileceği ve bunun normal bir cironun hüküm ve sonuçlarını doğuracağı kuşkusuzdur.

Beyaz ciro ile devredilmiş emre yazılı senette borçlu, senet bedelini öderken beyaz ciroya kadar olan ciro silsilesini incelemek zorundadır²²³. Zincirde bir aksaklık var ise, senet borçlusu, hamile ödeme yapmamalıdır.

Beyaz ciro ile devredilmiş bir senet, bir süre sadece teslim yolu ile tedavül ettikten sonra tekrar tam ciro ile devredilebilir. Bu durumda, ciro silsilesi beyaz ciroya kadar düzgün ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesine göre, beyaz ciro peşinden gelen ciroyu imzalayan şahsa yapılmış sayılır. Bundan sonra yapılan cirolar, düzgün bir ciro zinciri oluşturmalıdır. Eğer bu zincirde kopukluk varsa, senedi ibraz eden şahıs yetkili hamil sayılmaz ve ona ödeme yapılmaz²²⁴. Eğer, beyaz cirolu emre yazılı senedin sadece teslimle devredilmesi senedi hamile yazılı hale getirmiş olsa idi, senet borçlusu, senedi ibraz edenin yetkili hamilliğini düzgün ciro zincirine göre saptaması gerekmeksizin, ona yapacağı ödeme ile borcundan kurtulurdu²²⁵.

3. Yarar ve Sakıncaları

Yukarıda da belirtildiği üzere, beyaz ciro, hamile, senet üzerine imza koymaksızın ve dolayısıyla ciranta sıfatıyla sorumluluk altına girmeksizin senedi devretme imkânı sağlar. Yani, senedi beyaz ciro ile iktisap eden hamil, beyaz ciroyu doldurmaksızın ve yeni bir ciro da yapmaksızın söz

²²¹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 179; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 160; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 23; TUNA Ergun, a.g.e., s. 154; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 140.

²²² ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 179.

²²³ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 75.

²²⁴ TUNA Ergun, a.g.e., s. 154; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 160; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1642; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 85.

²²⁵ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 160; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 180.

konusu senedi devredebilir. Bu şekilde senedi iktisap eden yeni hamil, senetten doğan her türlü hakkı elde etmekte ve sorumluluk altına girmek istemeyen eski hamil de bu isteğine ulaşmış olmaktadır. Beyaz ciro sonucunda ortaya çıkan böyle bir devir imkânı, emre yazılı senedin tedavül kabiliyetini daha da arttırır²²⁶. Bunun gibi beyaz ciro, iskonto işlemlerinde de büyük kolaylık sağlar. Hamil, iskonto edilmesini istediği senetlerden hangilerinin bankaca kabul edilip hangilerinin edilmeyeceğini bilemez. Bu durumda, senetleri bankaya beyaz ciroyla devreder. Bunlar arasından iskontoya kabul edilmeyenler hamile geri verilir. Hamil, daha önceden bu senetler üzerinde beyaz ciro yapmış olduğundan, bu beyaz cirolu senetleri, yeni devredeceği şahıslar lehine doldurarak veya daha önceki beyaz cirosu üzerinde hiç bir işlem yapmaksızın devredebilir. Görüldüğü gibi, iskontoya kabul edilmeyen senetler üzerine banka tarafından kabul edilmemeye ilişkin bir şerh yazılmamakta ve hamil doğal olarak senet üzerinde herhangi bir silinti yapmak mecburiyetinde kalmamaktadır. Aksi durumda ortaya çıkacak olan senet üzerindeki silintilerin veya çizilmelerin senede olan güveni sarsacağı ve hamilin ticarî itibarını dahi zedeleyebileceği açıktır²²⁷.

Beyaz cironun sakıncalı yönleri de vardır. Gerçekten de, beyaz cirolu bir emre yazılı senedi hukuka aykırı şekilde ele geçiren kötü niyetli bir şahıs, bu beyaz ciroyu ister kendi adına doldursun, ister doldurmasın Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesine göre yetkili hamil durumundadır. Yine, bu şahıs, senedi, beyaz ciroyu doldurmaksızın veya başka bir şahıs namına doldurarak, başka bir şahsa devredebilir. Bu şahıs da Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, yetkili hamildir ve ayrıca iyi niyetli ise aynı maddenin ikinci fıkrasındaki korumadan da yararlanır. Görüldüğü gibi, beyaz ciro, hamilin rızası dışında senedi ele geçiren kötü niyetli şahsa senetten haksız olarak yararlanma imkânı bahşedebilir²²⁸.

²²⁶ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 150; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 575; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 140.

²²⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 576; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 24.

²²⁸ KOCAİMAMOĞLU Surusi, a.g.e., s. 24; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 182.

II. Amacına Göre

Ciro işlemi, yapılış amacına göre, “*temlik cirosu*”, “*tahsil cirosu*” ve “*rehin cirosu*” olmak üzere üçe ayrılır.

A. Temlik Ciro

1. Tanımı

Temlik ciro, emre yazılı senette müdemiç hakkın devri amacıyla yapılan cirodur²²⁹. Daha geniş bir tanımla, temlik ciro; hamilin, emre yazılı senetten doğan haklarının bir bütün olarak ciro edilene devri amacıyla nitelikli şekil şartlarına uyarak yaptığı, yani senet veya alonj üzerine yazı ile tespit ve imzasıyla teyit ettiği, kayıtsız-şartsız, sarîh veya zımnî bir irade beyanıdır.

Asıl ve olağan olan ciro, temlik cirosudur²³⁰. Yani, bir ciroda, tahsil veya rehin amacıyla yapıldığına dair bir kayıt bulunmadığı takdirde, o cironun temlik ciro olarak yapıldığı kabul edilir. Nitekim Yargıtay da, ciro şerhinde başka bir amaç için yapıldığını gösteren bir kayıt olmadıkça, tam olsun veya beyaz olsun, yapılan cironun temlik ciro olduğunu kârîne olarak kabul etmektedir. Yüksek Mahkeme, bu kârînenin aksinin iddia eden tarafından ispat edilebileceğini; ama bu amaçla tanık dinlenemeyeceğini de belirtmektedir²³¹. Bu kârînenin Türk Ticaret Kanunu’nda istisnaları mevcuttur. Bahsedilen istisnalar, Türk Ticaret Kanunu’nun 600’üncü ve 601’inci maddelerinde işaret olunan hallerdir. Bu maddelere göre, senedi rehin veya

²²⁹ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 158; TUNA Ergun, a.g.e., s. 155; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 128; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 579; GÜRBÜZ Hulusi, Bankalarla Ticarî Senetler İlişkisi, Olgaç Matbaası, Ankara, 1981, s. 294; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 86; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 141; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 145; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 130.

²³⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 579; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 78; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 294; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 141; EROL Nevzat, a.g.e., s. 34; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 149.

²³¹ İİD. 12.10.1964,E.11384, K.11093- DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1642.

tahsil cirosu ile alan bir şahsın yaptığı ciro, herhangi bir kayıt taşımasa bile, tahsil cirosu hükmündedir.

2. Şartları

a) Ciro Yasaklanmamış Olmalıdır

Emre yazılı olarak tanzim veya keşide edilen senetler ile kanunen emre yazılı sayılan kambiyo senetleri²³² ciro yoluyla devredilirler. Fakat, geçerli bir temlik cirosunun varlığından söz edebilmek için, geçerli bir emre yazılı senedin varlığı yetmez. Ayrıca, bu senedin cirosunun da yasaklanmamış olması gerekir.

Ciro yasağını, senedi tanzim veya keşide eden ya da ciranta getirebilir. Bu şahıslar, ciro yasağını, sorumluluklarını sınırlamak ve bu senetlerin tedavül özelliğini ortadan kaldırmak amacı ile senede yazarlar. Fakat, ciro yasağının etkileri, bu yasağı koyan şahsa göre farklılık gösterir. Aşağıda bunlar sırasıyla ele alınmıştır.

aa) Senedi Tanzim veya Keşide Eden Şahsın Getirdiği Ciro Yasağının Etkisi

Senedi keşide veya tanzim eden, emre yazılı senet metnine ciro yasağı kaydı koyduğunda, artık bu senedin ciro ile devri imkânı ortadan kalkar. Artık böyle bir senedin ciro ile devri mümkün değildir²³³. Kambiyo senetleri, kanunen emre yazılı sayıldıkları için, keşideci veya tanzim eden, kambiyo senedinin ciro ile devri imkânını ortadan kaldırmak istediğinde,

²³² Kambiyo senetlerinin kanunen emre yazılı senet sayıldıkları hakkında bkz. KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 24 vd.; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 47; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 46; TUNA Ergun, a.g.e., s. 28 vd.; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 54; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 14.

²³³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 639.

senedi, belirli bir şahıs adına keşide veya tanzim etmekten başka, ciroyu yasaklayan bir kaydı da senet metnine açıkça koymak zorundadır²³⁴. *Ciro yasağı* kaydı, “*ciro edilemez*”, “*ciro yasaktır*”, “*emre yazılı değildir*”, gibi bir ibare ile konulur²³⁵. Sonuç olarak, *ciro yasağı* kaydı taşıyan bir senet, artık *ciro* ile devredilemez. Böyle bir senet, ancak alacağın temlik yolu ile devredilebilir²³⁶. Bu devir, alacağın temlikinin hukukî sonuçlarını doğurur. Alacağın temlik, nama yazılı kıymetli evraktan sayılan senetlerin devir şekli olduğuna göre, ciroyu yasaklamak için senede açıkça konulan kayıt, kambiyo senetlerinin nama yazılı olarak keşide veya tanzim edilmiş olması sonucunu doğurur. Bu sebeple, ciroyu yasaklayan kayıt, “*menfî emre kaydı*” olarak nitelendirilir²³⁷.

²³⁴ 11.HD. 10.10.1978, E.4217, K.4248, “*Türk Ticaret Kanunu’nun 690’uncü maddesi yolu ile uygulanması gerekli aynı Kanunun 593’ üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, keşideci senede “emre yazılı değildir” kelimelerini veya aynı manayı ifade eden bir kaydı derc etmiş ise, senet temlik yolu ile el değiştirebilir. Tetkik konusu olayda senetteki “emrû havalesine” sözleri silinmiştir. Bunun anlamı, 593’üncü maddeye uygun temlikin mümkün olduğu hususunun dercinden ibarettir. Senedi *ciro sureti* ile iktisap eden hamilin yetkili hamil olmaması sebebiyle *İcra ve İflas Kanunu’nun 170’inci maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmesi gerekirken...*” (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 242). Öyle anlaşılıyor ki, Yargıtay bu kararda, matbu metindeki “*emrû havalesine*” ibaresinin silinmesini, bononun cirosunun yasaklanması için yeterli bulmuştur. Nitekim, bu kararın karşı oy yazısında şöyle denilmektedir: “*Olayda, takip dayanağı matbu senetteki “emrû havalesi” ibaresinin çizilmesi hukukî durumu hiçbir vechile etkilemez. Zira bu ibare yazılmasa bile yasal olarak senet tedavül kabiliyetini haizdir. Türk Ticaret Kanunu’nun 593’ üncü maddesi, senedin alacağın temlik yolu ile el değiştirmesinin mecburi olması için, bu anlamı ifade eden bir kaydın senet metninde mevcut olmasını aramıştır. Takip dayanağı belgede böyle bir kayıt bulunmamaktadır. O halde, takip dayanağı senet bonodur ve alacaklının *ciro* yolu ile hamil durumuna girmesine engel bir hal yoktur*” (karşı oy yazısı için bkz. ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 242). Bono, kanunen emre yazılı senetlerden sayıldığı için, senet metninde “*emrine*” ve benzeri gibi bir ibarenin olmaması, *ciro* ile tedavül kabiliyetini etkilememektedir. Türk Ticaret Kanunu’nun 593’üncü maddesinin ifadesi gayet açıktır. Dava konusu olayda, senet metninde açıkça “*emre yazılı değildir*” veya bunun yerine geçebilecek herhangi bir *ciro yasağı* kaydı olmadığı için, karşı oy yazısı tarafımızca da kabul görmektedir. Aynı görüş için bkz. ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 385; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 26.*

²³⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 121; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 607-608.

²³⁶ 12.HD. 20.10.1981, E. 6012, K. 7655- (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 243); KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 92, 109, 137.

²³⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 608; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 26; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 46; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 47 vd.; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 185; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 14; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 22.

bb) Cirantanın Getirdiği Ciro Yasağının Etkisi

Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, bir cirantanın, senedin tekrar ciro edilmesini yasaklayarak, bu yasağa rağmen senedi ciro yoluyla devralan şahıslara karşı cironun teminat fonksiyonunun doğurduğu sonuçlardan kendisini kurtarması mümkündür. Cirantanın, emre yazılı senedi devrederken koyacağı ciro yasağı kaydı, bu senedin ciro ile devri imkânını ortadan kaldırmaz²³⁸. Cirantanın koyacağı ciro yasağı kaydı, emre yazılı senedin nama yazılı hale gelmesine de yol açmaz²³⁹. Cirantanın ciro şerhine koyacağı böyle bir kayıt, ancak kendisinin, sonraki hamillere karşı sorumluluğunun, yani cirosunun teminat fonksiyonunun ortadan kalkması sonucunu doğurur²⁴⁰. Buna karşılık, keşidecinin, lehtarın ve -ister daha önce ve isterse daha sonra ciro etmiş olsunlar- diğer cirantaların sorumlulukları devam eder. Yani, cirantanın ciro yasağı kaydı koyarak yaptığı ciro, senetteki ciro zincirini bozmaz²⁴¹. Ayrıca, ciro yasağı kaydı koyan ciranta, senedi devretmiş olduğu şahsa karşı cirosundan dolayı da sorumludur²⁴².

Senet, daha önce keşideci tarafından koyulan ciro yasağı kaydı ile nama yazılı hale getirilmemiş ise, cirantanın böyle bir kayıt koyma hakkı vardır²⁴³. Cirantanın teminat sorumluluğunu sınırlamak için senede koyacağı ciro yasağı kaydı, “*emre değildir*”, “*ciro yasaktır*”, “*ciro edilemez*” gibi bir ibareden oluşabilir. Bu kaydın geçerli olabilmesi için, ciro metninde belirtilmesi şart değildir. Fakat, kaydın cirantanın imzası ile onanması veya cirantanın imzasının bu kaydı da kapsadığını anlatacak şekilde senette yer alması gerekir²⁴⁴.

²³⁸ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168.

²³⁹ 12.HD. 09.03.1995, E.3281, K.3293, ERİŞ Gönen, Çek, s. 72.

²⁴⁰ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 124.

²⁴¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 608.

²⁴² KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 145; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 327; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 609; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 111.

²⁴³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 607.

²⁴⁴ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 325; TUNA Ergun, a.g.e., s. 158.

Ciranta tarafından koyulan yasağa uyulmayarak, emre yazılı senet birçok kez ciro ile devredilmiş olabilir. Böyle bir durumda, senetten dolayı müracaat hakkı her ciro edilen tarafından kullanılırsa, Türk Ticaret Kanunu'nun 637'nci ve 638'inci maddeleri uyarınca senet bedeline eklenen masraf, faiz, komisyon ücreti vesairenin, yasağı koyan cirantadan talep edilmesi mümkün değildir²⁴⁵. Örneğin, "C-1" in "C-2" ye, "C-2" nin "C-3" e ciro ettiği senedi, "C-3" ciro yasağı koyarak "C-4" e verse, fakat "C-4" mevcut bu yasağa uymayarak, senedi "C-5" e devretse ve daha sonra da senet sırasıyla "C-6" ya ve "C-7" ye devredilse, bir defa, "C-5", "C-6" ve "C-7" nin senet bedeli dışında talep edebilecekleri faiz, masraf ve komisyon ücretini ödeyen "C-4" ün, kendi müracaat hakkı dolayısıyla da olsa, bu fazla kısmı "C-3" den istemesi mümkün değildir. Yani, "C-4" yasağa uyararak senedi devretmeseydi, senedin ödenmemesi dolayısıyla müracaat hakkını kullandığında "C-3" den ne talep edebilecek idiyse, ancak o miktarı isteyebilmek hakkı vardır.

b) Ciro Çizilmemiş Olmalıdır

Temlik cirosunun geçerli olabilmesi için, cironun üstünün çizilmemiş olması gerekir. Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, çizilmiş cirolar hiç yazılmamış sayılır. Cironun çizilmesini, sadece cironun üstünün çizilmesi olarak anlamak doğru değildir. Bunun yanında, kazımak, lastik silgiyle silmek, cironun üzerine kağıt v.s. yapıştırmak da çizmekle aynı anlama gelir²⁴⁶. Cironun kasten veya istenmeyerek çizilmiş olması sonucu değiştirmez²⁴⁷. Ciro şerhindeki bir imzanın okunamaması, bunun çizildiği anlamına gelmez. İmzanın ortadan kaldırılmak istendiğinin açıkça anlaşılabilir olması gerekir. Cirantanın, yaptığı cironun geçerli

²⁴⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.609.

²⁴⁶ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1009; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 142; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 295; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 587; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 155.

²⁴⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 156; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 587; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 155.

olmadığına ilişkin olarak senede bir kayıt yazıp imzalaması da, cironun çizilmesi anlamını taşır²⁴⁸.

Kural olarak, cironun, hakkı olan şahıs tarafından çizilmesi gerekir. Her ciranta, yaptığı ciroyu senedi teslim etmeden önce, çizmek hakkına sahiptir²⁴⁹. Türk Ticaret Kanunu'nun 639'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, poliçeyi ödemiş olan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirosunu çizebilir. Çizme hakkına sahip olmayan şahsın ciroyu çizmesi ise tahrifattır²⁵⁰.

Cironun çizilmesinden anlaşılması gereken, özellikle imza dâhil olmak üzere cironun tamamen çizilmesidir. Fakat sadece imza çizilmiş ise, bu da cironun çizildiği sonucunu doğurur²⁵¹. Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Acaba bir tam ciro yapılmış olduğunda, bu tam cironun metni çizilip imzanın çizgi dışında bırakılması suretiyle beyaz ciro haline getirilmesi ve bu şekilde beyaz ciro olarak geçerli kabul edilmesi mümkün müdür? Bu sorunun cevabı, yukarıda detaylı olarak verilmiştir²⁵². Fakat, başlığımızla ilgili olduğu kadarıyla kısaca belirtmek gerekir ki, gerek sadece imzanın çizilmesi ve gerekse imza üstündeki ciro metninin çizilerek imzanın bırakılması durumlarında, çizilme söz konusu olup, bu ciro yapılmamış kabul edilir.

c) Ciro Şarta Bağlı Olmamalıdır

Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin ilk iki fıkrasında ciro ile ilgili olarak iki önemli hüküm sevk edilmiştir. Bunlardan ilki, cironun, herhangi bir kayıt veya şartı ihtiva etmemesinin gerektiği; diğeri ise, kısmî cironun bâtil olduğudur. Aşağıda bunlar sırasıyla ele alınmıştır.

²⁴⁸ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 143; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 587; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 156.

²⁴⁹ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 155; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 155.

²⁵⁰ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 155 ; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 587; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 155.

²⁵¹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 151; ALIŞKAN Murat, a.g.e, s. 156.

²⁵² bkz. yuk. §4. I. B.

aa) Ciro Kayıtsız ve Şartsız Olmalıdır

Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Şayet herhangi bir şarta tâbi tutulursa ciro hükümsüz olmaz; bu şart yazılmamış sayılır ve ciro kayıtsız ve şartsız bir şekilde geçerli olur. Şu halde, kural olarak, cironun kayıtsız ve şartsız olması ve bir kayıt veya şarta tâbi tutulduğunda da, sadece bu kayıt veya şartın yazılmamış sayılması gerektiği kabul edilmelidir. Yani, bu durumun cironun geçerliliği üzerinde herhangi bir etkisi yoktur²⁵³. Fakat, cironun şarta bağlı olamayacağı kuralının istisnaları da mevcuttur.

Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, ciranta, cirosunda “*aksine şart bulunmadıkça*” poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden dolayı sorumlu olur. Buradaki “*aksine şart bulunmadıkça*” ibaresinden de anlaşıldığı üzere, ciro şerhine, teminat fonksiyonunu daraltan veya kaldıran bir şart konulabilir. Ciranta, bu şartı, “*bilâ mesuliyet*”, “*bilâ teminat*”, “*garantisiz*” ve benzeri kayıtlarla koyabilir. Böyle bir şart hüküm ifade eder²⁵⁴. Ciranta, ciro şerhine koyduğu bu kayıtlarla, yaptığı cirodan doğan sorumluluğunu ortadan kaldırmış; yani cironun teminat fonksiyonunu bertaraf etmiş olur²⁵⁵. Aynı hüküm, Türk Ticaret Kanunu'nun 690'ıncı maddesinin ve 730'uncu maddesinin birinci fıkraları hükmü gereğince, bono ve çek açısından da geçerlidir.

Cirantanın cirosunun teminat fonksiyonunu ortadan kaldırmak için koyduğu kayıt, bir ayırım yapılmaksızın konulmuş olmasından dolayı aksi anlaşılamiyorsa, hem poliçenin kabul edilmemesi ve hem de ödenmemesi hallerini kapsar²⁵⁶. Ciranta, sadece poliçenin kabul edilmemesinden dolayı sorumlu olmayacağı kaydını koyabilir²⁵⁷. Buna karşılık, cirantanın,

²⁵³ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 137; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 143; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 97; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 125; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 91.

²⁵⁴ PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 46; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 175; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 142; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 63 vd.

²⁵⁵ 11.HD. 02.03.1990, E.5637, K.1614- (ERİŞ Gönen, Çek, s. 75); 11.HD. 16.05.1985, E. 2326, K. 3199- (DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1645).

²⁵⁶ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149.

²⁵⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 321; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 607; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149.

sorumsuzluğunu sadece poliçenin ödenmemesi haliyle sınırlandırması mümkün değildir²⁵⁸. Fakat, böyle bir kayıt cironun geçerliliğini etkilemez. Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, böyle bir kayıt yazılmamış sayılır.

Daha önce belirttiğimiz gibi, Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, ciranta, cirosuna, "*ciro edilemez*", "*ciro yasaktır*" gibi bir ibare koyarak senedin tekrar ciro edilmesini de yasaklayabilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 604'üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, ciranta, keşideci tarafından poliçenin muhataba kabule arzı yasaklanmış olmadıkça, bir süre belirleyerek veya belirlemeyerek poliçenin kabule arzını da şart koşabilir. Keşideci tarafından poliçenin muhataba kabule arzı yasaklanmış olmasına rağmen, ciranta yaptığı ciroya kabule arz şartı koyarsa, bu şart geçerli olmaz. Türk Ticaret Kanunu'nun 642'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, cirantanın ciro şerhine koyduğu kabule arz şartına rağmen, poliçeyi kabul için muhataba arz etmeyen hamil, sadece kabule arz şartını koyan cirantaya karşı başvuru hakkını kaybeder. Yoksa cirantanın koyduğu kabul için arz şartına uymamış olan hamil, söz konusu şartı cirosuna yazan ciranta ve onun avalisti dışındaki senet borçlularına karşı müracaat hakkını kaybetmiş olmaz²⁵⁹.

Ciroya kabule arz sürelerini kısaltan bir kayıt da yazılabilir. Türk Ticaret Kanunu'nun 605'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, görüldükten belirli bir süre sonra ödenmek üzere keşide edilen poliçelerin keşide tarihinden itibaren bir yıl içinde, muhataba kabule arzedilmesi gerekir. Bu hüküm, emredici nitelikte değildir. Nitekim, aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, keşideci bu süreyi hem kısaltabilir hem de uzatabilir. Fakat, aynı maddenin üçüncü fıkrasında, cirantaların bu bir yıllık kabule arz süresini sadece kısaltma yetkilerinin olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü gibi, burada kanun koyucu, cirantaya, görüldükten belirli bir süre sonra ödenmek üzere

²⁵⁸ TUNA Ergun, a.g.e., s. 159; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 607; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168.

²⁵⁹ TUNA Ergun, a.g.e., s. 129; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 67; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 172; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 93.

keşide edilen poliçeler için öngörülen bir yıllık kabule arz süresini kısaltan bir kaydı koyabilme imkânı tanımıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 616'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, görüldüğünde ödenmek üzere keşide edilen poliçe ve tanzim edilen bonolar, keşide veya tanzim gününden itibaren bir yıl içinde ödenme için ibraz edilmelidir. Bu hüküm de emredici değildir. Aynı fıkranın üçüncü cümlesine göre, keşideci veya tanzim eden, bu tür senetlerin ödenmek üzere ibrazı için bir yıldan daha uzun veya daha kısa bir süre belirleyebilir. Bu fıkranın son cümlesinde ise, cirantaya söz konusu bir yıllık ödeme için ibraz süresini kısaltma yetkisi tanınmıştır. Dolayısıyla, ciranta, görüldüğünde ödenecek olan poliçe ve bonoların bir yıldan daha kısa bir sürede ödenmesi için ibraz şartını ciroya geçerli olarak yazabilir. Görüldüğünde ödenecek senetlerde, ciranta tarafından koyulan bir yıldan az süreli ibraz şartına uymayan hamil, sadece bu şartı koyan cirantaya karşı başvuru hakkını kaybeder²⁶⁰. Bu sebeptir ki, ciranta, keşidecinin veya tanzim edenin ibraz süresini uzatması veya kısaltması veyahut daha önceki cirantaların söz konusu süreyi kısaltması ile bağlı değildir. Yani, ciranta, ibraz süresini kısaltan veya uzatan kayıtlara bağlı olmaksızın, daha kısa ibraz süresini öngören şartı, yaptığı ciro şerhine koyabilir²⁶¹.

Cirantalar protestodan muafiyet kaydını da bir şart olarak yazmaya yetkilidir. Türk Ticaret Kanunu'nun 626'ncı maddesine göre, müracaat hakkının kullanılmasının şekli şartı, kabul etmeme veya ödememe durumunun protesto veya buna benzer bir araç ile tesbitinin yapılmasıdır. İşte, kanun

²⁶⁰ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 159; TUNA Ergun, a.g.e., s. 110; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 663.

²⁶¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 663; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 159; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 181; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 104. Buna karşılık *Domaniç* aksi fikirdedir. Bu müellife göre, cirantanın, cirosuna, görüldüğünde ödenecek olan poliçelerde Kanun'un tanıdığı bir yıldan daha kısa süre ödeme için ibraz şartı koyabilme imkânı, keşidecinin bu bir yıllık süreyi uzatmış veya kısaltmamış olması şartıyla daha önceki cirantaların ibraz süresini kısaltmamış olması şartına bağlıdır (DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 240). Bunun gibi *Tuna* da keşidecinin bu bir yıllık ibraz süresini uzatması veya kısaltması durumunda artık cirantaların süre değiştirmesinin söz konusu olamayacağını savunmaktadır (TUNA Ergun, a.g.e., s. 110). Yukarıda da belirtildiği gibi, bir cirantanın yaptığı kısaltma sadece kendi sorumlulukları yönünden önem taşıdığı için, cirantanın ciro şerhine böyle bir şartı geçerli olarak yazabilmesini, keşideci veya daha önceki cirantaların bir yıllık süreyi uzatmış veya kısaltmış olmaları şartına bağlamamak gerekir. Bundan dolayı, bu iki müellifin görüşleri pek de isabetli görülmemektedir.

koyucu, protestosuz şartının konularak, hamilin protesto çekmeden müracaat hakkını kullanabilmesinin yolunu açmıştır²⁶². Türk Ticaret Kanunu'nun 634'üncü maddesine göre, ciranta, yaptığı ciroya, “*masrafsız iade*”, “*protestosuz*” veya bunlara benzer bir kaydı geçerli olarak yazabilir. Türk Ticaret Kanunu'nun 634'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, bu şart da, sadece bu şartı cirosuna koyan ciranta bakımından hukukî sonuç doğurur.

Cirantalardan birinin koyduğu protestosuz kaydına istinaden hamil protesto çekmeyerek diğer sorumlulara karşı müracaat hakkını kaybetmiş ve protestosuz kaydını koyan cirantadan müracaat yoluyla senet bedelini tahsil etmiş ise, bu ciranta, diğer sorumlulara müracaat edebilecek midir? Bu hususta Kanun'da açık bir hüküm yoktur. Fakat, protesto keşide etmemesine bağlı olarak hâmilin, protestosuz kaydını koymamış olan sorumlulara müracaat hakkı düştüğüne göre, ödeyen cirantanın bu sorumlulara müracaat edebilmek imkânının kalmadığı kabul edilmelidir²⁶³. Çünkü, hamil, senet bedelini ödeyen cirantanın koyduğu kayıt sebebiyle protesto düzenletmemiştir. Bu durumda, protestosuz kaydını koyan ciranta, ödeyen müracaat borçlusu sıfatıyla önceki cirantalara başvurduğunda, Türk Ticaret Kanunu'nun 639'uncu maddesine göre kendisinden senet ile birlikte protesto varakasını da ibraz etmesi istenecektir. Fakat, söz konusu cirantanın elinde bu varaka yoktur. Bu bakımdan, cirantaların protestodan muafiyet kaydı koymaları pek tavsiye edilmemektedir.

Ciroya konulabilecek bir diğer şart da, Türk Ticaret Kanunu'nun 646'ncı maddesinin birinci fıkrasında belirtilen kayıttır. Buna göre, ciranta, “*lüzum halinde*” senedi kabul edecek veya ödeyecek bir şahıs (ihtiyatî muhatap) gösterebilir. Ciranta, sadece kabul veya sadece ödeme için araya girecek bir şahıs gösterebilir. Fakat, bu konuda bir sınırlama yok ise, araya girecek olan şahıs, hem kabul ve hem de ödeme için gösterilmiş sayılır²⁶⁴.

Ödememeden veya kabul edilmemeden doğacak olan sorumluluğunu ortadan kaldıran bir kaydı cirosuna koymuş olan cirantanın, artık müracaat

²⁶² DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 305; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 96.

²⁶³ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 208; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 748.

²⁶⁴ KINACIOĞLU Naci, a.g.e, s. 216; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 234.

borçlusu olma sıfatı kalmayacağına göre, ihtiyatî muhatabı belirlemek için bir kayıt yazması da mantıklı ve mümkün değildir²⁶⁵.

bb) Ciro Senet Bedelinin Tamamına Şâmil Olmalıdır

Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, kısmî ciro bâtıldır²⁶⁶. Yani, ciro bedelin tamamına şâmil olmalıdır.

Yargıtay 12'nci Hukuk Dairesi'ne göre, kısmî ciro, tek şahıs adına veya emrine verilmiş senet bedelinin bir kısmının veya birden fazla şahıs adına veya emrine düzenlenmiş senedin bunlardan biri tarafından sadece kendi hakkının, üçüncü şahıslara cirosu suretiyle olur. Her iki halde de, senet bedelinin kısmen devri gibi bir amaç bulunduğundan, bu suretle yapılan ciro, Türk Ticaret Kanununun 594'üncü maddesinin ikinci fıkrası kapsamına girer²⁶⁷. Daha açık bir deyişle, tek hamili bulunan emre yazılı senedin, bedelinin bir kısmına ilişkin olarak bu hamil tarafından yapılan ciro ile emre yazılı senedin hamili olan birden fazla şahıstan birinin veya birkaçının, paylarına ilişkin olarak üçüncü kişilere yaptıkları ciroya, kısmî ciro denir²⁶⁸. Buna göre, kısmî ciro iki şekilde ortaya çıkabilmektedir:

Emre yazılı senedin hamili bir tek şahıs ise, bu şahsın senet bedelinin bir kısmına ilişkin olarak yaptığı ciro, kısmî cirodur²⁶⁹. Yine bu varsayım ile hareket edersek, hamil tarafından senet bedelinin tamamının kısım kısım halinde farklı şahıslara ciro edilmesini de, kısmî ciro olarak niteleyebiliriz²⁷⁰.

²⁶⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 839; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 215.

²⁶⁶ 12.HD. 04.03.1992, E.1843; K.2450- ERİŞ Gönen, Çek, s. 75.

²⁶⁷ 12.HD. 03.10.1963, K.10286- ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 587.

²⁶⁸ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 142; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 561; SEVİĞ Vasfî Raşid, a.g.e., s. 597; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 100; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 640.

²⁶⁹ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 70; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 640; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 142; SEVİĞ Vasfî Raşid, a.g.e., s. 597; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138.

²⁷⁰ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; SEVİĞ Vasfî Raşid, a.g.e., s. 597.

Emre yazılı bir senette birden fazla lehdar bulunması veya emre yazılı bir senedin birden fazla şahsa tek bir ciro ile devredilebilmesi mümkündür²⁷¹. Uygulamada kısmî ciroya sebebiyet veren başlıca hal de budur²⁷². Emre yazılı senede birden fazla şahsın kümülâtif olarak hamil olduğu durumlarda, bu şahıslardan birinin veya birkaçının, üçüncü bir şahıs lehine yaptığı ciro, kısmî cirodur²⁷³. Bu durumda kısmî ciro iki şekilde ortaya çıkabilir. Bunlardan ilki, senede hamil olan şahıslardan biri veya birkaçı tarafından yalnız kendi paylarının bir kısmı veya tamamının devri için üçüncü şahıs lehine yapılan cirodur²⁷⁴. Örneğin, bir kambiyo senedinin (L-1) ve (L-2) adlı iki lehtarı olduğunda, (L-1) veya diğer lehtar (L-2), senetteki payının tamamını veya bir kısmını bir üçüncü şahıs olan (Ü)'ye devretmek amacıyla ciro yaparsa, bu durumla karşılaşırız. Kısmî ciroyu ortaya çıkaran ikinci hal ise, kümülâtif hamillerden biri veya birkaçının diğerlerini temsil yetkisi olmaksızın, senet bedelinin tamamını kapsar şekilde üçüncü bir şahıs lehine yaptığı cirodur²⁷⁵. Çünkü böyle bir durumda, ciro, sadece ciro edenin hakkına münhasır kalır. Örneğin, bir kambiyo senedinin birden fazla lehtarı olup, bu lehdarlardan biri senet bedelinin tamamını kapsar şekilde üçüncü bir şahıs olan (Ü) lehine ciro yaparsa, kısmî ciro ortaya çıkar²⁷⁶.

Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin ikinci fıkrasında kısmî ciro bâtil sayılmıştır. Yani, kısmî cironun hukukî sonucu hükümsüzlüktür. Dolayısıyla, lehine kısmî ciro yapılan şahıs, hukukî bir sonuç yaratmayan bu beyan ile senet üzerinde hak sahibi olamaz. Başka bir deyişle, bir kısmî ciroya dayanarak emre yazılı senedi elinde bulunduran şahıs, senedin meşru

²⁷¹ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 117; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 70.

²⁷² KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138.

²⁷³ KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 141; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 143; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 640; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138.

²⁷⁴ ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 252.

²⁷⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 102; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 141.

²⁷⁶ "...takip müstenidi poliçenin iki lehdarı bulunduğu halde, ciro bunlardan yalnız (A) imzasıyla yapılmış, diğer lehdar (B)'yi temsil ettiği ve cironun ona da şamil bulunduğu belgelenememiştir. Dolayısıyla (A)'nın yaptığı ciro kendi hakkına münhasır kalıp kısmî ciro mahiyeti arz ettiğinden hükümsüzdür". (İİD. 26.09.1961, E.7216, K.8440)- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 253.

hamili sayılmaz²⁷⁷. Bu sebeple de, kısmi ciroyla kambiyo senedini ele geçiren şahsın, kambiyo senetlerine ilişkin takip imkânlarından faydalanma yetkisi yoktur²⁷⁸. Doğal olarak emre yazılı senedin borçlusunu, kısmî ciroya dayanarak senedi elinde bulunduran şahsa ödeme yapmak zorunda değildir²⁷⁹. Bu durumda, senedin tamamı üzerinde asıl hak sahibi olan şahıs kısmî ciroyu yapandır²⁸⁰. Şu halde, kısmî ciroyla senedi eline geçiren şahıs, meşru hamil olmadıği için, senedi, kısmî ciroyu yapan şahsa iade etmesi gerekir²⁸¹.

Kanun'un kısmî ciroyu batıl saymasının sebebi açıktır. Kıymetli evrakta hakla senet arasında kuvvetli bir bağ vardır. Hakkın kullanılabilmesi, yani ileri sürülebilmesi ve devri için senedin mevcudiyeti zorunludur. Emre yazılı senede bağlı olan hakkın devri için ciro ve senet üzerindeki zilyedliğin karşı tarafa geçirilmesi gerekir. Senede bağlı olan alacak hakkı, bu senedi takip eder. Bu sebeple, senet bedelinin kısmî ciro sonucunda bölünmesi ve bu şekilde devri, aynı zamanda senedin birden fazla şahsın elinde bulunmasını veya senedin de parçalara bölünmesini gerektirir. Bu ise mümkün değildir. Görüldüğü gibi, kısmî ciro, kıymetli evrakın nitelikleriyle, kambiyo senetleri açısından ayrı bir öneme sahip olan tedavül amacıyla ve bu amaca ulaşılmasını sağlayan sürat, kolaylık ve güven prensipleriyle bağdaşmamaktadır. Bu açıdan uygulamada güçlük ve karışıklıklara sebep olacağı ortadadır. İşte bu yüzden kısmî ciro, kanun tarafından da batıl sayılmıştır²⁸². Hâl böyle olmakla birlikte, bir kere Türk Ticaret Kanunu'nun 621'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, kısmî ödeme mümkündür. Kısmî ödeme halinde artık senedin geriye kalan kısmı belli olduğu için bu kısmın devri amacıyla senet ciro edilebilir. Çünkü, Kanun'un kısmî ciroyu bätıl sayma

²⁷⁷ “ temlik cirosu gibi, tahsil veya rehin cirosunun da kambiyo senedi bedelinin tamamına şamil olması gerekir. Senet bedelinin bir kısmı için yapılan tahsil veya rehin cirosu da kısmî ciro olacağı için bätıldır. Sonuç olarak, kısmî tahsil ya da kısmî rehin cirosuyla senedi elde eden şahıs, bu geçersiz ciroya dayanarak hak sabibi olduğunu iddia edemez” (12.HD. 20.04.1987, E.4393, K.5567)- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 255.

²⁷⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 640; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; İİD. 20.04.1965, K.4892- AKGÜN M. Zerrin, a.g.e., s. 189.

²⁷⁹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 104.

²⁸⁰ ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 251.

²⁸¹ ERİŞ Gönen, Çek, s. 64.

²⁸² TUNA Ergun, a.g.e., s. 150; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1636; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 142; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 142; KOCAİMAMOĞLU Sururî, a.g.e., s. 22; SEVİĞ Vasfi Raşid, a.g.e., s. 597.

sebebi olan hakkı temsil eden ve hakkın devri için zorunlu olan senedin parçalanarak tedavülünün mümkün bulunmaması burada söz konusu olmadığı için herhangi bir hukukî sorun ile karşılaşılmaz²⁸³. Ayrıca, emre yazılı bir senedin kısım kısım birden fazla şahsa ciro edilmesi kısmî ciro olup hükümsüz sayılmasına karşın, senet bedelinin tamamı birden çok şahsa aynı ciro ile ciro edilebilir. Böyle bir ciro kısmî ciro olmayıp, geçerli bir cirodur²⁸⁴.

Emre yazılı senette iki veya daha fazla şahıs lehtar gösterilmiş ya da senet, iki veya daha fazla şahsa ciro edilmiş olduğunda, bu şahısların senetteki haklarını birbirlerine ciro etmeleri, aslında bir kısmî cirodur. Buna rağmen, bu şahısların senetteki haklarını birbirine ciro ettiği durumlarda, yapılan ciro işlemi geçerli olup, bâtil sayılmaz²⁸⁵. Çünkü bu çeşit cirolar, kanunun kısmî ciroyu batıl sayma nedeninin doğurduğu sonucu ortaya çıkarmaz²⁸⁶.

Birden fazla şahsın emre yazılı senedin alternatif olarak hamili olduğu durumlarda da (örneğin, A'ya veya B'ye ödeyiniz) bu hamillerden her biri, senet bedelinin tamamını ciro ve teslim yoluyla devredebilir.

d) **Ciro Ödememe Protestosunun Keşidesinden Önce veya Bunun Keşidesi İçin Gerekli Olan Kanunî Süre Geçmeden Yapılmış Olmalıdır**

Bir poliçe veya bono vadeye kadar tedavülde kalacağına göre, kural olarak, bu senetlerin ciro edilebilme süreleri de vadeye kadardır²⁸⁷. Kural bu olmakla birlikte, bunun istisnası Türk Ticaret Kanunu'nun 602'nci maddesinde

²⁸³ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 639-640; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1637.

²⁸⁴ “ emre yazılı bir senedin aynı ciro ile iki şahsa beraberce ve tamamen ciro edilmesine kanunen bir engel yoktur.” (İİD. 18.10.1964, E.9942, K.10664)- DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1636; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 138; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 70.

²⁸⁵ KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 141; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 83; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 70; YHGK. bu konuyla ilgili verdiği bir kararında “ iki veya daha fazla lehtar gösterildiği vakit, bunların birbirlerine yaptığı cironun kısmî ciro sayılmayacağını” belirtmiştir. (YHGK., 16.09.1987, E.1987/12-115, K.625)- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 252.

²⁸⁶ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 108-109; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 83; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 70.

²⁸⁷ PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 47; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 134; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 84; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1711.

düzenlenmiştir. Buna göre, bir poliçe veya bonoda, vadenin geçmesinden sonra yapılan ciro, vadeden önce yapılan normal bir cironun hükümlerini doğurur. Fakat ödememe protestosundan veya bu protestonun çekilebilmesi için kanunun öngördüğü sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, ancak alacağın temlikinin sonuçlarını doğurur. Ödememe protestosu çekildikten veya bu protestonun çekilebilmesi için Kanun'un öngördüğü sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, "*geçikmiş ciro*" ismini alır^{288 289}.

Çeklerde ise durum, yukarıda izah edilenlerden farklıdır. Çünkü, çekin ciro ile devredilebilme imkânını devam ettiren iki iş günlük süre yoktur. Poliçe ve bono bakımından vadeden sonraki ciroyu düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 602'nci maddesinin paraleli, çeklerin cirosu için aynı Kanun'un 705'inci maddesine yer almıştır. Bu maddeye göre, çekte, protesto keşidesinden veya aynı nitelikteki bir tesbitten veyahut ibraz süresinin geçmesinden sonra yapılan ciro, ancak alacağın temlikî hükmündedir ve alacağın temlikinin hukukî sonuçlarını doğurur²⁹⁰.

aa) Gecikmiş Cironun Kanunî Tahvil Sayılıp Sayılamayacağı Meselesi

Kıymetli evrakın anlaşma yolu ile tahvili, Türk Ticaret Kanunu'nun 562'nci maddesinde düzenlenmiştir. Fakat kanunî tahvil hakkında bu maddede herhangi bir hüküm yoktur. Senedin nev'i, bir kanun hükmü icabı değişiyor ise, buna "*kanunî tahvil*" denir²⁹¹.

²⁸⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 572; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 157; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 154; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 108; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 92; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 98; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 154.

²⁸⁹ "*Geçikmiş ciro, senedin kambiyo senedi olma vasfını kaybettirmez; kambiyo senetlerine mahsus takip şekline etkili olmaz*". (12. HD. 28.04.1988, E.1987/8190, K.5706)- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 572, dpnt. 106.

²⁹⁰ "*çekin ibrazından ve karşılıksız olduğunun tesbitinden sonra ciro edilmiş olması, çek vasfını kaybetmesine sebep olmaz; ancak, böyle bir ciro, alacağın temlikî sonucunu doğurur*"- (12.HD. 09.06.1992, E.1256, K.8014- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1151, dpnt. 44); 11.HD. 04.02.1993, E.7603, K.623- (ERİŞ Gönen, Çek, s. 88-89).

²⁹¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 256; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 34; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 22; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 26.

Türk Ticaret Kanunu'nun 602'nci maddesi, bazı müelliflerce kanunî tahvile örnek olarak gösterilmektedir. Bu maddeye göre, ödememe protestosu çekildikten veya ödememe protestosunun çekilmesi gereken sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, “*alacağın temliki*” hükümlerini doğurur. Dolayısıyla, bu cironun teminat fonksiyonu yoktur. Bu şekilde senedi devralana karşı şahsî def'ilerin ileri sürülmesi mümkündür. Böylece, senet, nama yazılı senetlerin devrinin de alacağın temliki suretiyle olmasından dolayı, nama yazılı senede benzemektedir. Fakat, müracaat borçluları yönünden ise senet emre yazılı senet olmak niteliğini korumaktadır²⁹².

Diğer bir görüşe göre, Türk Ticaret Kanunu'nun 602'nci maddesinde belirtilen sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, senedi nama yazılı hale getirmez. Burada senedin devri yasaklanmıştır. Senet, yine emre yazılı senet olarak kalır²⁹³. Mevcut yasağa rağmen senedin devri halinde, bu devre, ancak alacağın temliki hükümleri uygulanabilir.

Kanaatimizce, gecikmiş cironun emre yazılı senetleri nama yazılı senet haline getirdiği görüşü daha isabetlidir.

bb) Alacağın Temliki ve Ciro ile Karşılaştırılması

aaa) Alacağın Temliki

Alacağın temliki müessesesi, Borçlar Kanunu'nun 162 ilâ 172'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Fakat, alacağın temlikinin tanımı Kanun'da yapılmamıştır. Alacağın temliki, en kısa tanımıyla, mevcut bir alacağın alacaklısının değiştirilmesi işlemidir²⁹⁴. Alacağın temliki ile, alacak

²⁹² KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 50,154; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 34; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 256-257; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 38.

²⁹³ BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 21; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 26-27; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 91.

²⁹⁴ REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 367; AKINTÜRK Turgut, 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 175; EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, Beta Yayınevi, 11. Baskı, 2009, s. 1176; KILIÇOĞLU Ahmet,

hakkı, bu hakkı devralan üçüncü şahsa geçer²⁹⁵. Bu durumda, alacağı üçüncü bir şahsa devreden alacaklıya, “*temlik eden*”; bu alacağı devralan üçüncü şahsa “*temellük eden*”; söz konusu borç ilişkisindeki borçluya da “*borçlu*” veya “*temlik edilen alacağın borçlusu*” denir²⁹⁶. Alacağın temlikine borçlunun muvafakat etmesi gerekmediği gibi, temlik ile yapılan böyle bir devirden haberdar olması da gerekmez²⁹⁷.

Borçlar Kanunu'nun 164'üncü maddesine göre, bir alacak, Kanun'da öngörülen belirli bir olayın gerçekleşmesi üzerine alacaklının irade beyanına gerek olmaksızın kendiliğinden üçüncü şahsa geçerse buna “*kanunî temlik*” denir²⁹⁸. Borçlar Kanunu'nun 164'üncü maddesine göre, bir alacağın alacaklının irade beyanına ve herhangi bir şekilde gerek olmaksızın hâkim kararı ile bir başka şahsa geçmesine, “*kazaî temlik*” denir²⁹⁹. Alacağı temlik eden ile temellük eden arasında yapılan temlik sözleşmesi³⁰⁰ uyarınca alacağı doğrudan doğruya temellük edene geçiren temlik türüne “*iradî temlik*” veya “*rızaî temlik*” denir³⁰¹. İradî temlike ve bunun sonuçlarına ilişkin hükümler, aksine bir hüküm olmadıkça, kıyas yoluyla kanunî ve kazaî temlike de uygulanır³⁰². Gerçek anlamda alacağın temlikinden amaç, iradî temliktir³⁰³.

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 11. Baskı, Ankara, 2009, s. 542; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 136.

²⁹⁵ REİSOĞLU Safa, a.g.e., s. 372; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 175.

²⁹⁶ DAYINLARLI Kemal, Borçlar Hukukuna Göre Alacağın Temliki, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, Ankara, 2008, s. 48; TUNÇOMAĞ Kenan, Borçlar Hukuku ile İlgili İçtihadlar, İÜHFİM, C. XXVIII, S. 1, İstanbul, 1962, s. 270; EREN Fikret, a.g.e., s. 1185.

²⁹⁷ TEKİNAY S. Sulhi, Borçlar Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 1974, s. 241; TUNÇOMAĞ Kenan, a.g.m., s. 270; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 545; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 178.

²⁹⁸ İNAN Nurkut, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara, 1969, s. 384; EREN Fikret, a.g.e., s. 1177; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 542; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 178.

²⁹⁹ EREN Fikret, a.g.e., s. 1178; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 542; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 177.

³⁰⁰ Borçlar Kanunu'nun 163'üncü maddesine göre, temlik sözleşmesi, yazılı şekilde yapılmalıdır. Burada aranan şekil şartı, bir geçerlik şartıdır. Yazılı şekilde yapılmayan bir temlik sözleşmesi geçersizdir - İNAN Nurkut, a.g.e., s. 386; EREN Fikret, a.g.e., s. 1181; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 542.

³⁰¹ AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 176; EREN Fikret, a.g.e., s. 1180; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 543.

³⁰² OĞUZMAN Kemal/ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 923.

³⁰³ EREN Fikret, a.g.e., s. 1180.

bbb) Kıymetli Evrak Hukuku Bakımından Alacağın Temliki

Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, nama yazılı senetler alacağın temliki yolu ile devredilebilirler. Yukarıda da belirtildiği³⁰⁴ gibi, kambiyo senetlerinin keşideci veya tanzim eden tarafından, emre olmadığına veya nama düzenlendiğinin bir "*menfi emre kaydı*" ile belirtilerek nama yazılı hale dönüştürülmeleri mümkündür. Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, bu şekilde nama yazılı olarak düzenlenen kambiyo senetleri de, ancak alacağın temliki yolu ile devredilebilirler.

Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, açıkça emre yazılı olmasa dahî, her poliçenin, ciro ve teslim yolu ile "*devredilebileceği*" belirtilmiş olmasına rağmen, alacağın temliki yolu ile devri de yasaklanmamıştır. Yani, emre yazılı senetlerin -Kanun yasaklamış olmadığı için- alacağın temliki yolu ile devri mümkündür³⁰⁵.

ccc) Alacağın Temliki İle Cironun Karşılaştırılması

aaaa) Alacağın Temliki ile Cironun Benzer Tarafları

Herşeyden önce, her iki muamele de, bir hakkın temlikini, tahsilini ve rehnini sağlamak için yapılabilir. Yani, hem ciro ve hem de alacağın temliki, senede bağlı hakkın temliki, tahsili ve rehni amacı ile yapılabilir³⁰⁶.

Medenî Kanun'un 955'inci ve 956'ncı, Türk Ticaret Kanunu'nun 559 ilâ 561'nci maddelerine göre, gerek ciroda ve gerekse alacağın temlikinde, temlik, rehin veya tahsil amacına ulaşmak için yazılı şekilden başka, senet

³⁰⁴ bkz. yuk. §4. II. A. 2. a.

³⁰⁵ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1634; TUNA Ergun, a.g.e., s. 145, KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 132; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 211; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 142.

³⁰⁶ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 135; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 64-65; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 543-544; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 128; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 136.

zilyetliğinin de devri gereklidir. Bu iki usul, yazılı şekle tâbi olmaları, bakımından da birbirlerine benzerler.

Türk Ticaret Kanunu'nun 587'nci ve Borçlar Kanunu'nun 162'nci maddelerine göre, gerek ciro ve gerekse alacağın temliki yasaklanabilir.

Kısmî cironun, kıymetli evrakta hakkın senede bağlılığının doğurduğu sonuçlar yüzünden mümkün olmaması kuralı, aynı gerekçeyle alacağın temliki bakımından da mevcuttur³⁰⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, cironun, lehdarın adı ve soyadı veya ticaret ünvanı belirtilerek yapılması şart değildir. Aynı durum, alacağın temliki işleminde de mümkündür³⁰⁸. Fakat, bu şekildeki bir beyaz temlik ile senedi devralan şahsın durumu zorlaşır. Beyaz temlik doldurulmuş değil ise, bu şahıs senedi devren iktisap ettiğini ispat külfeti altına girer. Kâğıt üzerindeki zilyetlik, senedi temellük edenin iktisabının varlığı yönünde kuvvetli bir delil teşkil eder³⁰⁹.

bbbb) Alacağın Temliki ile Ciro Arasındaki Farklar

aaaaa) Konu Yönünden

Alacağın temliki, genel hükümlere tâbi alacaklar ile nama yazılı senetlere bağlı alacakların bir başkasına devrini sağlayan bir hukukî müessesedir. Hatta, daha önce belirttiğimiz gibi emre yazılı senetler de alacağın temliki yolu ile devredilebilirler. Ciro ise, emre yazılı senetlere bağlı alacakların başkasına devrini amaçlayan bir hukukî müessesedir³¹⁰.

³⁰⁷ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 137; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 142.; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 37.

³⁰⁸ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 38; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 200; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 136.

³⁰⁹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 38.

³¹⁰ BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 19; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 555; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 25; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 200, TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 140.

bbbb) Şekil ve İçerik Yönünden

Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, alacağın temlik senet üzerine yazılabileceği gibi, ayrı bir kâğıt üzerine de yazılabilir. Temlik beyanı ayrı bir kâğıt üzerine yazıldığında Borçlar Kanunu'nun 15'inci maddesi uyarınca imzanın el ile atılması şart değildir³¹¹. Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin birinci fıkrasına göre ise, ciro, ancak kıymetli evrak veya ona bağlı olan alonj üzerine yazılabilir. Aynı Kanun'un 668'inci maddesine göre, cirodaki imzanın, el ile atılması zorunludur. Diğer taraftan, ciro şarta da bağlanamaz. Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, cironun tâbi tutulduğu her şart yazılmamış ve fakat, cironun kendisi geçerli sayılır. Fakat, temlik beyanı şarta bağlanabilir. Nitekim, temlik beyanının şarta bağlanması, hiçbir yerde yasaklanmış değildir³¹².

cccc) Hüküm ve Sonuçları Yönünden

Türk Ticaret Kanunu'nun 599'uncu ve 737'nci maddelerine göre, emre yazılı senetlerde borçlu, senedi ciro ile iyi niyetli devralana karşı, cirantaya karşı sahip olduğu şahsî def'ileri ileri süremez. Yani, emre yazılı senetleri ciro yolu ile iyi niyetle iktisap eden korunur. Bundan dolayı, ciro, emre yazılı senetlerde, bazen iyi niyetli ciro edileni cirantadan daha iyi duruma getirmektedir. İşte bu yüzden, ciro, emre yazılı senetlerin tedavül güvenliğini sağlayarak; bu senetlerin tedavül gücünü arttırmaktadır³¹³.

³¹¹ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 140; REİSOĞLU Safa, a.g.e., s. 370; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 139; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 199; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 69; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 555.

³¹² KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 37; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 74; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 140; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 136.

³¹³ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 140; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 71.

Alacağın temliki, ciro ile devirden farklı olarak tedavül güvenliğini sağlayıcı değildir³¹⁴. Gerçekten de, Borçlar Kanunu'nun 167'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, "*borçlu, temlike vâkıf olduğu zaman temlik edene karşı haiz olduğu def'ileri temellük edene karşı dâhi*" ileri sürebilir. Görüldüğü üzere, alacağın temliki işleminde, devralanın hukukî durumu devredeninkinden farklı değildir. Çünkü alacağın temlikinde, devralan, devredenin halefidir. Bu sebeple, borçlu, devredene karşı ileri sürebileceği şahsî def'ileri, iyiniyetli olsa bile devralana karşı da her zaman ileri sürebilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesine göre, ciranta, senedin ödenmemesinden sorumludur. Cironun bu teminat fonksiyonu, Kanun'dan doğmaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, şayet ciranta bu sorumluluktan kurtulmak istiyor ise, cirosunda bunu açıkça belirtmelidir. Buna karşılık, Borçlar Kanunu'nun 169'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, alacağın temlikinde, devreden -kural olarak- borçlunun aczinden sorumlu değildir. Devreden, ancak temlik beyanında ayrıca taahhüt etmişse borçtan sorumludur. Temlik beyanında ayrıca taahhüt edilmiş olmasından dolayı, devreden borçtan sorumlu olması halinde bile, bu sorumluluk cironun teminat fonksiyonunun doğurduğu sorumluluktan farklıdır. Cirantanın, yaptığı cironun teminat fonksiyonundan doğan sorumluluğu, Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, diğer senet borçluları ile birlikte müteselsildir³¹⁵. Halbuki, alacağın temlikinde, devreden, temlik beyanında ayrıca belirtmiş olmasından doğan sorumluluğu, asıl borçlunun sorumluluğuna göre tam bir adî kefalet niteliğindedir. Zira, Borçlar Kanunu'nun 169'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, devreden, sadece asıl borçlunun aczinden sorumludur³¹⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 567'nci maddesine göre, temlik beyanı ile devredilen senetlerde, hamil, hak sahibi olduğunu, senette adının yazılmış

³¹⁴ KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 555; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 139; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 137; REİSOĞLU Safa, a.g.e., s. 375; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 80.

³¹⁵ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 71; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 137; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 141.

³¹⁶ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 138; KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 553; EREN Fikret, a.g.e., s. 1190; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 180.

olması ile veya senette adı yazılı olan şahsın hukukî halefi olduğunu ispat etmek suretiyle isbatlamak zorundadır. Buna karşılık, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesine göre, emre yazılı bir senedi düzgün bir ciro zinciri ile elinde bulunduran hamil, meşru hamil sayılır.

Temlik cirosunun ne zaman yapıldığı önemlidir. Çünkü ciro, Türk Ticaret Kanunu'nun 602'nci maddesine göre, ödememe protestosunun düzenlenmesinden veya bu protestonun düzenlenebileceği süre olan vadeyi izleyen iki iş gününden sonra yapılmışsa, ancak alacağın temliki hükümlerini doğurur. Dolayısıyla bu ciro, şahsî def'ilerin ileri sürülebilmesi sonucuna yol açar. Halbuki, alacağın temliki işlemi, yapıldığı tarihe göre farklılık göstermez; vadeden önce yapılması ile çok sonra yapılması arasında fark yoktur. Temlik beyanı ne zaman yapılmış olursa olsun, borçlu, devredene karşı sahip olduğu şahsî def'ileri devralana karşı da her zaman ileri sürebilir³¹⁷.

Senedi alacağın temliki yolu ile devralacak olan şahıs, daha önce yapılmış olan temliklerin geçerliliğini araştırmalıdır. Çünkü, önceki temliklerden birinin hükümsüz olması, sonraki temliklerin geçerliliğini de etkiler. Bu durumda devralanın iyi niyetli olması, önceki temliklerdeki sakatlığın devralanın durumunu etkilemesine engel olmaz. Nitekim, nama yazılı bir senedi devralan şahıs, senedi borçluya sunduğunda, borçlu, senedin hamili olan bu şahsın senedin gerçek sahibi olup olmadığını ve senetteki imzaların geçerliliğini araştırmak zorundadır³¹⁸. Buna karşılık, emre yazılı senedi ciro yolu ile devralacak şahıs, daha önceki ciroları sadece şekil açısından incelemek durumundadır. İyi niyetli olduğu sürece, daha önceki cirolardan birinin geçersizliği bu şahsın durumunu etkilemez. Borçlunun da cirantaların imzalarının geçerliliğini araştırma yükümlülüğü yoktur. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 622'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, borçlu, hilesi veya ağır kusuru olmadıkça, düzgün ciro silsilesine göre senedi elinde bulunduran şahsa yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur.

³¹⁷ KILIÇOĞLU Ahmet, a.g.e., s. 555; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 73-74; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 137; REİSOĞLU Safa, a.g.e., s. 373.

³¹⁸ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 141; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 141.

3. Temlik Cirosunun Fonksiyonları

Temlik cirosu; ister tam, isterse beyaz ciro şeklinde yapılsın, üç önemli fonksiyonu haizdir. Bunlar, temlik (devir), teşhis ve teminat (garanti) fonksiyonlarıdır. Aşağıda bunlar sırasıyla ele alınmıştır.

a) Temlik Fonksiyonu

Cironun temlik fonksiyonu, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin birinci fıkrasında öngörülmüştür. Anılan fıkra hükmüne göre, ciro ve teslim neticesinde, poliçeden doğan bütün haklar devredilmiş olur. Daha önce belirttiğimiz gibi, her ne kadar “*teslim*” ibaresi kullanılmış olsa da, bunu “*zilyetliğin devri*” olarak anlamak gerekir.

Temlik cirosu ve zilyetliğin geçirilmesiyle hem senette mündemiç olan alacak hakkı ve hem de senet üzerindeki mülkiyet hakkı devredilmiş olur. O halde, cironun etkilerini bu iki husus üzerinde incelemek gerekir.

Aslında, senet üzerindeki mülkiyet hakkının devri bakımından cironun önemli bir rolü yoktur. Çünkü, senet ciro edilmese bile, senet üzerindeki mülkiyet hakkı, tarafların anlaşması ve zilyetliğin devri ile karşı tarafa geçer³¹⁹. Senet bu şekilde ciro edilmeksizin, örneğin, ayrıca bir temlikname ile devredildiğinde, bu devir senette mündemiç olan haklar bakımından alacağın temliki sonuçlarını doğurur³²⁰. Şu halde, cironun önemi daha çok senette mündemiç olan hak bakımındandır. Fakat bazı hallerde, cironun senet üzerindeki mülkiyet hakkı bakımından da rol oynayabileceğini belirtmek gerekir. Gerçekten de, her ne kadar ciro senet mülkiyetinin devri açısından önemli değil ise de, senedi devreden hak sahibi olmadığı hallerde önemlidir³²¹. Şeklen düzgün bir ciro zincirine göre yetkili hamil olan bir şahıstan, bir kambiyo senedini ciro yolu ile devralan şahıs, gerçekte kambiyo

³¹⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 580; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 193.

³²⁰ TUNA Ergun, a.g.e.,s.160; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.580; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 146.

³²¹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 193.

senedi kaybedilmiş, çalınmış veya rıza dışında elden çıkmış olsa dahî, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince, iyi niyetli olmak veya ağır kusurlu olmamak şartıyla senedin mülkiyetini kazanmış olur.

Cironun senette mündemiç olan alacak hakkı yönünden oynadığı rol önemlidir. Kıymetli evrakta mündemiç olan alacak hakkı, senedin mülkiyetini izler. Senedin mülkiyeti ise, anlaşma ve zilyediğin devri ile geçer veya iyi niyetle kazanılır³²². Böyle hallerde, ister bir temlik işlemi yapılmış olsun, isterse bir ciro söz konusu olsun, senette mündemiç olan hak da yeni mâlike geçer. İşte, cironun kıymetli evrakta mündemiç olan alacak hakkı yönünden rolü ve önemi bu noktadan itibaren başlar. Bu durum, kambiyo senedinin iyi niyetle iktisabı hallerinde açıkça görülebilir. Şöyle ki, alacağın temlikinde, devralan, alacağı devreden yönünden mevcut olan şekli ile devralır. Başka bir deyişle, alacağın temlikinde, devralan devreden hâlefidir. Bu sebeple, borçlu devredene karşı sahip olduğu def'ileri devralana karşı da ileri sürebilir. Buna karşılık, ciro ile devirde durum farklıdır. Giro, emre yazılı senette mündemiç alacak hakkını devreder³²³. Bu sebeple, ciro ile devirde, devralan, senetteki alacak hakkını cirantanın boçlu ile arasındaki ilişkiden soyutlanmış bir şekilde iktisap eder³²⁴. Alacağın temlikindeki gibi bir halefiyet burada söz konusu değildir. Mutlaka bir halefiyetten söz edilecekse, cirantanın içinde bulunduğu hukukî durumu iktisap etmek şeklinde değil de, ancak cirantanın kişiliğinden tamamen bağımsız ve soyut, senetten doğan alacak hakkının halefi olmaktan söz edilebilir³²⁵. Buna göre, senedi devralanın senedi devredenden daha kuvvetli bir hak iktisap etmesi mümkündür³²⁶. Çünkü, kendisine karşı, hakkı talep ettiğinde bazı def'iler ileri sürülebilecek hamil, senedi ciro yolu ile devrettiğinde, yeni mâlike karşı bu def'ilerin ileri sürülmesi kabil değildir.

³²² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.580; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 146.

³²³ 12.HD. 05.07.1974, E.6371, K.7062; "...ciro ile hamile, senetten doğan haklar geçer. Bunun dışında keşideci ve lehdar arasında hukukî ilişkiden doğan hakların devri söz konusu değildir". (DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1640-1641).

³²⁴ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 146; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 194.

³²⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 581; TUNA Ergun, a.g.e., s. 161; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 43; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 145.

³²⁶ Bu sebeple, burada "*nemo plus juris transfere potest quam ipse habet*" (kimse sahip olduğu haktan fazlasını devredemez) kuralı dışına kısmen çıkılmaktadır. (KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s.145).

Cironun, senette mündemiç hakkın devrini mümkün kılması için, hukuken geçerli bir ciro olması gerekir. Ciro zinciri kopuk ise, senetten doğan haklar, sonraki şahıslara geçmez³²⁷.

Geçerli bir temlik cirosu ve zilyetliğin devri ile, senede bağlı alacak hakkının devrinin sonucu olarak, senetten doğan talep hakkı da devralan hamile geçer. Bu talep hakkı, kabul eden muhataba ve bonoyu tanzim edene karşı ödeme talebi ile başvurmak ve şartları gerçekleştiğinde cirantaya, keşideciye ve bunların avalistleri ile araya girmek suretiyle kabul edenlere de müracaat edebilme yetkisini bahşeder³²⁸.

Cironun temlik fonksiyonunun bir sonucu olarak, senedi, ciro ve zilyetliğin devri suretiyle elde eden hamil, mülkiyete sahip olmaktan başka, bu senedi aynı yolla bir başkasına tekrar devredebilir.

Poliçe ve bonodan farklı olarak çekin hamile yazılı olarak düzenlenebileceğini daha önce belirtmiştik. Kanun koyucu, hamile yazılı çekin cirosu hakkında da hüküm sevkette ihtiyacını duymuştur.

Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesine göre, hamile yazılı bir çekin ciro ve teslim yolu ile devri geçerlidir. Aslında hamile yazılı çek, Türk Ticaret Kanunu'nun 559'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, herhangi bir ciro ve devir beyanına ihtiyaç duymaksızın, menkul mülkiyetinin devrinde olduğu gibi, anlaşma ve zilyetliğin devri ile devredilebilir³²⁹. Anlaşma ve zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebilmesine rağmen, hamile yazılı çek bir de hukuken gerekmediği halde³³⁰ fazladan ciro da edilmişse, bu durumda devrin geçerli olacağını öncelikle kabul etmek gerekir³³¹. Gerçekten de, senet teslim edilmiş olduğuna göre, fazladan yapılan cironun bu devrin geçerliliğini etkilememesi gerekir. Bu sebeple, Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesi olmasaydı bile bu sonuca ulaşılabilirdi³³². Gerekmediği halde

³²⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.581; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 147.

³²⁸ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 105; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 144; TUNA Ergun, a.g.e., s. 161; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 23-24.

³²⁹ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s.240; BATTAL Ahmet, a.g.e., s.150; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 195.

³³⁰ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 198; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1149; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 280; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 269.

³³¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 285; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s.600.

³³² DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 600; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 112.

yapılan ciro işlemi, devrin geçerliliğini etkilemediği gibi, onun devri tevsik eden bir ispat aracı olarak değerlendirilmesi de kabildir³³³. Dolayısıyla hamile yazılı çekin cirosunun temlik fonksiyonunun olmadığı söylenebilir³³⁴. Hamile yazılı çekte ciro etkisini teminat fonksiyonunda³³⁵ gösterir. Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesine göre, hamile yazılı çek üzerine yapılan ciro, cirantayı, müracaat hakkına ilişkin hükümler gereğince sorumlu kılar. Yani, hamile yazılı çeki ciranta sıfatıyla imzalayan şahıs, müracaat borçlusu durumuna geçer ve müracaat hakkının kullanılması aşamasında hamile karşı sorumlu olur^{336 337}.

b) Teşhis Fonksiyonu

Temlik cirosunun ikinci fonksiyonu, hak sahibini teşhis imkânını sağlamasıdır. Bu husus, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin birinci fıkrasında “*bir poliçeyi elinde bulunduran kimse, son ciro beyaz ciro olsa dahî, kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı*³³⁸ cirolardan anlaşıldığı

³³³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1149; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 435.

³³⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1149; “...hamile yazılı çekte yapılmış olan ciro temlik fonksiyonunu haiz değildir” (11.HD. 30.06.1989, E.1988/6711, K.1989/4001- ERİŞ Gönen, Çek, s. 80).

³³⁵ Teminat fonksiyonu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. aşa. §4. II. A. 4. c.

³³⁶ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 436; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 295-296; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 158; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 600; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 286; ERİŞ Gönen, Çek, s. 79; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1924; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 78; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 206; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1150; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 281; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 269; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 150.

³³⁷ Yargıtay kararlarında da bu durumun vurgulandığı görülmektedir. TD., 12.02.1970, E.1969/699, K.1970/624: “...uyuşmazlık konusunu teşkil eden çekler hamile yazılıdır. Bu suretle senetdeki hak çekin teslimi suretiyle diğerine geçer. Dosyada bulunan çekler davacı tarafından ciro yapılmak suretiyle değil teslim edilmek suretiyle Beyoğlu Şubesine verilmiştir. Beyoğlu Şubesi, bunu beyaz ciro ile ciro etmiştir. Davacı hamile yazılı bu çeki davalı bankanın Beyoğlu Şubesine herhangi bir surette üzerine yazacağı bir ciro ile ciro etmiş olsaydı Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesi gereğince müracaat hakkındaki hükümler gereğince mesul olabilirdi. Davacının bir cirosu olmadığına göre, teslim suretiyle yapılan bu muamelede de kendisine sorumluluk yükletilemez” (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s.778-779); 11. HD., 07.11.1983, E.4611. K.4825: “...Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesine göre hamile yazılı çek üzerine yapılan ciro, cirantayı, müracaat hakkına dair hükümler gereğince sorumlu kılar...” (GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 330).

³³⁸ Müteselsil ve birbirine bağlı ciroların taşıdığı anlam aynıdır. Dolayısıyla, bu durum, sadece “müteselsil” veya sadece “birbirine bağlı” tabirleri kullanılarak da belirtilebilirdi. (KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 141; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 585; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 217; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 143).

takdirde, selahiyetli hamil sayılır. Çizilmiş ciolar yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro takip ederse, son ciroyu imzalayan kimse poliçeyi beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır” denilerek hükme bağlanmıştır. Bu suretle, birbirine bağlı cioların hak sahipliğine karine teşkil ettiğine işaret olunmuştur. Bu karinenin aksinin ispatı mümkündür. İspat yükü, şeklen hak sahibi görünen hâmile değil, kendisinden ödemede bulunması istenen borçluya düşer³³⁹. Burada, yetkili hamilin belirlenmesini sağlayan, düzgün ciro zinciridir. “*Düzgün ciro zinciri*”, cioların lehtardan itibaren, son hâmile kadar tam ve düzgün bir şekilde gelmesidir³⁴⁰. Yani, senet üzerindeki ciolara göre hamil olması gereken bir şahıs, gerçekte de senedi elinde bulunduruyorsa, senedin yetkili hamili sayılır³⁴¹. İşte, ciroya, daha doğrusu, düzgün ciro zincirine tanınan bu etkiye, cironun teşhis fonksiyonu denir³⁴².

Ciolar arasındaki bağlılığın kontrolünün, sadece dış görünüş bakımından yapılması yeterlidir³⁴³. Arada bir imzanın sahte olması veya yetkisiz bir şahıs tarafından imza atılmış bulunması, ciro zincirini etkilemez³⁴⁴.

Düzgün bir ciro zincirinin tespitinde, cioların yapıldığı tarihlerin ciro şerhinde bulunup bulunmaması ne kadar önemlidir? Türk Ticaret Kanunu, ciro şerhinde tarih kaydını zorunlu tutmamıştır. Yani, cironun geçerli sayılabilmesi için tarih şart değildir³⁴⁵. Uygulamada da genellikle ciro

³³⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 583; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 143.

³⁴⁰ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s.107; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 142; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 129.

³⁴¹ 11.HD.,14.10.1992,E.2952,K.9919- (ERİŞ Gönen, Çek, s. 83); KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 141, ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 584; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 164.

³⁴² KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 143; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 129; TUNA Ergun, a.g.e., s. 155; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 582; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 141; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 128.

³⁴³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 590.

³⁴⁴ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 164; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1646-1647; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 110; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 140; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 590; 11.HD., 27.04.1995, E.1507, K.3822-(ERİŞ Gönen, Çek, s. 86). Aksi kararlarına rağmen, Yargıtay 11’inci Hukuk Dairesi’nin “*ilk ciranta durumundaki lehtarın cirosunun sahteliği söz konusu ise, bu ciro nedeniyle hamil gözüken davalı, hak isteminde bulunamaz*” şeklinde kararı da mevcuttur (11.HD. 14.06.1985, E.3616, K.4255- ERİŞ Gönen, Çek, s. 70) . Söz konusu kararın, Türk Ticaret Kanunu’nun 598’inci maddesi gereğince, senedi, senedin dış görünüş bakımından düzgün ciro zincirine güvenle ve iyiniyetle iktisap edenin hakkının kabulü gerekeceğinden, isabetli olmadığını düşünmekteyiz.

³⁴⁵ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 141; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 143.

şerhinde tarihin yer almadığı görülmektedir³⁴⁶. Bundan dolayı doktrinde, ciroların düzgün bir şekilde birbirini takip etmemesi halinde, tarihlerine bakılarak hangisinin daha önce olduğunun tespit edilebileceği vurgulanmıştır³⁴⁷. Aslında, tarihsiz ciroların düzgün bir şekilde birbirini takip etmemesi halinde, ciro zincirinin tespitinde nasıl bir usûl izleneceğinin belirlenmesi daha isabetli olurdu. Kanaatimize göre, taraflar arasında ciroların tarihi açısından bir ihtilâf meydana geldiğinde, öncelikle bu ciroları destekleyici başka kayıtlara bakılabilir. Örneğin, cirantaların –var ise- ticarî defterleri incelenebilir. Yargıtay 11’inci Hukuk Dairesi’nce verilen bir karar ile, ciroda tarihin banka kayıtları ile de ispatına cevaz verilmiştir³⁴⁸. Bunun dışında, bu konuda uygulayıcılar tarafından bilimsel ve teknik metodlarla da çözüm yoluna gidilebilir. Örneğin, bilimsel metodlarla senet üzerindeki bir beyanın senedin tanzim tarihinden sonra yapıldığının ve tahrifat teşkil ettiğinin tespiti gibi, hangi cironun daha önce olduğu da tespit edilebilir. Bütün yöntemler kullanılarak, ciroların birbirlerine bağlılığı tarih açısından tespit edilemiyorsa, ciro zincirinin kopmuş olduğu kabul edilmelidir³⁴⁹.

Türk Ticaret Kanunu’nun 598’inci maddesinin ikinci fıkrasında ise, çok önemli bir başka hususa yer verilmiştir. Anılan fıkrada, “*poliçe herhangi bir surette hamilin elinden çıkmış bulunursa, yeni hamil, ancak poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusuru bulunduğu takdirde o poliçeyi geri vermekle mükelleftir*” denilerek, şeklen hak sahibi görünen bir şahıstan iyi niyetle senedi devralan müktesibin korunacağı öngörülmüştür. Yani, şeklen hak sahipliği, hukuken hak sahipliğine karine

³⁴⁶ Ciroda tarih yazılması Ülkemizde mutad olmadığı için, tarih yazılan hallerde, bunun, müracaat borçlularından birinin öteki alacaklıların aleyhine sahtecilik fiilini teşkil etmesi ihtimaline karşı dikkatli olunmalıdır. Bu ihtimallerle, özellikle iflas hallerinde, ileri tarihli poliçeler dolayısıyla karşılaşılır. Örneğin, ciranta C1 iflas etmiştir; arkadaşı C2’yi yararlandırmak amacıyla, iflasın açılmasından sonra ona bir poliçe ciro ediyor. Ciro beyanına, iflasın açılmasından önceki bir tarihi yazıyor. Bu durumda, diğer iflas alacaklılarının zarar görecekleri açıktır. (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 568, dpnt. 85).

³⁴⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 590; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 229; KINACIOĞLU Naci, Kıymetli a.g.e., s. 147; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 39.

³⁴⁸ 11.HD.13.12.1988,E.3049, K.7669- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 291.

³⁴⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 590.

teşkil etmektedir³⁵⁰. “*Senedin herhangi bir şekilde hamilin elinden çıkmış bulunması*” kavramı, senet zilyetliğinin, senedin çalınması, kaybolması ve benzeri olaylar sonucunda istenmeyerek kaybedilmesini olduğu kadar; senet zilyedliğinin istenilerek karşı tarafa geçirildiği ve fakat bu arada yapılan aynî sözleşmenin sakat olduğu durumları da kapsar³⁵¹. “*Kötü niyet*” ve “*ağır kusur*” kavramları, Medenî Kanun’un 3’üncü maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde şu söylenebilir: Senedin verilmesine ilişkin aynî anlaşmanın bulunmadığını veya bu anlaşmadaki eksikliği yahut sakatlığı iktisabı sırasında bilen veya bilebilecek durumda olan hamil, kötü niyetli sayılır³⁵². Diğer taraftan, iktisabı sırasında, işlemde olması gereken dikkat ve özen yükümlülüğüne hiçbir şekilde uymayan hâmil ağır kusurlu sayılır³⁵³.

Cironun teşhis fonksiyonu ödeme safhasında da lehe etkisini gösterir. Zira, Türk Ticaret Kanunu’nun hem 558’inci maddesinin ikinci fıkrası hem de 622’nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, hile veya ağır kusuru olmadığı sürece, şeklen yetkili hamile vadede ödemede bulunan borçlu, borcundan kurtulur. Borçlunun burada yapacağı iş, kendisine senedi ibraz eden şahsın, şeklen hak sahibi olup olmadığını, yani, düzgün bir ciro zinciri ile senedi elinde bulundurup bulundurmadığını kontrol etmektir³⁵⁴. Fakat, Türk Ticaret Kanunu’nun 622’nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, borçlunun, ciro zinciri içindeki cirantaların imzalarının sıhhatini araştırmak gibi bir zorunluluğu yoktur³⁵⁵. Görüldüğü gibi, borçlunun, şeklen hak sahibi görünen hamile yapacağı ödeme suretiyle borcundan kurtulabilmesi için, hile veya ağır kusuru bulunmamalıdır. Borçlu, senedi ibraz eden şeklen hak sahibi görünen şahsın, gerçek hak sahibi olmadığını bilmesine ve bunun ispatı konusunda

³⁵⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 582.; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 143; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 142; 11.HD. 25.06.1990, E.4985, K.5036 (ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 355-356).

³⁵¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 595; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 146; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 240; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 167; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 44.

³⁵² EROL Nevzat, a.g.e., s. 34; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 245; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 596; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147; TUNA Ergun, a.g.e., s. 63.

³⁵³ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 596; TUNA Ergun, a.g.e., s. 63; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 44; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 167.

³⁵⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 676; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 435.

³⁵⁵ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 109; 12.HD., 12.02.1979, E.1979/814, K.1979/1071- (POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 185, dpnt.168) .

gerekli delillere sahip olmasına rağmen emre yazılı senet bedelini ödemişse, onun hilesinden söz edilebilir³⁵⁶. Gerekli dikkat ve özeni gösterseydi, şeklen hak sahibi görünen şahsın gerçek hak sahibi olmadığını bilebilecek ve bu konudaki ispat araçlarını bulabilecek iken bunu yapmaksızın ödemede bulunan borçlunun davranışı ise, ağır kusurlu sayılır³⁵⁷.

Borçlunun, senedi ödenmek üzere ibraz eden hamil ile senette düzgün ciro zincirine göre hak sahibi görünen şahsın aynı şahıslar olup olmadığı konusundaki araştırma külfetini abartmamak gerekir. Borçlunun ağır kusurlu sayılmamasına yetecek ölçüde, kendisine ödeme için başvurana yönelik olarak yapacağı kimlik araştırması gerekli ve yeterlidir³⁵⁸. Örneğin, son ciro tam ciro olduğunda, borçlunun senedi ibraz eden şahıstan isteyeceği bir nüfus kâğıdı veya bunun yerine geçebilecek bir belge ile cironun lehine yapıldığı ismi karşılaştırması yeterli görülmelidir. Fakat, son ciro beyaz ciro ise, senedi elinde bulunduran şahıs yetkili hamildir ve bu halde ödeyen borçlunun, bu açıdan bir araştırma külfeti yoktur³⁵⁹. Görüldüğü üzere, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesine göre, şeklen hak sahibi görünen şahsın, senede bağlı hakkın sahibi sayılması biçimindeki karine, bir yandan hamil, diğer taraftan iyi niyetli üçüncü şahıslar ve borçlu bakımından kolaylık ve yarar sağlar. Gerçekten de, yetkili hamilin, emre yazılı senedi devrederken veya ileri sürerken hak sahibi olduğunu ayrıca ispat etmesine gerek yoktur³⁶⁰. Bunun için, şeklen hak sahipliği gerekli ve yeterlidir.

Hemen belirtmek gerekir ki, hamile yazılı çekin cirosunun teşhis fonksiyonu yoktur. Gerekli olmadığı halde devir amacıyla teslim edilen çekte fazladan yapılan ciro geçerlidir. Fakat, bu ciro, hamile yazılı çekin niteliğini değiştirerek onu emre yazılı hale getirmez³⁶¹. Bunun sonucu olarak da,

³⁵⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 676; TUNA Ergun, a.g.e., s. 155; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 186; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 185.

³⁵⁷ ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 833; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 186; TUNA Ergun, a.g.e., s. 311; 11.HD. 03.11.1977, E.4626, K.4786- DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 644.

³⁵⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 264; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 677.

³⁵⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 678; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 185.

³⁶⁰ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 210.

³⁶¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.1150; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 149; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 128; REİSOĞLU Seza, Çek, s. 158; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 159.

hamile yazılı bir çek, bir veya bir kaç ciro taşısa bile, diğer hamile yazılı senetlerde olduğu gibi sadece teslim yolu ile devredilebilir. Böyle bir çeke zilyet olmaktan doğan hukukî görünüş hak sahipliğine karine sayılır³⁶². Burada hak sahipliğinin teşhisi için Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci ve 702'nci maddelerinde sözü edilen düzgün bir ciro zincirinin varlığının zorunlu oluşu kuralı uygulanmaz. Hamile yazılı bir çeke zilyet olmak hak sahipliğini ispat edeceğinden, düzgün bir ciro zinciri zaten gerekli de değildir. Bu sebeple, hamile yazılı bir çek üzerindeki ciro, hak sahipliğini ispat açısından bir öneme sahip olmayıp; teşhis fonksiyonu yoktur³⁶³. Dolayısıyla, hamile yazılı bir çek ciro yolu ile devredilmiş olsa da, senede zilyet olmanın yarattığı hukukî görünüş, hem hamil, hem bu çeki devralacak olan şahıs ve hem de ödemede bulunacak olan şahıs bakımından, hak sahipliğinin ispatı açısından yeterlidir³⁶⁴.

c) Teminat Fonksiyonu

Temlik cirosunun bir diğer fonksiyonu da, teminat fonksiyonudur. Temlik cirosunun bu fonksiyonu, Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde'ye göre, "*aksine şart bulunmadıkça ciranta, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini yasaklayabilir; bu halde, sonradan*

³⁶² REİSOĞLU Seza, Çek, s. 158; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 211.

³⁶³ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 600; REİSOĞLU Seza, Çek, s. 159; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 157; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1149; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 435; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 280; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 271; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 149. Yargıtay da bir çok kararında, hamile yazılı bir çek üzerindeki cironun çekin hamile yazılı olma niteliğini değiştirerek onu emre yazılı çek haline çevirmeyeceğini ve teşhis fonksiyonu olmayan bu cirolar dikkate alınmaksızın hamile yazılı çeki elinde bulunduran şahsın normal şartlarda o çekin yetkili hamili sayılması gerektiğini belirtmektedir. 11. HD., 02.03.1983, E.5271, K.5869: "... *davalı vekili, davacının meşru hamil olmadığını, çünkü çeklerin davacıya ciro edilmemiş olduğunu ve bu çeklerle davacının alacak isteminde bulunamayacağını öne sürerek, davanın reddini istemiştir... Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesine göre, hamile yazılı bir çek üzerine yapılan ciro işlemi o çekin hamile yazılı olma vasfını değiştirerek çeki emre yazılı hale çevirmeyeceğinden,... ve hamile yazılı çeki elinde bulunduran kimsenin normal şartlarda o çekin yetkili hamili sayılması gerekmesine...*" (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 781). Aynı yönde 11HD., 31.11.1991, E.8684, K. 380- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 778-779.

³⁶⁴ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 215.

*senet kendilerine ciro edilmiş olan şahıslara karşı sorumlu olmaz*³⁶⁵. Bu hüküm esas alınarak teminat fonksiyonu şu şekilde açıklanabilir: Ciranta, ciro ve zilyetliğin devri ile sadece senet üzerindeki mülkiyeti ve senette mündemiç olan alacak hakkını ciro edilene devretmiş olmaz. Aynı zamanda, ciranta, bu devir sırasında henüz muhatapça kabul edilmiş değilse, muhatap tarafından poliçenin kabul edileceğini ve her halde ödeneceğini; bono veya çek söz konusu ise, bononun vadede ve çekin ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde, senette mündemiç olan alacağın ödeneceğini, ciro ile senedi devrettiği şahsa, ondan sonraki cirantalara ve özellikle hamile karşı temin etmiş olur³⁶⁶. Ciranta, bu teminat borcu gereğince, emre yazılı senedin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden dolayı kendisinden sonra gelenlere karşı sorumlu olur. Diğer bir ifade ile, tedavül sürecinde her ciro ile, yeni bir müracaat borçlusu daha senede katılır³⁶⁷.

Kambiyo senetlerinde, cironun teminat fonksiyonunun bulunması, bu senetlerin tedavül kabiliyetini artıran önemli özelliklerden birisidir. Senet tedavül sürecinde ciro ile devredildikçe, cirantaların ve dolayısıyla ödemedenden sorumlu olan şahısların sayısı artmaktadır. Bu da, senedin ödeneceği konusunda güven yaratacağı için, senedin tedavül edilebilirliğini daha da güçlendirmektedir³⁶⁸.

³⁶⁵ Bu düzenleme, poliçeler dışında, Türk Ticaret Kanunu'nun 690'ıncı maddesindeki atıf yoluyla bonolar ve 730'uncu maddesindeki atıf yoluyla da çekler hakkında da uygulanır. Öte yandan, Kanunun 738 ve 742'nci maddeleri değerlendirildiğinde, aynı düzenlemenin, emre yazılı havaaleler ile emre yazılı ödeme vadelerinin cirosunda da uygulanacağı görülmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 743'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, kambiyo senetlerine özgü müracaata ilişkin hükümlerin Kanun'da aksine açıklık olmadıkça, cirosu kabil, makbuz senetleri, varant, konişmento, taşıma senedi gibi kıymetli evraka uygulanmayacağı belirtilmektedir. Anılan senetlerden sadece varantta özel olarak düzenlenmiş sınırlı teminat fonksiyonu Kanunun 758'inci maddesinde vardır. Diğerlerinde ise böyle bir düzenleme yoktur.

³⁶⁶ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 76; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 59; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 85; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 598; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 145; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 95; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 110.

³⁶⁷ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147.

³⁶⁸ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 144; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 272; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 598

aa) Teminat Fonksiyonunun Şartları

Teminat fonksiyonundan söz edebilmek için, kural olarak, ciro zincirine uygun ve hukuken geçerli bir temlik cirosunun varlığı gerekmektedir³⁶⁹. Fakat, hemen belirtmek gerekir ki, ancak süresi içinde yapılan temlik cirosunun teminat fonksiyonundan söz edilebilir³⁷⁰. Diğer bir ifade ile, vadeden, protesto keşidesinden veya çekte ibraz süresinin geçmesinden sonra yapılan ciro geçerli olmakla birlikte, bu ciro alacağın temlik sonuçlarını doğurur. Alacağın temlikinin ise, kural olarak teminat fonksiyonu yoktur.

Teminat fonksiyonu bakımından temlik cirosunun tam veya beyaz ciro olması önemli değildir. Yani, hem tam ve hem de beyaz cironun teminat fonksiyonu vardır³⁷¹.

Şeklen hak sahibi görünen şahıs, hukuken hak sahibi olmasa da, yaptığı ciro gereğince sorumlu olur. Yine bunun gibi, hukuken hak sahibi olunan ve fakat şeklen hak sahibi olunmayan, senedin miras ve cebri icra yolu ile iktisap edildiği gibi durumlarda, hukuken hak sahipliği ispat edilerek, ciro zincirindeki kopukluk giderilebilir. Yani, ciro zinciri, işlevini görmeye devam eder. Bundan sonra yapılan cirolar, normal ve geçerli birer cirodur ve dolayısıyla bu ciroların teminat fonksiyonu vardır³⁷².

Temlik cirosunun teminat fonksiyonuna dayanabilmek için bazı maddî ve şeklî şartların gerçekleşmesi gerekmektedir³⁷³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 625'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, vade geldiğinde ödenmek üzere zamanında ve uygun bir şekilde ibraz edilen poliçenin muhatap tarafından ödenmemesi üzerine; hamil, cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabilir. Poliçede hamilin vadeden önce cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabileceği haller, aynı maddenin ikinci fıkrasında

³⁶⁹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 298; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 144.

³⁷⁰ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 110; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147.

³⁷¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 605; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 299.

³⁷² POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 603; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147.

³⁷³ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 192 vd.; TUNA Ergun, a.g.e., s. 185 vd.; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 599 vd.; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147 vd.; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 286 vd.; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168 vd.; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 88 vd.; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 130.

öngörülmüştür. Buna göre, poliçenin kabulünden kısmen veya tamamen imtina edilmiş, kabul etmiş olsun olmasın, muhatabın iflâs etmiş, ödemelerini tatil etmiş veya aleyhindeki herhangi bir icra takibinin semeresiz kalmış ve kabule arzı yasaklanan poliçenin keşidecisinin iflâs etmiş olması hallerinde, hamil vadeyi beklemeden cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabilir. Türk Ticaret Kanunu'nun 690'uncu maddesine göre, Kanun'un 625'inci maddesi, bonolar hakkında da uygulanır. Bu hüküm bono için, bonoda kabul ve muhatap kavramları söz konusu olmadığı hususu göz önünde bulundurularak, değerlendirilmelidir. Buna göre, bono hamilinin vadeden önce cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabilmesi için, bonoyu tanzim edenin iflâsı veya sadece ödemelerini tatil etmiş olması veyahut aleyhindeki herhangi bir icra takibinin semeresiz kalmış olması gerekmektedir³⁷⁴. Çeklerde ise, ibraz süresi içinde ibraz edilen çekin kısmen veya tamamen ödenmemiş olması gerekir.

Teminat fonksiyonuna dayanabilmek için gereken şeklî şart ise, maddî şartların gerçekleşmiş olduğunun süresi içinde düzenlenen protesto ile saptanmasıdır.

bb) Cirantanın Sorumluluğu

Cirantalar; belirttiğimiz gibi, yaptıkları cirolar sonucunda, emre yazılı senedin ödeneceğini (poliçede, ayrıca poliçenin kabul edileceğini), kendilerinden sonra gelenlere ve özellikle hamile karşı temin ettikleri için, müracaat borçlusu kılınmışlardır. Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, cirantalar, poliçede ve çekte keşideci, poliçeyi kabul eden muhatap, bonoyu tanzim eden, avalistler ve araya girenler; hamile karşı müteselsilen sorumludurlar. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, hamil, emre yazılı senedin (poliçede, senedin muhatap tarafından kabul edilmemesi) ödenmemesi üzerine, cirantaların da içinde

³⁷⁴ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 485.

bulunduğu³⁷⁵ bu senet borçlularının, bir sıra izlemek zorunda olmaksızın herhangi birine, bir kısmına veya hepsine birden başvurabilir.

Hamil, başlangıçta hangi müracaat borçlusunu takip edeceği hususunda verdiği kararla bağlı da değildir³⁷⁶. Zira, aynı maddenin dördüncü fıkrasına göre, başvuru hakkının doğması üzerine başvurduğu senet borçlusundan alacağını tahsil edemeyen hamil, bu borçludan önce veya sonra gelen bir başka senet borçlusuna başvurabilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin üçüncü fıkrasında "*poliçeden dolayı taahhüt altına girmiş olup da poliçeyi ödemiş bulunan herkes, aynı hakkı kullanabilir*" denilmektedir. Bu ifade, hamile ödemede bulunan cirantadan sonra gelen cirantalar da dahil olmak üzere, bir ayırım söz konusu olmaksızın bütün cirantaların, hamile ödemede bulunan bu cirantaya karşı müteselsilen sorumlu olacağı şeklinde bir izlenim uyandırabilir³⁷⁷. Kanun'da bu konuda bir açıklık yoktur. Fakat, Türk Ticaret Kanunu'nun 638'inci maddesindeki "*poliçe bedelini ödemiş olan şahsın kendisinden önce gelen borçlulardan talepte bulunabilmesi*" yönündeki ifadesi değerlendirildiğinde, senet bedelini ödeyen cirantadan sıra itibari ile sonra gelen diğer senet borçlularının, ödemede bulunan bu cirantaya karşı sorumlu olmadığı sonucuna ulaşılabılır. Ancak, hamile ödemede bulunan bu cirantadan önceki senet borçluları ise, müteselsilen bu cirantaya karşı sorumludurlar³⁷⁸. Gerçekten de, her ciranta yaptığı ciro ile kendisinden sonra gelen cirantalara karşı bir sorumluluk altına girer. Bunun tam tersi olarak, bir cirantadan önceki her ciranta da ona karşı sorumluluk altına girer. Bundan dolayı denilebilir ki; her ciranta, ancak ciro zinciri içindeki sıra itibari ile kendisinden önce gelen cirantalara başvurabilir. Fakat, kendinden sonraki cirantalara başvuramaz³⁷⁹. Yani, hamile ödemede bulunan ciranta, sıra itibari ile kendisinden önce gelen ve kendisine karşı müteselsilen sorumlu olan

³⁷⁵ 11.HD.09.03.1978, E.521, K.1050- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 468.

³⁷⁶ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1789; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 761-762; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 124.

³⁷⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 276-277.

³⁷⁸ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1791; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 191.

³⁷⁹ ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 466; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 600; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1791; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 339.

cirantalardan³⁸⁰ birine, hepsine birden veya istediği bir kaçına sıra gözetmek zorunda olmaksızın başvurarak, Türk Ticaret Kanunu'nun 638'inci maddesinde düzenlenmiş olan talep hakkını ileri sürebilir.

Asıl senet borçluları olan, bonoyu tanzim eden, poliçeyi kabul eden muhatap ile bunların avalistleri ve onlar lehine araya girerek kabul edenler senet bedelini ödemişlerse, bunların hiçbiri cirantaya başvuramaz. Şayet, çekte ve poliçede keşideci veya bunların avalistleri ve keşideci hesabına araya girerek poliçeyi kabul eden şahıs ödemede bulunmuşsa, bunların da hiçbirinin cirantaya başvurabilmesi söz konusu değildir³⁸¹. Cirantaların, bu şahıslara karşı bir teminat borcu yoktur.

Her ciranta, kural olarak, cirosu ile kendinden sonra gelenlere karşı sorumluluk altına girer ise de, şayet, bir senet alacaklısı başvuruda bulunacağı cirantadan elde edeceği senet bedelini, sonradan kendisi de bu cirantaya karşı senet borçlusu olarak sorumlu tutulup geri vermek zorunda kalacak ise, bu senet alacaklısının söz konusu cirantaya karşı başvuruda bulunması kabil değildir. Yargıtay, senet alacaklısının, sonradan kendisine müracaat edebilecek birinden senet bedelini istemesini, Medeni Kanun'un 2'nci maddesi hükmüne aykırı saymıştır³⁸². Bu kural Latince “*dolo facit qui petit quod redditurus est*” şeklinde ifade edilir³⁸³. Bu durum, geriye ciro sonucunda ortaya çıkar. Gerçekten de, geriye ciro ile senedini iktisap eden şahıs, senet bedelini kendisine ödemesini istediği şahsa karşı müracaat borçlusu olarak zaten sorumluluk altında ise, kendisinden önce gelen bu şahıstan senet bedelini talep etmesinin hiçbir anlamı yoktur³⁸⁴. Zira, bu bedeli müracaat borçlusu olarak bu şahsa tekrar ödemek zorunda kalır. Bundan

³⁸⁰ Elbette ki, hamile ödemede bulunan bir ciranta; sadece kendisinden önceki cirantalara değil; diğer senet borçlularına da, cirantalarda olduğu gibi belirtilen müteselsil sorumluluk kurallarına göre başvurabilir. Hamile ödemede bulunan cirantanın bu şekilde başvurabileceği diğer senet borçluları kısaca şunlardır: Poliçeyi ister hamile ödemede bulunan cirantanın cirosundan önce kabul etmiş olsun, isterse sonra kabul etmiş olsun kabul eden muhatap, bonoda tanzim eden ve bunların avalistleri ile müracaat borçluları, (poliçe ve çekte) keşideci ve bunların avalistleri ve hamile ödemede bulunan cirantadan sıra itibarıyla önce gelen cirantaların avalistleri ile araya girenleridir. (KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 192; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 279).

³⁸¹ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 324; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168.

³⁸² 11.HD. 28.09.1984, E.1984/4029, K.1989/2414- (POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 188).

³⁸³ “*Geri verilmesi gerekeni talep eden kötü niyetlidir*”. (YILMAZ Ejder, a.g.e., s. 210).

³⁸⁴ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 42; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 609.

dolayı, ciranta, ancak kendisinin ilk cirosunun üstündeki cirantadan itibaren müracaat hakkını kullanabilir.

cc) Teminat Ciro

Yukarıda bahsedilenlerden de anlaşıldığı üzere, temlik cirosunun teminat fonksiyonu, kural olarak Kanun'dan doğmaktadır³⁸⁵. Bu kanunî dayanak ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesinde yer almaktadır. Buna karşılık, acaba, temik fonksiyonu olmayan, sadece teminat fonksiyonu olan bir cirodan söz edilebilir mi? Yani, öyle bir ciro olmalı ki, bununla ne senedin kendisinin ne de senette mündemiç hakkın devri amaçlanmaktadır. Bu cirodaki amaç, senedin ödeneceği konusunda teminat vermektir. Fakat, aval yoluyla da bu amaca ulaşılabilir. Aval, Türk Ticaret Kanunu'nun 612 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Aval, müstakbel hamilin, senette imzası bulunanlara güvenmeyerek, senedi devralmak için güvendiği bir şahsın senedin ödenmesi konusunda teminatını istemesi üzerine, keşideci veya cirantalar tarafından gösterilen güvenilir bir şahsın³⁸⁶ senedin ödeneceği konusunda verdiği teminattır³⁸⁷. Böylece, senedin ödenmesi konusundaki şüpheler ortadan kalkarak, bu senetlerin tedavül kabiliyeti artırılmış olmaktadır.

Aval ile her ne kadar senedin tedavül kabiliyeti artırılmak istenmekte ise de, senet üzerinde avalı ifade eden beyanlar, senette imzası bulunan şahıslara karşı olan bir güvensizliğe sebep olup, onların iş hayatlarında pek de sağlam bir krediye sahip olmadıkları düşüncesini de yaratabilir. Bu da

³⁸⁵ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 147; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 145; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 598; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 45.

³⁸⁶ Bu şahısların uygulamada genellikle bankalar şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Zira bankacılık sisteminde bu işlem artık bir kredi türü sayılmakta ve bankalar verdikleri aval karşısında müşterilerinden senet bedeli oranında komisyon almaktadırlar. Bu kredi türü, nakdî bir ödeme içermediği için, gayrinakdî kredilerden sayılmaktadır.

³⁸⁷ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s.71; TUNA Ergun, a.g.e., s. 139; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 790; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 220; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 176; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 139; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 68; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 137.

senede olan güveni sarsabilir³⁸⁸. Diğer taraftan, Damga Vergisi Kanunu'na göre, aval, belli bir parayı ihtiva eden bir çeşit kefalet olduğu için, %0,75 damga vergisine tâbidir. İşte, aval, gerek senetteki imzalara olan güvensizliği açığa vurduğu ve gerekse damga vergisi ödenmesini gerektirdiği için uygulamada pek rağbet görmemektedir. Uygulamada, avalin sağladığı teminata, ciro kullanılarak elde edilmeye çalışıldığı görülmektedir³⁸⁹. Bu amaçla yapılan ciroya doktrinde “*teminat cirosu*” denilmektedir³⁹⁰.

“*Teminat cirosu*” iki şekilde yapılmaktadır: Bunun ilk şekli, teminat veren şahsın ciro zincirine girmesidir. Bu halde, senet önce teminat verecek olan güvenilir şahsa ciro edilir. Sonra da bu şahıs, senedi ciro ederek tekrar hamile devreder ve ciranta sıfatıyla sonraki hamillere karşı sorumluluk altına girer³⁹¹. Görüldüğü gibi, teminat cirosunun bu ilk şekli, ciro zincirine uygun ve herhangi bir tartışmaya mahal vermeyecek niteliktedir.

Cironun sadece teminat fonksiyonunu yerine getirmesi için kullanılmasının ikinci şekli, teminat verecek olan şahsın, senet kendisine ciro edilmediği halde senedin arkasını imzalamasıdır³⁹². Teminat amacıyla sadece imzanın senedin arkasına atılmış olduğu bu gibi durumlarda, ciro zinciri dışında kalan bu imzanın niteliği doktrinde tartışmalıdır.

Bazı müelliflere göre, sadece imza atarak aval verilebilmesi için, bu imzanın senedin ön yüzüne konulmuş olması gerekir³⁹³. Dolayısıyla, senedin arkasına veya arka kısmının devamı sayılan alonj üzerine atılan ve avale ilişkin herhangi bir şerhle ilgilendirilmiş olmayan imzanın aval olması mümkün değildir. Senedin arkasına atılan imza, ancak beyaz ciro hükmünde olabilir. Fakat, senedin arkasına veya arkasının devamı olan alonj üzerine atılan söz konusu imzanın bu nitelikte olabilmesi için, ciro zincirine uygun olması

³⁸⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 602; TUNA Ergun, a.g.e., s. 139; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 220; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 96.

³⁸⁹ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 168; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 602; TUNA Ergun, a.g.e., s. 140; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 220; ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 481.

³⁹⁰ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 148; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 317.

³⁹¹ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1729; TUNA Ergun, a.g.e., s. 140; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 602; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 96; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 71.

³⁹² KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 148; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 308.

³⁹³ Nitekim söz konusu husus, Türk Ticaret Kanunu'nun 613'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir.

gerekmektedir. Şayet bu imza ciro zincirine uygun değilse, yani ciro zincirine göre yetkili hamil olmayan şahıs tarafından atılmışsa, beyaz ciro sayılması mümkün değildir. Yani, bahsedilen halde bu imza, hiç atılmamış sayılır³⁹⁴. Buna rağmen, kambiyo senetleri hukukunda, imzaların geçersizliğinden olabildiğince kaçınılmalı ve bu imzalara sorumluluk yüklenmelidir. Kambiyo senetlerinin tedavül kabiliyeti ancak bu şekilde artabilir. Senet üzerine konan bir imzanın, herhangi bir amacı ihtiva etmediği, öylesine atılmış olduğu düşünülmemelidir. Belirtilen sebepler karşısında, bu görüş pek de isabetli görülmemektedir³⁹⁵.

Diğer bir görüşe göre, senedin arkasındaki ciro zinciri dışında yer alan imzanın aval olarak değerlendirilmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırı değildir. Çünkü, Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin ikinci fıkrasının, beyaz cironun senedin arkasına yazılması gerektiğini öngörmüş olmasından, senedin arkasındaki her imzanın mutlaka beyaz ciro sayılacağı anlamı çıkarılamaz. Bunun gibi, Türk Ticaret Kanunu'nun poliçenin ön yüzündeki bir imzanın aval şerhi sayılacağını düzenleyen 613'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında da, senedin arka yüzüne atılan imzanın aval beyanı sayılmayacağını gösteren bir ifade yoktur³⁹⁶. O halde, belirtilen imzaların aval olarak değerlendirilmesi ve aval hükümlerine tâbi olması gerekir. Bu görüş, senedin arkasındaki imzanın aval niteliğinde olmasının her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin ikinci fıkrasına ve 613'üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırı olmadığını savunsa da, kanaatimize göre, bu görüş, Kanun'un söz konusu hükümlerine açıkça aykırıdır. Çünkü, Kanun'un bu konudaki lâfzı gayet açıktır. Hatta, bu görüşü savunmak uygulamada içinden çıkılmaz sorunlar yaratabilecek niteliktedir.

³⁹⁴ Bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi ve bu görüşü savunan müellifler için bkz. ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 604-605, dpnt. 268; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 100; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 224; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s.147, dpnt.187.

³⁹⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 604-605; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 100; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 224; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 148.

³⁹⁶ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s.220. Bu görüşü savunan yabancı müellifler için bkz. KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 148, dpnt. 187; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 605, dpnt. 267.

Üçüncü görüşe göre, böyle bir imza, beyaz ciro olarak kabul edilmelidir. Bu görüşü savunan müellifler, ciro zinciri dışında kalan bu imza, yol açtığı kopma sebebiyle temlik fonksiyonu olmamakla birlikte, teminat fonksiyonu olan bir ciro niteliğinde olduğunu ileri sürmektedirler³⁹⁷. Yani, böyle bir imzayı atan şahıs, teminat borcu altına girer.

Yukarıda diğer görüşlere yaptığımız eleştirilerden anlaşıldığı üzere, bu şekildeki bir imzanın geçersiz veya aval olarak nitelendirilmesi hukuken doğru değildir. Dolayısıyla, böyle bir imzayı, teminat fonksiyonu olan ve fakat temlik fonksiyonu olmayan bir ciro olarak geçerli saymak gerekir³⁹⁸. Yani, imza ne amaçla atılmışsa, onu bu amaca uygun olarak nitelendirmekten başka çare yoktur³⁹⁹. Cironun teminat fonksiyonu, normal halde temlik fonksiyonunun fer'i bir neticesi şeklinde Kanun'dan doğmaktadır⁴⁰⁰. Fakat, teminat fonksiyonu, her zaman temlik fonksiyonunun varlığına bağlı olmayabilir⁴⁰¹. Ayrıca Ticaret Kanunu, hamile yazılı çeklerin devri ile ilgili olan 703'üncü maddesinde, teminat fonksiyonu olan ve fakat temlik fonksiyonu olmayan ciroyu kabul etmektedir⁴⁰². Bu sebeple, sadece teminat fonksiyonu olan ve fakat temlik fonksiyonu olmayan bir cironun Kanun'a yabancı olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Diğer taraftan şunu da belirtmek gerekir: Senedin arkasındaki herhangi bir şerh ihtiva etmeyen imzanın, aval olarak kabul edilmesi, ciro olarak kabul edilmesine nazaran imzayı atanı daha geniş bir sorumluluk altına sokar. Çünkü, Türk Ticaret Kanunu'nun 663'üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, böyle bir aval, keşideci lehine verilmiş sayılır. Dolayısıyla, bu imzayı atan şahıs, keşideci gibi sorumludur. Halbuki, bu imza ciro olarak kabul edildiğinde, imzayı atan şahıs, sadece kendisinden

³⁹⁷ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 164; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 605; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s.1732, ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 366; TUNA Ergun, a.g.e., s. 140.

³⁹⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 314; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 164; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 605; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1732, ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 366; TUNA Ergun, a.g.e., s. 140.

³⁹⁹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 148.

⁴⁰⁰ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 314.

⁴⁰¹ ALIŞKAN Murat, a.g.e.,s.315.

⁴⁰² KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149; TUNA Ergun, a.g.e., s. 140; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 315.

sonra gelenlere karşı sorumlu olur. Yani, böyle bir niteleme, “*teminat cirosu*”nu yapan açısından daha uygundur⁴⁰³.

Acaba, teminat cirosunu imzalayan şahıs, senet bedelini ödediği takdirde müracaat hakkını kullanabilir mi? Türk Ticaret Kanunu’nun 636’ncı maddesinin üçüncü ve 638’inci maddesinin birinci fıkralarına göre, poliçe dolayısıyla taahhüt altına girmiş olup da, poliçe bedelini ödeyen herkes, kendisinden önce gelen borçlulara müracaat hakkına sahip olur. Bundan dolayı, “*teminat cirosu*”nu imzalayan şahsın, senet bedelini ödediği takdirde müracaat hakkını kazanacağı kabul edilmelidir⁴⁰⁴.

4. Def’iler

Özel hukuk yargılamasında savunma beyanları def’iler ve itirazlar olmak üzere ikiye ayrılır. Birbirine benzeyen ve çoğunlukla karıştırılan bu farklı kavramlardan def’i, borçluya borçlu olduğu edayı yerine getirmekten imtina yetkisi bahşeden hakkı; itiraz ise, hakkın doğumuna engel olan veya bir hakkı sona erdiren fiilî ve hukukî olayları ifade etmek için kullanılır⁴⁰⁵. Def’i ile itiraz arasındaki farklardan en önemlisi, mahkemenin itiraz mahiyetindeki bir olayı kendiliğinden dikkate almasında ve def’iyi ise, tarafların ileri sürmesi halinde incelemesinde görülür⁴⁰⁶. Ayrıca def’i, bir hak; itiraz ise, olaydır. Bu sebeple, borçlu, tek taraflı irade beyanı ile def’i hakkından vazgeçebilirken; itirazdan vazgeçse bile, bu mahkemece kabul görmez⁴⁰⁷.

⁴⁰³ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 315.

⁴⁰⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 605-606; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 149; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 191.

⁴⁰⁵ YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 75; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 215; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 160; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 31; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 211; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 71; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 20; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 23; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 47; REİSOĞLU Safa, a.g.e., s. 35; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 488-489; OKTAY Saibe, Poliçede Def’iler, Prof.Dr. Ernst Hirsch’in Hatırasına Armağan, BTHAE, Ankara, 1986, s. 341.

⁴⁰⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 215; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 160; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 31; OKTAY Saibe, a.g.m, s. 341.

⁴⁰⁷ YILMAZ A.Lerzan, a.g.e., s. 77; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 79.

Ticaret Kanunu'nda def'i kavramı teknik anlamda kullanılmamıştır⁴⁰⁸. İtiraz niteliğindeki savunma beyanları da bu terim içinde ifade edilmek istenmiştir. Bundan dolayı, "def'i" denince bunun hem teknik anlamda def'iyi ve hem de itirazı kastettiği anlaşılmalıdır. Def'iler, mutlak ve şahsî def'iler olmak üzere ikiye ayrılır. Aşağıda bunlar sırasıyla ele alınmıştır.

a) Mutlak Def'iler

Mutlak def'ilerin başında senet metninden anlaşılan def'iler gelir. Senet metninden anlaşılan def'iler, senedin ön ve arka yüzü ile eklerinin incelenmesinden anlaşılan def'ilerdir⁴⁰⁹. Emre yazılı senedin şekil şartlarında eksiklik bulunduğu, senedi ibraz edenin hak sahipliğinin düzgün ciro zinciriyle anlaşılmadığı, hamilin borç muaccel olmadan senet bedelini talep ettiği⁴¹⁰, senedin zamanaşımına uğradığı veya senedin zamanında ibraz edilmediği def'ileri ile senet üzerindeki kayıtlardan doğan def'iler hep senet metninden anlaşılan def'ileri oluştururlar⁴¹¹. Senet metninden anlaşılabilen bu def'iler, mutlak def'iler olup, Türk Ticaret Kanunu'nun 737'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, emre yazılı senedi ciro ile devralana karşı da ileri sürülebilirler.

Hükümsüzlük def'ilerinin bir kısmı da mutlak def'ilerdendir. Hükümsüzlük def'ileri, senetteki taahhüdün geçerli olmadığına ilişkin olarak ileri sürülen ve fakat senet metninden anlaşılamayan def'ilerdir⁴¹². Bu def'ilerin hangilerinin mutlak def'i olacağı, yani her ciro edilene karşı ileri

⁴⁰⁸ BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 489; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 71; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s.112; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 215; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 160.

⁴⁰⁹ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 152; YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 110; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 163; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 492; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 25; OKTAY Saibe, a.g.m., s. 355; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 48.

⁴¹⁰ 12.HD. 06.10.1994, E.11355,K.11753- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 219, dpnt. 179.

⁴¹¹ ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 48; OKTAY Saibe, a.g.m, s. 356; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 335; TUNA Ergun, a.g.e., s. 244; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 164; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 21; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 83; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 219; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 492-493.

⁴¹² YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 117; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 82; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 336; TUNA Ergun, a.g.e., s. 245; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 220; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 49; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 490-491.

sürülebileceği, hangilerinin ise ileri sürülemeyeceği sorunu; bireyin korunması ile emre yazılı senetlere ilişkin işlemlerdeki güvenin korunması prensibinden hangisine öncelik verileceği ile ilgilidir⁴¹³. Bu def'ilerden ehliyetsizlik def'i durumunda, ehliyetsizin, işlemlerdeki güven ilkesine oranla öncelik verilerek korunması gerektiğinden bu def'i, mutlak def'idir. Yine, temsil yetkisinin bulunmaması ve aşılması, sahte imza, senet metninin değiştirilmesi⁴¹⁴ ve zorla imza attırılmış olması durumunda da bu def'ilerin ciro edilene ve her senet alacaklısına karşı ileri sürülebileceği, yani mutlak def'i olduğu kabul edilmektedir⁴¹⁵. Gerçekten de, örneğin, bir şahsın imzası taklit edilmişse, bu durumda ortaya çıkan görünüşe imzası taklit edilen şahıs sebebiyet vermiş değildir. Dolayısıyla, imzası taklit edilen şahsın, işlemlerdeki güvenin korunması prensibinden önce korunması gerekmektedir⁴¹⁶.

Senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin olarak yukarıda bahsedilen def'iler dışındaki diğer bütün def'iler; *“sonuçlarını bilerek, değerlendirek ve isteyerek doğmasına sebebiyet verilen hukukî görünüş sebebiyle sorumluluk”* ilkesi sonucu, iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemez⁴¹⁷.

Emre yazılı senedin çalınması, kaybedilmesi veya rıza dışı herhangi bir şekilde elden çıkmış olması durumunda, senet düzenleyerek tedavüle çıkarma iradesi bulunmadığından, bu durumun senedin hükümsüzlüğüne ilişkin bir def'i olup olamayacağı tartışması doğabilir.

Kanaatimize göre, senedin, borçlunun elinden rızası dışında çıkması, iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyecek olan bir şahsî def'idir. Çünkü, keşideci veya tanzim eden, emre yazılı senedi düzenledikten sonra çaldırılmışsa veya kaybetmişse, artık, burada senet düzenleme iradesinin yokluğundan söz edilemez. Tam aksine, keşideci senedi düzenlerken, senet düzenleme iradesine sahiptir. Fakat, senet bir şekilde borçlunun elinden

⁴¹³ BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 25; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 221.

⁴¹⁴ HGK. 21.09.1977, E.1976/3343, K.1977/743- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 289.

⁴¹⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 221-224; ALIŞKAN Murat, a.g.e, s. 336; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s.163; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 146; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 491; YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 196 vd.

⁴¹⁶ ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 49; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 224; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 165.

⁴¹⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 337.

çıkıştır. Bu durumda, senedi geçerli bir anlaşma ile iktisap etmemiş olan şahıstan iyiniyet ve düzgün ciro zinciri ile senedi iktisap etmiş olan şahsın iyiniyete dayanan itimadı korunmalıdır⁴¹⁸. Burada, iyi niyetli üçüncü şahıslara tanınan koruma, senedi rıza dışı herhangi bir sebeple elinden çıkaran şahsa göre üstün tutulur. Muvazalı işlem, kumar, bahis, evlenme tellallığı gibi sebeplerle senet verilmiş olması durumlarında da, iyi niyetli üçüncü şahsıların korunması gerektiği prensibi hâkimdir. Bu durumlardan doğan def'iler, senedi ciro ile devralan iyi niyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemez⁴¹⁹.

b) Şahsî Def'iler

Şahsî def'iler, taraflar arasındaki senedin düzenlenmesi ile alakalı olmayan veya alakalı olsa bile senetten anlaşılmayan ilişkilerden doğan def'ilerdir⁴²⁰. Buna göre; taraflar arasındaki asıl borç ilişkisinden, taraflar arasındaki asıl borç ilişkisi dışında kalan başka bir ilişkiden veya taraflar arasındaki hatır anlaşması gibi özel bir anlaşmadan doğan def'iler, şahsî def'iler olarak karşımız çıkar⁴²¹.

Kural olarak şahsî def'iler, emre yazılı senedi ciro ile devralana karşı ileri sürülemez⁴²². Nitekim, Türk Ticaret Kanunu'nun 599'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, poliçeden dolayı kendisine başvuru şahıs; keşideci veya önceki hamillerden birisi ile kendi arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ileri, kendisine başvurana karşı ileri süremez. Emre yazılı senedi ciro ile devralana karşı şahsî def'ilerin ileri sürülememesinin sebebi açıktır. Daha önce de belirtildiği üzere, ciro ile senetten doğan haklar

⁴¹⁸ YILMAZ A.Lerzan, a.g.e., s. 118; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 81

⁴¹⁹ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 337; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 168; ÖZTAN Fırat, 226-227; YILMAZ A.Lerzan, a.g.e., s. 124 vd.

⁴²⁰ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 168; OKTAY Saibe, a.g.m., s. 361; TUNA Ergun, a.g.e., s. 248; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 84-85; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 234; YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 121; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 494; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 51; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 25.

⁴²¹ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 85; TUNA Ergun, a.g.e., s. 248; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 234; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 168.

⁴²² YILMAZ A.Lerzan, a.g.e., s. 123; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 235; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 31; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 494; OKTAY Saibe, a.g.m., s. 361.

devredilir. Şahsî def'ilerin ise bu haklarla bir ilgisi yoktur. Bunun tabiî sonucu olarak, cirantanın şahsına karşı ileri sürülebilen def'iler, devralana karşı ileri sürülemez. Diğer bir ifade ile, kendisine karşı ileri sürülmesi mümkün olan def'iler, cirantanın nezdinde terk edilir ve devralan, bütün bu def'ilerden soyutlanmış bir şekilde senetten doğan alacağı iktisap eder⁴²³. Demek ki, ciro ile senedi devralan, senedi kendisine devredeninkinden daha kuvvetli ve geniş bir alacak hakkı iktisap edebilmektedir⁴²⁴. Öyle ise ciro, ciranta nezdinde iken def'iler ile yüklü olan alacağı, bu def'ilerden arınmış bir şekilde ciro edilene geçirmektedir.

Kural olarak, şahsî def'iler, ciro ile senedi devralana karşı ileri sürülemez ise de, bu konuda Türk Ticaret Kanunu'nun 599'uncu maddesinin birinci fıkrasında bir istisna öngörülmüştür. Buna göre, hamil senedini iktisap ederken, bile bile borçlunun zararına hareket etmişse, şahsî def'iler bu şahsa karşı ileri sürülebilir. Örneğin, (T) tarafından tanzim edilmiş bir bono sırası ile C-1, C-2, C-3'e ciro edilmiştir. (T)'nin (C3)'ten kira alacağı vardır. Şayet (C3) ödeme amacıyla (T)'ye giderse, (T), ona karşı kira alacağından doğan şahsî def'isini ileri sürebilecektir. Bu def'inin ileri sürülmesinin önüne geçmek amacıyla, bono (C3) tarafından (H)'ye ciro ve teslim edilir ve şayet (H) de bu amacı güderek senedi devralırsa, bu durumda (T), (C3)'e karşı olan şahsî def'isini (H)'ye karşı da ileri sürebilir. Fakat, (H)'nin bu durumu sadece bilmesi (T)'nin (C3)'e karşı sahip olduğu şahsî def'isini kendisine karşı ileri sürülebilmesi için yeterli değildir⁴²⁵. Aynı zamanda (H)'nin (T)'nin zararına da hareket etmiş olması gerekir ve zarar kastının varlığını, borçlunun, yani (T)'nin ispat etmesi gerekir⁴²⁶.

Şahsî def'iler ile ilgili olarak uygulamada "*hatır senet*"lerinden dolayı bir takım hukukî uyuşmazlıklar çıkabilmektedir. Hatır senetleri esas itibari ile borçlanmak amacıyla değil de, senedi alanın kredi sağlaması veya malî

⁴²³ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 333.

⁴²⁴ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 105; TUNA Ergun, a.g.e., s. 248; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 169; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 235.

⁴²⁵ İİD. 05.11.1971,E.11414, K.11146- ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 334, dpnt. 260.

⁴²⁶ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 147; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 241; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 85-86; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 170; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 34; BOZGEYİK Hayri, a.g.m., s. 494.

durumunun daha iyi gösterilmesi amacıyla düzenlenir. Bundan dolayı, senedin hatır için verildiği, ancak hatır anlaşmasının diğer tarafına karşı ileri sürülebilir. Yani, burada bir şahsî def'i söz konusudur⁴²⁷. Bu def'i, senedi ciro ile devralana karşı ileri sürülemez⁴²⁸.

Senedi devralanın bu senedin hatır senedi olduğunu bilmesi halinde ise durum, hatır senedinin tedavül amaçlı olup olmadığına göre değişir. Eğer hatır senedi tedavül amaçlı olarak düzenlenmişse, hatır def'inin senedi devralana karşı ileri sürülmesi mümkün değildir⁴²⁹. Buna karşılık, tedavül amacı olmayan hatır senetlerinde, hatır def'inin senedi devralana karşı ileri sürülmesi mümkündür⁴³⁰.

B. Tahsil Ciro su

1. Amacı

Hamil; borçlunun uzak mesafede olması, iş yoğunluğu ve senetten sorumlu olanlarla karşılaşmayı arzulamıyor olması gibi çeşitli sebeplerle, senet bedelini bizzat tahsil etmek istemeyebilir veya tahsil edemiyor olabilir⁴³¹. Böyle durumlarda, hamil senede bağlı alacağına kavuşmak için bir başkasını senet bedelini tahsil işini yapmakla görevlendirebilir⁴³². İşte, bu amacın gerçekleşmesine matûf olarak, "*tahsil ciro su*" müessesesi ortaya

⁴²⁷ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 335; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 171; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 238; OKTAY Saibe, a.g.m., s. 362.

⁴²⁸ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 147; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 171; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 239; OKTAY Saibe, a.g.m., s. 362.

⁴²⁹ İNAN Nurkut, a.g.e., s. 59; YILMAZ A.Lerzan, a.g.e., s. 231; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 239.

⁴³⁰ İNAN Nurkut, a.g.e., s. 59; YILMAZ A.Lerzan, a.g.e., s. 232.

⁴³¹ ŞİMŞEK Edip, Tahsil Ciro su ve Bazı Sorunlar, ABD, S. 2, Ankara, 1977, s. 268; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 609; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 110; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 110.

⁴³² KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 149; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 93; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1693; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 132.

çıkıştır⁴³³. Uygulamaya baktığımızda, tahsil cirosu ile senedin tahsili işi, genellikle bir bankaya bırakılmaktadır⁴³⁴. Bankalar, “*tahsil senedi*” adı verdikleri bu senetleri, vadesi geldiğinde senet borçlularından tahsil etmekte ve senetteki hakkın sahibi olan müşterileri ile bu hususta yaptıkları sözleşmeye istinaden çoğu zaman bedel üzerinden bir komisyon almaktadırlar.

Tahsil cirosu, senetten doğan hakların, cirantanın namına ve hesabına tahsilini sağlamak amacı ile, gerekli vekâleti ve yetkiyi tesis eden bir işlemdir⁴³⁵. Tahsil cirosunda, senedin mülkiyeti cirantada kalmaktadır. Ciro edilen ise, senet bedelini tahsil için, cirantanın temsilcisi olmaktadır⁴³⁶. Tahsil cirosunda, ciro edilen şahıs, senetten doğan hakları kendi adına değil de ciranta adına kullanmaktadır⁴³⁷.

Türk Ticaret Kanunu’nun 557’nci maddesi uyarınca, hak, senetten ayrı olarak dermeyan edilemez. Bu yüzden, senedi tahsil cirosu ile devreden hamil, artık senede zilyet olmadığından, hukuken malik sayılıyor olsa bile, senetten doğan hakları kullanamaz⁴³⁸. Diğer bir ifade ile, her ne kadar tahsil cirosunda devreden ciranta, mülkiyet ve alacaklılık hakkını muhafaza etmekte ise de, senet borçlusuna müracaat ederek senet bedelinin kendisine ödenmesini isteyemez⁴³⁹. Pek tabii ki, senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta, senedi elinde bulundurmak şartıyla, tahsil cirosuna rağmen, senetten doğan hakları bizzat kullanabilir⁴⁴⁰.

⁴³³ Alelâde bir vekâletname ile de aynı amaç temin edilebilir. Fakat bu şekilde tanzim edilen vekâletnameler hem masraf gerektirir ve hem de zaman kaybına yolaçar.- KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 27.

⁴³⁴ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 67; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 609; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 48.

⁴³⁵ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 165; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 65; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 113; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169.

⁴³⁶ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 77; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 123; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 149; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611.

⁴³⁷ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 77; AKGÜN M.Zerrin, a.g.e., s. 67; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 113; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611.

⁴³⁸ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 49.

⁴³⁹ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 115; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 146.

⁴⁴⁰ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1698; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 149.

2. Şekli

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesine göre, geçerli bir tahsil cirosu için, tahsil için devredilmesi istenen senede “*bedeli tahsil içindir*”, “*kabz içindir*”, “*vekâleten*” veya sadece “*tevkil*”i ifade eden bir ibare yazılarak ciranta tarafından imzalanması ve lehine tahsil cirosu yapılan şahsa senet zilyetliğinin devri gerekir.

Tahsil cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılmayacağı tartışmalıdır. Bizim de gerekçelerine katıldığımız bir kısım müellife⁴⁴¹ göre, tahsil cirosu, sadece tam ciro ile yapılabilir. Yani, ciro kimin adına yapılmış, kim senet bedelini tahsile yetkilendirilmiş ise, bunun ciro şerhinden açıkça anlaşılması gerekir. Çünkü, beyaz ciro, senedin hamile yazılı bir senetmiş gibi devredilmesi imkânını sağlar. Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, tahsil cirosu ile senedi devralanlar, ancak tahsil cirosu ile senedi devredebilirler. Vekâleten devredilmiş olan bir senedin “*hamiline*” olarak elden ele dolaşmasının anlamı yoktur. Böyle bir durum, vekâlet ilişkisine de aykırıdır. Buna karşılık bazı müellifler ise⁴⁴², tahsil cirosunu düzenleyen hükümlerde vekil hamilin adının ciro şerhinde yazılması şartı getirilmediğinden bahisle, sadece tevkili ifade eden ibarelere yer vererek, tahsil cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılabileceği fikrini savunmaktadırlar.

Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesine göre, ciro, senet veya senede bağlı ve senedin arka yüzünün devamı niteliğinde olan alonj adı verilen kâğıt üzerine yapılmalıdır. Tahsil cirosunun da bu hükme tâbi olduğu aşikârdır. Yukarıda da belirtildiği üzere⁴⁴³, bu konuda kanunî bir yasaklama olmadığından, tam ciro, senedin ön yüzüne de yapılabilir. Tahsil cirosu da, tam ciroyu gerektirdiğinden, senedin ön yüzüne yapılmasında herhangi bir kanunî sakınca bulunmamaktadır.

⁴⁴¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 576; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 153; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 109; TÜZEL Nalan, a.g.e, s. 49; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 78.

⁴⁴² ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 114; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 269; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s.1697; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 152.

⁴⁴³ bkz. yuk. §4. I. A.

Türk Ticaret Kanunu'nun 602'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, ciro; vadenin bitiminden önce veya vade geçmiş olsa bile ödememe protestosundan önce veyahut protesto için kanunen öngörülen sürenin dolmasından önce yapılmış olmalıdır. Aksi halde, gecikmiş ciro olarak kabul edilir ve alacağın temlikinin sonuçlarını doğurur. Yani, böyle bir cironun teminat fonksiyonu yoktur. Tahsil cirosunun da, ileride daha da fazla temas edeceğimiz gibi, teminat fonksiyonu bulunmaması sebebiyle, söz konusu maddede öngörülen süreler ile sınırlandırılmasının bir anlamı ve gereği yoktur⁴⁴⁴.

Tahsil cirosunun yapılaş şekli bakımından iki türü vardır. Bunlardan biri normal olan, "*alenî tahsil cirosu*"; diğeri ise, temlik cirosunun, taraflarca amacından saptırılması suretiyle yapılan "*gizli tahsil cirosu*"dur.

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesine göre, ciro, "*bedeli tahsil içindir*", "*kabz içindir*", "*vekâleten*" gibi bir ibareyi veya sadece "*tevkil*"i ifade eden diğer herhangi bir kaydı ihtiva ederse, "*tahsil cirosu*" olarak isimlendirilir. Demek oluyor ki, bir cironun "*tahsil cirosu*" sayılabilmesi için, bu amaçla yapıldığının ciro şerhinden anlaşılması gerekir⁴⁴⁵. Aksi halde, senedin "*temlik*" amacıyla yapıldığı karinesi doğar⁴⁴⁶. Bu sebeple, senet üzerine bu durumu belirtmek için konulmuş kayıtları ihtiva eden ciroya "*alenî tahsil cirosu*" denir. Başka bir ifade ile, ciro edilenin temsilci veya vekil olarak açıkça belirtildiği cirolara "*alenî tahsil cirosu*" ismi verilmektedir⁴⁴⁷.

Gizli tahsil cirosu⁴⁴⁸, temlik cirosunun, tarafları arasındaki itimada dayanılarak tahsil amacıyla kullanılmasıdır⁴⁴⁹. Bu suretle temlik cirosu, esas amacı dışında kullanılmış olmaktadır. Bu durumda, senet, temlik cirosu ile

⁴⁴⁴ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 146; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 271; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 50.

⁴⁴⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e.,s.610; "*Bu hususun ispatı, senedi tahsil cirosuyla verdiği iddia edene düşer*" (TD. 03.11.1959, E. 1558, K. 2664 - ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 311).

⁴⁴⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 610; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169.

⁴⁴⁷ 12.HD. 05.07.1963, E.8178, K.8215- EROL Nevzat, a.g.e., s. 135; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611.

⁴⁴⁸ Gizli tahsil cirosuna doktrinde, "*fidüsiyer ciro*", "*gizli tevkil cirosu*", "*örtülü tahsil cirosu*" veya "*inançlı ciro*" da denilmektedir. (POROY Reha / TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169-170; EROL Nevzat, a.g.e., s. 34; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 149; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 77).

⁴⁴⁹ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 50; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 125; 11.HD.14.05.1981, E.2033,K.2396- ERTEKENİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 271.

verilmekte; ancak, taraflar, aralarında yaptıkları bir anlaşma ile senet bedelinin borçludan devralan tarafından tahsil edilip cirantaya verileceğini tespit etmektedirler⁴⁵⁰. Yani, ciro edilen, senet bedelini kendi adına ve cirantası hesabına tahsil etmektedir⁴⁵¹. Senedin aslında temlik cirosu ile değil de tahsil cirosu ile devredildiğini iddia eden, bunu ispat ile mükelleftir⁴⁵². Senedin, aslında tahsil amacıyla ciro edildiği, yazılı delil veya diğer kesin deliller ile ispatlanabilir⁴⁵³.

Gizli tahsil cirosunun amacı, devralana, devreden ile arasındaki anlaşmadan daha fazla bir hak sağlayan bir durum yaratarak, onun vaziyetini senet borçlularına karşı kuvvetlendirmektir⁴⁵⁴. Örneğin, ciranta senedi tahsil amacıyla devretmek istemektedir. Fakat, devralanın durumu sağlam olsun diye ve devralana güvendiği için, senedi doğrudan doğruya temlik cirosu ile devreder. Yani, ciroya “*tahsil içindir*” veya benzeri bir ifade koymaz. Dış ilişki bakımından bu ciro, normal bir temlik cirosundan farksızdır. Ciro edilen, dış ilişkide cirantanın vekili durumunda değildir; senedin maliki görünümündedir. Fakat, iç ilişkide, ciranta ile kendisine senet ciro edilen şahıs, bu ciro edilen şahsın ciro sonucunda elde ettiği hakkı cirantaya devredeceğine dair bir anlaşma yapmış durumdadırlar.

Gizli tahsil cirosu, iki şekilde ortaya çıkabilir. Birincisi, ciro edilene sadece bedeli tahsil etmek veya iskonto ettirmek imkânını sağlayan bir yetkilendirmedir. Bu türde senedin mülkiyeti cirantada kalır. Ciro edilen ise, cirantanın temsilcisidir. Yetkilendirme şeklindeki gizli tahsil cirosu, örtülü bir tahsil cirosudur⁴⁵⁵. İkinci türde ise, senedin mülkiyeti ciro edilene geçer ve tarafların öngördüğü amaç gerçekleşinceye kadar onda kalır. Amaç gerçekleşince, ciro edilen, senedi cirantasına iade eder. Bu ikinci tür, tam inançlı tahsil cirosudur⁴⁵⁶. Çünkü, senedin mülkiyeti ciro edilene intikal

⁴⁵⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 618; EROL Nevzat, a.g.e., s. 34.

⁴⁵¹ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 150.

⁴⁵² 11.HD. 23.10.1989,E.8123,K.5587-ERİŞ Gönen, Çek, s.74.

⁴⁵³ 11.HD. 14.05.1981, E.2033,K.2396- GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 314.

⁴⁵⁴ POROY Reha / TEKİNALP Ünal, a.g.e., s.169-170; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 618; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152.

⁴⁵⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 620; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152.

⁴⁵⁶ POROY Reha / TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170.

etmektedir. Bundan dolayı, ciro edilen, senedin maliki ve senede bağılı hakkın alacaklısıdır. Artık, ciro edilen, üçüncü şahıslara karşı kendi adına hareket etmektedir. Ancak, ciro edilen, iç ilişkide, cirantasının kendisine verdiği imkânlar uyarınca senet bedelini tahsil etmelidir.

Her iki halde de, borçlunun zararına iktisap hali hariç, hukuk düzenine aykırı bir yön yoktur⁴⁵⁷. Özellikle muvazaa durumu kesinlikle söz konusu değildir. Zira, taraflar, senedi alan şahsı, onu alenî tahsil cirosu ile alan şahsın durumundan da öte, bir temlik cirosu ile devralanın durumuna sokmayı ciddî surette istemekte ve buna uygun şekilde de hareket etmektedirler⁴⁵⁸.

3.Hukukî Mahiyeti

Tahsil cirosu ile senedi eline geçiren hamil, senet bedelini tahsil ile görevlendirilmiş vekil durumundadır. Vekil hamil senetten doğan hakları, ancak bu amaçla kullanabilir. Ödememe halinde senedi ve tahsil halinde ise senet bedelini asıl hamile geri vermekle yükümlüdür⁴⁵⁹. Bu sebeple, tahsil cirosunda, ciranta ile ciro edilen arasındaki ilişki, vekâlet sözleşmesi niteliğindedir⁴⁶⁰.

⁴⁵⁷ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 149; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 619.

⁴⁵⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 619; POROY Reha / TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170.

⁴⁵⁹ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 312.

⁴⁶⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 615; CAN Halil/GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 168; ŞİMŞEK Edip, Tahsilirosu, s. 272; ERİŞ Gönen, Çek, s. 246; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1693; KAÇAK Nazif, Kambiyo Senetlerinin Takibi ile Kambiyo Senetlerin İlişkin Borçtan Kurtulma, Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Adil Yayınevi, Ankara, 2003, s. 242; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; HGK. 09.04.1980, E.1978/11-1129, K.1980/1488- TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 52, dpnt. 273. Yargıtay uygulaması ve doktrindeki hâkim görüş, tahsil cirosunun vekâlet sözleşmesi niteliğinde olduğunu kabul etmektedir. Kanaatimize göre, bu görüş isabetlidir. Bu sebeple, çalışmamızda tahsil cirosu hakkında söylenenler vekâlet sözleşmesi esasları dahilinde şekillendirilmiştir. Fakat, şu da muhakkak ki, ciranta ile vekil-hamil arasındaki tahsil cirosundan kaynaklanan bu ilişkinin niteliği hizmet veya şirket sözleşmesi de olabilir. Aynı görüş için bkz. ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111.

Vekâlet sözleşmesi, vekilin başkasının menfaatine ve iradesine uygun olarak bir iş görme borcu altına girdiği sözleşme olarak tanımlanabilir⁴⁶¹. Bu yüzden, vekil hamil, senetten doğan bütün hakları ciranta adına kullanabilir.

Tahsil cirosunda, ciranta ile hamil arasındaki ilişkilere, Borçlar Kanunu'nun vekâlete ilişkin 386'ncı ve devamı maddeleri hükümleri uygulanır. Bu sebeple, vekâlet sözleşmesinin iş görme veya hizmetin ifası; işi, vekil eden yararına ve onun iradesine uygun olarak yapma; zaman kaybına bağlı olmaksızın ve sonuca ulaşamama riski taşımaksızın belirli yönde iş görme; bir sözleşme ile borç altına girme; ücret karşılığında yapma; nisbî bağımsızlık ve sözleşmeden her zaman cayabilme öğelerinin⁴⁶² de, tahsil ilişkisinde gözetilmesi gerekir⁴⁶³.

Tahsile ilişkin vekâletin kapsamını, sözleşme ya da işin niteliğine göre cirantanın başlangıçta verdiği talimat belirler⁴⁶⁴. Zira, vekil-hamil, vekil eden cirantanın talimatına uygun hareket etmekte yükümlüdür. Vekil-hamilin, senetten doğan hakları kullanabilmesi için, ayrı bir vekâletnameye ihtiyacı yoktur. Çünkü böyle bir halde vekâlet ilişkisi Kanun'dan doğmaktadır⁴⁶⁵. Buna paralel olarak, senet borçluları da, vekâlet ilişkisinin varlığını ve sınırını araştırmaya ihtiyaç duymaksızın, tahsil cirosu ile senedi alana ve Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesi gereğince hak sahipliğini ispat edebilen vekil-hamile senet bedelini ödemek suretiyle borçtan kurtulurlar⁴⁶⁶.

⁴⁶¹ ARAL Fahrettin, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 7. Bası, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2009, s. 403; BAŞPINAR Veysel, Vekilin Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2004, s. 67 vd.; AKINTÜRK Turgut, Borçlar Hukuku, s. 263; NOMER Fusun, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 8.

⁴⁶² BAŞPINAR Veysel, a.g.e., s. 70 vd.; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 54 vd.

⁴⁶³ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 313.

⁴⁶⁴ Tahsil cirosu ile genel vekâlet ilişkisi arasında bazı konularda farklılık görülebilir. Örneğin; Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, kısmî ciro bătıldır. Bu konuyu yukarıda incelemiştik. Aynı husus, tahsil cirosu için de geçerlidir. Yani, kısmî tahsil cirosu yapılamaz. Buna rağmen, irade serbestisi ilkesinin hâkim olduğu vekâlet sözleşmesinde, miktara ilişkin sınırlamayı öngören herhangi bir yasal hüküm mevcut değildir. Bunun gibi, vekâlet sözleşmesi süre ile sınırlandırılabilir iken, tahsil cirosuna böyle bir kayıt koyulması, Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre mümkün değildir. Zira, cironun tâbi tutulduğu her şart yazılmamış sayılır. - ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 271-272.

⁴⁶⁵ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 73; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 315.

⁴⁶⁶ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 114; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 278.

4.Tahsil Cirousunun Hükümleri

a) Vekil-Hamilin Senetten Doğan Bütün Hakları Kullanma Yetkisi Bakımından

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, senedi tahsil cirosu ile devralan hamil, senetten doğan bütün hakları kullanabilir⁴⁶⁷. Ciro edilen, bu hakları cirantası namına ve hesabına hareket ederek kullanmaktadır. Senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta, vekil-hamilin talep edebileceği hakları daraltmak veya bunlardan bazılarında vazgeçmek hakkına sahiptir. Fakat, söz konusu ciranta, vekil-hamilden senet bedeli, kanunî faiz ve masraflar dışında bir tahsilat yapmasını isteyemez⁴⁶⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddenin ilk fıkrasında genel bir şekilde "*poliçeden doğan bütün haklar*" ibaresi kullanılmıştır. Yani, senedi tahsil cirosuyla alan hamilin, çeşitli hakları vardır. Esas itibari ile, ciro edilene senet bedelini tahsil hususunda yetki verilir⁴⁶⁹. Ancak, ciro edilen, bu amaca uygun ve gerekli her işlemi yapabilir⁴⁷⁰. Örneğin; poliçeyi kabul için muhataba arz edebilir; kısmî veya tam ödeme dolayısıyla makbuz verebilir; ödeme halinde senedi iade edebilir; senet bedeli daha önce Türk Ticaret Kanunu'nun 624'üncü maddesi gereğince notere tevdi olunmuş ise, bu parayı tahsil edebilir; poliçe nüshasının iadesini isteyebilir; borçluya mehil verebilir⁴⁷¹; aynı şekilde, vâdenin gelmesinden önce veya sonra, müracaat borçlularına karşı temsil olunan adına müracaat hakkını kullanabilir; ödenmeme veya kabul olunmama durumunu kendilerine ihbar ve müracaat hakkının kullanılması için

⁴⁶⁷ KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 152; 12.HD. 21.03.1995, E.3819, K.3219- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611, dpnt. 311.

⁴⁶⁸ ŞİMŞEK Edip, Tahsil Ciroosu, s. 273; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 65.

⁴⁶⁹ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 166; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 146.

⁴⁷⁰ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 166; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Ciroosu, s. 273; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 171; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 150; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 152.

⁴⁷¹ HGK. 25.11.1972, E.970, K.953- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 296.

gerekli protestoları keşide edebilir⁴⁷². Vekil hamil, kısa süreli zamanaşımının kaçırılmış olması halinde, Türk Ticaret Kanunu'nun 644'üncü maddesi uyarınca sebepsiz zenginleşme davası, senedin ziyat durumunda iptal davası ve üçüncü şahıs elindeki senedin iadesi ile ilgili davayı açabilir⁴⁷³. Bu davalar, ciranta adına, yani onu temsilen açılır. Bu sebeple, ciranta, davada taraftır. Dolayısıyla, taraf yemini cirantaya tevcih olunur⁴⁷⁴. Cirantanın, şahit sıfatı ile dinlenmesi söz konusu değildir⁴⁷⁵. Davanın kaybı halinde, yargılama giderlerini ciranta ödemek zorundadır. Senedi tahsil cirosu ile devralan vekil hamilin ciranta adına dava açma yetkisi, Avukatlık Kanunu'nun 35'inci maddesindeki esasa istisna teşkil ettiği açıktır⁴⁷⁶. Buna karşılık, vekil hamilin asıl borç münasebeti ile ilgili olarak bir dava açması mümkün değildir. Çünkü, vekil hamile tahsil cirosu ile verilen yetki, sadece senetten doğan haktan ibarettir⁴⁷⁷. Saydığımız bu hususlar, doktrinde hemen hemen tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Tartışmalı olan, senet bedelinin tahsili amacına ilişkin bu işlemler dışında, vekil hamilin senet bedeli üzerinde tasarrufta bulunup bulunamayacağıdır. Örneğin, vekil hamil borçluyu ibraya, alacaktan feragata ve borçlu ile sulhe de acaba yetkili midir? Türk Hukuku'nda, bazı müellifler⁴⁷⁸, bu soruyu olumlu cevaplandırmaktadırlar. Buna karşılık, bizim de görüşlerine katıldığımız müellifler⁴⁷⁹ ise, aksi yönde görüş serdetmişlerdir. Bu müelliflere göre, tahsil cirosunun amacı, senet bedelinin tahsilidir. Bu yüzden bahsedilen amaçla ilgili bulunmayan işlemleri yapmak yetkisini de

⁴⁷² Ciranta; senede “*protestosuzdur*” gibi bir kayıt koymasına rağmen, vekil-hamil bu senedi protesto ettirirse, bundan kaynaklanan masraf ve zarardan kendisi sorumlu olur.- ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 274.

⁴⁷³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 317; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 275.

⁴⁷⁴ DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1698; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 114; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 100; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 320.

⁴⁷⁵ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 67.

⁴⁷⁶ TD. 29.03.1971, E.1075, K.2452- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s.312; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s.150; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s.124; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 317; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 67.

⁴⁷⁷ ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 279; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 612.

⁴⁷⁸ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 150; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 276.

⁴⁷⁹ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 121; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 171; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 613; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 78; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 124; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1698; AKGÜN M.Zerrin, a.g.e., s. 68; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 320.

kazandırdığı görüşü isabetli değildir. Senedin tahsili için yapılan cironun hedefi, bedeli borçludan bizzat tahsil etmek istemeyen veya buna imkân bulamayan alacaklı namına, bu tahsil işlemini yapmaktır. Halbuki, sulh, feragat veya ibra halinde bu amacın aksine bir davranış söz konusudur. Bu işlemler, ancak senet bedeli üzerinde hak sahibi olanların yapabileceği hukukî işlemlerdir⁴⁸⁰. Pek tabii ki, senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta, vereceği özel bir yetki ile, vekil hamili bu konularda yetkili kılabilir⁴⁸¹. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu da 05.11.1969 tarihli ve E.1969/6 K.1969/7 sayılı kararında aynı sonuca varmıştır⁴⁸².

Tahsil cirosunun yapılış amacı ile zıt düşen herhangi bir yönü bulunmadığı için⁴⁸³, Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, ciro edilenin, hamili bulunduğu senedi bir başkasına tekrar tahsil cirosu ile vermesi mümkündür. Bu ikinci ciroda, özel bir kaydın bulunması şart değildir⁴⁸⁴. Zira, bir önceki ciroda böyle bir kaydın bulunduğu açıkça görülmektedir. Üzerinde tahsil cirosu ile devredildiğine dair şerh bulunan senet, ciro edilenin, temlik veya rehin cirosu yapmasına elverişli değildir^{485 486}. Çünkü, hiç kimse, haiz olduğu haklardan fazlasını başkalarına devredemez⁴⁸⁷. Senedi tahsil cirosu ile devralandan senedi temlik cirosu ile devralanın iyi niyet iddiasının dinlenmesi kabil değildir. Çünkü, buradaki hukukî sakatlık, senette yazılı olan ve görülebilen bir eksiklikten kaynaklanmaktadır⁴⁸⁸. Ciranta, senedi ikinci defa yapılan tahsil cirosu ile alan şahsa karşı da, tıpkı birincisine karşı olduğu gibi, teminat borcu altında değildir. Peki, senedin alenî tahsil cirosu ile değil de gizli tahsil cirosu ile

⁴⁸⁰ PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 124; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 613; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 69.

⁴⁸¹ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 319; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 69; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 276.

⁴⁸² TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 69.

⁴⁸³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 613.

⁴⁸⁴ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 171; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 124; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 114; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151.

⁴⁸⁵ 12.HD., 22.06.1992, E.1339, K.8519-ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 613, dpnt. 318.

⁴⁸⁶ Hamil, tahsil cirosu ile devraldığı senedi alacağın temlikî hükümlerine göre de devredemez. (KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151).

⁴⁸⁷ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 150; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 613; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 168; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1699; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 316.

⁴⁸⁸ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 71; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 275.

devredildiği durumlarda ne olacaktır? Gizli tahsil cirosu, -ister örtülü tahsil cirosu; isterse tam inançlı tahsil cirosu olsun- dış münasebette temlik cirosu vasfını taşımaktadır. Bundan dolayı, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinden hareketle, gizli tahsil cirolu senedi ağır kusuru veya kötü niyeti olmaksızın vekil hamilden devralan şahsın iktisabı korunmalıdır⁴⁸⁹. Dolayısıyla, bu şekilde gerçekleşen bir ciro, normal bir temlik cirosunun bütün hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır⁴⁹⁰.

Devreden ciranta, vekil hamili bizzat ifa ile de yükümlü kılabilir. Böyle durumlarda, vekil hamil, senedi tekrar tahsil cirosu ile devrederse, cirantasına karşı Borçlar Kanunu'nun 390'ıncı maddesi gereğince sorumlu olur⁴⁹¹.

b) Ciranta ile Vekil Hamil Arasındaki İlişki Bakımından

Senedi tahsil cirosu ile veren ve alan arasındaki hak ve borçlar, ciroya temel olan hukukî ilişkiye göre tayin edilir⁴⁹². Daha önce de belirtildiği gibi, bu ilişki, çoğu zaman bir vekâlet sözleşmesi niteliğindedir⁴⁹³. Tahsil cirosu ile senedi alan şahsın, bu senette mündemiç olan hakkın tahsil edilmemesinden, müracaat hakkının kullanılmamasından dolayı sorumluluğu, cirantanın, yaptığı işler dolayısı ile ciro edilene karşı herhangi bir ödemede bulunup bulunmayacağı keyfiyeti vs. hep bu temel hukukî ilişkiye göre tespit edilmelidir⁴⁹⁴. Yargıtay bir kararında⁴⁹⁵, senedi tahsil cirosu ile elinde bulunduran hamilin sorumluluğunun, Borçlar Kanunu'nun vekâlet sözleşmesi ile ilgili 390'ıncı maddesinin atfı ile aynı Kanun'un 321'inci maddesine göre tayin olunacağını belirtmiştir.

⁴⁸⁹ Aynı görüş için bkz. ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 275; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 621; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152.

⁴⁹⁰ Fakat vekil-hamil, cirantası ile arasındaki tahsile ilişkin vekâletini suiistimal ettiğinden kusurlu sayılır ve icab ederse doğan zararı ödemekle yükümlü olur.(KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152).

⁴⁹¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 151.

⁴⁹² GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 322; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 615; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 64.

⁴⁹³ bkz. yuk. §4. II. B. 3.

⁴⁹⁴ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 615.

⁴⁹⁵ 11.HD. 22.03.1984, E.1005, K. 1656- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 316.

Senedi tahsil cirosu ile devralan şahıs, senedi tahsil etmez veya edemez ise, senedi cirantasına iade etmesi gerekir⁴⁹⁶. Senet cirantaya geri verildikten sonra, ciranta tahsil cirosunu çizmeksizin bir temlik cirosu yapmış olsa dâhi, ciro silsilesi bozulmuş olmaz⁴⁹⁷. Senet bedelinin tahsili halinde ise, tahsil edilen bedel, vekil hamil tarafından devreden cirantaya verilmelidir⁴⁹⁸.

Birden fazla şahıs, vekil hamil sıfatı ile senedi devralmış ise, bu şahıslar, Borçlar Kanunu'nun 395'inci maddesi uyarınca tahsile ilişkin işlemleri birlikte yapmak zorunda oldukları gibi, bu işlemlerden dolayı da cirantalarına karşı müteselsilen sorumludurlar. Ancak, senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta, vekil hamillere tek başına hareket etme yetkisi de tanımış olabilir⁴⁹⁹.

Borçlar Kanunu'nun 386'ıncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre, vekil hamil, yaptığı hizmet karşılığında uygun bir ücreti ve yaptığı masrafları cirantasından talep etme hakkını haizdir.

Burada, uygulamada görülen bir hususa kısaca değinmekte fayda vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi, uygulamada, senetler, tahsil için genellikle bankalara ciro edilmektedir. Bu durumda, senedi tahsil için alan bankalar ile tahsile veren şahıslar arasında bir sözleşme imzalanmaktadır. Taraflar arasındaki iç ilişkiyi düzenleyen bu sözleşmelerin bir çoğunda, sözleşmeye bankalar lehine "*sorumsuzluk kaydı*" konulur. Bu kayıtlar, genellikle senetlerin postada kaybolmasından, mücbir sebepler yüzünden talimata uyulamamasından veya banka tarafından önlenmesi mümkün olmayan sebeplerden dolayı meydana gelmesi muhtemel zararlardan mesul olunmayacağına ilişkindir. Böyle kayıtlardan, mücbir sebep veya kaza haline

⁴⁹⁶ "...davalının bono bedelini tahsil ettiği takdirde bu bedeli, aksi takdirde bonoyu davacıya iade etmeyi taahhüt ettiği, verdiği yazılı belgeden anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, iade keyfiyetinin de aynı kuvvetteki bir delille, yani yazılı belge ile ispatı gerekir. Böyle bir belge mevcut değilse, davalının yemin teklifine hakkının bulunduğu kendisine hatırlatılması gerekir." (11.HD. 23.09.1987, E.4206, K.4755) - ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 286.

⁴⁹⁷ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 106; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 616; ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 285.

⁴⁹⁸ GÜRBÜZ, Hulusi, Ticarî Senetler, s. 322; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 616; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 146.

⁴⁹⁹ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 71.

ilişkin olanlar geçerli sayılabilir⁵⁰⁰. Nitekim, Ticarî Vesikaların Tahsili Hakkında Tektip Kaideler'in 18'inci maddesinde de buna benzer ifadeler yer almıştır. Anılan madde hükmüne göre, *“ticarî vesikaların tahsiliyle ilgili bankalar; grevler, lokavtlar, kargaşalıklar, sivil kargaşalıklar, ayaklanmalar, harpler, mücbir sebepler veya ellerinde olmayan sair sebepler yüzünden meydana gelebilecek sonuçlardan, herhangi bir mükellefiyet veya mesuliyet kabul etmezler”*. Bu maddede zikredilen hallerin her defasında hâkim tarafından araştırılması ve şartlara göre değerlendirilmesi gerekir⁵⁰¹. Bankaların, Borçlar Kanunu'nun 99'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, organlarının kasıt veya ağır kusurlarından doğacak sorumluluklarından kurtulmalarını öngören kayıtları müşterileri ile aralarındaki sözleşmelere önceden dercetmelerine imkân yoktur⁵⁰². Aksi takdirde, bu gibi şartlar bâtil olur. Bankaların *“tacir”* olmaları sebebiyle, *“basiretli tacir”* gibi hareket etmeleri gerekir. Bunun anlamı, bankanın organlarının ve memurlarının basiretli tacirin göstereceği özenle hareket etmeleridir⁵⁰³. Bankalar, Bankacılık Kanunu'nun 6'ncı maddesine göre, kurulmaları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun iznine bağlı ve faaliyetleri Bankacılık Kanunu'nca düzenlenen teşebbüslerdir. Doktrinde, resmî bir izne tâbi mesleklerin icrasının, Borçlar Kanunu'nun 99'uncu maddesinin ikinci fıkrası anlamında *“hükümet tarafından imtiyaz suretiyle verilen bir sanatın icrası”* sayıldığı görülmektedir⁵⁰⁴. Böyle bir yorum tarzından hareket edildiği vakit, Borçlar Kanunu'nun 99'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, bankaların, yardımcı şahıslarının eylemlerinden doğan sorumluluklarını, ancak bunların hafif kusuru bakımından ortadan kaldıracabilecekleri sonucuna varmak mümkündür. Fakat, hâkimin, takdir yetkisine dayanarak bu şartı dahî bâtil sayabileceği yine aynı maddede hükme bağlanmıştır⁵⁰⁵. Bankaları, postadaki

⁵⁰⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 616.

⁵⁰¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 616; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 67.

⁵⁰² ŞİMŞEK Edip, Tahsil Ciroso, s. 273; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 617; 11.HD. 12.09.1988, E.562, K.4875- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 329.

⁵⁰³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 617.

⁵⁰⁴ TANDOĞAN Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 457, ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 617.

⁵⁰⁵ 11.HD. 26.11.1981, E.5625, K.5043- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s.315.

aksaklıklar dolayısıyla ortaya çıkacak durumlar sebebiyle, Borçlar Kanunu'nun 100'üncü maddesi hükümleri çerçevesinde sorumlu tutmak mümkün değildir⁵⁰⁶. Zira, Milletlerarası Ticaret Odası'nca hazırlanan Ticarî Vesikaların Tahsili Hakkında Tektip Kaideler'inin 16'ncı ve 17'nci maddelerinde, buna paralel hükümler vardır. Bu durumda bankalar, postada gerçekleşen kayıplar, gecikmeler vs. gibi sebeplerle doğabilecek zararları müşterilerine yüklemeye çalışmaktadırlar. Pek tabii ki, bu noktada, bankalar ile müşterileri arasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Öztan'ın da tavsiye ettiği şekilde, bu konudaki sıkıntılar, “*genel işlem şartları*” ile ilgili bir kanunun, acilen çıkarılması ve ayrıca müşterilerin zararlarını karşılamak için bir sigorta sisteminin kurulması suretiyle giderilebilir⁵⁰⁷.

c) Tahsil Cirosunun Temlik ve Teminat Fonksiyonunu Bahşetmemesi Bakımından

Tahsil ciro lu senet, temlik cirosundakinin aksine, bir borcun ödenmesi için veya o borç yerine geçmek üzere verilmemektedir. Burada ciro edilenin görevi, senet bedelini cirantası namına ve hesabına hareket ederek tahsil etmek ve bunun için gerekli tedbirleri almaktır⁵⁰⁸. Yani, tahsil cirosunun senette mündemiç olan hakkı devir amacı yoktur. Bundan dolayı, tahsil cirosu temlik fonksiyonuna sahip değildir⁵⁰⁹.

Tahsil cirosu, temlik fonksiyonuna sahip bulunmadığı için, ciro edileni senedin ve senette mündemiç hakkın mâliki haline getirmemektedir. Mülkiyet, ciroya rağmen, ciro edende kalır. Herhangi bir mülkiyet intikali söz konusu olmadığından, cirantanın senette mündemiç hakkın ödeneceği veya senedin

⁵⁰⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 617; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1701.

⁵⁰⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 617-618.

⁵⁰⁸ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 64; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151.

⁵⁰⁹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 96; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 322.

kabul olacağı konusunda garanti vermesine de gerek yoktur⁵¹⁰. Yani, tahsil cirosunun teminat fonksiyonu da yoktur. Bu sebeple, tahsil cirosu, vekil hamile, senedi tahsil cirosu ile kendisine devredene yönelik müracaat hakkı kazandırmaz⁵¹¹. Bu husus resen gözetilir⁵¹². Yine buna paralel olarak, vekil hamilin de kendi adına veya senetten sorumlu olanlar hesabına senedi ödeme zorunluluğu yoktur⁵¹³.

Örtülü tahsil cirosunda, alenî tahsil cirosunda olduğu gibi senedin mülkiyeti cirantada kaldığı için, temlik ve teminat fonksiyonları yoktur. Buna rağmen, tam inançlı tahsil cirosunda, senedin mülkiyeti ciro edilene geçtiği için, temlik ve teminat fonksiyonları vardır⁵¹⁴.

Senet borçlusunu, Türk Ticaret Kanunu'nun 622'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, senet bedelini tahsil cirosu ile devralan vekil hamile yapacağı ödeme ile borcundan kurtulacağı için, tahsil cirosunun teşhis fonksiyonu olduğu söylenebilir⁵¹⁵. Yani, tahsil cirosunun, tek fonksiyonu "*teşhis fonksiyonu*"dur.

d) Def'iler Bakımından

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddenin ikinci fıkrasına göre, tahsil cirosu ile devredilen senetten sorumlu olanlar, ancak cirantaya karşı ileri sürebilecekleri def'ileri hamile karşı ileri sürebilirler⁵¹⁶. Temsil olunanın bildiği hususları, temsilcinin bilmemesinin herhangi bir önemi yoktur. Bu

⁵¹⁰ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 96; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 322.

⁵¹¹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 169; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611; KAÇAK Nazif, a.g.e., s. 242.

⁵¹² 12.HD. 08.02.1990, E.1989/7851, K.1990/831- TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 69, dpnt. 381.

⁵¹³ ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 274.

⁵¹⁴ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 621-623.

⁵¹⁵ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 96; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 274; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 72; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 611; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 322; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 111.

⁵¹⁶ 11.HD. 12.06.1990, E.3101, K.4687- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 268.

husus, tahsil cirosunun yarattığı temsil durumunun normal sonucudur⁵¹⁷. Temsilciye karşı, temsil olunana yöneltilebilecek def'ilerin ileri sürülebilmesi tabiidir. Buna karşılık, ciro edilen, hakkın mâliki olmadığına göre, borçluların da ciro edilenin şahsına karşı sahip oldukları def'ileri ileri sürmeleri mümkün değildir⁵¹⁸. Aksi bir düşünce, tahsil cirosunun hukukî mahiyetine ters düşer. Buna karşılık, senetten sorumlu olanlar, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler ile senet metninden anlaşılan def'ileri vekil hamile karşı ileri sürebilirler⁵¹⁹.

Gizli tahsil cirosunda def'ilerin durumu ise, gizli tahsil cirosunun yapılaş şekillerine göre değerlendirilmelidir. Örtülü tahsil cirosunda, senedin mülkiyeti cirantada kaldığı için, borçlu, cironun inançlı olduğunu ispat etmek şartı ile, cirantaya karşı ileri sürebileceği def'ileri hamile karşı da ileri sürebilir⁵²⁰. Bu durumda, borçlu, acaba ciro edilen hamile karşı haiz olduğu def'ileri de ileri sürebilir mi? Cironun şeklen temlik cirosu olması sebebiyle bu soruya olumlu cevap verilmesi gerektiği düşünülebilir. Fakat, borçlu, cironun aslında bir tahsil cirosu olduğunu ispat etmekle, tahsil cirosu hükümlerinin uygulanmasını tercih etmiş vaziyettedir. Bu sebeple, böyle bir durumda borçlu, sadece cirantaya karşı haiz olduğu şahsî def'ileri ileri sürebilir⁵²¹. Tam inançlı tahsil cirosunda ise, borçlu, inanç işlemi ispat etse bile, cirantaya karşı sahip olduğu şahsî def'ileri hamile karşı kullanamaz. Bu durumda borçlu, Türk Ticaret Kanunu'nun 599'uncu maddesi uyarınca, ciro edilen hamile karşı haiz olduğu şahsî def'ileri ileri sürebilir⁵²².

Senedi gizli tahsil cirosu ile devralan şahıstan iyi niyetle iktisap eden şahsa karşı, tahsil cirosunu gerçekleştiren cirantaya karşı sahip olunan şahsî def'ilerin ileri sürülmesi mümkün değildir. Fakat, üçüncü şahıs, senedi

⁵¹⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 614; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 133.

⁵¹⁸ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 96; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 614; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29; YILMAZ Lerzan, a.g.e., s. 114; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 151; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 168.

⁵¹⁹ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 167; YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 115.

⁵²⁰ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170, BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 25, PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 35; TD. 02.02.1968, E.314, K.639- ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 279.

⁵²¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 620; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s.170, dpnt.127.

⁵²² POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 170.

devralırken senedi kendisine devredenin (tahsil cirosu ile senedi devralan vekil hamilin) gerçekte hak sahibi olmadığını, sadece vekil hamil olduğunu biliyor ve bilerek borçlunun zararına hareket ediyor ise, şahsî def'iler ona karşı da ileri sürülebilir⁵²³.

Ciranta aleyhine açılması gereken dava, ciro edilen aleyhine açılmaz⁵²⁴. Örneğin, imzası taklit edilen şahıs, borçlu olmadığına dair davayı, asıl alacaklı olan ciranta aleyhine açmak zorundadır⁵²⁵.

5. Tahsil Cirosunun Sona Ermesi

Tahsil cirosu, yukarıda da belirtildiği gibi, senet bedelinin tahsili hususunda yetki verilmesini içerir. Bu amaçla verilen yetkinin geri alınması⁵²⁶ da mümkündür^{527 528}. Bu durumda, senedin iadesi için, vekil hamilce yapılacak yeni bir ciroya gerek yoktur⁵²⁹. Tahsil yetkisi, senet üzerine bu amaçla ciranta tarafından yazılan bir beyan veya ciro şerhinin çizilmesi ile sona erer⁵³⁰. Tahsil cirosu için yazılan şerhin tesadüfen yok olması halinde ise, örneğin bu cironun yazılı olduğu kısmın yırtılması veya yazının silinmesi gibi hallerde, tahsil yetkisi, bu yetkinin varolduğu konusunda hukukî görünüş olmamasına rağmen devam eder⁵³¹.

⁵²³ Aynı görüş için bkz. YILMAZ A. Lerzan, a.g.e., s. 129, ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 241; TD.29.03.1971, E.1971/1075, K.1971/2452- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 241, dpnt. 290.

⁵²⁴ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 150; KAÇAK Nazif, a.g.e., s. 242; TD. 27.03.1969, E.1968/4847, K.1969/1419- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 614, dpnt. 322.

⁵²⁵ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s.150.

⁵²⁶ Verilen yetkinin geri alınması Borçlar Kanunu'nun 396'ncı maddesi anlamında cirantanın azil iradesini gösterir. Bu hüküm gereğince, devreden ciranta, uygun olmayan zamanda azil hakkını kullanması sebebiyle vekil-hamili zarara uğratırsa, bu zararı karşılamakla yükümlüdür.

⁵²⁷ "...senetler tahsil cirosu ile verildiğine göre, banka, vekil-hamil durumunda olup, asıl hamilin talimatı ile bağlıdır. Kendisinden senetlerin iadesi istenirse, senetleri iadeye mecburdur." (12.HD. 15.11.1994,E.14033,K.14334- ERİŞ Gönen, Çek, s.77); "...tahsil yetkisi sonradan ihtarname ile geri alındığına göre, artık çekin tahsili mümkün değildir. Zira, vekil-hamil, yetkili hamil olmaktan çıkmıştır." (12.HD. 21.03.1995, E.3819, K.3019- ERİŞ Gönen, Çek, s.80).

⁵²⁸ Bu durum, genellikle, senedi tahsil için almış bulunan şahsın, bunda başarılı olamaması ve bu yüzden senedi iade etmesi dolayısıyla ortaya çıkar.

⁵²⁹ 12.HD.,18.03.1991, E.1990/10635, K.3370- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 613, dpnt. 319.

⁵³⁰ KAÇAK Nazif, a.g.e., s. 203; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 614; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 275; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 321.

⁵³¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 614-615.

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, tahsil cirosu ile verilen yetki, cirantanın ölümü veya medenî hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi ile sona ermez⁵³². Bu hüküm, temsil olunanın ölümüyle mümessilin temsil yetkisinin sona ereceği hakkındaki Borçlar Kanunu'nun 35'inci ve 397'inci maddelerindeki genel esasın bir istisnasını teşkil etmektedir⁵³³. Kanunun 600'üncü maddesinin üçüncü fıkrasındaki bu hükmün amacı, senedin tahsili yoluna gidildiği sırada meydana gelecek ölüm veya ehliyet kaybı yüzünden hakkın zarar görmemesidir⁵³⁴.

Tahsil cirosunda cirantanın iflâsı halinde, hamilin yetkilerinin sona erip ermeyeceği Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Hâkim görüşe⁵³⁵ göre, cirantanın iflâsı halinde, iflâs masasının, ciranta ile vekil hamil arasındaki hukukî ilişkiye uygun olarak davranması gerekir. Kısacası, ciranta, senet bedelini vekil hamilden ne şekilde alacak idiyse, iflâs masası da bedeli aynı şartlarda talep edebilir.

Kanaatimizce, bu görüş tahsil cirosunun amacına uygundur. Vekilin senet bedelini tahsil ettikten sonra iflâs etmiş olması halinde ise, cirantanın, İcra ve İflâs Kanunu'nun 228'inci maddesine göre, bu bedeli iflâs idaresinden talep etmesi mümkündür. Vekilin senet bedelini tahsil etmeden önce iflâs etmesi halinde ise, senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta, İcra ve İflâs Kanunu'nun 188'inci maddesine göre, senedi iflâs masasından geri isteyebilir. Bu hak, hem alenî ve hem de gizli tahsil cirosunda vardır⁵³⁶. Gizli tahsil cirosunda bu hakkın kullanılabilmesi için, devreden cirantanın, senedi temlik amacı ile değil de, tahsil amacı ile devrettiğini ispat etmesi gerekir⁵³⁷.

Cirantanın gaipliğine karar verilmesi halinde ne olacağı da Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bu durumda, Türk Ticaret

⁵³² “Çek alacaklısı, senedi tahsil edilmesi için tahsil cirosuyla değil de, haricen verdiği bir vekâletle teslim etmişse, alacaklının ölümü halinde, vekâlet sona erer” (12.HD. 31.10.1994, E.13092, K.13355, ERİŞ Gönen, Çek, s. 35).

⁵³³ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 171; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 615.

⁵³⁴ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 147; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 111; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 125; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1699; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 615.

⁵³⁵ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 164; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 125; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 321; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 615.

⁵³⁶ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 171.

⁵³⁷ KURU Baki/ ARSLAN Ramazan/ YILMAZ Ejder, İcra ve İflas Hukuku, 23. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2009, s. 567.

Kanunu'nun 600'üncü maddesinde tahsil cirosunun cirantanın ölümüyle dahi sona ermeyeceği düzenlediğine göre, gaiplik ile de sona ermeyeceğinin kabulü gerekir⁵³⁸.

Borçlar Kanunu'nun 396'ncı maddesine göre, vekil hamilin senedi devreden cirantaya geri vermek suretiyle istifa etmesi mümkündür⁵³⁹. Ancak, vekil hamil bu hakkını uygun olmayan zamanda veya biçimde kullanırsa, devreden cirantanın bu sebeple uğradığı zararı karşılamakla yükümlü olur.

Vekâlet sözleşmesinde olduğu gibi tahsil cirosu da ifa ile sona erer⁵⁴⁰. Burada ifadan kasıt, senet bedelinin tahsili ve tahsil olunan bedelin devreden cirantaya verilmesidir. Ancak, uygulamada bankaların, tahsil aşamasına geçilmeksizin, ödememe halinde protesto çekilmesinden sonra vekâlet ilişkisinin sona ereceğine ilişkin anlaşmalar yaptıkları görülmektedir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma varsa, ödememe halinde, protesto çekildikten sonra vekâlet ilişkisi ve dolayısıyla da tahsil cirosu sona erer⁵⁴¹.

C. Rehin Cirosu

1. Amacı

Alınan bir borca karşılık olarak çeşitli teminatlar gösterilebilir⁵⁴². Bunlarla ilgili olarak, taşınır ve taşınmaz mallar ile alacaklar ve temlikî kâbil sair haklar üzerinde rehin tesisini örnek olarak gösterebiliriz. Kanun koyucu, Medenî Kanun'un 956'ncı ve Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddelerinde getirdiği düzenleme ile, kıymetli evrak üzerinde de rehin tesisine imkân vermiştir. Yani, borçlu, borcunun teminatı olarak elindeki senede bağlı hakkı

⁵³⁸ ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 276.

⁵³⁹ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 79; ŞİMŞEK Edip, Tahsil Cirosu, s. 276.

⁵⁴⁰ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 120.

⁵⁴¹ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 321.

⁵⁴² GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 299; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 624.

rehin cirosu ile alacaklısına rehnedebilir⁵⁴³. Ayrıca borçlu, rehin cirosu ile başka bir şahıstaki alacağını üçüncü bir şahsın borcunun teminatı haline de getirebilir⁵⁴⁴.

Talep ettiği borca karşılık, borç verene emre yazılı bir senedi, dolayısıyla da bu senede bağlı alacak hakkını rehin olarak vermek isteyen şahıs, çeşitli imkânlarla sahiptir:

Senet alacağı üzerinde rehin tesisi amacına yönelik anlaşma ile birlikte, senedin ciro edilmeksizin alacaklıya verilmesi suretiyle medenî hukuk esasları dâhilinde bir rehin tesisi mümkündür⁵⁴⁵. Bu takdirde, rehin alacaklısı, sadece normal bir rehin alacaklısının haklarına sahip olur. Fakat, bu rehin alacaklısının kıymetli evrak hukukuna has herhangi bir teminatı ise yoktur. Buna örnek olarak, ülkemizde, bankaların müşterileri ile yaptıkları genel kredi sözleşmelerini gösterebiliriz. Bu sözleşmelerde, bankalar, müşterilerine ait olup da kendi zilyetliklerine geçen senetler üzerinde, müşterilerinin kendilerine olan borçlarının teminatı olarak rehin hakkı iktisap edeceklerine dair kayıtlar koymaktadırlar. İşte bu yolla tesis edilen rehinler Medenî Kanun hükümlerine tâbidir⁵⁴⁶.

Senet alacağı üzerinde rehin tesisi amacına yönelik anlaşma ile birlikte, alenî rehin cirosu ile ciro edilmiş senedin alacaklıya verilmesi suretiyle rehin tesisi de mümkündür.

Senet alacağı üzerinde rehin tesisi amacına yönelik anlaşma ile birlikte, temlik cirosu ile ciro edilmiş senedin devri suretiyle de rehin tesis olunabilir⁵⁴⁷. Yani, temlik cirosu, rehin tesisi amacıyla kullanılmakta; fakat, bu durum dışarıdan bakıldığı zaman görülmemektedir. Buna “*gizli rehin cirosu*”

⁵⁴³ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 172; DOMANIÇ Hayri, “Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu”, Ord.Prof.Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1964, s. 519; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 298; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 152; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 98; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 67; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 147; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 133; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 106.

⁵⁴⁴ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 99; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 519; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 153.

⁵⁴⁵ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 298; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁵⁴⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 624.

⁵⁴⁷ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s.76.

denilmektedir. “*Gizli rehin cirosu*”da, tıpkı gizli tahsil cirosu gibi, Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş değildir.

Alenî rehin cirosunu düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesi, 690'uncu maddesinin atfı ile bonolar hakkında da tatbik edilir. Aynı Kanun'un 730'uncu maddesinde 601'inci maddeye atıf olmadığı için, kanun koyucunun çeklerde rehin cirosuna cevaz vermediği söylenebilir.

Çekte, rehin cirosu yapabilmek yolunun kapatılmasının sebebi, çekin bir ödeme vasıtası olmasıdır. Kısa vadeli olarak ödenmesi şart olan bir senedin teminat amacı ile ciro edilmesinde çok fazla fayda görülmemiştir⁵⁴⁸. Buna karşılık, çeklerde rehin cirosu yapılmasının mümkün olduğu görüşüne de rastlanmaktadır. Bu görüşte olanlara⁵⁴⁹ göre, kısa vadeli rehin işlemlerinde çekin teminat olarak gösterilebilmesi gerekir. Özellikle, kısa vadeli teminatı gerektiren resmî arttırmalarda çekin rehni mümkün olmalıdır. Fakat, kanun koyucunun çekte ciroyu düzenlerken takındığı tutum, bu görüşün kabulüne imkân bırakmamaktadır⁵⁵⁰. Bu sebeple, çekin rehin cirosu ile bir başkasına devrinin mümkün olmadığı söylenebilir⁵⁵¹. Ancak, bir çekin, kısa vadeli alacaklar için “*gizli rehin cirosu*” ile rehnedilmesi mümkündür⁵⁵².

2. Şekli

Buraya kadar yapılan izahattan da anlaşılacağı üzere, rehin cirosu iki şekilde yapılır. Senedin rehni gösteren bir şerhle rehin alana verilmesi

⁵⁴⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1147; MALKOÇ, İsmail/ GÜLER, Mahmut, Çek Yasası ve Ticarî Senetlerle İşlenen Suçlar, 2. Bası, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1999, s. 38; ERİŞ Gonen, Çek, s. 61; KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 148.

⁵⁴⁹ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s.519, dpnt. 2; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116.

⁵⁵⁰ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 286; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1147; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 271.

⁵⁵¹ Yargıtay da bir kararında, “*rehin cirosunun geçerli olmayacağını ve bu durumda lehine rehin cirosu yapılan şahsın yetkili hamil sıfatını kazanamayacağını*” vurgulamıştır – 11.HD. 19.12.2002, E.7666, K.11828 (KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 148, dpnt. 67).

⁵⁵² KENDİGELEN Abuzer, a.g.e., s. 148; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 271; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1148; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116.

halinde “*alenî rehin cirosu*”; buna karşılık, rehin amacıyla, fakat temlik cirosuyla verilmesi halinde ise, “*gizli rehin cirosu*” söz konusu olur⁵⁵³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesine göre, ciro, “*bedeli teminattır*”, “*bedeli rehindir*” ibarelerini yahut rehni ifade eden diğer herhangi bir kaydı ihtiva ederse, “*rehin cirosu*” olarak isimlendirilir. Bu kayıtların ciro şerhi içinde bulunması ve cirantanın imzasının da bunları kapsar şekilde atılması gerekmektedir⁵⁵⁴. Görüldüğü gibi, “*alenî rehin cirosu*”nda, senedin rehin için verildiği, senet üzerine yazılan şerhte açıkça belirtilir. Bu yüzden, beyaz ciro ile alenî rehin cirosu yapılamaz⁵⁵⁵. “*Alenî rehin cirosu*”, sadece tam ciro ile yapılabilir⁵⁵⁶. Bununla beraber, temin edilen alacağın rehin cirosunda gösterilmesi gerekmez⁵⁵⁷. Yani, senet bedeli hangi alacak için rehnedilmiş ise, bunun ciro şerhinde belirtilmesi zorunlu değildir. Fakat, temin edilen alacağın senet bedelinden az olması durumunun rehin cirosu şerhinde yeralması halinde ne olacağı malûm değildir. Örneğin, 10.000 TL'lik bir borç için 15.000 TL'lik bono rehnedilirken, “*10.000 TL için teminattır*” gibi ibareler kullanılırsa ne olacaktır? Bu takdirde, kısmî ciroyu bâtil sayan, Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin ikinci fıkrasından hareketle böyle bir rehin cirosunu tamamıyla bâtil saymamak gerekir. Bu durumda, rehnalan hamil, senedi vadesinde tamamen tahsil edip, bunun sadece kendi alacağına yetecek kısmını muhafaza etmelidir. Geri kalan kısmını ise tahsil cirosu hükümlerine göre cirantasına iade etmelidir⁵⁵⁸.

⁵⁵³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 626; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152-153; DOMANIÇ Hayri, *Rehin Ciro*, s. 522-523; KARAYALÇIN Yaşar, *Ticarî Senetler*, s. 152; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 172; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 98; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112; ARSLANLI Halil, *Ticarî Senetler*, s. 116.

⁵⁵⁴ BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 67; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29; ARSLANLI Halil, *Ticarî Senetler*, s. 116; KARAYALÇIN Yaşar, *Ticarî Senetler*, s. 152.

⁵⁵⁵ 12.HD.14.10.1991, E.10621, K.10547- ERİŞ Gönen, *Çek*, s. 71.

⁵⁵⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 576; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 159; İMREGÜN Oğuz, *Kıymetli Evrak*, s. 78; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 66; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 43; GÜRBÜZ Hulusi, *Ticarî Senetler*, s. 299; ERİŞ Gönen, *Çek*, s. 71. Aksi görüş için bkz. KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152; DOMANIÇ Hayri, *Rehin Ciro*, s. 523; PULAŞLI Hasan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 129; ŞİMŞEK Edip, *Ticarî Senetler*, s. 90.

⁵⁵⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 626.

⁵⁵⁸ DOMANIÇ Hayri, *Rehin Ciro*, s. 523.

Rehin cirosunda bir borç miktarı belirtilmediği takdirde, karine olarak borcun da senet bedeli kadar olduğu kabul edilir⁵⁵⁹. Fakat, taraflar, borç miktarını, aralarında haricen yaptıkları bir işlem ile de belirlemiş olabilirler. Borç miktarı konusunda ihtilâf çıkması halinde, haricen yapılan bu işleme başvurulabilir⁵⁶⁰.

Gizli rehin cirosu⁵⁶¹; temlik cirosunun, ilgililer arasındaki anlaşmaya bağlı olarak, birbirlerine duydukları güven sonucu, teminat amacıyla kullanılmasındır⁵⁶². Dış görünüş itibarıyla temlik cirosu şeklindeki bir cironun, ciro edilene senet üzerinde bir rehin hakkı kazandırdığı hallerde, gizli rehin cirosu söz konusu olmaktadır. Bundan dolayı, gizli rehin cirosunun hem tam ciro ile hem de beyaz ciro ile yapılabilmesi mümkündür⁵⁶³.

Gizli rehin cirosu; maddî hukuk açısından rehin verme keyfiyetini ihtiva eden ve içerik bakımından sınırlanmamış olan bir temlik cirosudur. Rehin verme, tarafların bu hususta anlaşmaları ve senedin devri suretiyle gerçekleşir⁵⁶⁴. Fakat, rehin verme keyfiyeti, senet üzerine yansımamakta, taraflar arasında gizli kalmaktadır⁵⁶⁵. Dolayısıyla, işin ağırlık merkezini ciro işlemi değil de, taraflar arasındaki rehin tesisine yönelik anlaşma teşkil eder⁵⁶⁶.

Rehin veren ile rehin alan arasında, gizli rehin cirosunun varlığı konusunda ihtilâf çıkması halinde, işlemin temlik amacı ile değil de, rehin amacı ile yapıldığının yazılı bir delil ile ispatı gerekir⁵⁶⁷.

⁵⁵⁹ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 301; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 524; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 99.

⁵⁶⁰ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 524.

⁵⁶¹ Gizli rehin cirosuna, Medeni Kanun'un 956'ncı maddesi aslında cevaz vermektedir. Bu maddeye göre, emre yazılı senedin rehni için ciro ve teslim kâfidir. Yani, ciro şerhinden rehin amacının anlaşılması gerekmez. Senet, şeklen ve haricen temlik cirosu ile devredilerek, rehin tesis edilebilmektedir. (DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 522).

⁵⁶² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 626; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152-153; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 522-523; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 152; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 172; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116.

⁵⁶³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 632; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁵⁶⁴ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁵⁶⁵ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 522.

⁵⁶⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 632.

⁵⁶⁷ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 79; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 522.

“Gizli rehin cirosu”nda, esas itibari ile alenî rehin cirosundaki hükümler uygulanır. Aradaki fark kendini, rehin cirosu ile senedi devralanın bu senedi tekrar temlik cirosu ile devredip devredemeyeceği noktasında gösterir.

Hangi şekilde yapılmış olursa olsun, rehin cirosunda da hüküm ve netice meydana gelmesi için, cirolu senedin zilyetliğinin devri şarttır⁵⁶⁸. Yani, senet üzerinde rehin hakkı sahibi olmak için, taraflar arasında senedin verilmesine ilişkin aynî anlaşmanın da yapılması gerekir⁵⁶⁹.

Rehneden cirantanın senet üzerinde tasarruf yetkisi yoksa, ciro edilenin rehin hakkına sahip olabilmesi için Türk Ticaret Kanunu’nun 598’inci maddenin ikinci fıkrası gereğince; senedi iyiniyetli iktisap etmiş olmalıdır⁵⁷⁰.

3. Rehin Cirounun Mahiyeti ve Şahsî Kefalet, Alacağın Temliki, Âdi Havale gibi İşlemler ile Karşılaştırılması

Bir alacağın, başka bir alacak ile teminat altına alınması, her ne kadar mevzuatımızda “*rehin*” olarak nitelendirilmekte ve Medenî Kanun’un 954’üncü maddesinde, bu müessese hakkında, aksine hüküm olmadıkça, teslim bağı rehin hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmekte ise de, bu tür teminatlar, sonuçları bakımından daha çok şahsî kefâlet mahiyetindedir⁵⁷¹. Zira, bir alacağın rehninde, menkul ve gayrimenkul rehninde olduğu gibi, alacaklının elinde maddî bir teminat yoktur. Bu tür rehninde, alacaklı, rehnedilen alacağın borçlusuna ve bu kimsenin şahsî mâmelekine müracaat imkânına sahiptir⁵⁷². Bu imkân ise, rehinli alacak borçlusunun şahsî kefâletinden başka bir şey değildir.

⁵⁶⁸ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 77; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 523; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 626.

⁵⁶⁹ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; KARAYALÇIN Yaşar, “Rehin Cirosunda Rehneden Cirantanın Hukukî Durumu”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. 1, BTHAE, Ankara, 1984, s. 230; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 299; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 523.

⁵⁷⁰ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 77; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 626; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112.

⁵⁷¹ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 520; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 300.

⁵⁷² GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 77; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 520, KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 154.

Alacağın rehni, mahiyet ve amaç itibariyle Borçlar Kanunu'nun 457 ile 462'nci maddeleri arasında düzenlenmiş olan havaleye de benzer⁵⁷³. Borçlar Kanunu'nun 458'inci ve 461'inci maddelerinin birinci fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, bir borcun ödenmesi amacı ile yapılan havalede, rehin veren konumundaki havaleyi yapan şahıs, üçüncü şahıstaki; Kanunî deyiimiyle muhalünaleyhteki, bir alacağını tahsil için, rehin alan konumundaki havale alıcısına yetki vermektedir.

Alacağın rehnine benzerlik gösteren havale müessesesi, muhalünaleyhin havaleyi kabul etmemesi, işlemin şekli, havaleyi yapan şahsın iflâsında havalenin hükümsüz kalması gibi hususlarda farklı kurallara tâbidir⁵⁷⁴.

Alacağın rehni, bu arada özellikle rehin cirosu, amaç ve sonuca varış bakımından, bir borcun ödenmesi amacı ile yapılan alacağın temlikine de benzer. Alacağın temliki, borçlunun rızasına bakılmaksızın, temellük eden tarafından alacağın tahsili ve bu alacağın temellük eden şahsın mâmelekine dahil edilmesi işlemidir⁵⁷⁵. Rehin cirosu da, senet hamiline senede bağlı alacağı borçludan tahsil etme ve bu alacaktan hakkını alma, yani bu miktar tahsilatı kendi mâmelekine dahil etme imkânı veren bir işlemdir. Ancak, burada da, işlemlerin şekli, temlik ve rehin veren borçluya rücu, üçüncü şahısların temlik ve rehin konusu alacağa müracaat imkânı gibi birçok bakımdan farklar mevcuttur⁵⁷⁶.

Gerek bir âdi alacağın, gerekse emre yazılı senede bağlı alacakların rehniinde amaç mevcut bir borcu temin etmek ise de, bu iki tür alacak rehni arasında önemli farklar vardır⁵⁷⁷.

Medenî Kanun'un 955'inci maddesine göre, bir senede bağlı olsun veya olmasın, âdi alacağın rehni için, rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması gerekmektedir⁵⁷⁸. Emre yazılı senetlerin rehni ise, senet üzerine

⁵⁷³ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 300; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 520.

⁵⁷⁴ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 520.

⁵⁷⁵ EREN Fikret, a.g.e., s. 1176.

⁵⁷⁶ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 118; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 521; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 300.

⁵⁷⁷ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 521.

⁵⁷⁸ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 78.

yazılacak alenî bir rehin cirosu veya temlik cirosu görünümünde olan gizli bir rehin cirosu ile mümkündür. Yani, rehin cirosu, bizzat senedin üzerine yapılmalıdır⁵⁷⁹.

Âdi alacakların rehni ile emre yazılı senetlere bağlı alacakların rehni arasındaki en önemli fark, rehinli alacakların tahsili usûlünde görülür⁵⁸⁰. Medenî Kanun'un 961'inci maddesine göre, rehnedilmiş bir adi alacağı rehnalanın kendiliğinden tahsili imkânsızdır. Rehnalanın bu alacağı tahsil edebilmesi ve bundan yararlanabilmesi için rehin verenin onayı gerekir⁵⁸¹. Rehin cirosunda ise, emre yazılı senetlere bağlı alacağın rehni, rehnalana bu alacağı tahsil yetkisini vermekte; hattâ mükellefiyetini yüklemektedir.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, alacaklılardan birisi (veya bir kısmı yahut hepsi), menfaati olan ve hacze iştirak eden bütün alacaklıların ve icra memurunun muvafakatıyla, borçlunun üçüncü bir şahıstaki alacağının tahsilini, masrafı kendisine ait olmak şartıyla, üzerine alabilir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre, bu suretle elde edilecek para, ilk önce, tahsil işini üzerlerine alanların alacaklarının ve masraflarının ödenmesine karşılık tutulur. İflâs durumunda ise, benzer düzenlemeyi ihtiva eden İcra ve İflas Kanunu'nun 245'inci maddesi uygulanır.

Rehin cirosunda da durum sonuç itibariyle hemen hemen aynıdır. Aradaki fark, İcra ve İflâs Kanunu'nda bahsi geçen işlemin, yani borçluya ait ihtilâflı hakkın alacaklılara devrinin icra dairesi vasıtasıyla resmen yapılması⁵⁸², rehin cirosunda ise rehnedenden cirantanın rızası ile olmasıdır⁵⁸³.

⁵⁷⁹ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 300.

⁵⁸⁰ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 78.

⁵⁸¹ OĞUZMAN Kemal / SELİÇİ Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, a.g.e., s. 780; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s.78.

⁵⁸² KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, a.g.e., s. 350-352.

⁵⁸³ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 522.

4. Rehin Cirousunun Hükümleri

a) Ciro Edilenin Senetten Doğan Bütün Hakları Kullanma Yetkisi ve Yükümlülükleri Bakımından

Senedin rehin cirosu ile ciro edilmesi ve zilyetliğinin devri, ciro edilen lehine bir rehin hakkını doğurur⁵⁸⁴. Burada, ciro edilenin senet üzerinde kazandığı bir mülkiyet hakkından söz edilemez⁵⁸⁵. Bu suretle, rehin alacaklısı, rehnedenin senet ve senette mündemiç alacak üzerindeki haklarından müstakil bir hak kazanmaktadır⁵⁸⁶. Ciranta, yine senedin ve senette mündemiç hakkın mâlikidir⁵⁸⁷. Fakat, rehin alana intikal eden bazı haklarını kaybetmiştir⁵⁸⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, “*alenî rehin cirosu*” ile senet üzerinde rehin hakkı iktisap eden şahıslar, senetten doğan bütün hakları rehin amacı doğrultusunda kullanabilirler. Zira, rehin cirosu ile ciro edilmiş senedin zilyetliğinin devri ile, cirantanın senet ve senette mündemiç alacak hakkı üzerindeki haklarının bir kısmı ciro edilene geçer. Diğer bir ifade ile, ciranta, artık eski haklarına oranla daha sınırlı haklara sahiptir⁵⁸⁹. Ciranta, senet ve senette mündemiç alacak üzerindeki haklarının, ciro edilene intikali dolayısıyla, kendisinde kalan haklar üzerinde bağımsız olarak tasarrufta bulunamaz. Çünkü, artık cirantanın haklarının nerede bittiği ve ciro edilenin haklarının nereden itibaren başladığı hususunu kesin bir şekilde tesbitine imkân yoktur⁵⁹⁰. Tahsil cirosunda olduğu gibi, rehin cirosunda da, ciro edilen, senet borçlusuna karşı senetten doğan bütün

⁵⁸⁴ “ *rehin cirosunda, senedin mülkiyeti ve bu arada asli zilyetliği değil, sadece fer’î zilyetliği hamile geçer*” (İBK., 05.11.1969, E.6, K.2- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 287).

⁵⁸⁵ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 77; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 68; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 107.

⁵⁸⁶ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 300.

⁵⁸⁷ GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 300; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; TD., 21.12.1967, E.413, K.4891- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 279; 11.HD., 10.02.1075, E.4592, K.848- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 266.

⁵⁸⁸ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 78.

⁵⁸⁹ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 147; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s.152.

⁵⁹⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 627.

hakları kullanır⁵⁹¹. Ancak, rehin cirosunda ciro edilen, tahsil cirosundakinden farklı olarak, cirantanın temsilcisi olmadığından ciranta namına değil, kendi namına hareket eder⁵⁹². Ciro edilen senet bedelini tahsil ettiği takdirde, bu bedel kendisinin rehinle temin edilen alacağını aşarsa, aşan kısım için tamamen bir temsilci durumundadır⁵⁹³; yani, bu aşan kısım cirantanın mülkiyetindedir. Senet bedelini tahsil eden ciro edilen, daha önce de belirttiğimiz gibi, kendisinin olmayan bu fazlalığı cirantasına vermek zorundadır⁵⁹⁴.

Medenî Kanun'un 946'ncı maddesine göre, rehnalan tahsil ettiği senet bedeli üzerinden alacağını öncelikle tahsil etme imkânına sahiptir⁵⁹⁵. Gerçekten, senedi rehnedir cirantanın bütün malları haczedilmiş veya iflâsına karar verilmiş olsa bile, ciro edilenin senetle temin edilmiş olan alacağı tahsil edilmeksizin, rehinli senet bedeli hacze veya iflâs masasına konu olmaz⁵⁹⁶.

Ciro edilen, senedin ziyayı halinde iptal dâvası açabilir⁵⁹⁷, vâdenin gelmesinden sonra poliçeyi ödenmek üzere muhataba ibraz edebilir, ödenmeme halinde protesto düzenlettirebilir, gereken hallerde vadeden önce veya sonra müracaat hakkını kullanabilir⁵⁹⁸. Ancak, ciro edilen, senedin mâliki olmadığından, bütün bu gibi tasarrufları rehin amacı ile sınırlı olarak

⁵⁹¹ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 99; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 152; DOMANIÇ Hayri, Rehin Ciro, s. 524; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 153; 11.HD., 26.02.1976, E.857, K.1013-ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 266.

⁵⁹² CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 153; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 172; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 301; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 107.

⁵⁹³ 11.HD. 10.02.1975, E.4592, K.848- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 265; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 79.

⁵⁹⁴ KARAYALÇIN Yaşar, Rehin Ciro, s. 242; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 627; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 301.

⁵⁹⁵ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 82.

⁵⁹⁶ DOMANIÇ Hayri, Rehin Ciro, s. 524; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 153

⁵⁹⁷ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; TD., 20.09.1971, E.1971/3173, K.1971/5518- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 627, dpnt. 389.

⁵⁹⁸ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 304.

yapabilir. Ciro edilen, rehnin amacı dışında kalan işlemleri yapmaya yetkili değildir⁵⁹⁹; bu sebeple, ibra, feragat ve sulh yollarına gidemez⁶⁰⁰.

Ciro edilenin senetten doğan hakları gibi görünen bazı işlemler, bir bakıma da ciro edilenin yükümlülüğünde olan işlemlerdir⁶⁰¹. Yani, ciro edilen bu işlemleri yapmadığı takdirde cirantasına karşı sorumluluğu doğar. Senedi rehin cirosu ile alan hamil, bu senedi zamanında ödenmek üzere (duruma göre kabul için) ibraza ve gereken diğer hakkı koruyucu işlemleri yapmaya mecburdur⁶⁰². Bütün bunlar taraflar arasındaki rehin anlaşmasında var sayılır. Ciro edilen, bu yükümlülüklerini yerine getirmeye ise, cirantasına karşı sorumlu olur. Buna, “*hamilin ihtimam görevi*” denir⁶⁰³. Buna karşılık, rehin cirosu, senet borçlusuna da yetkili hamile senet bedelini ödeme yetkisini verir ve mecburiyetini tahmil eder⁶⁰⁴.

Türk Ticaret Kanunu’nun 601’inci maddesinin birinci fıkrasına göre, senedi rehin cirosu ile alan hamil, bu senedi ancak tahsil cirosu ile ciro edebilir. Yani, rehin veya temlik cirosu yapamaz. Rehin cirosu ile ciro edilmiş bir senedi, ciro edilenden devralan şahıs, sadece birinci ciro edilenin haklarına sahip olur. Ciranta, ilk ciro edilene karşı sahip olduğu hakları, ikinci ciro edilene karşı da ileri sürebilir⁶⁰⁵. Birinci ciro edilenin rehinle temin edilmiş alacağı gerçekleşmez veya ödenir ise, ikinci ciro edilen de herhangi bir hak elde etmez. Bu durumda, ikinci ciro edilen, senedi birinci cirantaya iade etmek zorundadır⁶⁰⁶. Rehnedilen senedi elinde bulunduran hamilin yaptığı cironun, dış görünüşü itibariyle bir tahsil cirosu şeklinde olup olmamasının herhangi bir önemi yoktur⁶⁰⁷. Örneğin, bu ciro, temlik cirosu şeklinde olabilir. Çünkü, senedi alenî rehin cirosu ile elinde bulunduran hamil, senedin

⁵⁹⁹ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 172; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 116; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 99; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112.

⁶⁰⁰ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s.117; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 127; ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 89; AKGÜN Zerrin, a.g.e., s. 112; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s.112; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 99; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 304.

⁶⁰¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 634.

⁶⁰² 12.HD.,17.12.1992, E.9592, K.16535- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 629, dpnt. 397.

⁶⁰³ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 68.

⁶⁰⁴ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 524; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 302.

⁶⁰⁵ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 83; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 147.

⁶⁰⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 630; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 305-306.

⁶⁰⁷ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117.

mülkiyetini devretmek hakkına sahip değildir. Bu Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesi ile getirilen bir kısıtlamadır. Burada, iyiniyetli iktisap dahi imkânsızdır⁶⁰⁸. Hatta, taraflar bunun aksini kararlaştırmış olsalar bile, böyle bir işlem geçersiz olur⁶⁰⁹.

Gizli rehin cirosunda, senedi alan şahsın hukukî durumu, maddî hukuk açısından, alenî rehin cirosundaki gibi olmasına rağmen, arada bir fark vardır. Zira, ciro edilen, dış görünüş itibariyle senedin mâliki durumunda olduğundan, senedi yeni bir temlik cirosu ile devredebilir⁶¹⁰. Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, kendisinden iyiniyetle bu senedi devralan şahsın iktisabı korunur. Yani, bu şahıs, senedin ve senette mündemiç olan hakkın mâliki olur⁶¹¹. Çünkü, üzerinde rehin şerhi bulunmayan bir ciro işlemini taşıyan senet, iyi niyetli üçüncü şahıslar bakımından hamile ait sayılır⁶¹².

Gizli rehin cirosunda, senedi ciro edilenden iyiniyetle devralanların bu şekilde korunması tamamen isabetlidir⁶¹³. Çünkü, senedin dış görünümünden rehin amacı anlaşılammaktadır. Senedi kötü niyetli olarak devralan ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesinin birinci fıkrasına kıyasen, senedi tahsil cirosu ile devralmış sayılabilir⁶¹⁴.

b) Rehinle Temin Edilen Alacağın Muaccel Olmasının Gerekip Geremediği Meselesi Bakımından

Acaba rehin cirosu ile temin edilen alacağın muaccel olup olmaması, senedin tahsilini ne ölçüde etkiler? Senedin vadesi ile temin edilen alacağın

⁶⁰⁸ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117.

⁶⁰⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 630.

⁶¹⁰ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 522; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 118; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 301; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁶¹¹ İBK., 05.11.1969, E.6, K.7- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 632, dpnt. 406.

⁶¹² KAYAR İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku, Güncelleştirilmiş 5. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 62; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 521; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 306; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁶¹³ GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 79.

⁶¹⁴ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

vadesinin aynı olmadığı durumlarda ne olur? Bu hususlar bir hayli tartışma yaratacak niteliktedir.

Emre yazılı senede bağlı bir alacak ile temin edilen ve vadesinde borçlusu temerrüde düşen bir alacağın tahsilinde, rehnalan alacaklının karşılaşılabileceği en müsait durum, rehinli senet bedelinin temin edilen alacak ile aynı anda muaccel olması ve senet bedelinin rehnalana ödenmesidir. Böyle bir durumda, rehnalan alacaklı, senet bedelini temin edilen alacağına mahsup eder. Bunun sonucunda da alacak ve borç ilişkisi ortadan kalkar⁶¹⁵.

Ciro edilen, senetten doğan bütün hakları, rehinle temin edilen alacak henüz muaccel olmadan da kullanabilir⁶¹⁶. Önemli olan, senedin vâdesinin gelmiş olmasıdır⁶¹⁷. Ayrıca, senet metninden anlaşılamayan hususların kambiyo senetleri hukukunun taraflara tanıdığı hak ve borçlar üzerinde etkisi olmayacağı prensibinden hareketle de, hamilin senet bedelini temin edilen alacağın vadesinden önce tahsil etmesinin mümkün olduğu söylenebilir⁶¹⁸. Senet, kendi vadesinden sonra gelen temin edilen alacağın vadesinde ibraz edilip ödenmezse, protesto için gerekli olan kanunî süreler geçmiş olabilecek ve bunun sonucu müracaat hakları da düşebilecektir⁶¹⁹. Bu sebeple de, senedin, temin edilen alacağın vadesinden önce tahsili mümkündür. Senet bedelinin temin edilen alacağın vadesinden önce tahsil edilmesi halinde, ciranta (rehneden) ciro edilene (rehnalana) ödenen paranın mülkiyetine ve ciro edilen ise, bu para üzerinde rehin hakkına sahip olur. Doktrinde bazı müellifler, bu gibi durumlarda, paranın güvenilir bir yere faiz karşılığı tevdi edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar⁶²⁰. Yani, ciro edilen, tahsil ettiği senet bedelini, rehin hakkı saklı kalmak şartı ile, cirantası namına ve hesabına bir bankaya faiz karşılığı tevdi etmelidir. Ciro edilenin bundan sonra ne yapacağı ise, rehin ile temin edilen alacağın vadesi dolduğundaki duruma göre

⁶¹⁵ DOMANIÇ Hayri, Rehin Ciro su, s. 528-529.

⁶¹⁶ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 153.

⁶¹⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 628; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 305; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117.

⁶¹⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 628.

⁶¹⁹ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 173.

⁶²⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 628; DOMANIÇ Hayri, Rehin Ciro su, s. 533.

belirlenmelidir. Bu şekilde asıl alacağın vadesine kadar işleyecek faiz ve diğer gelirler de rehnedir ciirantaya ait olur. Ciro edilen, alacağını vadesinde tahsil edemediği takdirde, o zaman rehin cirosu sonucu elde ettiği bu meblâğa rehin hükümleri gereğince müracaat etmesi gerekir. Fakat, doktrinde bazı müellifler⁶²¹ ise, rehnin paraya çevrilmesindeki merasimin, alacaklının borçlunun sıkışık durumundan yararlanarak, rehnedilen şeyi kendisine mal etmesini önlemek olduğunu, fakat söz konusu durumda ise meblâğ önceden belli olduğu için böyle bir merasime gerek olmadığını belirterek bu görüşe karşı çıkmaktadırlar. Bu görüşü savunan müellifler, hamilin tahsil ettiği senet bedelini alacağına mahsup etme hakkının olduğunu belirtmektedirler. Bahsedilen görüşün kabulü halinde, rehnalan ciro edilen, vadeye bağlı alacağını zamanından önce tahsil etmiş olmaktadır⁶²². Dolayısıyla bunun tatminkâr bir çözüm olmadığını düşünmekteyiz⁶²³. Kanaatimize göre, bu hususta belirtilen ilk görüş, hem rehin hukukuna ve hem de borçlunun iktisadî menfaatine daha uygundur. Yani, ciro edilen, tahsil ettiği rehnedilen senet bedelini, faiz karşılığı güvenilir bir yere tevdi etmelidir⁶²⁴.

Rehinle temin edilen alacağın vâdesinin senedin vâdesinden önce geldiği hallerde, senedin vâdesinde tahsil edilmesi gerekir⁶²⁵. Bu durumda tahsil edilen senet bedeli ise, ciro edilene ait olur. Bazı durumların ortaya çıkması halinde, senedin vadesinin beklenmesine gerek olmayabilir. Bu durumlar, senedin vadede ödeneceği konusunda tereddüt yaratan hallerdir. Muhatap veya keşideci veyahut bonoyu tanzim edenin mamelekî durumlarının bozulması halinde, hamilin senedin vadesine kadar beklemesi, kendisinin vadede senet bedelini tahsil edebilmek imkânını ortadan kaldıracaktır. İşte, bu hususu gözeten kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nun

⁶²¹ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 173; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 88; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 135.

⁶²² DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 531.

⁶²³ Bu durumda, tahsil edilen senet bedelinin rehnedir ciirantaya tevdi edilmesi çözümü de akla gelebilir. Fakat, senet bedelinin ciirantaya tevdiinde rehin işlem ve ilişkisi ortadan kalkmış olur. Bundan dolayı bu çözüm tarzı da isabetli olmaz.

⁶²⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 628; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 533.

⁶²⁵ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 155.

625'inci maddesinin ikinci fıkrasında bu konuyu düzenlemiştir. Bu maddeye göre, muhatap veya keşideci veyahut bonoyu tanzim edenin mamelekî durumlarının bozulması ile ilgili bir durumun ortaya çıkması halinde, rehin cirolu senedin hamili, rehin konusu senedin vadesinden önce müracaat hakkını kullanabilir⁶²⁶.

c) Rehin Cirosunda Teşhis ve Teminat Fonksiyonu Bakımından

Temlik ve tahsil cirosunda olduğu gibi, rehin cirosunda da teşhis fonksiyonu mevcuttur⁶²⁷. Yani, rehin cirosunun da usulüne uygun ve düzgün bir ciro silsilesi ile hak sahibinin teşhisini sağladığı muhakkaktır⁶²⁸. Bu sebeple, ödemede bulunacak veya senedi devralacak şahısların, senetteki ciroların düzgün bir şekilde birbirini takip edip etmediğini araştırmaları gerekir⁶²⁹. Bir eksiklik bulunması halinde, bu şahısların ödemededen ve devir almadan kaçınmaları gerekir. Buna uymayarak, yetkili olmayan hamile ödeme yapan borçlu, yetkili hamile karşı yeniden ödeme yapmak zorunda kalır.

Düzgün ciro zincirinin tesbitinde, rehin cirosunda dikkat edilmesi gereken husus, rehin cirosundan sonra, yeni bir temlik veya rehin cirosunun yapılamamasıdır. Çünkü, Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, rehin cirosundan sonra gelen cironun mutlaka tahsil için olması gerekir. Bundan dolayı, rehin cirosundan sonra gelen yeni bir temlik veya rehin cirosuna itibar etmemek ve bu cirolara dayanan hamillere ödemede bulunmamak gerekir⁶³⁰. Kanun'un bu hükmüne aykırı hareket edilerek, yetkisiz hamile ödemede bulunulması halinde, herhangi bir hak sahibi zarara uğrarsa bu zarar telâfi edilmelidir⁶³¹.

⁶²⁶ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 174.

⁶²⁷ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 99; GÜRBÜZ Hulusi, Ticarî Senetler, s. 306; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112.

⁶²⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 630.

⁶²⁹ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 533.

⁶³⁰ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 534.

⁶³¹ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 534.

Rehin cirosunun teminat fonksiyonuna sahip olup olmadığı ise tartışmalıdır. Yani, rehnedен ciranta, rehnalan ciro edilene karşı senet bedelinin ödeneceği konusunda mütekeffil midir? Bu konuda bir kısım müellifler⁶³², cirantanın, senedi ciro edilen şahsa karşı olan borcunu teminat altına almak amacıyla rehin cirosu ile devrettiğini; bu bakımdan, senedin kabulünden ve ödenmesinden de sorumlu olması gerektiğini ifade etmektedirler. Hatta bu müellifler, rehin cirosunun niteliğine uygun düşmediği için cirantanın ciro şerhine sorumsuzluk şartı dahî koyamayacağını belirtmektedirler. Ayrıca Karayalçın, rehnalan hamile karşı bütün senet borçluları (keşideci, cirantalar, aval verenler) sorumlu olurken, rehnedен cirantanın sorumlu olmamasının haksızlık yaratacağını ileri sürmektedir⁶³³. Bu müellif, Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesindeki "*hamilin poliçeden doğan bütün hakları kullanabileceği*" ile 625'inci maddesindeki "*hamilin cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabileceği*" şeklindeki ifadelerin rehin cirosunun mahiyetine uygun düştüğünü ve bu sebeple, rehnalan hamilin rehnedен cirantasına başvuru hakkı olduğunu ifade etmektedir⁶³⁴. Buna karşılık bizim de görüşlerine katıldığımız bir kısım müellife⁶³⁵ göre, rehin cirosu, ödenmeme veya kabul edilmeme gibi haller dolayısıyla cirantasının teminatını ihtiva etmemektedir. Yani, rehnedен ciranta, rehnalan hamile karşı kıymetli evrak hukukuna göre sorumlu değildir. Bu görüşün birden çok gerekçesi vardır.

Öncelikle, şunu belirtelim ki, Türk Ticaret Kanunu'nun lafzî ve şeklî ifadesine göre, teminat fonksiyonu, sadece temlik cirosu bahsedilirken düzenlenmiş ve bu tür ciroya hasredilmiştir. Pek tabîî ki, bu gerekçe tek başına, rehin cirosunun teminat fonksiyonunu ihtiva etmediğinin gerekçesi olamaz. Çünkü, teşhis fonksiyonu da bu kısımda düzenlenmiştir.

⁶³² KARAYALÇIN Yaşar, Rehin Cirosu, s. 227; DOĞANAY İsmail, a.g.e., s. 1714; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 87; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 175; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁶³³ KARAYALÇIN Yaşar, Rehin Cirosu, s. 241.

⁶³⁴ KARAYALÇIN Yaşar, Rehin Cirosu, s. 242-245.

⁶³⁵ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 630-631; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 536; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 107.

Senedin rehin cirosu ile devrinde, ciranta bütün mameleki ile sorumluluk altına girmemektedir. Rehin, belli bir mal ile sorumluluk sonucunu doğurur. Rehin cirosunda da, ciranta, rehin konusu şey (yani senet) dışında ödemedi veya kabul edilmemesi dolayısıyla şahsî sorumluluk altına girmeyi düşünmemektedir⁶³⁶. Ayrıca, rehnedilen senedin hamili, hiç bir zaman senedin alacaklısı olmamaktadır. Bu hamil, sadece rehin hakkına sahiptir⁶³⁷.

Rehnedenin sorumluluğu için, rehin cirosunun teminat fonksiyonunun bulunmasına ihtiyaç yoktur⁶³⁸. Çünkü, İcra ve İflâs Kanunu'nun 45'inci ve 152'nci maddelerine göre, rehin ile temin edilen borç, rehin ile karşılanamazsa, rehnelen alacağını rehnedenden haciz veya iflâs yoluyla talep edebilir.

Rehin cirosu ile emre yazılı senedin devredilmesi, borçlar hukuku anlamında tecdit değildir. Yani, taraflar arasındaki esas borç ilişkisi halen mevcuttur. Bundan dolayı, rehnelen alacağı için rehnedene başvurabilir⁶³⁹. Bu sebeple de, rehin cirosunun, teminat fonksiyonuna ihtiyacının bulunmadığı söyleyebiliriz. Öte yandan, yargı içtihatlarında da, rehin cirosunun teminat fonksiyonunun bulunmadığı kabul edilmektedir⁶⁴⁰.

Rehnedenden cirantaya karşı sorumlu olan ciranta, keşideci ve bunların avalistleri gibi şahıslar, senet bedelinin ödenmesi konusunda, rehnelen ciro edilene karşı da sorumludurlar. Yani, rehin cirosu ile senedi almış bulunan hamilin, cirantasından önceki müracaat borçlarına başvurabileceğine şüphe yoktur⁶⁴¹. Zira, rehnedenden, rehin konusu senette ifadesini bulan ve senede bağlı bütün hakları tahsil imkânı ile birlikte alacağını rehnemiştir. Diğer bir ifade ile, rehin cirosu, bu anlamda teminat fonksiyonunu haiz olup, rehnelen ciro edilene, cirantasından önceki müracaat borçlarına müracaat hakkını bahşeder⁶⁴².

⁶³⁶ 11.HD. 10.02.1975, E.1974/5692, K.1975/848- KARAYALÇIN Yaşar, Rehin Cirosu, s.231.

⁶³⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 631.

⁶³⁸ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 536.

⁶³⁹ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 536.

⁶⁴⁰ HGK.,16.02.1972, E.962, K.104- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s.269. Bu kararın eleştirisi için bkz. POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 176.

⁶⁴¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.631.

⁶⁴² DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 535.

d) Def'iler Bakımından

Rehin cirosunda, senet borçlusu cirantaya karşı ileri sürebileceği şahsi def'ileri, ciro edilene karşı ileri süremez⁶⁴³. Bu husus, Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddenin ikinci fıkrasında, "*poliçeden mesul olanlar, kendileriyle ciranta arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan def'ileri hamile karşı ileri süremezler*" şeklinde, açıkça ifade edilmiştir. Rehin cirosu, bu özelliği ile, tahsil cirosundan ayrılmaktadır. Tahsil cirosunda, ciro edilen, ciranta namına ve hesabına hareket ettiği için, vekil veya temsilci durumundadır. Halbuki, rehin cirosunda, ciro edilen, kendisine ait bir hakkın sahibidir. Rehin cirosu bu haliyle temlik cirosuna benzer. Gerçi rehin cirosunda, ciro edilen, senette mündemiç olan hak üzerinde temlik cirosundaki kapsamda hak iktisap etmemektedir. Fakat, yine de, kendisine ait bir hakka sahip olmaktadır⁶⁴⁴. Dolayısıyla bu hak, senette yazılı olduğu şekilde, aynen kendisine geçmektedir. Şahsî def'ilerin ileri sürülmesine ilişkin sınırlamanın sebebi, hakkın senette yazılı olduğu şekliyle devralınmasıdır⁶⁴⁵.

Şahsî def'ilerin ancak doğrudan doğruya ilişkilerde ileri sürülebileceğine ilişkin sınırlama, Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesine göre, hamilin senedi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket ettiği hallerde kalkmaktadır. Diğer bir ifade ile, rehin konusu senet borçlularının şahsî def'ilerini rehnalana karşı ileri sürebilmeleri için rehnalanın def'ileri bilmesi yeterli değildir. Ayrıca, rehnalan bu def'ileri bertaraf etme amacı ile senedi iktisap etmiş olmalıdır⁶⁴⁶. Yani, böyle bir durumda, senet borçlusu, cirantaya karşı ileri sürebileceği def'ileri, ciro edilene karşı da ileri sürebilir⁶⁴⁷. Medenî Kanun'un 6'ncı

⁶⁴³ 12.HD., 30.09.1986, E.15190, K. 9779,- ERIŞ Gonen, Kıymetli Evrak, s. 270.

⁶⁴⁴ BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 68; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 88; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29.

⁶⁴⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 628, GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 88; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 537; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 107.

⁶⁴⁶ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 537; KOCAİMAMOĞLU Sururi, a.g.e., s. 29; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 153.

⁶⁴⁷ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 537; 12.HD. 07.04.1993, E.1993/2315, K.1993/6229 – TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 43, dpnt. 213.

maddesine göre, bu hususun ispatı, şahsî def'ileri rehnalana karşı kullanmak isteyen senet borçlularına düşer.

Senet borçluları, rehnalana karşı sahip oldukları def'ileri de ona karşı ileri sürebilirler⁶⁴⁸. Rehin konusu senet, rehnalan tarafından tahsil amacı ile devredilmişse, bu safhadan sonraki def'iler Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesine tâbidir.

Senet borçlusunun, senedi rehin cirosu ile devralanın maddî hukuk açısından hak sahibi olmadığını ileri sürmesi de mümkündür⁶⁴⁹. Senet borçlusu, hamilin herhangi bir rehin hakkının bulunmadığını veya sona erdiğini ileri sürebilir⁶⁵⁰. Örneğin, rehin konusu borcun ödendiğini iddia edilebilir.

5. Rehin Cirosunun Sona Ermesi

Rehin cirosu, çeşitli hallerde sona erer.

Rehin cirosu, normal olarak, temin edilen borcun ödenmesi ile sona erer⁶⁵¹. Bir borcun, emre yazılı bir senetle temini halinde, umulan ödeme tarzı rehin konusu senedin tahsili veya paraya çevirilmesi olmayıp, borcun borçlu tarafından ödenmesidir. Rehnin amacı, bu ödemenin aksaması halinde alacağı garanti altına almaktır.

Temin edilen borç ödenmekle, rehin işlemi karşılıksız ve sebepsiz kalır. Bu takdirde, rehin konusu senedin, üzerindeki rehin cirosunun çizilerek, rehnedenden cirantaya iade edilmesi gerekir⁶⁵². Senedin iadesinin geciktirilmesi haklı bir sebebe dayanmıyorsa, Borçlar Kanunu'nun 41'inci ve 98'inci

⁶⁴⁸ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 537; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 90.

⁶⁴⁹ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 78, AKGÜN Zerrin, a.g.e., s. 113; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 112; GÜRBÜZ Hulusi, Banka, s. 89; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 117; DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 537.

⁶⁵⁰ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s.117; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 108.

⁶⁵¹ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 538; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 155.

⁶⁵² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 631; “ senedin iade olunduğunu hamilinin ispatlaması gerekir. Bu husus yazılı delille gerçekleştirilebilir; aksi takdirde, ancak yemin teklifi mümkündür” (11.HD., 01.05.1986, E.2101, K.2628- ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s. 246).

maddeleri gereğince ciro edilenin sorumluluğu doğabilir⁶⁵³. Senedin cirantaya iadesinden sonra, ciranta senetten doğan haklarını kendisinden önce gelen müracaat borçlularına karşı kullanabilir⁶⁵⁴.

Ödeme hariç, başka sebeplerle borcun düşmesi halinde de rehin cirosu hükmünü kaybeder⁶⁵⁵. Örneğin, borçlunun ehliyetsizliği sebebiyle normal borç ilişkisinin hükümsüzlüğü halinde, rehin ilişkisi de hükmünü kaybeder.

Rehin cirosu, rehnanın bu hakkından vazgeçtiğinin beyanı ile de sona erebilir⁶⁵⁶.

Borç ödenmiş olmaksızın, tarafların anlaşmasıyla da rehin işlemi sona erebilir. Burada, rehin işleminin yeni bir hukukî işlem ile ortadan kaldırılması söz konusudur. Normal irade ve sözleşme serbestisine dayanan bu işlemin geçerli olması için, rehin cirosunun yapıldığı şekilde, yani yazılı olarak yapılması gerekir⁶⁵⁷. İhtilâf halinde bu işlemin ispatı da yazılı şekil ve delil ile sağlanır. Yani burada yazılı şekil, hem geçerlilik ve hem de ispat şartıdır.

Rehinin bu şekildeki iptalinde de, olması gereken, işlemin rehin konusu senedin üzerine yapılması ve bu senedin rehnedene iade edilmesidir. Bu işlemin, senedin üzerinde yapılmaması ve senedin iade edilmemesi, rehnin sona ermesine engel değildir. Rehin cirosu ile senedi devralan şahsın rehin veya temlik cirosu ile senedi başkalarına devri mümkün olmadığından, üçüncü şahıslar iyi niyetlerine dayanarak talepte bulunamazlar. Bu sebeple, rehin konusu senedin dışında ve bu senedin iadesi yapılmaksızın rehin ilişkisinin ortadan kaldırılması halinde, rehnedenin, sadece senet borçlusunu durumdan haberdar etmesi ve bu şahsın protesto edilmesini veya takibe mâruz kalmasını önlemesi gerekli ve yeterlidir⁶⁵⁸. Şayet, rehneden, bunu yapmaz ise, rehnanın elindeki senetle senet borçlusuna müracaatı neticesinde, borçlunun ödemede bulunması normaldir. Bu ödeme senet borçlusunu rehin konusu senetteki borcundan kurtarır.

⁶⁵³ HGK. 01.11.1972, E.1971/T-730, K.892- ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 301.

⁶⁵⁴ KARAYALÇIN Yaşar, Rehin Cirosu, s. 227, dpnt.1.

⁶⁵⁵ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 538.

⁶⁵⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 631; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 153.

⁶⁵⁷ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 539.

⁶⁵⁸ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 539.

Esas borç, varlığını ve geçerliliğini sürdürmekle beraber, rehin cirosunun, yapılışında bulunan bazı eksiklikler sebebiyle de sona ermesi mümkündür. Örneğin, rehin cirosu, düzgün olmayan bir ciro silsilesinden sonra veya yetkisiz bir şahıs tarafından yapılmışsa, bu hallerin tespiti ile de sona erer⁶⁵⁹.

Rehnin diğer bir sona eriş sebebi de, rehin konusu senedin borçlusu tarafından ödenmesidir⁶⁶⁰. Rehin konusu senet, borçlusu tarafından ödenirse Türk Ticaret Kanunu'nun 621'inci maddesine göre, senedin üzerine tahsil şerhi yazılır ve senet borçluya iade edilir⁶⁶¹. Emre yazılı rehin konusu senette hak senede bağlı olduğundan, ciro edilenin elinde olmayan senet üzerindeki rehin cirosunun da bir hükmü yoktur.

Ş5. POLİÇENİN CİROSU HAKKINDAKİ HÜKÜMLERİN GENEL HÜKÜM VASFI

I. Kural

Türk Ticaret Kanunu'nun 560'inci maddesinin birinci fıkrasında, bütün hallerde cironun poliçenin cirosu hakkındaki hükümlere göre yapılacağı belirtilmektedir. Fakat, söz konusu maddenin kenar başlığı "*şekil*" matlabını taşıdığı için, cironun sadece yapılış şekli, poliçenin cirosu hakkındaki hükümlere tâbidir. Bundan dolayı, poliçenin cirosuna ilişkin ve şekil ile ilgili

⁶⁵⁹ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 540.

⁶⁶⁰ DOMANIÇ Hayri, Rehin Cirosu, s. 541.

⁶⁶¹ Rehin konusu senedin ziyatı, yani rehnanın rızası olmaksızın senedin elinden çıkmasında ve tekrar fiilen elde edemeyeceği bir hal almasında, normal olarak rehin hakkı düşmezse de, hak kullanılamayacak bir duruma gelir. Zira, kıymetli evrakta hak senede bağlı olduğundan ve senet de ibraz edilemediğinden, rehnanın rehin konusu senet bedelini talep ve tahsil etmesi imkânsız bir hal alır. Bu halde, Türk Ticaret Kanunu'ndaki iptal hükümlerine (669 ilâ 677'nci maddelere) dayanarak mahkemeye müracaatla, zayi edilen senedin iptal ettirilmesi, yerine yenisinin ikamesiyle rehin hakkının tekrar kullanılabilir bir hale getirilmesi mümkündür.

olmayan hükümler, emre yazılı senetlerin cirosu hakkında, Kanun'da bu yolda hüküm bulunmadıkça, genel hüküm olarak uygulanamaz⁶⁶².

Bono, Türk Ticaret Kanunu'nun 688 ile 691'inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, kanun koyucu bono hakkında toplam dört hüküm sevketmiştir. Bunlardan 688'inci ve 689'uncu maddeler, bononun şekil şartlarını ve bu şartlara uyulmamasının sonuçlarını ve 691'inci madde, bonoyu tanzim edenin sorumluluğunu düzenlemektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 690'uncu maddesinde ise, bu üç madde dışında kalan konular için poliçe hükümlerine atıflar yapılmıştır. 690'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, bono'nun cirosu hakkında, poliçenin cirosuna ilişkin 593 ile 602'nci maddeler arasındaki hükümler uygulama alanı bulmaktadır. Anılan maddenin ilk cümlesinde, bonoya uygulanacak poliçe hükümlerinin, bononun mahiyetine aykırı düşmemesi gerektiği belirtilmektedir. Yani, poliçeye ilişkin hükümler, ancak, bononun mahiyetine aykırı düşmedikleri oranda bonoya tatbik edilebilir. Bundan dolayı, poliçenin cirosuna ait hükümlerin bonoya uygulanmasında, bonoda bir muhatabın bulunmadığı ve bonoyu tanzim edenin senedin asıl borçlusu olduğu hususu daima gözönünde tutulmalıdır. Kısacası, poliçe hakkındaki hükümler lafzî yorumla ele alınmamalı, daha ziyade anlamları üzerinde durulmalıdır⁶⁶³.

Çek, Türk Ticaret Kanunu'nun 692 ile 735'inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Çekin devri, Türk Ticaret Kanunu'nun 700 ile 705'inci maddeleri arasında ele alınmıştır. Diğer taraftan, Türk Ticaret Kanunu'nun 730'uncu maddesinde, poliçe hakkındaki 595'inci, 596'ncı, 597'nci, 599'uncu ve 600'üncü maddelerinin uygulanacağına da işaret edilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evrak kitabının beşinci faslında karşımıza emre yazılı havale ve emre yazılı ödeme vaadi adı altında iki senet türü daha çıkmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 738'inci maddesine göre,

⁶⁶² ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 46; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 29; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 76; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 30; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 42; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 211; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 35.

⁶⁶³ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 249; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1017; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 247; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 212; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 136; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 318; PULAŞLI Hasan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 117.

senet metninde poliçe olarak gösterilmemekle beraber, sarahaten emre yazılı olarak ihdas edilen ve diğer hususlarda da poliçede aranan unsurları ihtiva eden havaleler, emre yazılı havale sayılır. Aynı madde, söz konusu havalelerin poliçe hükmünde olduğunu belirtmektedir. Bundan dolayı, emre yazılı havaleler, Türk Ticaret Kanunu'nun 739'uncu, 740'ıncı ve 741'inci maddeleri dışında, esas itibari ile poliçe hükümlerine tâbidir⁶⁶⁴. Bu sebeple, poliçenin cirosuna ilişkin hükümler, emre yazılı havalelere de uygulanır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 742'nci maddesine göre, senet metninde bono olarak gösterilmemekle beraber, sarahaten emre yazılı olarak ihdas edilmiş bulunan ve bonoda aranılan diğer unsurları da ihtiva eden ödeme vadeleri, emre yazılı ödeme vaadi sayılır. Aynı madde, söz konusu vadin bono hükmünde olduğunu belirtmektedir. Bundan dolayı, emre yazılı ödeme vadeleri bono hakkındaki hükümlere tâbidir⁶⁶⁵. Fakat, Türk Ticaret Kanunu'nun 742'nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca, sadece araya girme sureti ile ödemeye ilişkin hükümler, bu tür senetlere uygulanmaz. Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanunu'nun 690'ıncı maddesinde yapılan atıf sebebi ile, poliçenin cirosuna ilişkin hükümlerin emre yazılı ödeme vadelerine de uygulanması mümkündür.

Türk Ticaret Kanunu'nun 743'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, makbuz senetleri, varant, konişmento, taşıma senedi gibi cirosu kabil olan senetler hakkında, cironun şekli, hamilin hak sahipliği, senedi elinde bulunduranın onu iade ile mükellef olması ve iptal kararı hususlarında poliçeye ilişkin hükümler geçerlidir. Yani, kanun koyucu bu senetlerin cirosu hakkında poliçenin hangi hükümlerinin uygulanacağını açıkça belirlemiştir. Buna göre, Türk Ticaret Kanunu'nun poliçenin cirosunun şekline ilişkin 595'inci ve hamilin hak sahipliğine ilişkin 598'inci maddeleri bu senet türleri için de uygulama alanı bulmaktadır.

⁶⁶⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1425; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 244; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 240.

⁶⁶⁵ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 267; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 250; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1432.

II. İstisnalar

A. Çek Bakımından

Çekin kendine has özelliklerinden dolayı, cirosu hakkında kanun koyucu tarafından getirilen ve poliçenin cirosuna nazaran farklılık arzeden düzenlemeler, önemlerine binaen yukarıda ilgili bölümlerde anlatılmıştır. Tekrara sebebiyet vermemek amacıyla burada konu bir kere daha ele alınmamıştır.

B. Makbuz Senedi ve Varant Bakımından

Makbuz senedi ve varant, Türk Ticaret Kanunu'nun "*Kıymetli Evrak*" kitabının "*Emtia Senetleri*" başlıklı altıncı faslının birinci kısmındaki 744'üncü maddesinde ve devamında düzenlenmiştir. Emtia senetleri, bir umumî mağazaya veya taşıyıcıya tevdi edilen mallara karşılık olarak verilen ve bu malları temsil eden kıymetli evrak vasfındaki senetlerdir⁶⁶⁶. Emtia senetlerinde mündemiç olan hak, belirli bir malın teslimi talebidir⁶⁶⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 744'üncü maddesine göre, "*makbuz senedi ve varant verme karşılığında serbest veya gümrüklenmiş emtiayı ve zahireyi vedia olarak kabul etmek ve mudilere de bu senetlerle tevdi olunan emtiayı ve zahireyi satabilmek veya terhin edebilmek imkânını vermek amacıyla kurulan mağazalara umumî mağaza denir*". Makbuz senedi, umumî mağazaya tevdi edilen mal üzerindeki mülkiyet hakkını ifade eder. Rehin tesisi amacı ile kullanılan senet ise, varant olarak adlandırılır⁶⁶⁸. Makbuz

⁶⁶⁶ ARSEVEN Haydar, "Umumi Mağazalar", İÜHFİM, C. X., S. 3/4, İstanbul, 1945, s. 582; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 274; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1435; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 317.

⁶⁶⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1435; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 14.

⁶⁶⁸ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 317; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1451-1452; ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 582; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 261.

senedi ve varant, temsil ettikleri malın elden ele dolaşmadan, mülkiyetinin intikalini veya rehnedilmesini sağladıkları için, iktisadi hayatta önemli bir yer tutar⁶⁶⁹. Buna rağmen, bu senetlerin Ülkemizde uygulamasına pek rastlanmamaktadır. Sahip oldukları fonksiyon sebebiyle, makbuz senedi ve varantın devri konusu da önem arzeder.

Türk Ticaret Kanunu'nun 750'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, makbuz senedi ve varantta emre kaydı yazılı olmasa bile, bunlar, birlikte veya ayrı ayrı ciro ve zilyetliğin devri yolu ile devredilebilirler. Makbuz senedi ve varant, Türk Ticaret Kanunu'nun 746'ncı maddesinin 6'ncı bendinden de anlaşılacağı üzere, sadece nama veya emre yazılı olarak düzenlenebilir. Yani, makbuz senedi veya varant nama yazılı olsa bile, Türk Ticaret Kanunu'nun 750'nci maddesi uyarınca devri yine ciro ile yapılmalıdır⁶⁷⁰.

Türk Ticaret Kanunu'nun 750'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, gerek makbuz senedinin ve gerekse varantın cirosunda, cironun yapıldığı günün tarihinin yazılmış olması gerekir. Kanun'da kullanılan "*yapıldığı günün*" ifadesinden de anlaşılacağı üzere, cironun tarihi gerçek ciro tarihi olmalıdır⁶⁷¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 750'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, makbuz senedinin ve varantın beyaz ciro ile devri mümkündür. Fakat, beyaz cironun yapılabilmesi için, her iki senedin de birlikte teslim edilmesi gerekir. Ancak, bu şekilde cirantanın hakları hamile intikâl eder⁶⁷².

Türk Ticaret Kanunu'nun 752'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, varantın ilk cirosu, hangi borcun teminat altına alınması için yapılmışsa, onun ve faizinin miktarlarını ve vâde tarihini ihtiva etmelidir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, varantın cirosunda yazılı hususlar aynen makbuz senedinin üzerine de yazılmalı ve varantın ciro edildiği şahıs tarafından imzalanmalıdır. Bunun amacı, makbuz senedini yalnız olarak devredecek şahsıların, umumî

⁶⁶⁹ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 195-196; ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 584- 585; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 261; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 206.

⁶⁷⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1456.

⁶⁷¹ ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 596; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1456.

⁶⁷² CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 276; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 263.

mağazadaki malın ne miktar bir borç ile bağlı olduğunu bilmesini sağlamaktır⁶⁷³. Böylece, varant hamilinin sonradan fazla bir talepte bulunması ihtimali önlenmiş olur⁶⁷⁴.

Varantın ilk cirosu hakkındaki bu esaslara uyulmadığı takdirde ne olacağı Kanun'da belirtilmemiştir. Şayet, ilk ciroda, borcun miktarı veya faizi varant üzerinde gösterilmemişse, varantı iktisap edenlerin, alacağın bütün mal bedelini kapsadığını düşünmeleri doğaldır. Böyle bir düşüncenin haklılığı kabul edilmelidir⁶⁷⁵. Varant üzerinde borcun vâdesi gösterilmediği takdirde ise, doktrinde, poliçelere ilişkin 584'üncü maddenin kıyasen uygulanması gerektiği savunulmaktadır⁶⁷⁶. Yani, böyle bir senet, "görüldüğünde" vadeli bir senet olarak kabul edilmelidir.

Teminat fonksiyonu yönünden makbuz senedinin cirosu ile varantın cirosu arasında fark vardır. Türk Ticaret Kanunu'nun 758'inci maddesinde varant hamiline, müracaat hakkı tanınmıştır. Bu maddeye göre, "*varant hamili, tevdi olunan eşya satılıp da satış bedeli alacağına kâfi gelmediği takdirde, borçlunun veya cirantanın mallarına müracaat edebilir*". Makbuz senedinin cirosunun ise teminat fonksiyonu yoktur. Aynı hak, Kanun'da makbuz senedi hamiline tanınmamıştır⁶⁷⁷. Bu sebeple, makbuz senedinin teminat fonksiyonunun olmadığı rahatlıkla söylenebilir⁶⁷⁸. Diğer taraftan, varantın cirosunun ticarî senetlerden farklı olan bir yönü de, senedi devralanın yeni bir ciro ile onu tekrar ve rehin amacıyla devredebilmesidir⁶⁷⁹. Ticarî senedi rehin cirosu ile devralan bir kimse ise, bu senedi tekrar rehin cirosu ile devredemez. Halbuki, varantın müteaddit defalar rehin amacı ile cirosu mümkündür⁶⁸⁰. Varantın cirosunu, ticarî senetlerin cirosundan farklı

⁶⁷³ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1456; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 320.

⁶⁷⁴ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 277; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1456; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 506.

⁶⁷⁵ ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 598; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1457-1458.

⁶⁷⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1457; ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 598; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 206.

⁶⁷⁷ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 503; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1457.

⁶⁷⁸ ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 597; DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 503; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 277; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 322; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1457.

⁶⁷⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1457.

⁶⁸⁰ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 198; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 264.

kılan bir diğerk özellik ise teminat fonksiyonuna ilişkindir. Zira, ticarî senetlerde rehin cirosunun teminat fonksiyonu yoktur.

Makbuz senedinin ve varantın cirosunun hükümleri ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 751'inci maddesinde çeşitli ihtimaller gözönünde tutularak düzenlenmiştir. Birinci ihtimal makbuz senedi ve varantın birlikte cirosudur. Makbuz senedi ve varant birlikte ciro ve teslim edildikleri takdirde, tevdi olunan şeylerin mülkiyeti ciro edilene intikal eder. Bu takdirde, senetlerin yeni hamili, makbuz senedini veya varantı ciro ve teslim etmek suretiyle bir başka şahsa devredebilir; sadece varantı bir başka şahsa devretmek sureti ile borç almak yoluna gidebilir; makbuz senedini ve varantı ayrı ayrı şahıslara devredebilir veya umumî mağazaya bu iki senedi birlikte ibraz ederek, tevdi olunmuş malı çekebilir⁶⁸¹. İkinci ihtimal ise, sadece varantın cirosudur. Sadece varantın cirosu, umumî mağazaya tevdi olunan mal üzerinde rehin hakkı tesis eder. Üçüncü ihtimal ise, yalnız makbuz senedinin cirosudur. Bu durumda, varant hamilinin hakları saklı kalır ve tevdi olunan şeylerin mülkiyeti ciro edilene intikal eder. Makbuz senedi hamili, varantı da ibraz ettiği takdirde, malları umumî mağazadan çekebilir. Bundan dolayı, umumî mağazanın, sadece makbuz senedini ibraz edene malı teslim etmemesi gerekir. Aksi takdirde, varant hamiline karşı umumî mağaza sahibi bizzat sorumlu olur^{682 683}.

C. Taşıma Senedi Bakımından

Taşıma senedi, Türk Ticaret Kanunu'nun "*Kıymetli Evrak*" kitabının "*Emtia Senetleri*" başlıklı altıncı faslının ikinci kısmındaki 768'inci maddesinde

⁶⁸¹ ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 599; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1458; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 264.

⁶⁸² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1458; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 319; ARSEVEN Haydar, a.g.m., s. 599.

⁶⁸³ Buna karşılık, Türk Ticaret Kanunu'nun 754'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, makbuz senedi hamilinin, varant bedelini vâde gününe kadar işleyecek faizi ile birlikte mağaza sahibine tevdi etmek suretiyle eşyayı vâde gününden önce de çekmesi mümkündür. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, tevdi olunan bu para, varantın geri verilmesi karşılığında hamile ödenir.

ve devamında düzenlenmiştir. Buradaki taşıma senedi, sadece kara taşımacılığı ile ilgilidir.

Taşıma senedine geçmeden önce, taşıma sözleşmesinin kısaca tarif edilmesinin konunun anlaşılması açısından faydalı olacağı kanaatindeyiz. Gönderen ile taşıyıcı arasında yapılan ve taşıyıcının, eşyayı belli bir ücret karşılığında karayolu ile taşımayı taahhüt ettiği sözleşmeye taşıma sözleşmesi denir⁶⁸⁴. İşte, taşıma senedi, Türk Ticaret Kanunu'nun 768'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, ilgililer tarafından yapılmış bir taşıma sözleşmesine dayanarak düzenlenir. Aynı hükme göre, taşıma senedinin düzenlenmesi sözleşmenin taraflarının takdirindedir; yani, taşıma senedi zorunlu değildir. Söz konusu hükme göre, gönderen, talebi halinde iki nüsha halinde bir taşıma senedini taşıyıcıya vermeye mecburdur. Türk Ticaret Kanunu'nun 771'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, senetlerin bir nüshası gönderen tarafından taşıyıcıya bırakılır; diğer nüsha ise, taşıyıcı tarafından imzalanarak gönderene geri verilir. Taşıyıcıda kalan nüsha, gönderenin taşıyıcıya verdiği talimatı ihtiva eden bir not mahiyetindedir⁶⁸⁵. Bu nüsha, hiç bir zaman kıymetli evrak niteliğinde değildir; sadece bir ispat vasıtasıdır⁶⁸⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 769'uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci bendinde, taşıma senedinin emre yazılı olarak düzenlenip düzenlenmemesi tarafların isteğine bırakılmıştır. Şayet, gönderende bulunan nüsha, emre yazılı ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 771'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, bu nüshanın cirosu ve teslimi, eşyanın mülkiyetini nakleder.

Maddenin bu ifade tarzından hareketle, taşıma senedinde sadece temlik cirosu yapılabileceği düşünülmemelidir⁶⁸⁷. Kanun koyucunun böyle bir yasağı, açık bir hükümle düzenlemesi gerekirdi. Bundan başka, ilgililerin menfaatleri yönünden de, bu şekilde düşünmeyi engelleyecek bir durum söz

⁶⁸⁴ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 280; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1463; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 193; ATABEK Reşat, Eşya Taşıma Hukuku, Deniz Hukuku Hariç, İstanbul, 1960, s. 65; ARKAN Sabih, Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, BTHAE, Ankara, 1982, s. 24.

⁶⁸⁵ ATABEK Reşat, a.g.e., s. 65; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 194.

⁶⁸⁶ BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 202; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 283; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1464; ARKAN Sabih, a.g.e., s. 28.

⁶⁸⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1468.

konusu değildir⁶⁸⁸. Nitekim, mülga Ticaret Kanunu'nun 761'inci maddesinin ikinci fıkrasında da, taşıma senedinin rehnedilebileceğinden bahsedilmekteydi⁶⁸⁹.

Taşıma senedinde, temlik cirosunun temlik ve teşhis fonksiyonu bulunmakla beraber, teminat fonksiyonu yoktur⁶⁹⁰.

D. Emre Yazılı Konişmento Bakımından

Konişmento, taşıyan ve onu temsilen kaptan tarafından tek taraflı olarak düzenlenen ve yükün, teslim alındığı beyanını ve senette hak sahibi görünen hamile, senedin iadesi karşılığında varma limanında teslim edileceği taahhüdünü içeren kıymetli evrak niteliğindeki senettir⁶⁹¹. Konişmento nama, emre veya hamiline yazılı olarak düzenlenebilir⁶⁹². Uygulamada, genellikle emre yazılı konişmentoya ratlanmaktadır⁶⁹³.

Emre yazılı konişmento, diğer emre yazılı senetler gibi, ciro ve zilyetliğin devri ile intikal eder⁶⁹⁴. Cironun şekli, Türk Ticaret Kanunu'nun 743'üncü maddesine göre, poliçenin cirosuna ilişkin hükümlere göre belirlenir. Konişmentonun cirosunda sadece temlik ve teşhis fonksiyonları vardır⁶⁹⁵. Buna karşılık, bu cironun teminat fonksiyonu yoktur⁶⁹⁶. Zira, Türk

⁶⁸⁸ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1468; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 283; BOZER Ali/GÖLE Celal, a.g.e., s. 204; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 209.

⁶⁸⁹ BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 204; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1468.

⁶⁹⁰ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 283; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 192-193; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1468; ATABEK Reşat, a.g.e., s. 83; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 204.

⁶⁹¹ OKAY Sami, Deniz Ticareti Hukuku, C.II, 2. Bası, İstanbul, 1971, s. 29; ÇAĞA Tahir, Deniz Ticareti Hukuku, C.II, 3. Bası, Arıkan Basım, İstanbul, 1985, s. 64; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1470; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 187; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 286; KENDER, Rayegan/ ÇETİNGİL, Ergon, Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler, 11. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 96.

⁶⁹² KENDER Rayegan, a.g.e., s. 98; ÇETİNGİL Ergon, Alman Hukukuna Göre Konişmentoda Yazıdan Doğan Sorumluluk, Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s. 3; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.1473, OKAY Sami, a.g.e., s. 31; ÇAĞA Tahir, a.g.e., s. 68.

⁶⁹³ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 288.

⁶⁹⁴ ÇETİNGİL Ergon, a.g.m., s. 3; ÇAĞA Tahir, a.g.e., s. 75; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.1483, OKAY Sami, a.g.e., s. 46.

⁶⁹⁵ OKAY Sami, a.g.e., s. 46; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1483; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 193; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 290; KENDER Rayegan, a.g.e., s. 105; ÇAĞA Tahir, a.g.e., s. 83.

Ticaret Kanunu'nun 743'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince, konişmento ile ilgili hükümlerde, teminat fonksiyonu olduğu sonucunu çıkaracak herhangi bir düzenleme yoktur⁶⁹⁷.

E. Hisse Senetleri Bakımından

Hisse senetleri, anonim şirketlerdeki hissedarlığı belgelemek ve hisseler üzerinde yapılan hukukî işlemleri kolaylaştırmak amacı ile çıkarılan senetlerdir⁶⁹⁸. Türk Ticaret Kanunu'nun 409'uncu maddesine göre, hisse senetleri, hamiline veya nama yazılı olabilir. Emre yazılı hisse senedi çıkarılamaz. Türk Ticaret Kanunu'nun 409'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, esas mukavelede aksine hüküm bulunmadıkça, hisse senetlerinin nama yazılı olması gerekir. Yani, hisse senetleri açısından esas olan, nama yazılı olmalarıdır.

Hisse senetlerinin devri, genellikle bir satım sözleşmesine dayanır. Bu sözleşmeye göre, satıcı hisse senedi üzerindeki mülkiyeti alıcıya devretmeyi ve ortaklığı sağlamayı taahhüt etmektedir⁶⁹⁹. Fakat, hisse senedinin devri ile devir borcunu doğuran sözleşmeyi birbirinden ayırt etmek gerekir. Hisse senedinin devri hakkındaki hükümler, sözleşme ile yüklenilen borçların ifası safhasını düzenler⁷⁰⁰.

⁶⁹⁶ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 192; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 289; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1483, OKAY Sami, a.g.e., s. 46.

⁶⁹⁷ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1483.

⁶⁹⁸ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 623; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1490; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 320; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 25; ÇEVİK Orhan Nuri, Şirketler Hukuku, Yetkin Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2003, s. 550; ARSLANLI Halil, Anonim Şirketler, İstanbul, 1959, s. 133; ALTUĞ Osman/ AYBOĞA Hanifi, Şirket Kuruluşları, 2. Baskı, Yasa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 40; ÜNAL Oğuz Kürşat, Menkul Kıymetler, Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Menkul Kıymetler, BTHAE, Ankara, 1988, s. 61; ÜNAL Oğuz Kürşat, Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı, Kalkan Matbaacılık, Ankara, 2005, s. 58-59.

⁶⁹⁹ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 204; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1507; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 330-331; ÜNAL Oğuz Kürşat, Sermaye Piyasası, s. 61.

⁷⁰⁰ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 628; ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 168; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1507.

Hamile yazılı hisse senetlerinin devri için, senedin zilyetliğinin intikali yeterlidir⁷⁰¹. Bu da genellikle teslim ile olur. Fakat, konumuz açısından önemli olan, ciro yolu ile devredilen nama yazılı hisse senetleridir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 416'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, nama yazılı hisse senetleri, esas mukavelede aksine hüküm bulunmadığı takdirde devrolunabilir. Yani, esas mukavelede, hisse senetlerinin devri yasaklanmışsa, söz konusu senetler devredilemez⁷⁰². Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, devir, ciro edilmiş senedin devralana teslimi⁷⁰³ ile olur.

Türk Ticaret Kanunu'nun nama yazılı hisse senetlerinin ciro ile devredileceğine ilişkin hükmü, değişik yorumlara sebebiyet vermiştir.

Bir görüşe göre, yukarıda bahsedilen şekildeki ciro, alacağın temlik hükmündedir. Bu sebeple de, söz konusu ciro alacağın temlikinin hüküm ve sonuçlarını doğurur⁷⁰⁴. Başka bir görüşe göre, nama yazılı hisse senetleri, diğer nama yazılı senetler gibi, alacağın temlik yolu ile devrolunur. Fakat, kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 416'ncı maddesinde nama yazılı hisse senetlerinin ayrıca ciro ile de devredilebileceğini kabul etmiştir. Bu suretle, nama yazılı hisse senetleri, devirleri yönünden emre yazılı senetlere ilişkin hükümlere tâbi kılınmıştır⁷⁰⁵.

Nihayet, üçüncü bir görüş açısından ise, nama yazılı hisse senetleri, bu ismi taşımalarına rağmen, aslında kanunen emre yazılı senetlerdendir. Kanun koyucunun cirodan bahsetmesinin sebebi de budur⁷⁰⁶. Kanaatimizce de bu görüşün gerekçeleri sağlam esaslara dayanmaktadır. Gerçekten de, nama yazılı hisse senedine, menfi emre kaydı koymak suretiyle bu senedi

⁷⁰¹ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 329; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1507; BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 206; ARSLANLI Halil, Şirket, s. 139; ALTUĞ Osman/ AYBOĞA Hanifi, a.g.e., s. 43; ÜNAL Oğuz Kürşat, Sermaye Piyasası, s. 61.

⁷⁰² Bu yasağa rağmen yapılan devir işlemi taraflar arasında bağlayıcı olur. Fakat, şirkete karşı hüküm ifade etmez (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1511). Buna karşılık Türk Ticaret Kanunu'nun 404'üncü maddesindeki gibi kanunî bir yasağın bulunması durumunda, yani ayın karşılığı çıkarılan hisse senetlerinin şirketin tescilinden itibaren iki yıl geçmeden başkalarına devri halinde, bu işlem taraflar arasında dahî hükümsüzdür.

⁷⁰³ Buradaki "teslim" terimi zilyetliğin devri şeklinde anlaşılmalıdır. (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1508; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 639-641).

⁷⁰⁴ İMREGÜN Oğuz, Anonim Şirketler, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 278.

⁷⁰⁵ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s.169.

⁷⁰⁶ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 8; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1509; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 643; ÜNAL Oğuz Kürşat, Menkul Kıymetler, s. 64; ÜNAL Oğuz Kürşat, Sermaye Piyasası, s. 61.

gerçek anlamıyla nama yazılı bir senet haline getirmek mümkündür. Böyle bir senedin devri için ise, temlikten başka bir yol kalmamaktadır. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, kanunen emre yazılı senet mahiyetinde de olsalar, nama yazılı hisse senetlerinin alacağın temliki yolu ile devirlerini engelleyen bir durum yoktur⁷⁰⁷.

Bağlı nama yazılı hisse senetleri⁷⁰⁸ de, normal nama yazılı hisse senetleri gibi devredilebilir. Aradaki fark, mevcut sınırlamaya rağmen veya ona uymadan yapılan bir devrin, pay defterine kaydolabilmek imkânını vermemesidir⁷⁰⁹.

Nama yazılı hisse senetleri beyaz ciro ile de devredilebilir⁷¹⁰.

Türk Ticaret Kanunu'nun 416'ncı maddesinin ikinci fıkrasına göre, nama yazılı hisse senedinin devrinin şirkete karşı hüküm ifade edebilmesi için, pay defterine⁷¹¹ kaydı gerekir⁷¹². Hisse senedinin mülkiyetinin devri açısından pay defterine yapılacak kayıt, "kurucu" bir fonksiyona sahip değildir; buna karşılık, senedi devralanın hissedarlık sıfatı bu kayıtla doğar⁷¹³.

Nama yazılı hisse senedinin cirosunun temlik ve teşhis fonksiyonu vardır. Buna karşılık, böyle bir cironun teminat fonksiyonu yoktur⁷¹⁴. Bu

⁷⁰⁷ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 643; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1509.

⁷⁰⁸ Pay sahipleri, esas mukaveleye nama yazılı senedin pay sahipliğinin devrini kısıtlayan veya tamamen yasaklayan hükümler koyabilirler. Bu tür senetlere bağlı nama yazılı hisse senetleri denir. Bağlı nama yazılı hisse senetleri, esas sözleşmede yer alan bağlama tâbidirler. (POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 648-649; PULAŞLI Hasan, Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara, 1992, s. 32; ALTUĞ Osman/AYBOĞA Hanifi, a.g.e., s. 42; ARSLANLI Halil, Şirket, s. 139). Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 418'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, şirket, devir keyfiyetini esas mukavelede öngörülen sebeplerden birinden dolayı pay defterine işlemekten imtina edebilir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, sebep gösterilmeksizin de kayıttan imtina olunabileceğinin esas mukaveleye konması mümkündür. Ancak, şirketin, bu şartın varlığı halinde dahî, kayıt talebini objektif iyi niyet esaslarına aykırı şekilde reddetmemesi gerekir (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1511).

⁷⁰⁹ PULAŞLI Hasan, Pay Senetleri, s. 57; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1510.

⁷¹⁰ CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 330; BOZER Ali/GÖLE Celal, a.g.e., s. 240; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1510.

⁷¹¹ Türk Ticaret Kanunu'nun 413'üncü maddesinin ikinci fıkrası ve 417'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, anonim şirketlerde, nama yazılı hisse senedi sahiplerinin adlarını, soyadlarını, adreslerini ve yaptıkları ödemenin miktarını gösteren deftere pay defteri denir.

⁷¹² 11.HD., 26.11.1985, E.5289, K.6428- ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.1510, dpnt. 23.

⁷¹³ BATTAL Ahmet, a.g.e., s. 206; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1510; BOZER Ali/GÖLE Celal, a.g.e.,s.240; CAN Halil/ GÜNER Semih, a.g.e., s. 331; ÇEVİK Orhan Nuri, a.g.e., s. 555; ALTUĞ Osman/AYBOĞA Hanifi, a.g.e., s. 42; ARSLANLI Halil, Şirket, s. 140.

⁷¹⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1509.

sebeple, hisse senedini devredenin devralana karşı olan sorumluluğu, aralarındaki hukukî ilişkiye dayanır⁷¹⁵.

Ş6. EMRE YAZILI SENETLERE BAĞLANAN HAKKIN CİRO İŞLEMİ YAPILMAKSIZIN İKTİSAP EDİLDİĞİ HALLER

I. Cebrî İcra Yoluyla

İcra ve İflâs Kanunu'nun 85 ile 88'inci maddeleri arasındaki hükümlere göre, takip borçlusunun bir üçüncü şahıstaki alacağı, hamiline ait bir senet veya poliçe ve sair cirosu mümkün bir kıymetli evraka dayanmakta ise, bu kıymetli evrak ve dolayısıyla buna bağlı alacak⁷¹⁶, taşınır mallar gibi haczedilebilir. Yani, emre yazılı senetlerin haczini kanun koyucu açık bir şekilde düzenlemektedir. Bu şekilde haczedilen emre yazılı senedin, alacaklıya veya alacaklılar birden fazla ise bunlardan birine devri gündeme gelir. Yani, emre yazılı senede bağlanan hakkın devri, haczi koyduran alacaklının tek olup olmasına göre farklılık arzeder. Şöyle ki, haczi koyduran alacaklı tek ise, sadece onun talebiyle emre yazılı senet kendisine verilir⁷¹⁷. Birden fazla alacaklı söz konusu ise, İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesine göre, bütün alacaklıların onayı ile, emre yazılı senet, icra memuru tarafından alacaklılardan birine verilir. Bu durumda, icra memuru, yeni malik lehine senet zilyetliğini sağlamalıdır. Fakat, senet halen borçlunun zilyetliğinde ise, icra memuru senedi ondan talep etmek zorundadır⁷¹⁸. Bundan başka, icra memuru, yeni malikin senette hak sahibi olarak teşhisini mümkün kılacak işlemleri de yapmalıdır⁷¹⁹. Örneğin, senedin icra yolu ile iktisap edildiğini ispata yarayan resmî bir belgeyi alacaklıya vermelidir. Bu

⁷¹⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 1512; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 8.

⁷¹⁶ KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, a.g.e., s. 263.

⁷¹⁷ KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, a.g.e., s. 278.

⁷¹⁸ İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 74.

⁷¹⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s.167.

şekilde emre yazılı senet kendisine devredilen alacaklı, bu senedi ciro ve teslim yolu ile bir başkasına devredebilir⁷²⁰.

II. Miras Yoluyla

Medenî Kanun'un 599'uncu maddesine göre, ölen bir şahsın terekesi içinde yer alan intikale elverişli haklar ve borçlar, bir bütün halinde, bu şahsın mirasçısına veya mirasçılarına intikal eder. Bu durumda, mirasçılar, miras bırakanın küllî halefi ve tereke üzerinde elbirliğiyle (iştirak halinde) mâlikdirler. Dolayısıyla, terekenin tamamı veya belirli bir kısmı üzerindeki tasarruflar, Medenî Kanun'un 640'ıncı maddesi gereğince miras şirketine bir temsilci atanmamış ise, aynı Kanun'un 702'nci maddesine göre, bütün mirasçıların oybirliği ile yapılır. O halde, emre yazılı bir senedi elinde bulunduran hak sahibinin ölümü üzerine, küllî halefiyet gereğince bu senet, başka bir işleme gerek olmaksızın, terekenin bir unsuru olarak, ölenin mirasçısına veya varsa mirasçılarına intikal eder⁷²¹. Şayet, mirasçılar birden fazla ise, bunlar kendilerine intikal eden senet üzerinde, elbirliği ile hak sahibi olurlar. Miras şirketine bir temsilci atanmadığı takdirde, bu senet üzerindeki tasarruflar, bütün mirasçılar tarafından birlikte yapılır. Diğer taraftan, mirasçılar, miras bırakanın senetten doğan haklarına ve borçlarına halef oldukları için, bu senedi tekrar ciro ile devredebilirler. Borçlu da miras bırakana karşı sahip olduğu def'ileri mirasçılara karşı da ileri sürebilir⁷²².

⁷²⁰ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 37; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 21.

⁷²¹ AYİTER Nüşin/ KILIÇOĞLU Ahmet, Miras Hukuku, 10.Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 2005, s. 224-225; AYAN Mehmet, Miras Hukuku, 5. Baskı, Mimoza Yayınevi, Konya, 2009, s. 207; TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 21.

⁷²² ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 36.

III. Müsadere Yoluyla

A. Ceza Hukuku Yönünden

Müsadere, işlenen bir suçun karşılığı olarak, suçlunun malvarlığının tamamı veya bir bölümü üzerindeki mülkiyete son verilmesi ve bu mülkiyetin kamusal bir teşekküle (devlete) devredilmesi anlamına gelen bir yaptırım çeşididir⁷²³.

Yeni Türk Ceza Kanunu'nda müsadere ile ilgili getirilen düzenlemenin eski Ceza Kanunu'ndaki hükümlerden en önemli farkı, 5237 sayılı Kanun'un 54'üncü maddesinin gerekçesinde, müsadere'nin hukukî niteliğinin bir güvenlik tedbiri olduğunun kabul edilmesidir⁷²⁴. Bu sebeple, müsadereye hükmedilebilmesi için, bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı herhangi bir şahsın cezaya mahkûm edilmesi şart değildir. Dolayısıyla, bir suçta kullanılan eşya, failin küçük veya akıl hastası olması sebebiyle cezalandırılmaması halinde dahî, müsadere edilebilir⁷²⁵.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda müsadere, eşya ve kazanç müsadere olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 54'üncü maddesine göre, eşya müsadere, iyi niyetli üçüncü şahıslara ait olmamak şartıyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya bir suçun işlenmesine tahsis edilen veyahut suçtan meydana gelen eşyanın devlete intikal etmesidir. Müsadere edilecek

⁷²³ TOROSLU Nevzat, Ceza Hukuku, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2007, s. 289; DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 5. Bası, Ankara, 2007, s. 488; EROL Haydar, Gerekçeli, Açıklamalı, İctihath Yeni Türk Ceza Kanunu, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2005, s. 276-277.

⁷²⁴ Zira, eski 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 36'ncı maddesine göre, müsadere, suçta kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya suçun işlenmesinden doğan eşyanın mahkûmiyet halinde ve fiilde iştiraki olmayan şahıslara ait olmamak koşuluyla; kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması suç oluşturan eşyanın ise, hiçbir koşula bağlı olmaksızın mülkiyet hakkının maliklerinden alınarak devlete verilmesi demektir. Yani bu Kanun'a göre müsadere, bazen ceza, bazen de tedbir niteliği taşıyan bir müesseseydi. (DEMİRBAŞ Timur, a.g.e., s. 488; SAVAŞ Vural/ MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 1, 3. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1999, s. 573 vd.).

⁷²⁵ Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 54'üncü maddesinin gerekçesi için bkz. EROL Haydar, a.g.e., s. 276-277.

eşyanın ortadan kaldırılması, elden çıkartılması, tüketilmesi veya müsaderenin başka bir surette imkânsız kılınması halinde, bu eşyanın değeri kadar paranın müsaderesine hükmedilir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 55'inci maddesine göre, kazanç müsaderesi, suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan veyahut suçun işlenmesi için sağlanan maddî menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsaderesidir. Söz konusu maddenin gerekçesine göre, kazanç müsaderesi ile güdülen amaç, suç işlemek yoluyla kazanç elde edilmesinin önüne geçmektir. Kazanç müsaderesi, karapara aklama, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, dolandırıcılık, kaçakçılık, ihaleye fesat karıştırma gibi ekonomik çıkar elde etme amacı ile işlenen suçlara karşı etkin biçimde caydırıcılık özelliği olan bir yaptırım niteliğine sahiptir. Bu hükmün uygulanmasında, mağdurun ve iyi niyetli üçüncü şahısların hakları korunacak ve bunlara ait maddî değerler kazanç müsaderesine tâbi tutulmayacaktır⁷²⁶.

Türk Ceza Kanunu'nun 55'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, müsadere kararı verilebilmesi için maddî menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlere el konulamadığı veya bunların merciine teslim edilemediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilir. Buna göre, müsadere konusu ekonomik değerlerin harcama, imha, tüketme gibi hareketlerle müsaderesinin imkânsız hale getirilmesi durumunda, bunların karşılığı olan para tutarı müsadere edilebilecektir⁷²⁷.

Emre yazılı senetler, yukarıda da etraflıca anlatıldığı üzere, bir para alacağı hakkını ihtiva etmektedirler. Yani, senette maddî bir menfaat mevcuttur. Dolayısıyla, emre yazılı bir senet, suçun işlenmesi ile elde edilmiş veya suçun konusunu oluşturuyor ise, Türk Ceza Kanunu'nun 55'inci maddesi gereğince kazanç müsaderesine konu olabilecektir. Yani, devlet, bu senedin mülkiyetini iktisap edebilecektir. Zira, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128'inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi açıkça, kıymetli evraka el

⁷²⁶ Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 55'inci maddesinin gerekçesi için bkz. EROL Haydar, a.g.e., s. 285.

⁷²⁷ TOROSLU Nevzat, a.g.e., s. 291; EROL Haydar, a.g.e., s. 285; DEMİRBAŞ Timur, a.g.e., s. 490.

konulabileceğini⁷²⁸ belirtmektedir. El konulan kıymetli evrakın, şartları gerçekleştiği takdirde, müsadere edilebileceği de aşikârdır. Fakat, her ne kadar 55'inci madde hükmünde zikredilmemiş olsa da, bu maddenin gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere, bu durumda mağdurun veya iyi niyetli üçüncü şahısların hakları korunmalı ve bunlara ait değerler kazanç müsaderesine tâbi tutulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında, emre yazılı senetlerin müsaderesinde mağdurun ve iyi niyetli üçüncü şahısların hakları gözetilmelidir. Örneğin, dolandırıcılık sonucu suçun failine bono düzenlemiş olan şahsa, bu bononun müsadere edilmeksizin iade edilmesi gerekir. Pek tabii ki, bu iade, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 131'inci maddesi uyarınca, senedin muhafazasının artık gerekli olmadığı durumlarda yapılmalıdır. Yani, senet soruşturma veya kovuşturma aşaması için halâ delil niteliğini haiz ise, bu senedin iade edilmesi mümkün değildir.

Müsadere edilerek Devletin mülkiyetine geçen senedin akibetinin ne olacağı konusunda doktrinde herhangi bir görüş belirtilmediği görülmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 55'inci maddesinin gerekçesindeki "*iyi niyetli üçüncü şahısların veya mağdurun haklarını gözetme*" ilkesinden hareketle, bu durumdaki şahısların borçlu oldukları senetler, yukarıda da belirtildiği gibi, kendilerine iade edilmelidir. Fakat, senet borçlusunun da suçlu olduğu veya iyi niyetli olmadığı durumlarda ne olacaktır? Örneğin, uyuşturucu tedarikçisinin elinde bulunan ve bir uyuşturucu satıcısı tarafından imzalanmış olan bononun akibeti ne olacaktır? Kanaatimize göre, burada 55'inci maddenin gerekçesinin mefhum-u muhalifinden ve ikinci fıkrasına göre "*müsadere edilemeyen eşyanın veya maddî menfaatin karşılığının devlete ödeneceği*"⁷²⁹ hususundan hareketle, devletin bu şekildeki emre yazılı senedi tahsil edebileceğini ve karşılığında elde ettiği bedelin mülkiyetini kazanabileceğini kabul etmek gerekir. Suçtan kaynaklanmış maddî menfaatin (paranın) devlet tarafından müsadere edilebileceğini kabul ederken, senedin

⁷²⁸ Suçun veya tehlikelerin önlenmesi amacıyla ya da suçun delili olma ihtimalinin bulunduğu veyahut müsadereye tâbi olduğu için, zilyedin rızası olmamasına rağmen, bir eşya üzerindeki tasarruf yetkisinin kaldırılması işlemine elkoyma denilir.

⁷²⁹ EROL Haydar, a.g.e., s. 286.

karşılığı olan paranın devlet tarafından tahsil edilemeyeceğini kabul etmenin, tutarlı olmayacağı kanaatindeyiz.

B. Bankacılık Mevzuatı Yönünden

Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu⁷³⁰, bankaların sağlam bir malî yapıya kavuşması ve mevduat sahiplerinin haklarının ve menfaatlerinin korunması amacı ile kurulmuştur⁷³¹. Bankacılık Kanunu'nda Fon'a bu amacını gerçekleştirebilmesi için olağanüstü görev ve yetkiler verilmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda getirilen düzenleme ile Fon, sadece mevduatı sigorta etmemekte; kendisine devredilen bankanın yönetimi, finansal yapısının güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı ve Fon alacağı haline gelen banka alacaklarının takibi ve tahsilâtı işlemleri ile de yetkilendirilmektedir⁷³².

Gerek 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14'üncü maddesinde⁷³³, gerekse 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 71'inci, 106'ncı, 107'nci ve 134'üncü maddelerinde, malî yapısı bozulan bankaların yeniden sağlıklı malî yapıya kavuşturulabilmesi için olağan ve olağanüstü tedbirlerin alınması öngörülmüştür.

Olağan tedbirler, bankaların kredi verme ve mevduat toplama işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerini sağlamaya ve malî

⁷³⁰ Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu, idarî ve malî özerkliğe ve aynı zamanda kamu tüzel kişiliğine sahip olan bir kamu kurumudur (ÇOLAK Nusret İlker, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve ABD Örneği, Ankara, 2003, s. 7; TEKİNALP Ünal, Banka Hukuku'nun Esasları, 2.Bası, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 28). Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu, çalışmamızın bundan sonraki kısımlarında "Fon" diye anılacaktır.

⁷³¹ SARAÇ Tahir, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Tarafından El Konulan Şirketlerde Tek Kişi ile Yapılan Genel Kurul Toplantılarının Geçerliliği Sorunu, AÜHFD, C. 57, S. 2, Ankara, 2008, s.166-167.

⁷³² TEKİNALP Gülören/ TEKİNALP Ünal, Bankalar ve Finansal Kurumlar Mevzuatı, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 17; SARAÇ Tahir, a.g.m., s. 169; TEKİNALP Ünal, Banka, s. 302.

⁷³³ Keza söz konusu 14'üncü madde, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun geçici 11'inci maddesine göre hâlâ yürürlüktedir.

yapılarının bozulmasını önlemeye yöneliktir⁷³⁴. Alınan tedbirlerin bankanın malî yapısını düzeltmemiş olması veya yetersiz kalması halinde ise, olağanüstü tedbirler uygulanır. Aslında, Fon Kurulu olağan veya olağanüstü tedbirleri uygulama konusunda takdir yetkisine sahiptir. Yani, Fon Kurulu, olağanüstü tedbirleri uygulamak için öncelikle olağan tedbirleri uygulamak zorunda değildir⁷³⁵.

Bankacılık Kanunu'nun 71'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, iki tür olağanüstü tedbir öngörülmüştür. Birincisi, bankanın, bankacılık yapma ve mevduat toplama izninin kaldırılması; ikincisi ise, bankanın, temettü hariç ortaklık hakları ile yönetiminin ve denetiminin devralınmasıdır. Olağanüstü tedbirler sınırlı sayıda değildir⁷³⁶. Fon Kurulu, gerekli gördüğü diğer tedbirleri de uygulamaya yetkilidir. Fon Kurulu, olağanüstü yetkilerini Bankacılık Kanunu'nun 71'inci maddesinin birinci fıkrasında sayılı hallerin⁷³⁷ varlığını tespit etmesi halinde kullanabilir. Fon'un bankanın yönetimini ve denetimini devralması, uygulamada "*bankaya el koyma*" olarak nitelendirilmektedir⁷³⁸.

Fon'a tanınmış olan el koyma yetkisi sadece bankanın tüzel kişiliği ile sınırlı değildir⁷³⁹. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 134'üncü maddesine göre, Fon, alacağının tahsili bakımından yarar görmesi halinde, banka ile

⁷³⁴ ALTAY Anlam, 4672 Sayılı Kanunun Bankaların Yeniden Yapılandırılmasına ve Tasfiyesine İlişkin Sistem Üzerindeki Etkileri, Ömer Teoman'a 65. Yaş Günü Armağanı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 3; TEKİNALP Ünal, Banka, s. 251.

⁷³⁵ REİSOĞLU Seza, Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Hukuki Kavramlar, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002,s.618; ALTAY Anlam, a.g.m., s. 5; TEKİNALP Ünal, Banka, s. 254.

⁷³⁶ ALTAY Anlam, a.g.m., s. 3.

⁷³⁷ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 71'inci maddesine göre Fon, aşağıdaki hallerde el koyma yetkisini kullanabilir:

a) Fon Kurulu tarafından alınması istenen tedbirlerin, verilen süre içerisinde banka tarafından alınmamış olması veya alınmış olsa dahi bankanın malî bünyesinin güçlendirilemeyeceğinin tespit edilmiş olması,

b) Bankanın faaliyetine devam etmesinin mevduat ve katılım fonu sahiplerinin hakları ve malî sistemin güveni ve istikrarı bakımından tehlike arzettiğinin ortaya çıkmış olması,

c) Bankanın yükümlülüklerini vadesinde yerine getirmediğinin tespit edilmiş olması,

d) Bankanın yükümlülüklerinin toplam değerinin, varlıklarının toplam değerini aşmış olması,

e) Bankanın hâkim ortaklarının veya yöneticilerinin, banka kaynaklarını bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullanması veya hileli olarak kaynak kullandırması ve bankayı bu suretle zarara uğratması.

Bu sebepler ve şartlar, alternatif niteliktedir (SARAÇ Tahir, a.g.m., s. 173). Bankacılık Kanunu'nun 71'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, bu şartlardan herhangi birisinin tespiti halinde, Fon Kurulu, el koyma yetkisini kullanabilir.

⁷³⁸ TEKİNALP Gülören/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 48; TEKİNALP Ünal, Banka, s. 275.

⁷³⁹ TEKİNALP Ünal, Banka, s. 319.

birlikte, bankanın hâkim ortaklarına ait olan diğer şirketlere ve banka iştiraklerine de el koyma yetkisine sahiptir.

Fon, yukarıda da belirtildiği üzere, Bankacılık Kanunu'nda zikredilen sebepler gerçekleştiği takdirde, söz konusu sebeplerin şahsında gerçekleştiği herhangi bir bankaya veya bunun iştiraklerine veyahut hâkim ortaklarının şirketlerine el koyabilir. Yani, bu şekildeki bankaların ve şirketlerin mülkiyeti Fona aktif ve pasifleri ile birlikte intikal etmektedir^{740 741}.

Fon'un el koyduğu bankaların veya şirketlerin aktifinde emre yazılı senetlerin bulunması mümkündür. Söz konusu şirketlerin üzerindeki mülkiyet hakkı aktif ve pasifleri ile birlikte Fon'a intikal ettiği için, bu şirketlerin aktiflerinde yer alan emre yazılı senetlerin ve bu senetlere bağlı alacak haklarının da Fon'a intikal edeceği muhakkaktır.

IV. Hamilin Şahsında Meydana Gelen Değişiklik Sonucu

A. Medenî Kanun Açısından

Tüzel kişiler, dağılma veya dağıtılma şeklinde sona ermelerinden sonra tasfiye sürecine⁷⁴² girerler. Bu sürecin amacı, tüzel kişiliğin net malvarlığını ortaya çıkarmaktır⁷⁴³. Tüzel kişiliğin borçlarının ödenmesi ve alacaklarının tahsil edilmesi ile bu amaca ulaşılır. Bu süreçten sonra, net malvarlığının kime ve nasıl verileceği meselesi, yani, özgüleme müessesesi karşımıza çıkar.

⁷⁴⁰ YASAMAN Hamdi, Banka Hukuku ile ilgili Makaleler, Hukukî Mütalaalar, Birlikçi Raporları, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 103; KOSTAKOĞLU Cengiz, Bankalar Kanunu Şerhi, Banka Kredi Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar ve Akreditif, Ankara, 2003, s. 398; SARAÇ Tahir, a.g.m., s. 183.

⁷⁴¹ Günümüzde Uzan ve Toprak Holding gruplarına ait şirketlere el konulması süreci, bu konuya örnek teşkil eder mahiyettedir.

⁷⁴² Medenî Kanun'un 52'nci maddesine göre, bu durumdaki tüzel kişinin kişiliği, tasfiye işlemi ile sınırlı olmak üzere devam eder.

⁷⁴³ AKİPEK Jale/ AKINTÜRK Turgut, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 6.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 561.

Tasfiye edilen tüzel kişinin net malvarlığının nereye özgüleneceği hakkında özel kanunlarda veya tüzel kişinin tüzüğünde bir hüküm bulunabilir. Bu takdirde, özgüleme, bu kanunun veya tüzel kişinin tüzüğünün belirlediği şekilde yapılır. Görüldüğü gibi, net malvarlığının özgülenmesi özel kanunlarla düzenlenmiş değilse, özgülemeyi tüzel kişi tüzüğünde bizzat belirleyebilir⁷⁴⁴.

Net malvarlığının özgülenmesi hakkında özel kanunlarda bir hüküm bulunmadığı veya bizzat tüzel kişi tarafından karar verilmediği durumlarda, özgüleme, Medenî Kanun'un 54'üncü maddesine göre yapılır⁷⁴⁵. Bu hükme göre, tasfiye edilen tüzel kişiliğin net malvarlığı, en yakın amacı güden kamu kurum veya kuruluşuna geçer. Bu maddenin üçüncü fıkrasında, bir hâlde tüzel kişinin iradesi dikkate alınmaksızın, net malvarlığının "*ilgili kamu kuruluşu*"na geçeceği kabul edilmiştir. Bu hâl, tüzel kişinin amacının hukukun emredici hükümlerine ve ahlâka aykırı olması sebebi ile kişiliğinin mahkeme kararıyla feshedilmesi hâlidir.

Dernekler Kanunu'nun "*tasfiye*" başlıklı 15'inci maddesinde dernekler açısından farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, tüzükte tasfiyenin ne şekilde yapılacağına genel kurulun kararına bırakılmış olduğu hâllerde, genel kurul tarafından bu konuda bir karar alınmamış veya dernek mahkeme kararı ile feshedilmiş ise, derneğin bütün para, mal ve hakları, mahkeme kararı ile derneğin amacına en yakın ve kapatıldığı tarihte en fazla üyeye sahip olan derneğe devredilir.

Özgüleme işleminin yapılışı hakkında "*Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük*"te de hüküm mevcuttur. Bu Tüzüğün 33'üncü maddesine göre, vakfın kendiliğinden dağılması halinde, borçların tasfiyesinden arta kalan mal ve hakların, -vakıf senedinde aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde- Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce, olabildiğince aynı amacı taşıyan başka bir vakfa intikali sağlanır. Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İlişkilerine Dair 5072 sayılı Kanun'un 3'üncü ve geçici birinci maddesi uyarınca, mahkemece

⁷⁴⁴ AKINTÜRK Turgut, Yeni Medenî Kanuna Uyarlanmış Medeni Hukuk, 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s.189.

⁷⁴⁵ AKİPEK Jale/ AKINTÜRK Turgut, a.g.e, s. 562.

kapatılmalarına karar verilen vakıfların malları, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne intikal eder.

Yukarıda bahsettiğimiz kanunî düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, mahkemece kapatılan veya yetkili organı tarafından kapatılmasına karar verilen tüzel kişiliğin tasfiye safhasından sonraki net malvarlığı, devlete veya başka bir tüzel kişiliğe intikal etmektedir⁷⁴⁶. Kapatılan tüzel kişiliğin malvarlığında, lehtar veya yetkili hamili kendisinin olduğu emre yazılı senetlerin bulunması mümkündür. Bu senetler, tasfiye sürecinde paraya çevrilememiş veya tüzel kişiliğin aktiflerinin pasiflerini karşılamaya yetmesinden dolayı paraya çevrilmemiş olabilir. İşte bu gibi hallerde, tüzel kişiliğin net malvarlığı hangi şahsa intikal ederse, bu malvarlığında mevcut emre yazılı senetler de bu şahsa intikal eder. Böylece, söz konusu emre yazılı senetlere bağlanan hak, ciro işlemine ihtiyaç duymaksızın başka bir şahsa devredilmiş olur.

B. Türk Ticaret Kanunu Açısından

Türk Ticaret Kanunu'nun 151'inci maddesine göre, ortaklıklarda birleşme işleminin kesinleşmesi üzerine kalan veya yeni kurulan ortaklık, ortadan kalkan ortaklıkların yerine geçer ve ortadan kalkan ortaklıkların bütün hak ve borçları, kalan veya yeni kurulan ortaklığa intikal eder. İşte birleşme sonucunda, ortadan kalkan ortaklıklardan birinin sahip olduğu emre yazılı senet de, başka bir işleme gerek olmaksızın, birleşme işleminin kesinleşmesi üzerine, diğer malvarlığı unsurlarıyla birlikte, ortadan kalkan ortaklıkların küllî halefi olarak ortada kalan veya yeni kurulan ortaklığa intikal eder⁷⁴⁷. Böylece, bu halde, emre yazılı senetteki hak, ortaklıkların birleşmesi sonucunda devrolmuş olmaktadır.

⁷⁴⁶ AKINTÜRK Turgut, Medenî Hukuk, s. 189.

⁷⁴⁷ İMREGÜN Oğuz, Anonim Şirketler, s. 224; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 124; PULAŞLI Hasan, Şirketler Hukuku, 7. Baskı, Karahan Yayıncılık, Adana, 2009, s. 70; KİPER Osman, Uygulamada Ticaret Şirketleri, 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1996, s. 44; KAVAK Ahmet, Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2009, s. 53-54.

Ortaklıkların nevinin değiştirilmesi konusunda, Türk Ticaret Kanunu'nun 152'nci maddesi ile sevkedilen genel hükümlerle, biçim değiştirici sistem, genel kural olarak kabul edilmiştir⁷⁴⁸. Dolayısıyla, söz konusu maddenin uygulanacağı nevi değiştirmelerde, ortada tek ve aynı tüzel kişilik (süje tekliği) vardır. Ne var ki, bu tüzel kişilik sadece şeklini değiştirmektedir. Ortada tek bir tüzel kişilik olduğu için de, malvarlığının devrinden ve halefiyetten söz edilemez⁷⁴⁹. Çünkü, malvarlığı intikali ve halefiyet, iki ayrı süjeyi gerektirir. Şu halde, nevi değiştirmede, eski neve ait emre yazılı bir senet diğer malvarlığı unsurları ile birlikte, eskinin devamı olan yeni nevin malvarlığı olmaktadır. Tek bir tüzel kişilik olduğu için de herhangi bir intikal gerçekleşmemektedir. Buna karşılık, bir anonim ortaklığın limited ortaklığa çevrilmesini düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 553'üncü maddesinde ve devamındaki maddelerde, Kanun'un 152'nci maddesindeki genel kuralın aksine, nevi değiştirme konusunda devredici sistemin kabul edildiği görülmektedir⁷⁵⁰. Yani, Türk Ticaret Kanunu'nun 553'üncü maddesinde ve devamındaki maddelerde düzenlenen nevi değiştirmede, biri eskisi (anonim ortaklık) ve biri de yenisini (limited ortaklık) olmak üzere iki ayrı tüzel kişilik (süje) vardır⁷⁵¹. Türk Ticaret Kanunu'nun 555'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, gerekli işlemler tamamlandıktan sonra limited ortaklığın ticaret siciline kaydedilmesi ile infisah eden (eski süje) anonim ortaklığın malvarlığı, herhangi bir tasfiye işlemi yapılmaksızın, küllî halef (yeni süje) olan limited ortaklığa intikal eder. O halde, bu şekilde bir limited ortaklığa çevrilen anonim ortaklığın sahip olduğu emre yazılı senet de, diğer malvarlığı unsurları ile birlikte, bu limited şirkete intikal eder. Sonuç olarak, ortaklıkların birleşmesinde olduğu gibi, Türk Ticaret Kanunu'nun 553'üncü maddesinde ve

⁷⁴⁸ ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 43; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 126; KİPER Osman, a.g.e., s. 42.

⁷⁴⁹ TÜZEL Nalan, a.g.e., s. 25; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 127; PULAŞLI Hasan, Şirketler, s. 86.

⁷⁵⁰ POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 129; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 44.

⁷⁵¹ PULAŞLI Hasan, Şirketler, s. 70; KİPER Osman, a.g.e., s. 42; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, a.g.e., s. 129; KAVAK Ahmet, a.g.e., s. 49.

devamındaki maddelerde öngörülen anonim ortaklığın limited ortaklığa çevrilmesi de, emre yazılı senetlerin devri sonucunu doğurabilmektedir.

V. Senet Hamiline Yapılacak Ödeme Sonucu

Emre yazılı senede bağlanan hakkın ciro işlemi olmaksızın iktisap edildiği hallerden biri de, senet hamiline yapılan ödeme sonucunda karşımıza çıkmaktadır.

A. Ödeme Yapacak Şahıslar

1. Müracaat Borçluları

Keşideciden başlayarak, lehtar ile ciro silsilesindeki her ciranta ve -şayet mevcut ise- bunların avalistleri, kendilerinden sonra gelenlere karşı poliçenin kabul edileceğini ve ödeneceğini garanti etmişlerdir⁷⁵². Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin ikinci fıkrasına göre, müracaat hakkına sahip olan hâmil, bu şahıslara karşı sıra gözetmeksizin müracaat edebilir. Çünkü, aynı maddenin birinci fıkrasına göre, bu şahısların hâmile karşı olan sorumluluğu müteselsildir. Aynı maddenin dördüncü fıkrasına göre, hâmil, müracaat ettiği şahsa bağlı kalmak zorunda değildir. Müracaat olunan şahıs tarafından kendisine ödemedede bulunulmadığı sürece hamil, kendisinden önce gelen her şahıstan talepte bulunabilir. Yoksa, hamilin, başvurduğu şahsın ödemeyi reddetmesi halinde, ona karşı takip yollarını kullanmak zorunluluğu yoktur⁷⁵³.

⁷⁵² ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 713; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 187; KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 198.

⁷⁵³ POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s.187.

Kanaatimizce, müracaat borçluları incelenirken, Türk Ticaret Kanunu'nun 639'uncu maddesinde düzenlenen hususun da kısaca açıklanmasında fayda vardır. Bu maddeye göre, her müracaat borçlusu, kendisine henüz başvurulmamış da olsa, ödeme teklifinde bulunarak, yapacağı ödeme karşılığında, senedin, protesto belgesinin ve ayrıca doldurulacak bir makbuzun kendisine verilmesini isteyebilir. Bu hükmün amacı, kendisine belirli bir silsile sonucunda başvurulması muhtemelen olan müracaat borçlularını, Türk Ticaret Kanunu'nun 637'inci ve 638'inci maddelerine göre senet bedeli üzerine eklenecek ödemelerden kurtarmaktadır⁷⁵⁴.

Aşağıda, konumuz açısından önemine binaen, müracaat borçlularından sadece ciranta ve avalist hakkında bilgi verilmiştir.

a) Ciranta

Ciranta, temlik cirosunun teminat fonksiyonu gereği, gerek senedi ciro ettiği şahsa ve gerekse ondan sonraki maliklere karşı senede bağlı hakkın ödeneceği konusunda teminat vermektedir⁷⁵⁵. İşte bundan dolayı, Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin birinci fıkrasında, ciranta, diğer senet borçluları ile birlikte hâmile karşı mütesesilen sorumlu olanlar arasında sayılmıştır.

b) Avalist

Daha önce de belirtildiği gibi, aval, müstakbel hamilin, senette imzası bulunanlara güvenmeyerek, senedi devralmak için güvendiği bir şahsın senedin ödenmesi konusunda teminatını istemesi üzerine, keşideci veya

⁷⁵⁴ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 767-768.

⁷⁵⁵ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 144; İMREGÜN Oğuz, Kıymetli Evrak, s. 76; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 59; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 85.

cirantalar tarafından gösterilen güvenilir bir şahsın senedin ödeneceği konusunda verdiği teminattır⁷⁵⁶. Aval veren şahsa da avalist denir⁷⁵⁷.

Aval, tek taraflı ve bağımsız bir taahhüttür. Bu sebeple, avalistin sorumluluğu, aval verdiği şahıs ile aynı seviyede ve müteselsildir⁷⁵⁸. Avalist, kendisine müracaat edildiği takdirde, lehine aval verdiği şahsın şahsî defilerini ileri süremez. Avalist, böyle bir durumda kendi şahsî defilerini kullanabilir⁷⁵⁹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 612'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, aval, senet dışındaki üçüncü bir şahıs veya senette imzası bulunan biri tarafından da verilebilir. Üzerinde durulması gereken husus, senette daha önceden imzası bulunan şahısların aval vermesidir. Zira, avalin amacı, senedin ödenme ihtimalini artırmak, dolayısıyla senedin tedavül kabiliyetini güçlendirmektir⁷⁶⁰. Halbuki, senet üzerinde imzası bulunan bazı şahısların vereceği aval ile bu sonuca ulaşılmaz. Kabul eden muhatabın veya bonoda senedi düzenleyen diğer borçlulardan biri lehine verecekleri avalin bir anlamı olmaz. Çünkü, bu şahıslar senedin asıl borçlusu durumundadırlar ve müracaat borçlularına başvurmak imkânı kaybedilmiş olsa bile, hâmile karşı ödemekle yükümlüdürler⁷⁶¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, avalist, senetteki borç dolayısıyla, lehine aval verdiği şahıstan bağımsız olarak ve diğer senet borçluları ile birlikte müteselsilen sorumludur. Alacaklı,

⁷⁵⁶ ŞİMŞEK Edip, Ticarî Senetler, s. 71; TUNA Ergun, a.g.e., s. 139; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 790; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 220; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 176; BOZER Ali/ GÖLE Celal, a.g.e., s. 139; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 68; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 137.

⁷⁵⁷ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 150; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 796; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 221; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 69.

⁷⁵⁸ ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 139; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 226; KALPSÜZ Turgut, Kıymetli Evrak - Kambiyo Senetleri Ders Notları, Ankara, 1975, s. 103; 11.HD. 19.06.1975, E.975, K.2808- (POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 180).

⁷⁵⁹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 793; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 229.

⁷⁶⁰ ARSLANLI Halil, Ticarî Senetler, s. 221; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 68; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 790.

⁷⁶¹ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 796.

lehine aval verilene gitmeye lüzum görmeden, doğrudan doğruya aval verenden ödeme talebinde bulunabilir⁷⁶².

2. Araya Girerek Ödemede Bulunmak

Araya girme, müracaat hakkının doğmasını önleyen bir işlemdir. Araya giren şahıs, bir senet borçlusunun mükellefiyetini yerine getirerek müracaat mekanizmasının harekete geçmesine engel olur⁷⁶³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 646'ncı maddesine göre, araya girecek şahıs, keşideci, ciranta ve avalist tarafından önceden tâyin edilebileceği gibi, müracaat hakkının doğması halinde, kendine müracaat edilmesi mümkün herhangi bir şahıs için de, diğer bir şahıs araya girebilir. Amaç, müracaat mekanizmasının harekete geçmesini önlemek olduğuna göre, kabul etmiş olan muhatabın veya bunun avalisti lehine araya girilemez⁷⁶⁴.

Türk Ticaret Kanunu'nun 646'ncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre, senet ilişkisine yabancı olan şahıslar, araya girebilecekleri gibi, senette zaten sorumluluk altına girmiş olan şahıslar da, diğer bir sorumlu lehine olarak araya girebilirler.

Türk Ticaret Kanunu'nun 650'nci maddesine göre, hamilin vadede veya vadenin gelmesinden önce müracaat hakkını kullanabileceği bütün hallerde araya girerek ödeme yapılabilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 653'üncü maddesine göre, araya girerek ödemede bulunan şahıs, senet üzerine lehine araya girdiği şahsı göstererek makbuz mahiyetinde bir şerh yazdırır. Bu şerhi, parayı alan hâmil imzalar⁷⁶⁵.

⁷⁶² KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 230; TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 151; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 139.

⁷⁶³ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 234; 11.HD., 28.06.1976, E.1976/6231, K.1976/8033 – (POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 211).

⁷⁶⁴ TEKİL Fahiman, a.g.e., s. 162; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 87; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 236; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 212; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 182.

⁷⁶⁵ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 239; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 844.

B. Yapılan Ödemenin Sonucu Olarak Senetten Doğan Hakkın İktisabı

Cironun teminat fonksiyonu gereğince kendisine müracaat edilip senet borcunu ödeyen ciranta, Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ncı maddesine göre, kendinden önce gelen diğer senet borçlularına karşı aynı şekilde müracaat hakkını elde eder. Bu durumda, ciranta, senedin mülkiyetini ve senede bağlı hakkı iktisap eder. Hakkın bu şekildeki iktisabı tamamen kanunîdir⁷⁶⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 614'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, senet bedelini ödeyen avalist, lehine aval verdiği şahsa ve ona karşı senet gereğince sorumlu olan şahıslara karşı, senetten doğan hakları iktisap eder⁷⁶⁷. Görüldüğü gibi, burada ödemede bulunan avalist, senetten doğan hakları, Kanun hükmü gereğince iktisap etmektedir. Senet bedelini avalistten tahsil eden alacaklının senedi avaliste ciro veya buna benzer bir işlem ile devretmesine gerek yoktur⁷⁶⁸. Senet bedelini ödeyen avalist, senedin kendisine verilmesini isteyebilir. Senet bedelini ödeyerek, Kanun hükmü gereğince bu senetten doğan hakları iktisap eden avalist, lehine aval verdiği şahsın halefi değildir⁷⁶⁹. Bu sebeple, avalistin başvurduğu senet borçluları, lehine aval verilen şahsa karşı sahip oldukları def'ileri, avaliste karşı ileri süremezler⁷⁷⁰.

Türk Ticaret Kanunu'nun 654'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, araya girme suretiyle ödemede bulunan şahıs, lehine ödemede bulunduğu şahsa ve senetten dolayı ona borçlu olan şahıslara karşı, senette doğan hakları iktisap eder. Görüldüğü üzere, araya girme suretiyle ödemede bulunma halinde de, başkaca bir işleme gerek olmaksızın, Kanun hükmünün

⁷⁶⁶ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 754; POROY Reha/TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 188; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 239.

⁷⁶⁷ “Avalist, bu sıfatla yaptığı ödeme için, lehine aval verdiği şahsa ve ona karşı sorumlu olanlara kambiyo senedine dayanan takip yolu ile başvurabilir”.- 11.HD. 06.10.1986, E.4563, K.4992; 11.HD. 03.12.1986, E.5861, K.6471 (ERTEKİN Erol/ KARATAŞ İzzet, a.g.e., s. 397-398).

⁷⁶⁸ DOMANIÇ Hayri, Kıymetli Evrak, s. 229; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 38.

⁷⁶⁹ KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 211; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 793; POROY Reha/ TEKİNALP Ünal, a.g.e., s. 181.

⁷⁷⁰ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 793; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 232; ÜLGEN Hüseyin/ HELVACI Mehmet/ KENDİGELEN Abuzer/ KAYA Arslan, a.g.e., s. 139; BAHTİYAR Mehmet, a.g.e., s. 70.

sonucu olarak, senetten doğan haklar ödeyen şahsa intikal etmektedir⁷⁷¹. Araya girme suretiyle senet tutarının tamamını ödeyen şahsa, Türk Ticaret Kanunu'nun 653'üncü maddesi uyarınca hamil tarafından üzerine makbuz niteliğinde şerh yazılan senedin ve varsa protestonun verilmesi gerekir⁷⁷². Araya girme suretiyle ödemede bulunan şahıs, bu belgelerin kendisine verilmesi ile senetten doğan haklarını kullanabilme imkânına kavuşur.

Araya girme suretiyle ödemede bulunan şahıs, kendisine ödemede bulunduğu hamilin veya ödemenin lehine yapıldığı şahsın haklarını değil de, senetten doğan hakları iktisap etmektedir⁷⁷³. Bundan dolayı, araya girerek ödemede bulunan şahsın başvurduğu senet borçlusu, lehine ödemede bulunulana karşı sahip olduğu şahsî def'ileri, araya girerek ödeme bulunana karşı ileri süremez⁷⁷⁴.

Yukarıda açıklandığı üzere senet bedelini ödeyen cirantanın, avalistin ve araya giren şahsın müracaat hakkının kapsamı, Türk Ticaret Kanunu'nun 638'inci maddesinde düzenlenmiştir⁷⁷⁵. Buna göre, senedi ödeyen bu şahıslar, müracaat edecekleri şahıslardan ödemiş oldukları meblâğın tamamını, ödeme tarihinden itibaren⁷⁷⁶ bu meblâğın, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont oranına göre hesaplanacak faizini^{777 778}, yapılan masrafları⁷⁷⁹ ve senet bedelinin %0,2'sini aşmamak üzere komisyon ücretini talep edebilirler.

⁷⁷¹ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 239; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 841.

⁷⁷² Yine bu şerhte, ödemenin araya girme suretiyle yapıldığını anlatan bir ibarenin yer alması gerekir. Aksi halde, yapılan ödeme senetten doğan borcu sona erdirse de, ödemede bulunan şahsın senetten doğan hakları iktisabını sağlamaz. (KINACIOĞLU Naci, a.g.e., s. 220).

⁷⁷³ KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 242; ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 841; TUNA Ergun, a.g.e., s. 215.

⁷⁷⁴ TUNA Ergun, a.g.e., s. 215; ALIŞKAN Murat, a.g.e., s. 43; KARAYALÇIN Yaşar, Ticarî Senetler, s. 243.

⁷⁷⁵ ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 755.

⁷⁷⁶ 11.HD., 11.11.1985, E.5448, K.6016- (ERİŞ Gönen, Kıymetli Evrak, s.470).

⁷⁷⁷ HGK. 26.04.1995, E.1995/11-171, K.1995/413- (ÖZTAN Fırat, a.g.e., s. 757).

⁷⁷⁸ Ashında Türk Ticaret Kanunu'nun 638'inci maddesinde %10'luk bir faiz oranı öngörülmüştür. Fakat, 3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 4489 sayılı Kanun ile değiştirilmesi üzerine, artık senet bedelini ödeyip müracaat hakkını kullanan şahıs, TCMB'nin yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerine uyguladığı reeskont faizini talep edebilecektir. Ancak, TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü 30 Haziran'daki reeskont oranından 5 puan veya daha fazla farklı ise faiz bu oran üzerinden istenebilir; 30 Haziran'daki avans faiz oranı 31 Aralık'ta uygulanan avans faizi oranından en az yüzde beş daha fazla ise yılın ikinci yarısında bu oran talep edilebilir.

⁷⁷⁹ 11.HD. 24.10.1984, E.4866, K.5016- (ERİŞ Gönen, a.g.e., s. 480).

SONUÇ

Ciro müessesesi, kıymetli evrak hukukunun bir parçası olarak zaman içinde ve ticarî hayatın ihtiyaçları ve zorlaması doğrultusunda doğup, gelişmiş; daha sonra kanun koyucular tarafından düzenlenerek kanunlardaki yerini almıştır. *Ciro* kelimesinin kökeni, devretmek anlamına gelen İtalyanca “*girare*” fiiline dayanmaktadır. Türk hukukunda, cironun, emre yazılı senetlere bağlı hakların başkasına devredilmesi, rehnedilmesi veya tahsilinin sağlanması amacıyla, senet hamilinin yazı ile tespit ve imzası ile de bunu teyit ettiği bir irade beyanı olduğu kabul edilmektedir.

Cironun hukukî mahiyetini anlatmak açısından çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Son zamanlarda ortaya atılan ve ciro ile senet alacağının kayıtsız şartsız ciro edilene devredildiğini kabul eden temlik teorisi (modern görüş) cironun hukukî mahiyetini diğer teorilere nazaran daha başarılı şekilde ifade etmiştir.

Emre yazılı senedin ilk cirosunu, ancak lehtar veya yetkili temsilcisi yapabilir. Senedi ciro ile devredecek olan şahsın en azından senede şeklen hak sahibi olması zorunludur. Maddî hukuk yönünden hak sahibi olmakla beraber, şeklen hak sahibi olmayan bir şahsın senedi ciro etmesi kural olarak mümkün değildir. Senedi ciro yoluyla devredecek şahsın şeklen hak sahibi olması zorunlu olmakla beraber, gerek doktrinde ve gerekse yargı içtihatlarında, halefiyet halinde, şeklen hak sahibi görünmeyen bir şahsın da senedi ciro yoluyla devretmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir.

Emre yazılı senet herhangi bir üçüncü şahsa ciro edilebilir. Bu şahıs veya şahıslar senette gösterilmiş olabileceği gibi, senette gösterilmeyen şahıslar da olabilir. Türk Ticaret Kanunu’nun 593’üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, bir poliçe kabul etmiş olsun veya olmasın muhataba, keşideciye veya poliçe ile borç altına girmiş olanlardan herhangi birine (ciranta ve avalist gibi birine) ciro edilebilir. Diğer bir ifade ile, poliçenin aynı şahıs lehine birkaç defa ciro edilmesi mümkündür. Bu duruma “*geriye ciro*” denir. Senet bedelini ödeyen müracaat borçlusunun, kendisinden önce gelen müracaat borçlularına karşı icra takibi yapabilmesi için senedin kendisine

“geriye ciro” ile gelmesine gerek yoktur. Eksiden aksi yönde olmasına rağmen, günümüzdeki Yargıtay kararları da bu yöndedir.

Türk Ticaret Kanunu’nun 559’uncu ve 593’üncü maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, emre yazılı senetlerin devrinin ciro ve zilyetliğin devri ile gerçekleştiği görülmektedir. Yani, emre yazılı senetlerde cironun, hüküm ve sonuç doğurabilmesi için, senedin zilyetliğinin devri de şarttır. Hatta, emre yazılı senetlerin devri açısından zilyetliğin devri bir geçerlilik şartıdır.

Türk Ticaret Kanunu’nun 593’üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, poliçe, poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın, muhataba ciro edilebilir. Giro yoluyla poliçeyi iktisap eden muhatap da poliçeyi tekrar ciro edebilir. Poliçede muhataba ciro ile muhatapın cirosu mümkün iken, çekte bu prensipten sapılmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nun 701’inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, çekte muhataba yapılan ciro makbuz hükmündedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre de, çekte muhatapın cirosu bătıldır.

Ciro, doktrinde çeşitli tasniflere tâbî tutulmaktadır. Giro edilenin belli olup olmadığına göre, ciro, “tam ciro” ve “beyaz ciro” olmak üzere ikiye ayrılır. Türk Ticaret Kanunu’nun 595’inci maddesinin birinci fıkrasına göre, tam ciro, emre yazılı senedin ön yüzüne veya arkasına, arkasında yer kalmamış ise senede eklenen ve alonj denilen kâğıt üzerine, lehine ciro yapılanın ismi ile devri gösteren bir ibareyi içeren metnin ve cirantanın imzasının yazılmasından oluşur. Türk Ticaret Kanunu’nun 595’inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, “beyaz ciro”, lehine ciro yapılan şahsın adı ve soyadı belirtilmeksizin yapılan veya sadece cirantanın imzasından oluşan cirodur.

Ciro işlemi yapılış amacına göre ise, temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu olmak üzere üçe ayrılır. Temlik cirosu, emre yazılı senetten doğan bütün hakların ciro edilene devri amacı ile yapılan cirodur. Temlik cirosu normal ve olağan olan cirodur. Yapılış amacına göre diğer ciro çeşitleri olan tahsil ve rehin ciroları ise cironun özel şekilleridir. Bu açıdan Türk Ticaret Kanunu’nun 600’üncü ve 601’inci maddelerinin birinci fıkralarında belirtildiği şekilde tahsil veya rehin için yapılmış olduğu ciro şerhinden anlaşılmadığı sürece yapılan cironun temlik cirosu olduğu kabul edilmelidir. Bu durum hem tam ve hem de beyaz ciro için geçerlidir.

Geçerli bir temlik cirosunun varlığından bahsedebilmek için, emre yazılı senedin cirosunun yasaklanmamış olması gerekir. Senedi keşide veya tanzim edenin emre yazılı senet metnine koyduğu ciro yasağı kaydı, bu senedinin ciro ile devri imkânı ortadan kaldırır. Cirantanın ciro şerhine koyacağı böyle bir kayıt ise, ancak kendisinin, sonraki hamillere karşı sorumluluğunu, yani cirosunun teminat fonksiyonunu ortadan kaldırır.

Temlik cirosunun geçerli olabilmesi için, cironun üstünün çizilmemiş olması gerekir. Zira, Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, çizilmiş cirolar hiç yazılmamış sayılır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 594'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, ciro kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Şayet herhangi bir şarta tâbi tutulursa ciro hükümsüz olmaz; bu şart yazılmamış sayılır ve ciro kayıtsız ve şartsız bir şekilde geçerli olur. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, kısmî ciro bătıldır. Yani, ciro bedelin tamamına şâmil olmalıdır. Kısmî cironun hukukî sonucu hükümsüzlüktür. Dolayısıyla, lehine kısmî ciro yapılan şahıs, hukukî bir sonuç yaratmayan bu beyan ile senet üzerinde hak sahibi olamaz.

Temlik cirosunun, temlik, teşhis ve teminat olmak üzere üç önemli fonksiyonu vardır. Cironun temlik fonksiyonu, Türk Ticaret Kanunu'nun 596'ncı maddesinin birinci fıkrasında öngörülmüştür. Anılan fıkra hükmüne göre, ciro ve zilyetliğin devri neticesinde, senetten doğan bütün haklar devredilmiş olur. Senetten doğan haklar; emre yazılı senede özgü talep hakları, senedi tekrar ciro etmek hakkı ve kambiyo senetlerine özgü yollar ile takip hakkıdır.

Cironun teşhis fonksiyonu ise yetkili hamilin belirlenmesini sağlar. Türk Ticaret Kanunu'nun 598'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, emre yazılı bir senedi düzgün ciro zinciri ile elinde bulunduran şahıs yetkili hamili sayılır. Yetkili hamil olunabilmesi için, öncelikle senedin elde bulundurulması gerekir. Fakat, senede hamil olmak yeterli değildir. Hamilin hak sahipliğinin düzgün bir ciro zincirinden de anlaşılması gerekir. Düzgün bir ciro zinciri için ise, ilk cironun lehtar tarafından yapılmış olması daha sonraki cirolardan her birinin bir önceki ciroda lehtar olarak görünen şahıs tarafından yapılmış olması ve

nihayet son cironun da senedi elinde bulunduran şahıs lehine yapılmış veya beyaz ciro olması gerekir.

Cironun bir diğer fonksiyonu da, teminat fonksiyonudur. Türk Ticaret Kanunu'nun 597'nci maddesine göre, *“aksine şart bulunmadıkça ciranta, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini yasaklayabilir; bu halde, sonradan senet kendilerine ciro edilmiş olan şahıslara karşı sorumlu olmaz”*. Bu hüküm esas alınarak teminat fonksiyonu şu şekilde açıklanabilir: Ciranta, ciro ve zilyetliğin devri ile sadece senet üzerindeki mülkiyeti ve senette mündemiç olan alacak hakkını ciro edilene devretmiş olmaz; aynı zamanda, bu devir sırasında henüz muhatapça kabul edilmiş değilse, muhatap tarafından poliçenin kabul edileceğini ve her halde ödeneceğini; bono veya çek söz konusu ise, bononun vadede ve çekin ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde, senette mündemiç olan alacağın ödeneceğini, ciro ile senedi devrettiği şahsa, ondan sonraki cirantalara ve özellikle hamile karşı temin etmiş olur.

Her ciranta, kural olarak, cirosu ile kendinden sonra gelenlere karşı sorumluluk altına girer ise de, şayet bir senet alacaklısı cirantadan elde edeceği senet bedelini, sonradan kendisi de bu cirantaya karşı senet borçlusu olarak sorumlu tutulup geri vermek zorunda kalacak ise; bu senet alacaklısının, söz konusu cirantaya başvuruda bulunması kabil değildir. Böylesi durumlar, geriye ciro sonucunda ortaya çıkar.

Temlik cirosunda defilerin durumu ise şöyledir: Ciro ve zilyetliğin devri ile senetten doğan haklar ciro edilene devredilmiş olur. Bu sebeple, bu alacakla ilgili olmayan şahsî def'iler ciro edilene karşı ileri sürülemez. Bu kuralın istisnası Türk Ticaret Kanunu'nun 599'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, ciro edilenin bilerek borçlunun zararına hareket etmesidir. Buna karşılık, mutlak def'iler ise ciro edilene karşı ileri sürülebilir. Bu def'iler senet metninden anlaşılan def'iler ile geçersizlik def'ileridir.

Tahsil cirosu, senetten doğan hakların, cirantanın namına ve hesabına tahsilini temin amacıyla gerekli vekâlet ve yetkiyi tesis eden bir işlemdir. Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesine göre, geçerli bir tahsil cirosu için senede *“bedeli tahsil içindir”*, *“kabz içindir”*, *“vekâleten”* veya bunlara benzer

bir ibarenin yazılarak ciranta tarafından imzalanması ve lehine tahsil cirosu yapılan şahsa bu senedin teslimi gerekir. Tahsil cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılamayacağı tartışmalıdır. Kanaatimize göre, tahsil cirosu tam ciro şeklinde yapılmalıdır. Temlik cirosunun taraflar arasındaki itimada dayanılarak tahsil amacıyla kullanılması da mümkündür. Bu durumda karşımıza gizli tahsil cirosu çıkmaktadır. Tahsil cirosunda ciranta ile ciro edilen arasındaki ilişki vekâlet sözleşmesi niteliğindedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, senedi tahsil cirosu ile devralan hamil, senetten doğan bütün hakları kullanabilir. Vekil-hamilin, senet bedelinin tahsili amacına ilişkin işlemler dışında, senet bedeli üzerinde tasarrufta bulunup bulunamayacağı tartışmalıdır. Kanaatimize göre, tahsil cirosunun amacı senet bedelini tahsil olduğu için bu amaçla ilgili bulunmayan işlemleri yapmak yetkisini vekil-hamile tanımamak gerekir.

Tahsil cirosunun sadece teşhis fonksiyonu vardır; temlik ve teminat fonksiyonu yoktur. Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, tahsil cirosu ile devredilen senetten sorumlu olanlar, ancak cirantaya karşı ileri sürebilecekleri def'ileri hamile karşı ileri sürebilirler. Buna karşılık, ciro edilen, hakkın mâliki olmadığına göre, borçluların ciro edilenin şahsına karşı sahip oldukları def'ileri ileri sürmeleri ise mümkün değildir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 600'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, tahsil cirosu ile verilen yetki, cirantanın ölümü veya medenî hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi ile sona ermez. Bu hüküm, temsil olunanın ölümüyle mümessilin temsil yetkisinin sona ereceği hakkındaki Borçlar Kanunu'nun 35'inci ve 397'inci maddelerindeki genel esasın bir istisnasını teşkil etmektedir.

Senede bağlı alacağın bir borcun teminatını teşkil etmesi amacı ile yapılan ciroya rehin cirosu denir. Rehin cirosu Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesinde düzenlenmiştir. Aynı Kanun'un 730'uncu maddesinde 601'inci maddeye atıf olmadığı için, Kanun'un çeklerde rehin cirosuna cevaz vermediği söylenebilir.

Rehin cirosu iki şekilde yapılır. Senedin rehni gösteren bir şerhle rehin alana verilmesi halinde “*alenî rehin cirosu*”; buna karşılık, rehin amacıyla, fakat temlik cirosuyla verilmesi halinde ise, “*gizli rehin cirosu*” söz konusu olur. Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddesine göre, ciro, “*bedeli teminattır*”, “*bedeli rehindir*” ibarelerini yahut rehni ifade eden diğer herhangi bir kaydı ihtiva ederse, “*rehin cirosu*” olarak isimlendirilir. Demek oluyor ki, “*alenî rehin cirosu*”nda, senedin rehin için verildiği, senet üzerine yazılan şerhle belli edilmektedir. Gizli rehin cirosu; temlik cirosunun, ilgililer arasındaki anlaşmaya bağlı olarak, birbirlerine duydukları güven sonucu, teminat amacıyla kullanılmasıdır.

Rehin cirosu ile senet üzerinde rehin hakkı iktisap eden şahıslar, senetten doğan hakları rehin amacı doğrultusunda kullanabilirler. Ciro edilenin senetten doğan hakları gibi görünen bazı işlemler, bir bakıma da ciro edilenin yükümlülüğünde olan işlemlerdir. Yani, ciro edilen bu işlemleri yapmadığı takdirde cirantasına karşı sorumluluğu doğar. Senedi rehin cirosu ile alan hamil, bu senedi zamanında ödenmek üzere (duruma göre kabul için) ibraza ve gereken diğer hakkı koruyucu işlemleri yapmaya mecburdur.

Ciro edilen, senetten doğan bütün hakları, rehinle temin edilen alacak henüz muaccel olmadan da kullanabilir. Önemli olan, senedin vâdesinin gelmiş olmasıdır. Bu durumda, ciro edilen, tahsil ettiği senet bedelini, rehin hakkı saklı kalmak şartı ile, cirantası namına ve hesabına bir bankaya faiz karşılığı tevdi etmelidir. Ciro edilenin bundan sonra ne yapacağı ise, rehin ile temin edilen alacağın vadesi dolduğundaki duruma göre belirlenmelidir. Rehinle temin edilen alacağın vâdesinin senedin vâdesinden önce geldiği hallerde, senedin vâdesinde tahsil edilmesi gerekir. Bu durumda tahsil edilen senet bedeli ise, ciro edilene ait olur.

Rehin cirosunun teşhis fonksiyonu vardır; fakat, teminat fonksiyonunun olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Kanaatimize göre, rehin cirosu, ödenmeme veya kabul edilmeme gibi haller dolayısıyla cirantasının teminatını ihtiva etmemektedir. Yani, rehnedan ciranta, rehnalan hamile karşı kıymetli evrak hukukuna göre sorumlu değildir. Çünkü, rehin, belli bir mal ile sorumluluk sonucunu doğurur. Rehin cirosunda da, ciranta, rehin konusu şey

(yani senet) dışında ödemedi veya kabul edilmemesi dolayısıyla şahsî sorumluluk altına girmeyi düşünmemektedir. Rehnedenin sorumluluğu için, rehin cirosunun teminat fonksiyonunun bulunmasına ihtiyaç yoktur. Çünkü, İcra ve İflâs Kanunu'nun 45'inci ve 152'nci maddelerine göre, rehin ile temin edilen borç, rehin ile karşılanamazsa, rehnalan alacağını rehnedenden haciz veya iflâs yoluyla talep edebilir. Öte yandan, yargı içtihatlarında da, rehin cirosunun teminat fonksiyonunun bulunmadığı kabul edilmektedir.

Rehin cirosunda, senet borçlusu ciantaya karşı ileri sürebileceği şahsî def'ileri, ciro edilene karşı ileri süremez. Bu husus, Türk Ticaret Kanunu'nun 601'inci maddenin ikinci fıkrasında, "*poliçeden mesul olanlar, kendileriyle cianta arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan def'ileri hamile karşı ileri süremezler*" şeklinde, açıkça ifade edilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 560'ıncı maddesinin birinci fıkrasına göre, bütün hallerde cironun yapılış şekli poliçenin cirosu hakkındaki hükümlere tâbidir. Poliçenin cirosunu düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 593'üncü ve devamı maddeleri, bononun, emre yazılı ödeme vaağının ve emre yazılı havalenin cirosu bakımından da uygulama alanı bulmaktadır. Çeklerin cirosunda ise, kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 730'uncü maddesi ile bir yandan, poliçenin cirosuna atıfta bulunmuş, bir taraftan da bu senedin cirosuna ilişkin özel hükümler sevk etmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 743'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, makbuz senetleri, varant, konişmento, taşıma senedi gibi cirosu kabil olan senetler hakkında, cironun şekli ve hamilin hak sahipliği hususlarında poliçeye ilişkin hükümler geçerlidir. Yani, kanun koyucu bu senetlerin cirosu hakkında poliçenin hangi hükümlerinin uygulanacağını açıkça belirlemiştir. Buna göre, Türk Ticaret Kanunu'nun poliçenin cirosunun şekline ilişkin 595'inci ve hamilin hak sahipliğine ilişkin 598'inci maddeleri bu senet türleri için de uygulama alanı bulmaktadır. Tıpkı çeklerin cirosunda olduğu gibi, bu senet türlerinin cirosunda da kanun koyucu bir takım özel hükümler sevk etmiştir. Örneğin, Türk Ticaret Kanunu'nun 750'ncü maddesinin birinci fıkrasına göre, gerek makbuz senedinin ve gerekse varantın cirosunda, cironun yapıldığı günün tarihinin yazılmış olması gerekir. Bu hüküm, poliçenin

cirosuna nazaran farklılık teşkil etmektedir. Ayrıca, taşıma senedinin ve emre yazılı senedin temlik cirosunun teminat fonksiyonunu ihtiva etmemesi de, poliçenin cirosuna nazaran bir farklılıktır.

Emre yazılı senetlerin uygulamada en sık karşılaşılan devir yolu cirodur. Fakat bu senetlere bağlanan hak sadece ciro ile iktisap edilmemektedir. Emre yazılı senetlere bağlanan haklar, cebrî icra, miras ve müsadere yoluyla ve hamilin şahsında meydana gelen değişiklik ile senet hamiline yapılacak ödeme sonucunda da iktisap edilebilir.

KAYNAKÇA⁷⁸⁰

- AKGÜN, M. Zerrin, **İcra-İflâs ve Ticaret Kanunlarına Göre Kıymetli Evrak Hukuku**, Güven Matbaası, Ankara, 1966.
- AKINTÜRK, Turgut, **Borçlar Hukuku**, 13. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007. (Kısaltılmışı: Borçlar Hukuku)
- AKINTÜRK, Turgut, **Yeni Medenî Kanuna Uyarlanmış Medenî Hukuk**, 13. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008. (Kısaltılmışı: Medenî Hukuk)
- AKİPEK Jale/ AKINTÜRK Turgut, **Türk Medenî Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku**, 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.
- ALİŞKAN Murat, **Kambiyo Senetlerinde Temlik Cirosu**, Yaylım Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- ALTAY, Anlam, “4672 Sayılı Kanunun Bankaların Yeniden Yapılandırılmasına ve Tasfiyesine İlişkin Sistem Üzerindeki Etkileri”, **Ömer Teoman’a 65. Yaş Günü Armağanı**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 1-44.
- ALTUĞ, Osman/ AYBOĞA, Hanifi, **Şirket Kuruluşları**, 2. Baskı, Yasa Yayınları, İstanbul, 1996.
- ARAL, Fahrettin, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 7.Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2009.
- ARKAN, Sabih, **Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu**, BTHAE, Ankara, 1982.
- ARSEVEN, Haydar, “Umumi Mağazalar”, **İÜHFİM**, C. X., S. 3/4, İstanbul, 1945, s. 579-603.
- ARSLANLI, Halil, **Anonim Şirketler**, İstanbul, 1959. (Kısaltılmışı: Şirket)
- ARSLANLI, Halil, **Ticarî Senetler Dersleri**, 3. Baskı, İstanbul, 1954. (Kısaltılmışı: Ticarî Senetler)
- ATABEK, Reşat, **Eşya Taşıma Hukuku, Deniz Hukuku Hariç**, İstanbul, 1960.
- AYAN, Mehmet, **Miras Hukuku**, 5. Baskı, Mimoza Yayınevi, Konya, 2009.

⁷⁸⁰ Dipnotlarda aynı müellifin birden fazla eserine yapılan atıflar, kısaltılmış şekilleriyle parantez içerisinde gösterilmiştir.

- AYİTER, Nûşin/ KILIÇOĞLU, Ahmet, **Miras Hukuku**, 10. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 2005.
- BAHTİYAR, Mehmet, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009.
- BAŞPINAR, Veysel, **Vekilin Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu**, 2. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2004.
- BATTAL, Ahmet, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.
- BOZER, Ali/ GÖLE, Celal, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi**, 14. Baskı, BTHAE, Ankara, 2006.
- BOZGEYİK, Hayri, “*Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def’ileri*”, **Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, 2003, s. 481-497.
- CAN, Halil/ GÜNER, Semih, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Siyasal Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2004.
- ÇAĞA, Tahir, **Deniz Ticareti Hukuku**, C.II, 3. Baskı, Arıkan Basım, İstanbul, 1985.
- ÇETİNGİL, Ergon, “*Alman Hukukuna Göre Konişmentoda Yazıdan Doğan Sorumluluk*”, **Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, 2003, s. 1-11.
- ÇEVİK, Orhan Nuri, **Şirketler Hukuku**, Yetkin Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2003.
- ÇOLAK, Nusret İlker, **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve ABD Örneği**, Ankara, 2003.
- DAYINLARLI, Kemal, **Borçlar Hukukuna Göre Alacağın Temliki**, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, Ankara, 2008.
- DEMİRBAŞ Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2007.
- DOĞANAY, İsmail, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.2, Ankara, 1990.
- DOMANIÇ, Hayri, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, İstanbul, 1990. (Kısaltılmışı: Kıymetli Evrak).
- DOMANIÇ, Hayri, “*Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro*”, **Ord.Prof.Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan**, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1964, s. 519-541. (Kısaltılmışı: Rehin Ciro).

- EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Beta Yayınevi, 11. Baskı, 2009.
- ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2004. (Kısaltılmışı: Çek).
- ERİŞ, Gönen, **Türk Ticaret Kanunu**, C.2, Kıymetli Evrak ve Taşıma, Ankara,1988.(Kısaltılmışı: Kıymetli Evrak).
- EROL, Haydar, **Gerekçeli, Açıklamalı, İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu**, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2005.
- EROL, Nevzat, **Takip Hukukunda Kambiyo Senetleri**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1971.
- ERTEKİN, Erol/ KARATAŞ, İzzet, **Uygulamada Ticarî Senetler**, Turhan Kitabevi, 3.Baskı, Ankara,1998.
- GÜLTEKİN, Özkan, **Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Ziyarı ve İptali**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002.
- GÜRBÜZ, Hulusi, **Bankalarla Ticarî Senetler İlişkisi**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1981.(Kısaltılmışı: Banka)
- GÜRBÜZ, Hulusi, **Yargıtay Uygulaması Işığında Ticarî Senetlerin İptali Davaları ve Ticarî Senetlere Özgü Sorunlar**, İstanbul, 1985. (Kısaltılmışı: Ticarî Senetler)
- İMREGÜN, Oğuz, **Anonim Şirketler**, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul,1989. (Kısaltılmışı: Anonim Şirketler)
- İMREGÜN, Oğuz, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2003. (Kısaltılmışı: Kıymetli Evrak)
- İNAN, Nurkut, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikler Hatır Bonoları**, Ankara, 1969.
- KAÇAK, Nazif, **Kambiyo Senetlerinin Takibi ile Kambiyo Senetlerin İlişkin Borçtan Kurtulma, Menfi Tespit ve İstirdat Davaları**, Adil Yayınevi, Ankara, 2003.
- KALPSÜZ, Turgut, **Kıymetli Evrak - Kambiyo Senetleri Ders Notları**, Ankara, 1975.
- KARAYALÇIN, Yaşar, **Ticaret Hukuku III Ticarî Senetler**, 4. Baskı, Ankara,1970. (Kısaltılmışı: Ticarî Senetler).

- KARAYALÇIN, Yaşar, “*Rehin Cirousunda Rehneden Cirantanın Hukukî Durumu*”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, C. 1, BTHAE, Ankara,1984, s. 223-262. (Kısaltılmışı: Rehin Cirousu).
- KAVAK, Ahmet, **Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2009.
- KAYAR, İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Güncelleştirilmiş 5. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006.
- KENDER, Rayegan/ ÇETİNGİL, Ergon, **Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler**, 11. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009.
- KENDİGELEN, Abuzer, **Çek Hukuku**, 4. Baskı, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2004.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, 11. Baskı, Ankara, 2009.
- KINACIOĞLU Naci, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,1999.
- KİPER, Osman, **Uygulamada Ticaret Şirketleri**, 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul,1996.
- KOCAİMAMOĞLU, Sururi, **Ticarî Senetler Tatbikatı ve Banka Muameleleri**, Ankara Basımevi, Ankara,1959.
- KOSTAKOĞLU, Cengiz, **Bankalar Kanunu Şerhi, Banka Kredi Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar ve Akreditif**, Ankara, 2003.
- KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder, **İcra ve İflas Hukuku**, 23. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2009.
- MALKOÇ, İsmail/ GÜLER, Mahmut, **Çek Yasası ve Ticarî Senetlerle İşlenen Suçlar**, 2. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1999.
- NOMER, Füsun, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999.
- OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2009.
- OĞUZMAN, Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, **Eşya Hukuku**, 12. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009.

- OĞUZOĞLU, A.Çetin, **Uygulamada Bono ve Çek**, 6.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul,1986.
- OKAY, Sami, **Deniz Ticareti Hukuku**, C.II, 2. Baskı, İstanbul, 1971.
- OKTAY, Saibe, “*Poliçede Def’iler*”, **Prof.Dr. Ernst Hirsch’in Hatırasına Armağan**, BTHAE, Ankara, 1986, s. 339-363.
- ÖZTAN, Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara,1997.
- POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.
- POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU Ersin, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 10. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.
- PULAŞLI, Hasan, **Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri**, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara, 1992. (Kısaltılmışı: Pay Senetleri).
- PULAŞLI, Hasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009. (Kısaltılmışı: Kıymetli Evrak Hukuku)
- PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku**, 7. Baskı, Karahan Yayıncılık, Adana, 2009. (Kısaltılmışı: Şirketler)
- REİSOĞLU, Safa, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.
- REİSOĞLU, Seza, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Hukuki Kavramlar**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002. (Kısaltılmışı: Banka)
- REİSOĞLU, Seza, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, 3. Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003. (Kısaltılmışı: Çek)
- RENNER, Rüdiger/ JEFFERY, Tooth, **Rechtssprache Englisch - Deutsch**, München, 1971.
- SARAÇ, Tahir, “*Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Tarafından El Konulan Şirketlerde Tek Kişi ile Yapılan Genel Kurul Toplantılarının Geçerliliği Sorunu*”, **AÜHFD**, C. 57, S. 2, Ankara, 2008, s.165-192.
- SAVAŞ, Vural/ MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, C. 1, 3. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1999.
- SEVİĞ, Vasfi Raşid, **Ticaret Kanunu Şerhi**, C. 2, Ankara, 1936.

- ŞİMŞEK, Edip, **Hukukta ve Cezada Ticarî Senetler**, 2. Baskı, Yonca Matbaası, Ankara, 1982. (Kısaltılmışı: Ticarî Senetler)
- ŞİMŞEK, Edip, “*Tahsil Ciro su ve Bazı Sorunlar*”, **ABD**, S. 2, Ankara, 1977, s. 268-280. (Kısaltılmışı: Tahsil Ciro su)
- TANDOĞAN, Haluk, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2010.
- TEKİL, Fahiman, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, 1994.
- TEKİNALP, Gülören/ TEKİNALP, Ünal, **Bankalar ve Finansal Kurumlar Mevzuatı**, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- TEKİNALP, Ünal, “*Geriye Ciro ve Teminat Senedi*”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, C. XI, BTHAE, Ankara, 1994, s. 185-205. (Kısaltılmışı: Geriye Ciro)
- TEKİNALP, Ünal, **Banka Hukuku'nun Esasları**, 2. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2009. (Kısaltılmışı: Banka)
- TEKİNAY, S. Sulhi, **Borçlar Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, 1974.
- TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku**, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2007.
- TUNA, Ergun, **Ticaret Hukuku, Kıymetli Evrak**, C. 3, İstanbul, 1995.
- TUNÇOMAĞ, Kenan, “*Borçlar Hukuku ile İlgili İçtihadlar*”, **İÜHFİM**, C. XXVIII, S. 1, İstanbul, 1962, s. 269-274.
- TURANBOY, Asuman, **Varakasız Kıymetli Evrak**, BTHAE, Ankara, 1998.
- TÜZEL, H. Nalan, **Kambiyo Senetlerinde Tahsil Ciro su**, Alp Yayınları, Bursa, 2005.
- ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 4. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2007.
- ÜNAL, Mehmet/ BAŞPINAR, Veysel, **Şeklî Eşya Hukuku**, 3. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2007.
- ÜNAL, Oğuz Kürşat, **Menkul Kıymetler, Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Menkul Kıymetler**, BTHAE, Ankara, 1988. (Kısaltılmışı: Menkul Kıymetler)
- ÜNAL, Oğuz Kürşat, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**, Kalkan Matbaacılık, Ankara, 2005. (Kısaltılmışı: Sermaye Piyasası)

YASAMAN, Hamdi, **Banka Hukuku ile ilgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2005.

YILMAZ, A. Lerzan, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007.

ÖZET

HACIÖMEROĞLU Oğuzhan, Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

“*Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro*” başlıklı tez çalışmamızda, ön bilgi olarak kıymetli evrak ile ilgili genel bilgiler verilmiş, daha sonra ise bölüm ayırımına gitmeksizin “*ciro*” işleminden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiştir. Çalışmamızın uygulama açısından da yararlı olması düşüncesi ile ciro hakkındaki yargıtay kararları ve doktrindeki tartışmalı fikirler üzerinde özellikle durulmuştur. Ciro, emre yazılı senetlere bağlı hakların başkasına devredilmesi, rehnedilmesi veya tahsilinin sağlanması amacıyla, senet hamilinin yazı ile tespit ve imzası ile de bunu teyit ettiği bir irade beyanıdır. Emre yazılı senede bağlı hakkın devri için ciro işlemi tek başına yeterli değildir. Bunun için söz konusu senedin zilyetliğinin de devredilene geçirilmesi gerekmektedir. Ciro, ciro edilenin belli olup olmadığına göre, “*tam ciro*” ve “*beyaz ciro*” olmak üzere ikiye ayrılır. Ciro edilenin ismini ihtiva eden ciroya tam ciro; ciro edilenin ismen belli olmadığı ciroya da beyaz ciro denilir. Ciro işlemi yapılış amacına göre ise, temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu olmak üzere üçe ayrılır. Senetten doğan hakların devri amacı ile yapılan ciroya temlik; tahsili amacı ile yapılan ciroya tahsil; bir borcun teminatı olması amacı ile yapılan ciroya da rehin cirosu denilir. Tahsil veya rehin amacı ile yapıldığı anlaşılmadıkça, yapılan cironun temlik cirosu olduğu kabul edilmelidir.

Anahtar Sözcükler

1. Ciro
2. Kıymetli Evrak
3. Emre Yazılı Senet
4. Emre Yazılı Senetlerin Devri
5. Zilyetliğin Devri

ABSTRACT

HACIÖMEROĞLU Oğuzhan, Endorsement in Valuable Paper Law, Postgraduate Thesis, Ankara, 2010.

In our thesis study having "*Endorsement in Valuable Paper Law*" topic; general information has been given as foreknowledge, and then without going into section separation, it has been mentioned about "*endorsement*" process in details. With the thought of providing benefits of our study in terms of application, we have especially specified on court of cassation decisions and the controversial ideas in doctrines. Endorsement is the alienation, putting in pledge of the rights that are bounded to the promissory bonds, or a declaration of will, which the bearer of the bond determines it with his/her writing, and confirms it by his/her signature in order to provide its collection. In order to provide the ownership of the bond, the endorsement process is not adequate by itself. In order to provide the alienation of the right connected to the promissory bond the endorsement process is not adequate solely. In order to provide this the owner of the bond in question must be transmitted to the assigned too. The endorsement divides into two as "*full endorsement*" and "*white endorsement*" according to the knowledge of whether the person who makes the endorsement is known or not. The endorsement which includes the name of the person, who makes the endorsement, is called as "*full endorsement*"; and the endorsement which the name of the person who is making the endorsement is not known is called as "*white endorsement*". According the aim of making the process of endorsement; it is divided into three parts; named as "*alienatory endorsement*", "*procurator endorsement*" and "*indorsement of pawn*". The name of the endorsement made for the target of alienating the rights that arises from a bond is "*alienatory endorsement*", the name of the endorsement that is made for collection is "*procurator endorsement*" and the name of the endorsement which is for providing a guarantee to a debt is "*endorsement of pawn*". Unless it is understood that the endorsement is

made for collection or pledge, an endorsement is accepted as alienatory endorsement.

Key words:

1. Endorsement
2. Valuable paper
3. Promissory bond
4. Alienation of promissory bond
5. Alienation of ownership